

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

YUNANİSTAN'DA BÜYÜK AÇLIK VE TÜRK YARDIMLARI (1941-1943)

Yüksek Lisans Tezi

Çağla Derya TAĞMAT

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

YUNANİSTAN'DA BÜYÜK AÇLIK VE TÜRK YARDIMLARI (1941-1943)

Yüksek Lisans Tezi

Çağla Derya TAĞMAT

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

YUNANİSTAN'DA BÜYÜK AÇLIK VE TÜRK YARDIMLARI (1941-1943)

Yüksek Lisans Tezi

Çağla Derya TAĞMAT

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN

Ankara-2010

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı sonunda bir türlü kurulamayan denge ve ortaya çıkan kutuplaşma, 1939'da yeni bir savaşın başlamasına neden olmuştur. Mihver Devletleri ile Müttefik Devletler arasında başlayan anlaşmazlık ve çatışmalar, Avrupa'dan Pasifik'e kadar yayılmış ve 1945'e kadar sürecek bir savaş dönemi başlamıştır.

Özellikle Balkanlar'da 1940-1941 yıllarında hızla ilerleyen savaş, Almanya'nın irredantist politikasının bir yansıması olarak nitelendirilebilir. 1940 yılında İtalya'nın Yunanistan'ı işgali ile savaş Balkanlara sıçramıştır. Ancak Yunanistan'ın savunmaya geçmesiyle İtalyan kuvvetleri geri çekilmiştir. 1941 yılında Almanya'nın Yunanistan'ı kısa süre içinde işgal ederek Mihver nüfuz alanı haline getirmesi uzun sürmemiş ve birçok Balkan ülkesinin Almanya'ya teslim olmasıyla, Balkanlar'da Mihver egemenliği hâkim olmuştur.

Yunanistan'ın Mihver tarafından işgal edilmesi, pek çok bozulmayı da beraberinde getirmiştir. Ekonomik, toplumsal ve kültürel anlamda ortaya çıkan istikrarsızlık ve çöküş; Yunan halkının fakirleşmesi, yiyecek bulamaması, sosyal baskıya maruz kalmasına ve toplum içinde çatışmalara neden olmuştur.

1941-1943 yılında Yunanistan'da ortaya çıkan açlıkla beraber, ülke içinde çeteler oluşmuş ve toplumsal huzursuzluk uç noktalara tırmanmıştır.

Bu dönemde Yunanistan'ın gıda sıkıntısını çözmek için pek çok yardım planı organize edilmiştir. Bu planlar içinde Türkiye'den yardım gönderilmesi de vardı. Türk Yardım Planı ile Yunan halkına gıda, giyecek ve tıbbi malzeme gönderilmiştir.

Türkiye'den Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları ile gönderilen bu yardımlar, taşıdığı insani önemin yanında, pek çok fayda sağlamıştır ve Yunanistan'daki açlığın hafifletilmesinde önemli bir tampon rolü üstlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Açlık, İkinci Dünya Savaşı, İşgal, Türkiye, Yunanistan, Yardım.

ABSTRACT

Due to the balance and the polarization that never had been established at the end of the 1st World War, a new war erupted in 1939. Conflict between the Axis powers and the Allies, expanded from Europe to the Pacific and the war era launched, continuing until 1945.

Particularly the war which expanded in Balkans in 1940-1941 can be described as a reflection of the irredentist policy of Germany. Along with the appearing of war in Balkans in 1940, Italy began to occupy Greece. However Greece defended herself and Italian powers withdrew from Greece.

It didn't take a long time in 1941 for Germany to occupy Greece and with the surrendering of many Balkan countries, Germany dominated the Balkan region.

The Axis occupation in Greece brought a lot of corruption. The instability and descent which occurred in economic, cultural and social field led to social polarization, impoverishment and social pressure in Greece.

With the occurrence of famine in Greece in 1941-1943, mob actions emerged out and social disturbance ascended more.

In this period of time, many relief plans were organized to solve the food problem of Greece and with The Turkish Scheme (the Turkish Aid Plan), medical equipments, clothes and food were sent from Turkey.

These reliefs that were sent by Turkey with Steamships Kurtulus and Dumlupinar, provided a lot of benefits besides the humanitarian importance and took on a task to reduce the famine in Greece.

Key Words: Famine, Greece, Occupation, Relief, Second World War, Turkey, ,

ÖNSÖZ

Türk-Yunan ilişkilerinin yaklaşık 200 yıllık tarihine bakıldığında, her iki tarafın da gerek ulusal gerekse uluslararası hamlelerinde birbirlerini dikkate aldıkları görülür. Ege'nin iki yakasını paylaşan ve bu paylaşımında zaman zaman sorunlar yaşayan Türkiye ile Yunanistan arasında, tarihin her döneminde çekişme ve anlaşmazlığın olduğunu iddia etmek doğru bir yargı değildir.

Türkiye ve Yunanistan dünyadaki siyasal ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak, tarihin belirli dilimlerinde barış ortamında siyaset üretmişlerdir. Örneğin 1930'lu yılların başında başlayan ve 1954 yılına kadar devam eden iyi komşuluk ilişkileri, Ege'de 25 yıl kadar devam eden bir barış döneminin tarihe not düşülmesine neden olmuştur. Bahsi geçen barış döneminde sadece siyasal antlaşmalar yapılmamış, ekonomide de yakınlaşmaya ve işbirliğine gidilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı da, hem Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler hem de bu iki devletin diğer devletlerle olan ilişkileri açısından önemli kırılmaların yaşandığı bir dönemdir. Biri savaş boyunca tarafsız kalmış (Türkiye), diğeri ise üç devletin ağır saldırısına uğramış ve işgal edilmiş (Yunanistan) iki ülke, savaştan farklı düzeylerde etkilenmelerine karşın, zor koşullarda işbirliğine yönelmişlerdir.

“İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'da Büyük Açlık ve Türk Yardımları” konulu araştırmanın omurgasını da İkinci Dünya Savaşı yılları oluşturmaktadır.

Bugüne kadar Türk- Yunan ilişkileri konusunda yazılan eserlere zenginlik ve çeşitlilik katacağına inandığım bu çalışma yaklaşık bir yılı Yunanistan'da bir yılı da Türkiye'de gerçekleştirilen bir araştırmanın sonucudur. Aynı konuda yazılmış eserlere, farklı analizlerle destek sağlayacağını düşündüğüm bu tezin, II. Dünya Savaşı'nda Türk-Yunan ilişkilerine ışık tutacağı kanısındayım.

Bu tez bireysel bir çalışmanın sonucu değildir. Pek çok değerli bilim insanının bilgi, deneyim ve yardımlarıyla ortaya çıkmış ve akademik ve tarafsız olmasına özen gösterilmiş bir araştırmadır.

Bu çalışmada, yabancı arşiv belgelerinin tez metni içinde nasıl kullanılacağı konusunda bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Sayın Bige SÜKAN'a; Yunan arşiv belgelerinin Türkçeye çevrilmesinde benden yardımlarını esirgemeyen ağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı Anabilim dalı Öğretim Görevlisi hocam Dr. Ferhan MOLLAOğLU'na; Yunanistan'daki danışmanım olmayı kabul ederek bana araştırma sahası hakkında yardımcı olan Sayın Prof. Dr. Hagen FLEISCHER'a; Yüksek Lisans tez danışmanlığım görevini üstlenerek; analiz, konuya hâkimiyet, objektif ve çok yönlü düşünme konusunda bana yardımcı olan ve bu tezde benim kadar çok emeği bulunan değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Sayın Temuçin F. ERTAN'a ve üzerimde emeği bulunan diğer hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Daha önce bu konuda yapılmış çalışmaların bana yol gösterici olduğu gibi, bu çalışmanın da bundan sonraki süreçte, aynı ya da benzer konudaki araştırmalara yardımcı olmasını dilerim.

Çağla D. TAğMAT

2010- Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK -YUNAN İLİŞKİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Osmanlı Devleti'nin Son Yüzyılında Türk-Yunan İlişkileri.....	9
1.2. Lozan Barış Antlaşması ve Sonrasında Türk-Yunan İlişkileri.....	11
1.3. 1930 Ankara Antlaşması ve Türk- Yunan Yakınlaşması.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ve YUNANİSTAN

2. 1. İkinci Dünya Savaşı'na Giden Süreçte İtalya.....	17
2.2. Yunanistan'da İtalyan İşgali (1940).....	19
2.2.1. Savaş Öncesi İtalya'nın Yunanistan Üzerindeki Emelleri.....	20
2.2.2. İtalyan Ordusunun Yunanistan'a Girmesi.....	25
2.3. Alman İşgali ve Yunanistan(1941).....	31
2.3.1. İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Almanya'da Gelişmeler.....	31
2.3.2. İkinci Dünya Savaşı Başlarında Almanya'nın Yunanistan'ı İşgali.....	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUNANİSTAN'DA BÜYÜK AÇLIK

3.1. Yunanistan'da Ekonomi.....	47
3.1.1. İşgal Döneminde Yunanistan'da Ekonomik Durum ve Banknot Krizi.....	56
3.1.2. İşgal Döneminde Stokçuluk ve Karaborsa.....	62
3.1.3. İşgal Dönemine Ait Bazı Ekonomik Veriler.....	66
3.2. Tarihsel Boyutlarıyla Açlık.....	72
3.3. Yunanistan'da 1941-42 Kışı; Açlık Dorukta.....	78
3.3.1. Yunanistan'da Açlığın Nedenleri ve Seyri.....	78
3.3.2. Açlığın İnsan Bedeni Üzerindeki Etkileri.....	94

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK YARDIMLARI

4.1. Yunanistan'a Yardım Hazırlıkları.....	100
4.1.1. Türkiye'de Genel Durum ve Yardım Planının Hayata Geçirilmesi.....	106
4.2. Yunanistan'a Giden Türk Yardımları.....	112
4.2.1. Kurtuluş Vapuru ve Yardımlar.....	112
4.2.2. Yardımlarda Dumlupınar Vapuru.....	120

4.3. Yunanistan'daki Açlığın Bilançosu.....	126
4.3.1. Türk Yardımları ile İlgili Genel Değerlendirme.....	126
4.3.2. Açlıkla İlgili Sayısal İfadeler.....	131
SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA	142
EKLER.....	154

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

AHEPA: Amerikan Yunan Eğitim Geliştirme Cemiyeti (American Hellenic Educational Progressive Association)

BCA: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

bkz.: Bakınız

C.: Cilt

CAB: The Cabinet Papers (The National Archives of U.K.)

Çev.: Çeviren

EAM: Ulusal Kurtuluş Cephesi (Ethniko Apeleftherotiko Metopo)

Ed.: Editör

EDES: Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Birliği (Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Sindesmos)

ELAS: Yunan Halk Kurtuluş Ordusu (Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos)

ELIA: Yunan Edebiyat ve Tarih Arşivi (Elliniko Istoriko kai Logotekniko Arhio)

FAO: Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agricultural Organization)

GWRA: Yunan Savaş Yardımı Cemiyeti (Greek War Relief Association)

KA: Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi

ICRC: Uluslararası Kızılhaç Örgütü (International Committee of Red Cross)

KEPES: Yurtiçi Buğday Üretim Komisyonu (Yunanistan)

NAZİ: Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi

No: Number (sayı)

s.: Sayfa

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDP: Türk Dış Politikası

TTK: Türk Tarih Kurumu

UKCC: İngiliz Ticaret Anonim Şirketi(United Kingdom Commercial Corporation)

UNRRA: Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (United Nations Relief and Rehabilitations Administration)

Vol: Volume (cilt)

GİRİŞ

Ege'nin iki yakasını paylaşan Türkiye ve Yunanistan, bu çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Bu iki ana eksen üzerine inşa edilen araştırmanın temel konuları ise İkinci Dünya Savaşı, bu savaşın neden olduğu Yunanistan'daki açlık ve bu açlık karşısında Türkiye'den gönderilen yardımlardır.

Bu bağlamda, araştırmanın alanı Türkiye ve Yunanistan olduğu için yararlanılan ya da başvurulmuş kaynaklarda, bu iki ülke merkez olarak alınmıştır. Bu yüzden İkinci Dünya Savaşı, Türkiye ve Yunanistan odaklı olarak incelenirken, açlık ve yardım konusu da, yine bu iki ülkenin arşiv ve kütüphanelerinden faydalanılarak ele alınmıştır.

Literatür incelemesi sırasında bir kavramlaştırma sorunu ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu çerçevede çalışmanın dayandığı temel kavramlar hakkında bilgi vermekte fayda vardır.

Bu araştırmada sıklıkla kullanılan “abluka”, “açlık”, “yağma”, “yardım” gibi kavramlar metin içinde açıklanacak ve konu ile ilişkileri ifade edilecektir.

Kavram açıklaması konusunda öncelikli olarak değinilmesi gereken nokta, Yunan-Yunanlı-Rum kelimelerinin anlamları ve kullanım şeklidir. Günümüzde Yunanistan ile ilgili yayınlanmış pek çok Türkçe kaynakta, Yunanistan'da yaşayan halk için *Yunanlı* tanımlaması yapılmaktadır. Ancak Türkçeye uygunluğu sağlamak ve anlatım bozukluğuna yer vermemek için bu çalışmada *Yunan* kelimesi tercih edilecektir. *Rum* kelimesi ise *coğrafi bağlamda Yunanistan dışında yaşayan tüm Yunanlar*¹ anlamına geldiğinden dolayı kelime, bu anlama sadık kalınarak kullanılacaktır.

Gerek Yunanca gerekse İngilizce çevirilerde sıkça karşılaşılan “açlık” ve “kıtlık” kavramına etimolojik olarak değinmek, konu ile ilgili yapılan araştırmada karşılaşılan durumu gözler önüne sermek açısından önemlidir. Böylelikle Türkçede “aç-

¹ G. Babiniotis, *Leksiko tis Neas Ellinikis Glossas, me Sholia gia tin Sosti Hrisi ton Lekseon*, G. Ektosi, Athina, 2008, (Ελληνισμός maddesi), s.589.

lık” ve “kıtlık” olarak ifade edilen durumun İngilizcedeki “famine”, “starvation” ve Yunancadaki “peina”(Πείνα), “Limos”(Λίμος) kelimeleriyle nasıl ifade edildiğini açıklamak gerekmektedir. Araştırma esnasında İngilizce kaynakların birçoğunda, Yunanistan’da 1941’de ortaya çıkan durumun “famine” kelimesi ile ifade edildiğine rastlanmıştır.

Latince “famina”- “fames” kelimelerinden İngilizceye “famine” olarak geçen kelime,² Türkçede, kıtlık, açlık anlamına gelmektedir.³ Bununla beraber İngilizce kaynaklarda Yunan halkı “famish”⁴ yani aç kalmış, açlıktan ölen, aç bırakılmış şeklinde ifade edilmiştir. Aynı zamanda; açlık, ölüm derecesinde açlık, açlıktan ölme anlamına gelen “starvation” kelimesine sık yer verilmemiştir. Aleksander De Wall, “Starve” kelimesinin ölmek anlamına geldiğini, ancak açlıkla alakalı kullanıldığında açlığın sonucunda gelen ölüm anlamı taşıdığını belirtmektedir.⁵

Türkçe anlamıyla düşünüldüğünde açlık ve kıtlık bazen eş anlamlı bazen de farklı anlamda kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlüğü’nde açlık; aç olma durumu; kıtlık; yoksulluk olarak yer alırken,⁶ kıtlık ise ihtiyaca yetmeyecek derecede azlık; kuraklık, savaş gibi sebeplerle ürünün yetişmemesi ve bundan doğan açlık; yiyecek maddelerinde görülen darlık, azlık şeklinde tanımlanmaktadır.⁷

İngilizcede “famine” açlık ve kıtlık anlamında kullanıldığı için çeviri yaparken zaman zaman zorluklarla karşılaşmıştır. Tezde açlık ile kıtlık birbiri işle ilgili ve birbirini tetikleyen olgular olarak ele alındığı için, “famine” sözcüğü bazen açlık bazen de kıtlık anlamında kullanılmıştır. Nerede açlık, nerede kıtlık kullanılacağı konusunda Türkçe ve Yunanca belgeler bize yol göstermiştir.

Yunanca kaynaklarda ise aynı durum “peina” ve “limos” kelimeleri için geçerlidir. Ancak bu kaynaklardaki kullanımı İngilizce “famine” ve “starvation” kelimelerinden ayıran nokta her ikisinin de açlık ifadesi için sıklıkla kullanılmış olması-

² Aleksander De Waal, **Famine That Kils: Dafur, Sudan**, Oxford, Newyork, 2005, s.13

³ Redhouse İngilizce-Türkçe Sözlük, Sev Matbaacılık, İstanbul, 2001, “famine” maddesi, s.348.

⁴ **A.g.e.**, “famish” maddesi, s.348.

⁵ Aleksander De Waal, **a.g.e.**, s.13

⁶ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, I. Cilt, Ankara, 1988, s.11

⁷ **A.g.e.**, II. Cilt, s. 863

dır. “Peina” Türkçede “gıda eksikliğiyle ortaya çıkan acıkma duygusu” anlamına gelirken⁸, “limos” kelimesi, “genel olarak gıda eksikliği nedeniyle tüm nüfusa etki eden açlık” olarak tanımlanmaktadır.⁹ Bu doğrultuda Yunanca acıkmak anlamına gelen “peinao” fiilinden türetilen “peina” kelimesi yalnızca açlık hissi anlamını karşılarırken, “limos” kelimesi daha kitlesel anlamda açlık anlamını ifade etmektedir.

Dolayısıyla çeviri esnasında, sıklıkla karşılaşılan terimlerin anlamlarının tam olarak verilmesine özen gösterilmiştir.

Bu tezin araştırma aşaması ve Yunanistan’da yapılan araştırma konusunda da bilgi verilmesinde fayda vardır.

Çalışmanın araştırma aşaması, Yunan Milli Eğitim Bakanlığınca verilen (Atina Üniversitesinde Prof. Dr. Hagen Fleischer’in yardımlarıyla) sekiz ay süreli araştırma bursu ile Yunanistan’da tamamlanmıştır. Bu süre zarfı içinde Yunan Milli Kütüphanesi, Yunan Meclis Kütüphanesi, Atina Üniversitesi Kütüphanesi, Panteion Üniversitesi Kütüphanesi, Yunan Edebiyat ve Tarih Arşiv Merkezinde detaylı bir inceleme yapılmıştır.

Mark Mazower, Giorgos Kazamias, Richard Clogg, Dimitris Kitsikis ve Violetta Hionidou gibi araştırmacıların eserleri, bu çalışmanın önemli başvuru kaynakları olacaktır.

Bu araştırma için üç Türk, üç Yunan gazetesi seçilmiştir. Türkiye’den seçilen gazeteler, İkinci Dünya Savaşı yıllarında en çok okunan ve farklı görüşleri yansıtan Ulus, Cumhuriyet ve Tan gazeteleridir. Dönemin Türk gazeteleri hakkında kısaca bilgi vermekte fayda vardır.

Cumhuriyet gazetesi, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Alman yanlısı bir politika izlemekle itham edilmiş ve bu konuda zaman zaman eleştirilere uğramıştır.¹⁰ Özellikle 1940 yılında Nadir Nadi, kendisine ait bir makale nedeniyle Alman yanlısı

⁸ Babiniotis, **a.g.e.**, s. 1365.

⁹ Babiniotis, **a.g.e.**, s. 1014.

¹⁰ Hıfzı Topuz, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s.170.

olarak nitelendirilmiştir.¹¹ Bununla birlikte savaş yıllarında 16 000'e ulaşan baskı sayısı ile en çok okunan gazete yine Cumhuriyet olmuştur.¹²

Ama asıl olarak üzerinde durulması gerekli olan gazete Ulus'tur. CHP'nin resmi yayın organı niteliği taşıyan Falih Rıfkı Atay yönetimindeki Ulus, hükümetin görüşlerini yansıtmış ve savaşın gidişatını iktidarın gözünden halka aktarmıştır.¹³ Bu nedenle Ulus da, Cumhuriyet gibi araştırmamızda sıkça kullanılmıştır. Ulus gazetesinin tirajı savaş yıllarında 12 000 olmuştur.¹⁴

1938'den sonra yönetimine Zekeriya ve Sabiha Sertel'in geçtiği Tan gazetesi,¹⁵ politik yelpazenin sol tarafından kendine bir yer edinmiş ve savaş süresince bu ideolojik konumunu koruyan tek gazete olmuştur.¹⁶ Cumhuriyet, savaşı Almanya eksenli aktarırken, Ulus iktidarın görüşlerini yansıtmıştır. Bu dönemde Tan ise sol ideoloji çerçevesinde değerlendirmeler yapmıştır.

Eleftheron Vima, Apogevmatini ve Proia gazeteleri ise çalışmanın Yunanistan ayağında incelenen süreli yayınlar arasındadır.

Eleftheron Vima gazetesi, 6 Şubat 1922'de Liberal Parti'nin yayın organı olarak kurulmuştur.¹⁷ Kurucuları arasında Emmanuel Tsouderos ve Dimitris Lambrakis¹⁸ gibi isimler bulunmaktadır. Gazetenin kurulduğu yıl, diğer kurucuların ayrılmasıyla Lambrakis, yoluna gazetenin tek sahibi olarak devam etmiştir.¹⁹ 1944 yılına değin Eleftheron Vima adıyla yayınlanan gazete, bu yıldan sonra Vima adıyla yayın hayatını sürdürmüştür. Söz konusu gazetenin 1941–1943 yıllarına ait nüshaları incelenmiştir. Bu yıllarda hemen tüm basın-yayın organlarında olduğu gibi,

¹¹ Aynı yer.

¹² Edward Weisband, **II. Dünya Savaşı ve Türkiye**, Çev: M. A. Kayabağ-Örgen Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2002, s.60.

¹³ **A.g.e.**, s.63.

¹⁴ **A.g.e.**, s.60.

¹⁵ Topuz, **a.g.e.**, s.175.

¹⁶ Weisband, **a.g.e.**, s.67.

¹⁷ Konstantinos Stekos- Triandafillos Sklavenitis, **Pendakosia Hronia Entipis Paradosis Tou Neou Ellinismou (1499–1999)**, Bouli Ton Ellinon, Athina, 2000, s.282.

¹⁸ Dimitris Lambrakis, ilk defa Yunan Basım binalarını oluşturmuştur. Yunan basınında önemli bir isim olan Lambrakis, Athinaiki Nea, Eleftheron Bima ve 1926'da Oikonomikos Tahidromos adlı haftalık ekonomi gazetesinin kuruculuğunu yapmıştır. Diamantis Basantis, **O Imerisios Tipos Apo Ton 18o Ston 21o Eona**, Odissea, s.74.

¹⁹ Stekos- Sklavenitis, **a.g.e.**, s. 282.

Eleftheron Vima gazetesinde de işlenen temel konu İkinci Dünya Savaşı olmakla birlikte, Türkiye ilgili haberlere de sıklıkla yer verilmiştir. Dört sayfadan oluşan gazetede, Türkiye ile ilgili haberler genelde ikinci sayfadan okuyucuya duyurulmuştur.

Günümüzde hala yayın hayatını sürdürmekte olan Apogevmatini gazetesi 13 Temmuz 1925'te yayın hayatına başlamıştır. Apogevmatini gazetesinin iki farklı özelliği vardır. Bunlardan ilki İstanbul'da yayın hayatına başlamış ve sürdürüyor olması, diğeri ise Türk Kurtuluş Savaşı –Yunanların deyimi ile Küçük Asya Felaketi'nden- sonrasında Türk Hükümeti'nin izniyle çıkarılan ilk Rum gazetesi olmasıdır.²⁰ 1941–1943 yılları arasındaki sayıları incelendiğinde, bu gazete de Türkiye'ye dair haberlere rastlanmıştır. Apogevmatini, günümüzde İstanbul'da yaşayan yaklaşık 1500 Rum için yayın faaliyetini sürdürmektedir.²¹

Proia gazetesi Rethimno'da (Girit) Nisan 1915'te yayın hayatına başlamıştır. Gazete günlük politika gazetesi olarak yayın yapmış,²² dört sayfa halinde basılmıştır. Özellikle iç politik gelişmelere ağırlıklı olarak yer vermiştir.

Bu üç gazetenin seçilmesindeki öncelikli amaç farklı bölgelerde yayınlanmış olmalarıdır. Bu bağlamda detaylı incelenen gazetelerin konuya yaklaşımları, konu ile ilgili haberlere ne sıklıkta yer verdikleri tez içinde yansıtılmaya çalışılacak ve sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Bunların yanında ağırlıklı olarak işgal döneminin Yunan toplumunda ve ekonomisinde yarattığı hasar, yabancı kaynaklara dayanılarak ana hatlarıyla ortaya konulacaktır.

Bu çalışmanın omurgasını oluşturan Yunanistan'da yaşanan açlık konusunda, Türkiye'de daha önce yapılmış olan iki araştırma hakkında bilgi vermekte fayda vardır. Bunlar Ulvi Keser'in *Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye* ve Elçin Macar'ın *İşte Geliyor Kurtuluş* adlı kitaplarıdır.

²⁰ A.g.e., s. 325.

²¹ Aynı yer.

²² <http://agonigrammi.wordpress.com/2008/03/25/> erişim tarihi 10 Nisan 2010.

Ulvi Keser'e ait eserde, gerek Yunanistan'a yardım götüren Türk vapurları, gerekse yardım olarak gönderilen gıda maddeleri hakkında bilgi verilmiştir. Eserde konuya Türkiye penceresinden bakılmış ve bu nedenle de Yunan arşiv belgeleri kullanılmamıştır. Yunanistan'daki büyük açlığı ve Türk yardımlarını inceleyen öncü eserlerden biri olmasına karşın, Yunan gazete ve arşiv belgeleriyle zenginleştirilmeye muhtaç bir çalışmadır.

Tezimiz, Yunan arşiv belgeleri ve gazeteleriyle Yunanca araştırmalardan yararlanılması açısından Ulvi Keser'in eserine göre daha farklı bir nitelik taşımaktadır.

Elçin Macar'ın kaleme aldığı ve 2009 yılında okuyucuyla buluşan *İşte Geliyor Kurtuluş* adlı eser, yabancı kaynakların ve arşiv belgelerinin kullanılması açısından özgündür. Bu tezin araştırma safhasında büyük katkı sağlayan kitapta, ağırlıklı olarak dış politika gelişmelerine yer verilmiş ve Kurtuluş vapurunun seferleri detaylıca anlatılmıştır. Kurtuluş vapuru üzerine inşa edilen çalışmada, Dumlupınar vapuru geri planda kalmıştır.

Bu tez, *İşte Geliyor Kurtuluş* adlı kitaptan farklı olarak; açlığın tarihsel gelişimi, Yunan ekonomisi, açlığın Yunan halkı üzerindeki etkileri gibi konular hakkında bilgiler sunacaktır.

Dolayısıyla konunun ağırlıklı olarak Yunan toplumsal ve ekonomik tarihi açısından ele alınacak olması, bu çalışmayı, daha önce yapılmış araştırmalardan ayıran temel noktadır. Bu tez, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan'da açlığın ortaya çıkışı ve hızla ilerlemesinin nedenleri ile Türkiye'den gönderilen yardımlar üzerine inşa edilecektir.

Açlığın asıl nedeninin İngiliz abluka uygulaması mı, yoksa Alman işgali mi olduğu; Alman işgal güçlerinin Yunanistan'da açlığın ortaya çıkmasında ne derece rol oynadığı; Yunanistan'a yardım faaliyetinde bulunan Türkiye'nin, neden bu planın içinde yer aldığı; Türk yardımlarının sağladığı yararın ne düzeyde olduğu; Türkiye'den Yunanistan'a gönderilen yardımların nitelik ve nicelik değerleri; Türkiye'den yardım götüren Kurtuluş ve Dumlupınar vapurlarının sefer sayıları; açlığın Yunanistan üzerindeki etkilerinin neler olduğu gibi soruların cevapları aranacaktır.

Kaynakçada ve dipnotlarda belirtilen Yunanca kaynakların isimlerinin yazımında, Yunan alfabesi ve Türk alfabesindeki farklılıktan dolayı, okumayı kolaylaştırmak amacıyla transliterasyon yerine transkripsiyon yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntem ile Yunanca kelimeler, okundukları şekilde yazılacaktır.

I.BÖLÜM

TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

“İkinci Dünya Savaşı’nda Yunanistan’da Büyük Açlık ve Türk Yardımları” konusu İkinci Dünya Savaşı yıllarında gerçekleşen olaylar dizisi olarak görülmekle birlikte, asıl olarak Türk-Yunan ilişkilerinin genel seyri içinde ele alınmalıdır. Türk-Yunan ilişkilerini, hem iki taraf açısından hem de dünyadaki genel gelişmeler açısından belirli dönemlere ayırarak incelemek mümkündür. Bu çalışma asıl olarak 1941-1943 yılları arasındaki ilişkiler ele alınacaktır. Ancak tarihin sürekliliğinden hareketle, Türk-Yunan ilişkilerinin geçmişini ana hatlarıyla hatırlatmak yararlı olacaktır.

1821 yılını başlangıç olarak alırsak, 1821–1923 yılları, köklü bir imparatorluk olan Osmanlı Devleti ve yeni kurulan Yunanistan bağlamında incelendiğinde, Yunanistan açısından *Megali İdea’nın*²³ hayata geçirilmeye çalışıldığı dönem, Osmanlı Devleti açısından ise ulusçuluk akımının yarattığı çöküşün durdurulmaya çalışıldığı dönem olarak tanımlanabilir. Ayrıca bu dönemde, 1897 Türk-Yunan Savaşı, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve ardından 1919- 1922 Türk-Yunan Savaşı²⁴ olarak da bilinen Türk Kurtuluş Savaşı gibi dünya tarihinde de önemli yer tutan olaylar tarihin sayfalarına yazılmıştır.

²³ Yunanistan’da 1843 yılında yaşanan darbe sonucunda 1844 yılında yeni anayasa çalışmaları başlamıştır. Ancak 1844 yılında dikkati çeken nokta anayasa çalışmalarından çok, Kolettis’in söylemleri olmuştur. Yunanistan Krallığı’nı Yunanistan’ın en küçük ve en yoksul parçası olarak tanımlayan Kolettis, Yunanlıları da yalnızca Krallık içinde yaşayanlar değil, Yanya Selanik, Serez, Trabzon, Edirne, İstanbul, Girit, Sisam’da yaşayanlar ve Yunan ırkına bağlı başka yerde oturanlar olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda Megali İdea Kolettis’in söyleminde somut bir politika olarak Yunan siyaset sahnesine yerini almıştır. Ancak asıl amaç Yunanlıları, yaşadıkları topraklarla beraber Yunan Krallığı’na dâhil etmek olmuştur. Michael Llewellyn Smith, Çeviren: Halim İnal, **Yunan Düşü**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.s.17,19.

²⁴ 1922 yılı her iki ülke tarih yazımı bağlamında incelendiğinde, bu tarihin belleklerde yarattığı algının farklı olduğunu görmek mümkündür. 1922 yılı, Türkiye Cumhuriyeti’nin doğuşunu müjdeleyen bir mücadelenin kazanıldığı an iken, bu tarih Yunanlılar için askeri bir yenilgiden öte anlamlar taşımaktadır. Hatta 1922, Yunan dilinde “felaket” sözcüğü ile özdeşleşmiştir. Damla Demiröz, “*İlk Dönem Yunan Romanında (1834–1880) Öteki İmajı*”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 43,1 (2003) 169–194, s.173.

1.1.Osmanlı Devleti'nin Son Yüzyılında Türk-Yunan İlişkileri

Mora'da Yunanların (Osmanlı'ya karşı) dağınk halde başlattığı şiddet olayları 1821'in Mart ayında büyük bir ayaklanmaya dönüşmüştür.²⁵ Bu ayaklanma sonucunda 1822 yılında üç farklı taşra yönetimi kurulurken aynı yıl bir de anayasa benimsenmiştir.²⁶

1827'de yaşanan ve o yüzyılın en büyük deniz savaşı olarak adlandırılan Navarin Deniz Savaşı, Osmanlı Devleti'nin İngiltere, Rusya ve Fransa karşısında yenilgisiyle sonuçlanırken, Yunanistan'ın bağımsız devlet kurmasına da olanak sağlamıştır.²⁷

1828'de yaşanan Osmanlı- Rus Savaşı'nda Osmanlı'nın tekrar mağlub olması sonucunda imzalanan 1929 Edirne Antlaşması ile Osmanlı Devleti özerk Yunanistan'ı tanımıştır.²⁸ 1830 yılında Londra Protokolü²⁹ ile Mora Yarımadası bazı küçük adacıklar ile birlikte ilk Yunanistan krallığı'nı oluşturmuştur.³⁰

Yunanistan'ın bağımsız bir krallık olması ve 1844'te Ulusal Meclis'te Kolettis tarafından Megali İdea söyleminin ilk kez dile getirilmesinin³¹ ardından, bu söylemi destekler nitelikteki en önemli olay, 1897'de gerçekleşmiştir.1897 yılının Nisan ayında Tesalya'da gerçekleşen ve Otuz Gün Savaşları olarak bilinen Türk-Yunan Savaşı Yunanistan'ın yenilisiyle sonuçlanmıştır.³² Bu savaş sonunda Osmanlı egemenliğindeki Girit'e özerklik verilmiştir.³³

Megali İdea'nın darbe almasıyla sonuçlanan Otuz Gün Savaşları ardından 1912 yılına gelindiğinde Yunanistan, Osmanlı Devleti'ne karşı Balkanlarda oluşan

²⁵ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s.49.

²⁶ **A.g.e.**, s.53.

²⁷ **A.g.e.**, s.60.

²⁸ Nikos Svoronos, **Analekta Neoellinikis Istorias kai Istoriografias**, Themelio, 1999, s.234.

²⁹ Aynı yer.

³⁰ Murat Hatipoğlu, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan İlişkileri 1923–1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997, s.2.

³¹ Smith, **a.g.e.**, s.17.

³² Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.92; Ayrıca Tesalya Savaşı hakkında detaylı bilgi için bkz. Bayram Kodaman (yayına hazırlayan), **1897 Türk-Yunan Savaşı (Tesalya Tarihi)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Tüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993.

³³ Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.93.

ittifakta yer almıştır. Bu ittifak sonucunda Osmanlı Devleti on beş gün içinde Karadağ, Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan ile savaş durumuna gelmiştir.³⁴ Yaşanan çatışmalar sonucu Türkler Kırklareli ve Lüleburgaz'da yenilgiye uğramışlardır. Selanik ve Yanya Yunanistan denetimine geçerken, Türkler Trakya ve Makedonya'dan hızla çekilmişlerdir.³⁵ Balkan Savaşları olarak bilinen bu çatışmalar sonunda 1913 yılında imzalanan Londra Antlaşması ile Türkler Balkan müttefiklerin kazanımlarını tanımışlardır.³⁶ Balkan Savaşları ile Yunanistan'ın yüzölçümünü yüzde 70 oranında büyümüş, bu savaşlar öncesinde 2.800.000 olan nüfusu ise 4.800.000'e yükselmiştir.³⁷

Yunanistan'ın Türkler aleyhinde büyümesini sağlayacak olan bir başka gelişme Birinci Dünya Savaşı olmuştur. 1914 yılına gelindiğinde Yunanistan'ın Birinci Dünya Savaşı'na girmesi konusunda Kral Konstantin ve Başbakan Elefterios Venizelos arasındaki fikir ayrılığı,³⁸ Yunanistan'da Kral yanlıları ve Venizelos yanlıları olmak üzere iki farklı grubun oluşumunda etkili olmuştur. Bu ayrışma Yunan tarihinde Ulusal Bölünme (Ethnikos Dihasmos) olarak adlandırılmıştır.³⁹ Birinci Dünya Savaşı'da Osmanlı Devleti ile doğrudan çatışmaya girmeyen ancak Paris Barış Konferansı'na katılarak Osmanlı topraklarından pay isteyen Yunanistan,⁴⁰ 15 Mayıs 1919 günü İzmir'i işgal etmiştir. İzmir'in işgali ile Batı Anadolu'da ilerlemeye başlayan Yunanlar ve Türk Kuvvetleri arasında yaşanan çatışmalar, Ağustos 1922'de Büyük Türk Taarruzu ile son bulmuş, böylelikle *Yunanların Anadolu Mace-rası* Küçük Asya Felaketi ile sonuçlanmıştır. Türkiye açısından yeni bir başlangıç teşkil eden 1922⁴¹ yılı, Yunanlar için Megali Idea'nın son bulduğu bir dönüm noktası olmuştur.

³⁴ Smith, **a.g.e.**, s.28

³⁵ **A.g.e.**, s.29.

³⁶ Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.104.

³⁷ **A.g.e.**, s.107.

³⁸ Kral Konstantin Birinci Dünya Savaşı'na girilmemesi gerektiğini savunurken Venizelos Megali Idea politikası ekseninde daha büyük bir Yunanistan fikrini savunmaktaydı.

³⁹ Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.108.

⁴⁰ Elefterios Venizelos ve Paris Barış Konferansı'ndaki talepleri için bkz. Smith, **a.g.e.**, s.96-125.

⁴¹ 1922 yılı her iki ülke tarih yazımı bağlamında incelendiğinde, bu tarihin belleklerde yarattığı algının farklı olduğunu görmek mümkündür. 1922 yılı, Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunu müjdeleyen bir mücadelenin kazanıldığı an iken, bu tarih Yunanlar için askeri bir yenilgiden öte anlamlar taşımaktadır. Hatta 1922, Yunan dilinde "felaket" sözcüğü ile özdeşleşmiştir. Damla Demiröz, *"İlk Dönem*

Türklerin elde ettiği bu zafer sonrasında 1922 yılının Kasım ayında barış görüşmeleri için Lozan'da bir konferansın toplanması kararı alınmıştır.

1.2. Lozan Barış Antlaşması ve Sonrasında Türk-Yunan İlişkileri

20 Temmuz 1922'de başlayan Lozan Konferansı'nda Türk tarafı İsmet Paşa başkanlığındaki bir heyet tarafından temsil edilirken, Venizelos, Yunanistan'ın baş delegesi olarak Lozan'a gitmiştir.

Hemen hiçbir ilerlemenin sağlanamadığı Konferansın ilk döneminde, Türk Heyeti, İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan ile karşı karşıya gelmiştir. Bu dönemde Mübadele Sorunu, Patrikhane Sorunu, Ege Adaları Sorunu, Tamirat Bedeli Sorunu gibi konular Türkiye ile Yunanistan arasında yoğun olarak tartışılmıştır. Hemen bütün sorunlarda Türkiye'nin yalnız kaldığı ve Yunanistan'ın ise İtilaf Devletleri tarafından kısmi de olsa desteklendiği bir gerçektir.

Lozan Konferansı'nın birinci döneminde uzlaşma sağlanan yegâne konunun Türkiye ile Yunanistan arasındaki Mübadele Sorunu olması ilginçtir. Yukarıda da değinildiği gibi hemen hiçbir konuda uzlaşma sağlanamamasına karşın, 30 Ocak 1923'te imzalanan "*Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'ne ilişkin Sözleşme ve Protokol*", Türk-Yunan ilişkileri açısından kısa vadede yeni gerilimlere, uzun vadede de dostluğa yol açan bir süreci başlatmıştır. Söz konusu mübadele antlaşmasıyla Türkiye ve Yunanistan'da, ulusçuluk olgusunu güçlendirecek türdeş yapının sağlanmasını hedeflemiştir.⁴² Ancak bir çözüm olarak öne sürülen ve gerçekleştirilen nüfus değişimi; iskân sorunun yanı sıra etabli⁴³ mal varlıkları⁴⁴ ve patrikhane⁴⁵ gibi konularda yeni sorunları da beraberinde getirecektir.

Yunan Romanında (1834–1880) Öteki İmajı", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 43,1 (2003) 169–194, s.173.

⁴² Kemal Arı, **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç 1923–1925**, 3. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003, s.1.

⁴³ Gerçekleşen nüfus değişimi ile Türkiye'de ve Yunanistan'da kimlerin etabli - yerleşik- sayılacağı konusunda sorun yaşanmıştır. Yasa Alt Komisyonu'nun 1 Ekim 1924 tarihinde aldığı karar ile Osmanlı nüfusuna kayıtlı olmanın, yerleşik sayılmak için tek ölçüt olması kabul edilmemiştir. Daha sonra Balıklı'dan bir grup kişinin sınır dışı edilmesi ile Yunanistan konuyu Milletler Cemiyeti'ne taşımış, ancak buradan da kesin bir karar çıkmamıştır. Muhtelit Mübadele Komisyonu kimlerin etabli sayılması gerektiği konusunda Lahey Adalet Divanı'na başvurmuştur. Mahkemenin, 21 Şubat 1925'te kişinin etabli sayılması için yalnızca Türk kütüklerine kayıtlı olmasının şart olmadığı yönünde bir

24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması,⁴⁶ yeni Türk Devleti'nin uluslararası alanda resmi düzeyde tanınması açısından bir dönemeç niteliği taşımakla beraber, Türkiye ile Yunanistan ilişkilerinde de önemli kırılmaların başlangıcı olmuştur.

Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından iki yıl sonra, Türk-Yunan Mübadelesinin sancılı da olsa devam ettiği ve etabli konusunda görüş ayrılıklarının yaşandığı günlerde, 1925 yılındaki gelişmelere Türkiye ve Yunanistan pencerelerinden bakıldığında, Türkiye'nin Şeyh Sait İsyanı ile mücadele ediyor olması, Yunanistan'ın ise sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm arıyor olması dikkat çekicidir.⁴⁷

Bu çerçevede önemli olan nokta, iki ülke liderlerinin,⁴⁸ gerçekleştirdikleri ikili görüşmeler sonucunda, 21 Haziran 1925'te Ankara Antlaşması'nı imzalamaları olmuştur. Lozan Antlaşması sonrası ortaya çıkan sorunları çözümlenmeyi hedefleyen bu antlaşma, 25 Haziran 1925 tarihinde General Pangalos'un Yunanistan'da bir dar-

karar çıkmıştır. Damla Demiröz, **Savaşın Barışa Giden Yol Atatürk Venizelos Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri**, İletişim, İstanbul, 2007, s.62,63.

⁴⁴ Yunan göçmenlerinin ve bazı Yunan siyasilere mal varlığı konusunda ortaya attıkları görüş şu şekildedir: Türkiye'de kalan göçmen mal varlıkları kentlerdedir, sayıca çoktur ve değerlidir. Oysa Yunanistan'da Müslümanlardan kalan mal varlıkları hem kırsal alandadır hem de azdır. Buna karşılık olarak Türk tarafının tezleri ise şu şekildedir: Yunanistan savaşa sahne olmamıştır. Türkiye topraklarında ise savaş yaşandığından, ülke yanmış harap haldedir. Müslümanların Yunanistan'da bıraktıkları mal varlıkları çoktur ve iyi haldedir. Demiröz, **a.g.e.**, s.64.

⁴⁵ Lozan Konferansı sırasında Patrikhane'nin gayri mübadil olarak sayılması söz konusu iken 1924'te patrik olarak tayin edilen VI. Konstantinos'un Bursa doğumlu olarak mübadele kapsamında yer alması patrikhane sorununu ortaya çıkarmıştır. Melek Fırat, *"1923-1939 Yunanistan'la İlişkiler"*, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.342. Patrik Konstantinos'un sınır dışı edilmesi ile iki ülke arasındaki ilişkiler gerilmiştir. 11 Şubat 1925'te Yunanistan'ın bu konuda Milletler Cemiyeti'ne başvurması sonucu Türkiye, Patrikhane'nin Türkiye'nin bir iç meselesi olduğu, oluşum ve işleyişinin Türkiye'nin kanun ve kurallarına bağlı olduğu gerekçesi ile konu hakkında tartışmayı reddetmiştir. 1925 yılında Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanan Ankara Antlaşması ile bu konuda bir yumuşama sağlanmış, 1930 Antlaşmalarıyla birlikte Patrikhaneyi ziyaret eden ilk Yunan Başbakanı Elefterios Venizelos olmuştur. Demiröz, **a.g.e.**, s.68,69.

⁴⁶ Lozan Barış Antlaşması hakkında detaylı bilgi için bkz. İsmail Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları 1920-1945**, I. cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, s.77-209.

⁴⁷ Fırat *a.g.m.*, s.343.

⁴⁸ Türkiye'de Şeyh Sait İsyanı'nın başlaması ile Fethi Bey istifa etmiş, yerine İsmet Paşa başbakan olmuştur. İsmet Paşa'nın Lozan'dan arta kalan sorunların çözümlenmesi için sergilediği kararlı duruş ve Yunan Başbakanı Andreas Mihalakopoulos'un Balkanlı komşularıyla sorunları çözme isteği bu iki liderin ortak paydada buluşmasına zemin hazırlamıştır. Aynı yer.

be ile hükümeti düşürmesi ve dış politikada sert bir tutum izlemesi sonucunda uygulanmamıştır.⁴⁹

1925 yılında imzalanan Ankara Antlaşması ile çözümlenmesi hedeflenen sorunlar bir süre daha devam etmiştir. Hatta Pangalos Hükümetinin sert dış politikasından dolayı Türkiye ve Yunanistan'ın savaş noktasına geldiğini söylemek bile mümkündür.⁵⁰ Pangalos'un kurduğu dikta rejiminin 1926 yılında son bulmasıyla aynı yıl, Türkiye ve Yunanistan arasındaki mali sorunları çözmek amacıyla Atina Antlaşması imzalanmıştır.⁵¹

1928 yılında Venizelos'un yeniden başbakan olmasıyla Türk- Yunan ilişkilerinde yakınlaşma süreci yeniden başlamıştır.⁵²

1928 yılına kadar Türkiye ve Yunanistan'ın yaşadıkları gelişmeleri kısaca özetlemek gerekirse; Türkiye kendi içinde devrimleri yerleştirmeye çalışmış ve komşularıyla olumlu ilişkiler kurmuş, Yunanistan ise siyasi çalkantılar yaşamıştır. Ancak her iki ülkenin de müşterek sorunları şüphesiz ki Lozan Antlaşması kaynaklı olmuştur. Lozan'ın etkisindeki yıllarda hem ekonomik hem de toplumsal alanlardasorunlar çıkmış ve 1930 yılına gelindiğinde Türkiye ve Yunanistan ortak çözümler için görüşmelere başlamıştır. Elefterios Venizelos, 1930 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanacak antlaşmanın işaretlerini 1928'de Selanik'te halka yaptığı bir konuşmada vermiş, Türkiye ve Yunanistan'ın el sıkışmalarını önermiştir.⁵³

Bütün bunları yanı sıra Yunanistan'da mübadillerin⁵⁴ yerleştirilmesi ve onların yeni ülkelerine uyum süreci, Türkiye'ye oranla daha sıkıntılı yaşanmıştır.⁵⁵ Ana-

⁴⁹ Aynı yer.

⁵⁰ Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.134. Ayrıca bu dönemde Türkiye'nin Musul konusunda İngiltere ile çözüm üretmesi, bu karışıklıktan faydalanarak Türkiye'ye savaş açma fırsatını bekleyen Pangalos için hayal kırıklığı yaratmıştır. Fırat *a.g.m.*, s.343. Türkiye'nin İngiltere ile uzlaşması, özellikle Lozan'da çözümlenemeyen "Musul" konusunda çözüm arayışı içine girmesi, uyguladığı *sorunsuz dış politika* görüşünü desteklemektedir.

⁵¹ Fırat *a.g.m.*, s.343; Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.115.

⁵² Aynı yer.

⁵³ Maria Mavropoulou, "*Türk-Yunan İkamet- Ticaret ve Seyrisefain Sözleşmesi*", **Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi 12-16 Kasım 2007**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Cilt I., Ankara, 2010, s.322.

⁵⁴ Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol'de Anadolu'dan giden Rumlar ve Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen Müslümanların tanımı için şu ifade yer almıştır: "*İşbu Sözleşmede kullanılan 'Göçmen' (émigrant) terimi, 18 Ekim 1912 tarihinden sonra göç etmesi gereken ya da göç*

dolu'dan Yunanistan'a giden Rumların, sahip oldukları değişik kültürler Yunanistan'da halı, kumaş dokumacılığı gibi değişik iş kollarının gelişmesini sağlarken, ucuz işgücü ortaya çıkmıştır.⁵⁶ Yunanistan'a gelen göçmenlerin Yunanistan ile bütünleşmesi kolay olmamıştır. Göçmenler, farklı kültürleri ve Yunanca konuşmamaları açısından zamanla Yunanistan içinde, farklı bir öteki⁵⁷ konumuna gelmişlerdir.⁵⁸

1.3. 1930 Ankara Antlaşması ve Türk-Yunan Yakınlaşması

Lozan Anlaşması sonrasında gerçekleşen nüfus değişiminin yarattığı sorunların çözümü konusunda, 1930 yılında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.⁵⁹ Öncelikli olarak miras ve mal varlığı konularında iki ülkenin yaşadığı sorunlar, 10 Haziran 1930'da imzalanan Ankara Sözleşmesi ile çözümlenmiştir.⁶⁰ İki ülke açısından yeni bir dönemin başlangıcı olan bu sözleşmede büyük bir sorun yaratan mal varlığı konusunda, göçmenlerin bıraktıkları taşınmaz malların, terk ettikleri ülkeye ait olarak

etmiş bulunan tüm gerçek ya da tüzel kişileri kapsamaktadır.” Soysal, Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, s.185. Türk Dil Kurumu Sözlüğü mübadele kelimesi için şu tanımlı yapmaktadır:1-Başkasının yerine getirilmiş, mübadele edilmiş, 2-Türkiye'deki Rumlar ile değiştirilerek Yunanistan'dan getirilen Türklere verilen ad. Türkçe Sözlük, s.1050.

⁵⁵ Yunanistan'ın, mübadele sözleşmesi imzalanmadan önce (1922 yılı sonuna kadar) Türkiye'den yaklaşık 1 milyon göçmen alması ve henüz 1922 yılında Yunanistan içinde yayılmaları hem Yunanistan hem Türkiye açısından farklı sonuçlar doğurmuştur. Türkiye'de ekonomik dengeler bozulurken, Yunanistan'da ani bir nüfus artışı yaşanmıştır. Arı, a.g.e., s.8. Mübadele ile bu göç dalgasının devam etmesi, yani Rumların Türkiye'yi terk etmesiyle, hizmet sektörü, ticaret, sanayi gibi alanlarda eksiklikler ortaya çıkmıştır. Ancak bu durum Türklerin söz konusu iş alanlarına girmesine ortam yaratmış, böylece Türk ekonomisinde ulusal denetimin kurulmasının önü açılmıştır. Arı, a.g.e., s.2. Duruma Türkiye'den giden göçmenlerin Yunanistan'da yarattıkları etki açısından bakılacak olursa, yeni mesleklerin –halı kumaş dokumacılığı- geliştiği, göçmenlerin Yunan nüfusuna katılmasıyla, Yunan çözümünün güçlendiği ve Yunanistan'ın dış borca girdiği söylenebilir. Ancak bu konudaki Yunan anlatısına bakıldığında durum pozitifdir. Yunan anlatısına göre 1922'den sonra göçmenlerin Yunanistan'a gelmesiyle Yunanistan, “karanlık çağ”dan “aydınlık çağ”a girmiştir. Demiröz, a.g.e., s.32,33.

⁵⁶ Demiröz, a.g.e., s.32.

⁵⁷ Yunanistan'a giden göçmenler 1922 sonrasında Yunan toplumu tarafından kolaylıkla kabul görmüşlerdir. 1922 ile beraber “boyunduruk altındaki kardeşlerimiz” söylemi, yerini Yunanlığın kuşku duyulan, ekonomide rakip olarak algılanan “öteki”ye bırakmıştır. Bunda göçmenlerin Türkçe konuşmasının ve farklı alışkanlıklarının da etkisi vardır. Demiröz, a.g.e., 35.

⁵⁸ A.g.e., s.35

⁵⁹ Türkiye ve Yunanistan'ın sorunlarını çözmek için masaya oturmasında İtalya'nın büyük katkıları olmuştur. Hatipoğlu, a.g.e., s.116.

⁶⁰ Soysal, Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, s.399. 10 Haziran 1930 tarihinde imzalanan bu sözleşmenin dayandığı bazı esaslar şunlardır: “Geldikleri tarih ve doğum yerleri neresi olursa olsun mübadele dışında bırakılmış olan İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Müslüman Türkler “etabli” sayılacak ve bu kavramın içine dahil edilecektir. Mübadele Rumların Türkiye'de bıraktıkları menkul ve gayrimenkul malların tam mülkiyeti Türk hükümetine geçecek, Müslümanlara ait Yunanistan'daki mallar ise Yunan hükümetine geçecektir.” Bu sözleşme hakkında detaylı bilgi için bkz. Hatipoğlu, a.g.e., s.116,117.

kabul edilmesi kararlaştırılmıştır.⁶¹ Etabli, bir başka deyişle gayri mübadiller konusunda ise İstanbul'da yaşayan Rumların ve Batı Trakya'da yaşayan Müslümanların gayri mübadil olarak kabul edilmesi kararı alınmıştır.⁶² Bu sözleşme TBMM'de imzadan bir hafta sonra onaylanırken, Yunan Meclisi tarafından 26 Haziran 1930'da kabul edilmiştir.⁶³

10 Haziran Sözleşmesi'nin hemen ardından 30 Ekim 1930 tarihinde Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan yeni antlaşma, 1928 yılında Türkiye ve İtalya arasında imzalanan anlaşma ile benzerlikler göstermektedir.⁶⁴ 1930 Türk- Yunan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması olarak bilinen bu antlaşmanın ilk iki maddesi tarafsızlık konusuna değinirken, diğer maddeler, anlaşmanın adından da anlaşılacağı üzere, iki devlet arasında çıkan bir anlaşmazlık halinde önce diplomasi yolunun, eğer bu şekilde çözüm sağlanamazsa uzlaştırma yolunun deneneceğini öngörmekteydi. Yine sonuç alınamazsa Türkiye ya da Yunanistan'ın yargısal çözüm yoluna veya hakeme başvurması gerekiyordu.⁶⁵

30 Ekim Antlaşması'nın diğer bir amacı, her iki devletin savunma konusunda yaptığı harcamaları kısararak kendi ekonomilerini, özellikle sanayilerini güçlendirmek idi.⁶⁶ Kara sularının güvenliği sağlayan ve silahlanma konusunda tasarrufa yönlendiren bu antlaşmanın imzalanmasında, kuşkusuz 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın etkisi büyüktür. Melek Fırat, bu anlaşmanın Ege'de serbest bir ticaret bölgesinin yaratılması açısından önemine değinmiş, böylece ekonominin canlandırılacağını belirtmiştir. Mübadele ile Türkiye'de açığa çıkan iş gücü eksikliği ve Yunanistan'daki işsizlik konusunda bu anlaşmanın iyi bir çözüm olduğunu da eklemiştir.⁶⁷ Böylelikle her iki ülke dünyayı olumsuz yönde etkileyen 1929 Ekonomik Bunalımı'na direnme pratiği geliştirmiştir.

⁶¹ Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.116.

⁶² Demiröz, **a.g.e.**, s.87.

⁶³ Demiröz, **a.g.e.**, s.92.

⁶⁴ 1928 Türk- İtalyan Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Yargısal Çözüm Antlaşması için bkz. Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, s.341; Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.137.

⁶⁵ Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, 399.

⁶⁶ Melek Fırat *a.g.m.*, s.348.

⁶⁷ Aynı yer.

1930 yılında imzalanan antlaşmalar, gündemdeki sorunları çözmekle kalmamış, ilişkilere vermiş olduğu güç ile Türkiye ve Yunanistan arasında yaklaşık 25 yıl sürecek olan yakınlaşma sürecini de başlatmıştır. Lozan Antlaşması ile ortaya çıkan sorunları çözümlene çabası, 1930'dan sonraki on yılda Yunanistan ve Türkiye'nin sıkı ilişkilerini sürdürmesine zemin hazırlamıştır. İtalyan ve Alman tehdidinin belirdiği ve dünyanın hızla savaşa doğru sürüklendiği dönemde, Türkiye ile Yunanistan'ın ortak güvenlik arayışlarına yöneldikleri görülmüştür. Sonuçta 1933 Türkiye-Yunanistan İçten Antlaşma Paktı, her iki ülkenin öncülük ettiği Balkan Antantı'nın kurulmasına kadar uzanmıştır.⁶⁸ 1938 Türk-Yunan Antlaşması ile de yaklaşan savaşa yönelik olarak iki ülke arasındaki dostane ilişkiyi daha da güçlendirmiştir.⁶⁹ Savaş yıllarında (1941–1943) Türkiye'nin, işgal altındaki Yunanistan'a gönderdiği yardımlar ile Türkiye ve Yunanistan arasında kurulan siyasi yakınlık, bir kademe daha gelişmiş ve halklar arasındaki dayanışma da güçlenmiştir.

⁶⁸ Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, s.455.

⁶⁹ **A.g.e.**, s.597.

İKİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE YUNANİSTAN

Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanmış olan antlaşmaların,⁷⁰ İkinci Dünya Savaşı'na kaynaklık teşkil ettiği konusunda hemen tüm tarihçiler hemfikirdir. 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başlarındaki siyasal, sosyal ve ekonomik gerilimlerin bir sonucu olarak çıkan Birinci Dünya Savaşı'nın, dünyaya beklediği ferahlamayı getirmediği bir gerçektir. Rahatlama bir yana, dünya için yeni sorunlar üreten Birinci Dünya Savaşı, eski kıta merkez olmak üzere, aynı yüzyılda dünyayı yeni bir faciaya sürüklemiştir.

Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı'na giden süreç, Birinci Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. Birinci savaşın en büyük mağlubu Almanya ile savaştan galip çıkmalarına rağmen bekledikleri yararları sağlayamayan İtalya ve Japonya bu sürecin hızlanmasında doğrudan rol oynamışlardır.

Ama savaşın hemen sonrasında ortaya çıkan ekonomik krizler ile 1929 yılında başlayan büyük buhran da İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçteki gerilimlerin artmasında etkili olmuştur.

2.1. İkinci Dünya Savaşı'na Giden Süreçte İtalya

Tarihsel süreçte, dönüm noktası olarak kabul edilen olaylar incelendiğinde, neden- sonuç ilişkisi büyük bir önem taşımaktadır. 1918 yılında son bulan Birinci Dünya Savaşı büyük yıkımlara neden olurken, dünya konjonktüründe de önemli değişikliklere yol açmıştır. Yeni bir kutuplaşmaya giden dünyada, yenilen devletlere ödetilen ağır bedeller- özellikle Versay Antlaşması ile Almanya'ya- gelecekte yaşanacak felaketlere zemin hazırlayacak ve Birinci Dünya Savaşının sonuçları, İkinci Dünya Savaşı'nın nedeni veya nedenleri olarak tarihteki yerini alacaktır.

⁷⁰ Birinci Dünya Savaşı sonunda yenen devletler (İngiltere, Fransa, Rusya) ile yenilenler arasında barış antlaşmaları imzalanmıştır. Bunlar: 28 Haziran 1919'da Almanya ile Versay Antlaşması, 10 Eylül 1919'da Avusturya ile Saint Germain Antlaşması, 27 Kasım 1919'da Bulgaristan ile Neuilly Antlaşması ve 4 Haziran 1920'de Macaristan ile imzalanan Trianon Antlaşmasıdır. Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914–1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1983, s.146,147,148.

İtalya ve Almanya'nın 1930'lu yıllarda büyüyen güç olarak ortaya çıkmaları, İngiltere ve Fransa'nın mevcut durumu koruma yanlısı politikaları, dünyayı iki farklı kutba ayırmış, revizyonist ve anti-revizyonist(statükocu)⁷¹ iki ayrı oluşumun meydana gelmesine neden olmuştur.

1920'lerden itibaren revizyonist politika izleyen İtalya ile 1930'lu yılların başında aynı politikayı daha da ileri götüren Almanya arasında politik görüş benzerlikleri, bu iki devletin 1939'da kıvılcımlanan İkinci Dünya Savaşı'nda ortak paydada buluşmalarına zemin hazırlamıştır.⁷²

Almanya ve İtalya'nın yayılcı politikalarını, Birinci Dünya Savaşı galibelerinden Japonya da büyüyen bir güç olarak desteklemiş ve benzer yayılma planları yapmıştır. 13 Aralık 1932 yılında Japon Hükümeti'nin, Sovyetler Birliği'nin saldırımazlık antlaşması teklifini sertçe reddetmesi,⁷³ Japonya'nın dış politikasını ve gelecek hedeflerini ortaya koyması açısından önemlidir.

Faşist rejim, İtalya'da ilk olarak 1920'lerde ortaya çıkmıştır. Mussolini'nin faşist partisinin kuruluşu, İtalya'nın Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği değişim ile tarımsal-güney bölgesi ve endüstriyel- modern kuzey bölgesi olarak ikiye ayrıldığı döneme denk gelmektedir.⁷⁴ İtalya'da yaşanan bu yapısal değişiklik, ekonomik darboğaz ve artan işsizlik oranı,⁷⁵ sosyal tedirginlik ile birleşerek iç dinamikleri etkilemiş, siyasi arenada farklı bir ideolojik hareketlenmenin yükselişe geçmesinde rol oynamıştır.

Savaş sonrasında İtalya'daki yönetimin başarısızlığından ve sistemin ihmalden yararlanan faşist hareket, 1921 yılındaki seçimlerde büyük bir sıçrama kayde-

⁷¹ Revizyonizm; var olan yapıda değişiklik isteyen politika, statüko veya anti-revizyonizm ise var olan yapıyı korumak isteyen politika anlamına gelmektedir. İç politika deyimleri ile açıklanacak olursa, birincisi dinamik ve "ilerici" ikincisi ise statik "tutucu" politika olmaktadır. Mehmet Gönübol, **Uluslararası Politika, İlkeler- Kavramlar- Kurumlar**, II. Baskı, S Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, s.322.

⁷² 22 Mayıs 1939'da Almanya ve İtalya'nın imzaladığı 10 yıllık Çelik Pakt Antlaşması için bkz. İsmail Soysal, **Türk Dış Politikası İncelemeleri için Kılavuz 1919-1993**, Ortadoğu ve Balkanlar İnceleme Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s.53.

⁷³ V. Sipols, M. Haalamof, **İkinci Dünya Savaşının Nedenleri**, Ağaoğlu Yayınevi, 1975, s.16.

⁷⁴ Crozier, J., Andrew, **The Causes of the Second World War**, Blacwell Publishers, 1997. s.76.

⁷⁵ Crozier, **a.g.e**, s.77.

derek İtalyan parlamentosuna 35 parlamenter sokmayı başarmıştır.⁷⁶ Seçimlerin ardından, parlamentoya giren 35 milletvekili içerisinde yer alan Mussolini, 24 Ekim 1922 tarihinde yaptığı bir konuşmasında; “...*Ya Yönetim bize verilecek ya da bizi yöneten sefil politikacıları gırtlaklamak için Roma’ya yürüyerek yönetimi ele alacağız...*” dedikten beş gün sonra, Kral tarafından başbakan olarak atanmıştır.⁷⁷

Mussolini’nin Başbakanlığa atanması İtalya’nın iç politikasında olduğu kadar, dış politikası için de bir dönüm noktası olmuştur. Bu olayla birlikte, içerde totaliter bir diktatörlük kurumsallaşırken, dış politikada da başta Akdeniz ve Balkanlar olmak üzere yayılcı politikalar gündeme daha sıkça getirilmeye başlanmıştır. İtalya’nın Büyük Roma İmparatorluğu’nu canlandırma politikası olarak bilenen yayılma alanında Yunanistan da vardır.⁷⁸

2.2. Yunanistan’da İtalyan İşgali

İtalya’nın Yunanistan’ı işgal sürecini üç aşamada incelemek mümkündür. Bu üç aşamadan ilki 1923, ikincisi 15 Ağustos 1940, üçüncüsü ise 28 Ekim 1940’ta gerçekleşmiştir. Bunlardan ilk ikisi başarısız girişimler, üçüncüsü ise doğrudan işgal olarak nitelendirilebilir.

Birinci aşama, Mussolini’nin iktidara gelişinin ardından 1923 yılında Korfu’ya saldırmasıdır. Yunanistan’da görev yapan bir İtalyan sınır görevlisinin öldürülmesini bahane eden Mussolini, Korfu’yu işgal ederek Yunanistan’dan özür dilemek istemişse de, İngiltere’nin karşı çıkması nedeniyle kalıcı işgal durumundan vazgeçmiştir.⁷⁹ Daha açık bir deyişle Mussolini’nin Yunanistan’ı ilk işgal girişimi, İngiltere’nin müdahalesi ile sonuçsuz kalmıştır.

⁷⁶ Aynı yer.

⁷⁷ A.g.e, s.78.

⁷⁸ Paris Barış Konferansı’nda bir kenara atılan İtalya milletine saygınlık kazandırmak amacıyla milli benlik vermeyi vaat eden Mussolini, Akdeniz’e *Bizim Deniz (Mare Nostrum)* diyordu. 1923 Şubatında İtalyan Senatosunda verdiği söylevde ise şötle diyordu: “*Şunu söylemek cesaretine sahip olmamız gerekir ki, İtalya bir tek denizde ebediyen kapanıp kalmaz, bu deniz Adriyatik olsa bile. Adriyatik’ten başka Akdeniz vardır.*” Armaoğlu, a.g.e., s.172,173.

⁷⁹ Crozier, a.g.e, s.79.

2.2.1. İkinci Dünya Savaşı Öncesinde İtalya'nın Yunanistan Üzerindeki Emelleri

İtalya ve Almanya'nın saldırgan ve yayılcı politikaları, Balkanlarda yeni denge arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Olası bir Alman ve İtalyan saldırısına karşı önlem almak isteyen Balkan Devletleri, mevcut sınırlarını korumak için harekete geçmişlerdir. Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya'dan oluşan dört Balkan devletinin, hem Balkan sınırlarını korumak hem de yaklaşan savaşa karşı kendi aralarında bir güven ortamı yaratma düşüncesinden, Balkan Antantı doğmuştur.

9 Şubat 1934 yılında söz konusu dört devletin imzasıyla kurulan Balkan Antantı, savaşın yaklaşmakta olduğu yıllarda Balkanlarda oluşturulacak birlik açısından önemlidir. Ancak bu Antant'a, Yunanistan açısından bakıldığında, Bulgaristan ve İtalya'nın öncelikli tehdit olarak algılandığını görülmektedir. Antant'ın amaçlarından birinin, "...*Yalnızca Balkan Devletlerinden gelecek bir saldırıyı karşılamak*"⁸⁰ olması, bu ittifakın Bulgaristan'a da yönelik olarak hazırlandığını göstermektedir. Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile ilişkilerini zedelememek amacıyla antlaşmaya koymuş olduğu çekincenin bir benzerini Yunanistan da metne ilave etmiştir.⁸¹ Daha açık bir ifadeyle Türkiye Sovyetler Birliği'ni hesaba katarken, Yunanistan, İtalya'nın kısırlanmaması konusundaki hassasiyetini ortaya koymuştur.

Yunanistan'ın Balkan Antantı'na katılmasının ardında yatan nedenlere bakıldığında, 1920'lerde Bulgaristan ve Yugoslavya ile yaşadığı gerginliklerin bir tarihsel arka plan oluşturduğunu söylemek mümkündür. Yugoslavya'nın 1920'lerde Selanik ve Gevgeli'yi⁸² birbirine bağlayan demiryolunda egemenlik kurma isteği ve yine aynı dönemde Bulgaristan ve Yugoslavya'nın Yunanistan'ın kuzeyinde Slavca konu-

⁸⁰ İsmail Soysal, **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, I. Cilt (1920–1945), TTK, Ankara, 1983, s. 466.

⁸¹ Balkan Paktı'na bir çekince olarak konulmak üzere, Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne verdiği güvence: "Türkiye'nin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ne karşı yöneltilmiş herhangi bir eyleme, hiçbir zaman, katılmak durumuna girmeyi kabul etmeyeceğini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına açıklamaktan onur duyarım. Atina 9 Şubat 1934 Tevfik Rüştü Aras. "Bu demeç Paktın ayrılmaz bir parçasıdır." Soysal, **a.g.e.**, s465. Yunanistan'ın çekincesi- Gizli- Onay Belgesinde: Balkan Paktının amacı yalnızca Balkan Devletleri'nden gelecek bir saldırıyı karşılamaktır. Yunanistan Paktın bir gereği olarak, hiçbir durumda, Büyük Devletlerden birine karşı savaş etmez." Soysal, **a.g.e.**, s.466.

⁸² *Yugoslavya'nın bir şehri.*

şan nüfus için taleplerde bulunmaları,⁸³ bu devletlerden Yunanistan arasında güven bunalımı yaratmıştır. Yunanistan, 1934'te kurulan Balkan Antantı ile paktın bir üyesi olan Yugoslavya ile olan sorunlarını en aza indirme yolunda önemli bir adım atarken, Bulgaristan'a karşı da yeni müttefikler bulmuştur.

Yunan- Bulgar ilişkilerinin Balkan Antantı öncesindeki evresine bakıldığında ise Antantın Yunanistan açısından taşıdığı önem tekrar anlam kazanmaktadır. 1913 ve 1916 yıllarında Bulgar işgaline maruz kalan Yunanistan,⁸⁴ özellikle (Antant'ta bahsi geçen Balkan ülkesi) Bulgaristan'a yönelik kuşularını 1934'te de muhafaza etmektedir. Ancak ne bu Pakt ne de 1938'de Bulgaristan ile imzalanan Metaksas-Kiosseivanov Paktı,⁸⁵ 1941'de gerçekleşecek olan üçüncü Bulgar işgalini engellemeye yetecektir.

Bu arada 3 Ekim 1935'te İtalya'nın Habeşistan'a saldırdığı günlerde, Yunanistan siyasal, ekonomik ve toplumsal istikrarsızlıklarla boğuşmakta idi. Öyle ki, Mart 1935'te bir askeri müdahale girişiminde bulunulmuş, ancak bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁸⁶

Böylesine kaotik bir durumda bulunan Yunanistan'da, İtalya'nın Habeşistan'a saldırısı var olan endişeleri daha da arttırmıştır. Çok kısa bir süre önce, 1934'te imzalanan Balkan Antantı ile İtalyan çekincesine vurgu yapmış olan Yunanistan, daha sonra iki Slav ülkesinin (Bulgaristan ve Yugoslavya) kendi aralarında imzaladıkları ikili antlaşmalar sonucu Bulgaristan'ı da bir tehdit olarak algılamaya başla-

⁸³ Evanthis Hatzivassiliou, **Greece and the Cold War Front Line State 1952–1967**, Routledge, London, 2006, s.7.

⁸⁴ Aynı yer.

⁸⁵ Evanthis Hatzivassiliou, "Security and the European Option: Greek Foreign Policy 1952–62", **Journal of Contemporary History**, 30:1 1995: January, s.189.

⁸⁶ Venizelos yandaşı bir grup subayın gerçekleştirmeye çalıştıkları askeri müdahalenin başarısızlığı sonucu Venizelos Fransa'da sürgün hayatı yaşamaya başlamıştır. Venizelos'un gitmesi ve başarısız darbe girişimi ardından, Venizelosçular kamu hizmeti görevinden alınmışlardır. 1935 Haziran ayında yapılan seçimler sonucu Venizelosçular tepki olarak seçimlerden çekilmişlerdir ve seçim, Halk Partisi'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Böylece başbakan olan Tsaldaris'e monarşinin tekrar getirilmesi konusundaki baskılar sonucu Tsaldaris istifa etmiştir. Tsaldaris'in yerine aşırı sağcı olarak bilinen (subay) Kondilis geçmiştir ve Kondilis hemen Cumhuriyetin kaldırıldığını ilan etmiştir. Ardından gerçekleşen halk oylaması sonucu ise monarşi yeniden getirilmiştir. Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.139.

mıştır.⁸⁷ Balkan Antantı'na girmeyen Bulgaristan ile Antant üyesi olan Yugoslavya'nın yakınlaşması⁸⁸ Balkan Antantı'nı zayıflatmış ve Yunanistan'ın çekincelerinin gün ışığına çıkmasına neden olmuştur.

1936 yılında ise Yunanistan dönüm noktası olarak sayılabilecek bir gelişmeye sahne olmuştur. 4 Ağustos 1936'da Kral II. George, General Ioannis Metaksas⁸⁹ liderliğinde beş yıllık bir diktatörlüğün temellerini atmıştır.⁹⁰ Dünyadaki totaliter akıma paralel olarak Yunanistan'da da askeri müdahale sonucu bir dikta rejimi kurulurken, İtalya'nın yayılmacı politikaları tüm hızıyla devam etmektedir.

İtalya'nın 1937 yılında, yayılma alanında olan Akdeniz'de Sovyetler Birliği'ne ait iki gemiyi batırması, İngiltere ve Fransa'nın Akdeniz'de istikrarı sağlamak için 14 Eylül 1937'de Nyon Konferansı'nı toplamalarına neden olmuştur.⁹¹

Gelişmeler Yunanistan'ın İngiltere'ye daha da yakın durması gerektiği sonucunu doğurmuştur. İtalyan tehdidine karşı Balkanlar'da denge ve güvence arayan Yunanistan, 1938 yılında, İngiltere ile antlaşma imzalama girişiminde bulunmuşsa da, bu girişim sonuçsuz kalmıştır.⁹² Ancak bundan kısa bir süre sonra (3 ve 16 Ekimde) Atina, ikinci kez İngiltere ile müttefik olmak için girişimlerde bulunmuştur.

⁸⁷ Mogens Pelt, "The Establishment and Development of the Metaxas Regime in the Context of Nazi Fascism 1936–1941", **Totalitarian Movements and Political Religions**, 2002, s.162.

⁸⁸ Bulgaristan ile Yugoslavya arasında 24 Ocak 1937'de bir "Yıkılmaz Barış ve Samimi ve Ebedi Dostluk Antlaşması" imzalanmıştır. Bunun ardından Yugoslavya, 25 Mart 1937'de İtalya ile beş yıllık bir antlaşma imzalamış, bu antlaşma uyarınca iki devlet birbirini ilgilendiren ortak meselelerde birbirine danışma taahhüdünde bulunmuşlardır. Yugoslavya ile İtalya arasında imzalanan bu antlaşma, Yugoslavya'yı Balkan İşbirliğinde daima İtalya'yı hesaba katma zorunluluğu doğurmuştur. Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 340.

⁸⁹ General Ioannis Metaksas, Yunanistan'da 1936'da başlayan diktatörlüğün mimarlarından ve baş aktörüdür. Almanya Savaş Akademisi'nde askeri eğitim alan Metaksas, Kralçılar arasında "keskin" olarak nitelendirilebilecek olanlardandı.Pelt, *a.g.m.*, s.143. Milliyetçi kişiliği doğrultusunda Metaksas, Yunan Medeniyetini geçmişteki köklerine döndürerek yeniden canlandırmayı hedeflemekteydi. Böylelikle amacı, Üçüncü Helen Uygarlığı yaratmaktı. Bu uygarlığı yaratma fikrinin temelinde Sparta Militarizmi yer alıyordu. Metaksas, devletine körü körüne bağlı olan Spartalıları idealist ve militarist olarak görmekteydi. Jon V. Kofas, **Authoritarianism in Greece: The Metaxas Regime**, Columbia University Press, Newyork, 1983, s.61.

⁹⁰ Pelt, *a.g.m.*, s.143.

⁹¹ Vladimir Potyemkin, **Uluslararası İlişkiler Tarihi, Başlangıçtan Bugüne Diplomasi Tarihi**, May Yayınları, İstanbul, 1980, s.322–323.

⁹² Pelt, *a.g.m.*, s.162.

Yunanistan'ın bu talebi, İngiliz- İtalyan Savaşı'nın çıkma olasılığına yönelik bir tedbir olarak algılanabilir.⁹³

Metaksas yönetimindeki Yunanistan, dünya genelinde gerilimin arttığı bu günlerde Almanya ile de ilişkileri geliştirmek istemiştir. Metaksas'ın İngiliz ve Alman yetkililerle görüşmesi savaşın hemen öncesinde de yoğun olarak devam etmiştir. İçeride patrimonial ve totaliter bir rejim devam ettiren Metaksas, savaş ihtimaline karşı müttefik arayışına hız vermiştir. Yukarıda da değinildiği gibi, bu dönemde Yunanistan'ın tehdit olarak algıladığı ilk devlet İtalya olmuş, onu Bulgaristan takip etmiştir. Burada dikkati çeken nokta Yunanistan'ın Almanya'yı tehdit olarak algılamamasıdır. Ancak yukarıda belirtildiği gibi İngiltere ile antlaşma imzalama çabalarını, Yunanistan'ın İngiltere korumacılığını tercih ettiği şeklinde yorumlamak olanaklıdır.⁹⁴

Nitekim 1938 yılında Metaksas, Alman Bakan Prinz Victor Von Erbach Schönberg ile yaptığı görüşmede, büyük güçlerin fikir ayrılığına düşmesi halinde Yunanistan'ı olabildiğince uzun süre tarafsız tutmaya çalışacağını belirtmiştir. Alman Bakan ise buna karşılık, Yunanistan'ın bir savaş halinde İngiltere yanında yer almasının çok büyük bir ihtimal olduğunu vurgulamıştır.⁹⁵

İtalya'nın 7 Nisan 1939'da Arnavutluk'u işgal etmesi, İngiltere ve Fransa'nın 13 Nisan 1939'da Romanya ve Yunanistan'a tek yanlı toprak bütünlüğü garantisi vermelerine neden olmuştur.⁹⁶ Ancak İngiltere'nin verdiği tek yanlı garanti sonrasında Yunan Hükümeti Berlin'i, bu garantinin hem tek yanlı olduğu hem de Yunanistan'ın karşılaşılabileceği olası saldırılar sonucu limanlarını güvence altına alması gerektiği konusunda ikna etmek için büyük çaba harcamıştır.⁹⁷

⁹³ Aynı yer.

⁹⁴ Metaksas'ın İngiltere ile müttefik olma arayışlarının olumsuz sonuçlanmasında Metaksas Rejiminin gittikçe totaliter bir hal almasının etkisi olabilir. Metaksas'ın Hitler ile görüşmek istemesinin Kral II. George tarafından engellenmesi, Kral'ın olası bir Yunanistan Mihver yaklaşmasını önlemek istemesinden kaynaklanmış olabilir. Nitekim, Londra , Waterlow aracılığı ile Kral'ın, Metaksas'tan bir an önce kurtulması gerektiğini çünkü Kralın Metaksas'ın esiri haline geldiğini ve Yunanistan'daki rejimin faşizme yaklaştığını belirtmiştir. Pelt, *a.g.m.*, s.163.

⁹⁵ Aynı yer.

⁹⁶ Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.223.

⁹⁷ Pelt, *a.g.m.*, s.165.

Bu dönemde, İtalya'nın “*Bariş dolu ve iyi komşuluk*” şeklindeki mesajına rağmen, İngiltere ve Fransa'dan destek gören Yunanistan, savaşa yönelik sert koruma politikasını devam ettirmiştir.⁹⁸ Böylelikle Yunanistan, bir yandan İngiltere'ye yaklaşırken, Almanya'dan da tümüyle kopmak istememiş ve temkinli bir siyaset izlemiştir.⁹⁹ Daha açık bir ifadeyle İkinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde, İngiltere ve Fransa'dan destek almak için bu devletlere yakın durmaya çalışan Yunanistan, Almanya ile olan olumlu mevcut durumu korumak isterken, bir diğer yayılmacı ülke olan İtalya'ya karşı olan mesafeli politikasını sürdürmüştür.

İngiliz-İtalyan uzlaşma çabalarının devam ettiği bir dönemde, bu yakınlaşmaya kuşkuyla bakan ve güvenlik endişeleri konusunda tatmin olmayan, bununla birlikte ses de çıkaramayan küçük Akdeniz ülkeleri,¹⁰⁰ İtalya'nın saldırgan ve yayılmacı politikalarına karşı, Milletler Cemiyeti ve İngiltere çemberine dâhil olmak istemişlerdir.¹⁰¹ 1939 yılında İngiltere ve Fransa ile Üçlü İttifak Antlaşması¹⁰² imzalayan Türkiye, tarafsız olmadığını göstermiş, fakat savaş dışı kalma çabalarını devam ettirmiştir. Üçlü İttifak Antlaşması ile İngiltere ve Fransa tarafından Türkiye'ye savaş için maddi destek amaçlı toplam 43.500.000 sterlin verilmiş ve bu miktarın yarısından fazlasını İngiltere karşılamıştır.¹⁰³ Bununla beraber İngiltere, Yunanistan'a da aynı yıl 2.000.000 sterlin vermiştir.¹⁰⁴ Bu gelişme ile İngiltere, Türkiye'nin de içinde bulunduğu Balkan ülkelerini yanına çekme politikasını uygulamaya devam etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ilk günlerinde, İtalya ve Yunanistan arasında kurulan dostane ilişkiler¹⁰⁵ dikkatlerden kaçmamış ve iki ülke arasında gelişen iyi ilişkiler

⁹⁸ Hagen Fleischer, *Stemma kai Svastika; I Ellada tis Katohis kai tis Andistasis*, Cilt I, Papazisi, Athina, s.60.

⁹⁹ Pelt, *a.g.m.*, s.165.

¹⁰⁰ John Koliopoulos'a göre küçük Akdeniz ülkeleri Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'dır. John S. Koliopoulos, *Greece and the British Connection 1935–1941*, Oxford At The Clarendon Press, 1977, s.28.

¹⁰¹ Aynı yer.

¹⁰² Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, s. 591.

¹⁰³ Dimitris Kitsikis, *Istoria tou Ellinotourkikou Horou (1928–1973)*, Estia, Atina, 1995, s.77.

¹⁰⁴ Aynı yer.

¹⁰⁵ *Cumhuriyet*, 21 Eylül 1939.

Romanya, Yugoslavya ve Macaristan’da memnuniyetle karşılanmıştır.¹⁰⁶ Bu yolla söz konusu diğer ülkeler de kendilerini güvencede görmüşlerdir.

İtalya ile gelişen iyi ilişkilere karşın, Yunanistan’ın, bu devlete karşı duyduğu güvensizlik devam etmiştir. İlerleyen zaman içinde, İtalya ve Almanya’nın yoğunlaşan saldırgan tutumuna yönelik, Yunanistan Başbakanı Metaksas, Şubat 1940 tarihinde Selanik’te yaptığı bir konuşmada; “...*Çetin zamanlar geçiriyoruz. Sonuna kadar harpten masun kalabileceğiz demiyorum, fakat bunu arzu ediyorum.*” demiş ve ayrıca “*Şerefimizle barışı sağlayamaz ise gerekirse savaşırız...*” şeklinde bir açıklama yapmıştır.¹⁰⁷ Yunan lider, yaptığı bu açıklama ile bir yandan Yunanistan’ın savaş dışı kalma isteğini belirtmiş, diğer yandan da savaşın Yunanistan’a sıçraması halinde mücadele edileceğini vurgulamıştır.

2.2.2. İtalyan Ordusunun Yunanistan’a Girmesi

1939 yılında Yunanistan ve İtalya arasında gerçekleşen yakınlaşma, Haziran 1940’ta Fransa’nın yaşadığı çöküş ile yerini gerginliğe bırakmıştır. Fransa’nın bu umulmadık çöküşü dünyada paniğe yol açmıştır. Yunanistan’da, 1940 yılında Fransa’nın düşmesiyle resmen savaşa katıldığını ilan eden İtalya’ya yönelik korkular artmaya başlamıştır. Metaksas bu endişeyle Alman yetkililerden, İtalya’ya Balkanlar’dan ve Yunan sınırlarından uzak durması yolunda uyarı verilmesini istemiştir.¹⁰⁸

Fransa’nın Almanya tarafından ani işgalinin hemen sonrasında, İngiltere’nin, Mihver Devletlerine (Burada kastedilem Mihver Devletleri Almanya ve İtalya’dır.) uzlaşma konusunda olumsuz yanıt vermesi, Mussolini ve Hitler’in savaş devam ettirme kararlarından vazgeçmemelerine neden olmuştur.¹⁰⁹

İtalya’nın savaş ilanı ile çatışmalar Akdeniz’e sıçramıştır.¹¹⁰ Savaşın Akdeniz’e sıçraması, büyük bir Akdeniz imparatorluğu kurma politikası izleyen İtalya’ya, gelenekselleşen irredandist politikalarını hayata geçirmesi için fırsat yaratmıştır. İtal-

¹⁰⁶ Cumhuriyet, 22 Eylül 1939.

¹⁰⁷ Cumhuriyet, 10 Şubat 1940.

¹⁰⁸ Pelt, *a.g.m.*, s.165.

¹⁰⁹ 1940–1941 *I Ellada I Proti Niki*, National Geographic, Novembrios, 2008, s.15.

¹¹⁰ Selim Deringil, *Denge Oyunu: İkinci Dünya Savaşında Türkiye’nin Dış Politikası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2007, s.113.

ya'nın yayılma alanında bulunan Yunanistan, doğal olarak kendini en fazla tehlikede hisseden ülke olmuştur. Yunanistan'ın duyduğu endişelerin yersiz olmadığı kısa bir süre sonra anlaşılmıştır. İtalya, 1940 yılının yaz aylarından itibaren, Yunanistan'a işgal için bazı girişimlerde bulunmuş ve Yunan gemilerine ateş açmaya başlamıştır.¹¹¹

Yunanistan'ın işgal edilmesi konusunda İtalya ile Almanya'nın tümüyle görüş birliğinde olmamasına karşın, Mussolini, 11-12 Ağustos 1940 tarihinde ani bir şekilde Yunanistan'a girme kararı vermiştir. Dışişleri Bakanı ve aynı zamanda Mussolini'nin damadı olan Galeazzo Chiano, Almanya'nın tereddütlerine rağmen Yunanistan'ın işgal edilmesi gerektiği düşüncesini savunmuştur.¹¹² Bununla beraber Berlin, İngiltere ve Sovyetlere, Balkanlara müdahale fırsatı vereceğini düşünerek, İtalya'nın her türlü işgal girişimine karşı olumsuz yaklaşmıştır.¹¹³

15 Ağustos 1940 tarihinde Tipos Limanı'nda Yunan hafif hücum botu Elli'nin¹¹⁴ İtalyanlar tarafından torpillenmesi,¹¹⁵ İtalya'nın 1923'teki girişimi sonrasında, Yunanistan üzerine gerçekleştirdiği ikinci büyük hamle olmuştur. Bu olayın ardından Yunan halkının tahriklere kapılmaması için, geminin İtalyanlar tarafından torpillendiği duyurulmamıştır.¹¹⁶

Almanya'nın, İtalya'nın Yunanistan'ı işgalini onaylamamasına karşın, 7 Ekim 1940 tarihinde Romanya'yı müttefikinden habersiz olarak işgal etmesi, İtalya'ya Akdeniz'de kısmi de olsa hareket serbestisi sağlamıştır. Almanya'nın Romanya konusundaki öncelikli amacı, bu ülkenin dağılmasını önlemek ve bu şekilde petrol rezervlerini elde etmek olmuştur. Aynı zamanda Sovyetler'e karşı gerçekleştirilecek olan harekâtın başarılı olması da, Güneydoğu Avrupa üzerinde kurulacak olan ege-

¹¹¹ Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.223.

¹¹² Fleischer, **a.g.e.**, s.61.

¹¹³ Aynı yer.

¹¹⁴ Elli Gemisi, 1930 yılında Türk Hükümeti ile Ankara Antlaşması'nı imzalayan Elefterios Venizelos'u Türkiye'ye getiren Yunan gemisidir. Mavropoulou, *a.g.m.*, s.332.

¹¹⁵ John S. Koliopoulos- Thanos Veremis, **Modern Greece: A History Since 1821**, Wiley-Blackwell, 2010, s.107.

¹¹⁶ National Geographic, **a.g.e.**, s.16.

menliğe bağlı idi.¹¹⁷ Nitekim Romanya'ya getirilen Alman bölükleri, buradan Bulgaristan'a sevk edilerek Batı Trakya'ya geçişleri sağlanmıştır.¹¹⁸

Mussolini, Almanya'ya olan kızgınlığını “*Hitler, bu son olaydan önce de beni her zaman karşısına aldı. Bu defa ona aynı tür parayla ödeme yapacağım. Yunanistan'ı işgal ettiğimi gazetelerden okuyacak, böylelikle ödeşmiş olacağız...*” sözleriyle ifade etmiştir.¹¹⁹ Bu sözlerden de anlaşılacağı gibi İtalya, Yunanistan'a asker çıkarmak için bir engel olarak gördüğü Almanya'ya sert bir mesaj vermiştir.

Bu arada Yunanistan'ın, havaalanını İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetlerine açması, Romanya petrol sahasının İngiliz sahası haline gelmesini kolaylaştırmıştır.¹²⁰ Bu da Almanya'nın İtalya'ya karşı yürütmüş olduğu Yunanistan'ın işgalini onaylamama politikasını zayıflatmıştır. Yunanistan'ın İngilizlere üs vermesini bahane eden İtalya,¹²¹ Yunanistan'a verdiği ültimatonda, Korfu ve Girit adaları ile Epir ve Pire'nin kendilerine teslimini istemiştir. 28 Ekim 1940'ta İtalya'nın Yunanistan'a kesin uyarı vermesi ve Metaksas'ın buna “*HAYIR*” (*Ohi*¹²²) cevabı üzerine İtalya, savaş ilan etmiştir.

Sebastino Biskanti Praska önderliğindeki İtalyan Ordusunun, 28 Ekim 1940'ta Epir ve Pindos çevresini işgal etmesi ve İtalyan uçaklarının ağır bombardımanı sonucunda, Yunanistan bir anda kendini savaşın içinde bulmuştur.¹²³

¹¹⁷ Ernst L. Presseisen, “Prelude to ‘Barbarossa’ Germany and the Balkans, 1940-194” **The Journal of Modern History**, Vol:32, No:4, December, 1960, s.359-360.

¹¹⁸ Presseisen, *a.g.m.*, s.362.

¹¹⁹ Fleischer, **a.g.e.**, s.62; Presseisen, *a.g.m.*, s.361.

¹²⁰ Presseisen, *a.g.m.*, s.361.

¹²¹ Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.223–224; Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918–1994**, İmge Yayınları, 2008, Ankara, s.143; Armaoğlu, **a.g.e.**, s.371.

¹²² “Ohi” Yunanca “hayır” anlamına gelmektedir. 28 Ekim 1940 günü İtalyan Büyükelçisi Emmanuele Gratsi, Yunanistan'ın İtalya'ya teslim olmasını ifade eden mektubu İoannis Metaksas'a iletmiştir. Metaksas'ın bu mektuba cevabı sert olmuştur. “Hayır” cevabını vermiştir. 1940 yılından itibaren her yıl 28 Ekim günü Yunanistan'da Oxi bayramı olarak kutlanmaktadır. Bu bayram teslim olmamanın ve mücadelenin simgesidir. Nikolaou Karra, **Ioannis Metaksas: İstoriki, Politiki Prosengisi**, Pelasgos, Athina, 2003, 119.

¹²³ İtalya'nın 28 Ekim günü Yunanistan sınırlarına girdiği hatlar ve asker sayıları hakkında bkz. National Geographic Magazine, **a.g.e.**, s.16

İtalya'nın, ortağı Hitler'in onayını almadan verdiği bu saldırı kararı¹²⁴ bu ülkenin Almanya ile olan ortaklığının geçmişteki- revizyonist- planlarını değiştirmedini ortaya koymaktadır.

Yunanistan'ın İkinci Dünya Savaşı'na girmesi, Türkiye'yi yakından etkilemiştir. Fakat İtalya'nın bir Balkan ülkesi olmaması Balkan Paketi'nin yardım hükmünü yürürlüğe sokmazken,¹²⁵ 1933 Türk-Yunan Antlaşması uyarınca, yalnızca ortak sınır bölgelerine yapılacak saldırılar karşısında iki devletin karşılıklı olarak yardımlaşma taahhüdünde bulunmuş olması, Türkiye'yi olası bir savaş durumundan korumuştur.¹²⁶

1940 yılının Aralık ayına gelindiğinde, Yunan ordusunun İtalyanlar karşısında başarı kazanması Türkiye'de de ilgiyle karşılanmıştır. Bu gelişmeler Cumhuriyet gazetesinde; “...Komşu ve dost Yunanistan'ın kahraman orduları, Arnavutluk topraklarındaki muvaffak hareketlerini yeni bir zaferle taçlandırıdılar...”¹²⁷ şeklinde yorumlanmıştır.

İtalya, Ekim 1940'tan, Mayıs 1941'e kadar Yunanistan'a beş kez askeri birlik göndermiştir.¹²⁸ Yunan-İtalyan Savaşı'nın ilerleyen safhalarında Yunanlar, İtalyanları kendi topraklarından çıkarmayı başarmış ve Arnavut topraklarına kadar ilerlemişlerdir.¹²⁹ Yunanistan için olduğu kadar, İngiltere açısından da olumlu görülen bu gelişmeler karşısında, Yunan-İtalyan Savaşı'nı yakından takip eden Türk Basını, Yunanistan'ı desteklemiştir.

Cumhuriyet gazetesi, 19 Ocak 1941 tarihinde Yunan-İtalyan çatışmasını; “Yunanlıların Develi vadisinde taarruza başladıkları ve taarruzun muvaffakiyetle

¹²⁴ Liddle Hart, , **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, Çev: Kerim Bağrıaçık, Cilt I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s.157.

¹²⁵ Sander, a.g.e, s.150.

¹²⁶ Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, s.458; Cemil Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938–1945**, cilt I, İletişim, İstanbul, 2007, s.315–316; Mustafa Aydın, “İtalya'nın Yunanistan'ı İşgalı”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olaylar, Belgeler, Yorumlar**, Baskın Oran (Ed.) Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.430.

¹²⁷ **Cumhuriyet**, 25 Aralık 1940.

¹²⁸ James J. Sadkovich, “ *The Italo- Greek War Context: Italian Priorities and Axis Diplomacy* ” , **Journal Contemporary History**, Vol:28, No:3, July, 1993, s.445.

¹²⁹ Koçak, a.g.e., s.315.

*devam ettiği haber verilmektedir. Arnavut vatanperverleri İtalyanlara karşı cephe almaya devam etmektedir...*¹³⁰ şeklindeki haberle değerlendirmiştir.

Bu arada Yunan yetkililerinin demeçleri de Türk basınında yer almıştır. Metaksas, Yunan ordusunun başarısını açıklarken, Yunan ordusunun her şekilde İtalyan ordusundan üstün olduğunu, yüksek ideallere sahip olduğunu, kesin bir amaç uğruna savaştığını ve Yunan askerlerinin her türlü hava koşulunda mücadele yeteneğine sahip olduğunu belirtmiştir.¹³¹

Metaksas anılarında (2 Ocak 1941’de) Yunanistan’ın önce İtalya, ardından Almanya tarafından bu büyük savaşın içine çekilmesi konusunda şu düşüncelerini belirtmiştir: “*Eğer Hitler ve Mussolini önemi yükselen ideolojileri için gerçekten mücadele ediyor olsalardı, Yunanistan’ı tüm güçleriyle desteklerlerdi...*”¹³²

29 Ocak 1941 günü Yunan Başbakanı Ioannis Metaksas hayatını kaybetmiştir. Metaksas’ın ölüm haberi ile birlikte Proia Gazetesi, Kral’ın, yeni başbakan olarak Ulusal Yunan Bankası (Merkez Bankası) Müdürü Aleksandris Korizis’i atayan bildirisini halka duyurmuştur.¹³³ Yine Cumhuriyet gazetesi de 7 gün süreyle Metaksas ile ilgili haberlere yer vermiştir.

Metaksas’ın ölümü İngiltere’de de yakından izlenmiştir. İngiliz Dışişleri Bakanı Anthony Eden, günlüğünde; “*29 Ocak 1941... Metaksas öldü. Çok sert bir darbe. Yunanistan gibi küçük bir ülke bir nesil boyunca bu nitelikte bir insan daha çıkaramaz ve siyasi arena böyle insanların en az yetiştiği ortamdır...*”¹³⁴ şeklinde ifadelerle düşüncelerini ortaya koyarken, Metaksas’ın politik kişiliğine ve ender bulunan bir politikacı olduğuna vurgu yapmıştır.

Metaksas’ın ani ölümü İngiltere’nin, özelinde Yunanistan, daha genel anlamıyla Akdeniz ve Balkanlar ile ilgili planlarını gözden geçirmesine yol açmıştır. 24 Şubat 1941 tarihli bir İngiliz belgesi, Yunanistan’a yönelik İngiliz politikasını ortaya

¹³⁰ Cumhuriyet, 19 Ocak 1941.

¹³¹ Tan, 6 Ocak 1941.

¹³² Aktaran, Kitsikis, *Istoria tou Ellinotourkikou Horou*, s.112.

¹³³ Proia, 29 Ocak 1941.

¹³⁴ Aktaran, Kitsikis, *Istoria tou Ellinotourkikou Horou*, s.79.

koyması açısından aydınlatıcıdır. Uygulanacak plan konusunda ilk olarak Yunanistan'dan yana bir tutum sergilenmesi gerekliliğinin vurgulandığı raporda, Yunanistan'ın Mihverle barış sağlaması ihtimaline yönelik varsayımlar dikkat çekmektedir. Olası İtalya barışı ile İngiltere'nin hava ve denizden stratejik noktalarının tehlikeye gireceği, bir Alman barışının ise Türkiye'yi olumsuz etkileyeceği belirtilmiştir. Bundan dolayı, İngiliz yardımlarıyla desteklenecek bir Yunanistan'ın, Alman ilerleyişini durdurabileceği, hatta Türkiye'nin bu yardım politikasına katkıda bulunması ile durumun daha da lehlerine dönebileceği ifade edilmiştir.¹³⁵

Bu arada General Papagos,¹³⁶ Metaksas'ın ölümünün ardından ordunun aynı şekilde vatan müdafaasına devam edeceğini bildirmiş¹³⁷ ve beklendiği gibi de Yunanistan'ın İtalya karşısındaki başarısı devam etmiştir.

Mart ayına gelindiğinde Türk gazetelerinde, Yunanistan'a bir Alman taarruzu ihtimali yer alırken, Yunanların, İtalyanlara karşı fazla güç sarf etmelerinin doğru olmayacağı yolunda haberler çıkmıştır.¹³⁸ Nitekim Bulgaristan'ın 1 Mart 1941'de Mihver Devletlerine katılmasıyla¹³⁹ Yunanistan'a Bulgaristan üzerinden bir Alman saldırısı ihtimali güçlenmiştir. İtalya'nın yaşadığı başarısızlık konusunda Chiano, günlüğünde atmosferin çok kötü olduğundan ve İtalyan Ordusunun Arnavutluk'a kadar püskürtülmesinden dolayı Hitler'in karamsarlığından söz ederek, Alman liderin Mihver'in Balkanlardaki nüfuzunun sarsıldığı düşüncesinde olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁰

¹³⁵ EK 1- CAB 66/15/13, s.1.

¹³⁶ Yunan asker ve politikacısı olarak Yunan tarihinde önemli bir yere sahip olan Aleksandros Papagos, 1912–1913 Balkan Savaşlarında yer almış, 1917'de Venizelos karşıtlığından dolayı sürgüne yollanmıştır. Kral Konstantin'in geri dönüşü ile 1920'deki Türk-Yunan savaşında Anadolu cephesinde görev yapmıştır. Ioannis Metaksas'ın dikta rejiminde Genelkurmay başkanlığına atanmış, 1940–41 yıllarındaki İtalyan ve Alman saldırılarında ordunun başkomutanlık görevini üstlenmiştir. 1955 yılında hayatını kaybetmiştir. Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.279.

¹³⁷ **Tan**, 31 Ocak 1941.

¹³⁸ **Cumhuriyet**, 2 Mart 1941.

¹³⁹ İsmail Soysal, **Türk Dış Politikası İncelemeleri için Kılavuz 1919–1993**, s.56.

¹⁴⁰ Spiros Linardatos, **O Polemos tou 1940–41 kai I Mahi tis Kritis: Fasis kai Parasknia**, Proskinio, Athina, 1995, s.33.

İkinci Dünya Savaşı'nın belki de en önemsenmeyen çatışması olan Yunan-İtalyan Savaşı'nın ilk aşaması, Mussolini'nin yanlış hesapları yüzünden. İtalya'nın geri çekilmesiyle 13 Kasım 1941'de sona ermiştir.¹⁴¹

2.3. Alman İşgali ve Yunanistan

İtalyan ordusunu durduran Yunanistan, altı ay sonra Doğu Avrupa'da gücünü kanıtlamak isteyen Almanya'nın, ani gelişen ve yaklaşık iki hafta süren işgal hareketi karşısında, teslimiyet anlaşmasını imzalamakla karşı karşıya kalmıştır.

2.3.1. İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Almanya'da Gelişmeler

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgi ile çıkan Almanya için Versay Antlaşması¹⁴² tam bir yıkım olmuştur. Bu antlaşma ile askeri, siyasi ve ekonomik açıdan büyük sınırlamalarla karşı karşıya kalan ve sömürgelerini kaybeden Almanya'da, sanayinin tümüyle durması ve yüksek enflasyonun başlaması, siyasal yapıyı da olumsuz etkilemiştir.

Bu istikrarsızlık döneminde Alman İşçi Partisi daha da güçlenmiş ve özellikle de Adolf Hitler'in partiye üye olmasıyla Versay Antlaşması'na karşı duyulan tepki daha yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. 1920 yılında partinin adını Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi olarak değiştirecek kadar güçlenen Hitler,¹⁴³ 1923'te emekli general Ludendorf ile Bavyera'yı tamamen ele geçirecek bir darbe planı hazırlamış, ancak darbe girişimleri sonuçsuz kalmıştır. Beş yıl hapis cezasına çarptır-

¹⁴¹ Aynı yer.

¹⁴² 28 Haziran 1919 tarihinde imzalanan Versailles Antlaşması 440 maddeden oluşmaktadır. Bu Antlaşma ile Almanya; Avusturya, Polonya ve Çekoslovakya'nın bağımsızlığını tanıırken, ülkenin Avusturya ile birleşmesi yasaklanmıştır. Almanya, bütün denizaşırı topraklarından vazgeçerken, bu topraklarda Milletler Cemiyeti'nin denetimi altında bir manda sistemi kurulması öngörülmüştür. Tüm bunların yanında Almanya'ya askeri alanda da çeşitli sınırlamalar getirilmiştir. İmzalanan bu antlaşma ile Almanya zorunlu askerlik sisteminin olmadığı 100 bin kişilik sınırlı bir orduya sahip olacaktı. Bütün savaş gemilerini İtilaf devletlerine vermekle yükümlü kılınırken denizaltı ve uçak yapması da yasaklanmıştı. Versailles Antlaşması bu sınırlamaları getirirken, Almanya'yı savaş tazminatı ödemeye zorunlu kılmıştır. M. Aydın, "*Birinci Dünya Savaşı ve Versailles Düzenlemeleri*", **TDP**, Baskın Oran (ed.), **a.g.e.**, 401.

¹⁴³ Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisinin iktidara geliş süreci hakkında detaylı bilgi için bkz. Coşkun Üçok, **Siyasi Tarih Dersleri**, TTK, Ankara, 1951, s.372.

lan Adolf Hitler, 1924'te şartlı olarak salıverilmiştir.¹⁴⁴ 1932 yılına gelindiğinde Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Alman siyaset adamı Hindenburg ile boy ölçüşecek kadar kuvvetlenen Hitler, bu seçimleri kaybetmiş, fakat gücünü de kanıtlamıştır.¹⁴⁵

Temmuz 1932'den Ocak 1933'e kadar geçen 6 aylık zaman diliminde Almanya'da iki hükümet kurulmuş, bu siyasal istikrarsızlık 31 Ocak 1933'de Hitler'in iktidara gelişi ile son bulmuştur.¹⁴⁶

İktidara gelen Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin 25 maddelik programına bakıldığında hedeflenen genel politika açık bir şekilde anlaşılmaktadır.¹⁴⁷

Gerek Yaşam Sahası Politikası¹⁴⁸ gerekse uygulanan faşist politikaya ek olarak, Alman ırkçılığını ön planda tutan Hitler, ilk iş olarak Versay Antlaşması'nı yürürlükten kaldırmak için çalışmalara başlamıştır.

Adolf Hitler, 3 Şubat 1933'te, Versay Antlaşması'nın yürürlükten kaldırılması, Nazi hareketinin milyonlara ulaştırılması ve doğuda elde edilecek toprakların Germanleştirilmesi konusundaki hedeflerini üst düzey Alman komutanlarına da dile getirmiştir. Hitler, Alman Silahlı Kuvvetleri Komutanları ile yaptığı görüşmede, Marksizm'in tümüyle yok edilmesi, iç politikanın tamamen tersine döndürülmesi

¹⁴⁴ Sezen Kılıç, **Türk Basınında Hitler Almanyası (1933–1945)**, (yayınlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2009, s.24.

¹⁴⁵ Üçok, **a.g.e.**, s.372.

¹⁴⁶ Üçok, **a.g.e.**, s.373.

¹⁴⁷ Partinin ilk üç maddesi şu şekildedir;1) Uluslar tarafından ilgi gören 'Kendi geleceğini kendi tayin etme' yani self determinasyon'un temelinde, tüm Almanların bulunduğu büyük bir Alman devleti talep ediyoruz. 2) Diğer uluslarla bağlantılı olarak Alman halkı için hak eşitliği ve Versailles ve St Germain Antlaşmalarının yürürlükten kaldırılmasını talep ediyoruz. 3)Halkımızı beslemek ve fazla nüfusu yerleştirmek için toprak ve yeni sınırlar (koloniler) talep ediyoruz. Craizer, **a.g.e.**, s.83.

¹⁴⁸ Yaşam Sahası Politikası, II. Dünya savaşı yıllarında diğer devletlerce net olarak anlaşılammış bir politikadır. Anlaşılammamasının nedeni yaşam alanı sınırlarının tam olarak belli olmamasıdır. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisinin, parti programına göre, devlet bütün vatandaşlarına iş ve ekmek bulmak mecburiyetinde idi. Eğer bütün halkı besleme imkânı yoksa o zaman Alman ırkından olmayanlar tehirc edilecekti. Hitler'in amacı Avrupa'nın ortasında 90–100 milyonluk, nüfusu saf Alman olan bir Alman Devleti kurmak idi. Bu saf Alman ırkını yerleştirmek için Avrupa'da yeni topraklar gerekmektedir. Parti programının 3. maddesi Yaşam Sahası politikasını açıklamaktadır. Üçok, **a.g.e.**, s.372–373; V. Silpos, M Haalamof, **a.g.e.**, s.18.

konularına değinmiş, demokrasinin ortadan kaldırılması gerektiğinden bahsederek totaliter devlet yönetimine vurgu yapmıştır.¹⁴⁹

Hitler'in "*Yaşam Sahası Politikası*" ilk defa 1937 yılındaki Hossbach bildirisinde somutlaşmıştır.¹⁵⁰ Artan Alman nüfusu ile birlikte yüksek yaşam standartlarının sağlanacağı yerleşim yerleri bulmak, bu görüşün temel hedefini oluşturmuştur.¹⁵¹ Bu politikanın gelişmesinde, Almanya'nın tarımsal yönden yetersizliği de büyük rol oynamıştır.¹⁵²

Hitler'in, yaşam sahası olarak ele geçirmeyi tasarladığı yerler, tarıma elverişli topraklara sahip Doğu Avrupa idi.¹⁵³ Bu toprakların Almanya tarafından işgal edilmesine, şüphesiz hiçbir ülke rıza göstermeyecekti.

1939 yılında Yunanistan'ın dış politikasında yaşanan gelişmelere göz atıldığında, bahar aylarında İngiltere ile yakınlaşma sürecine girmesi dikkat çekicidir.¹⁵⁴ Bu dönemde iki ülke hükümetlerinin imzaladığı antlaşma ile İngiltere Yunanistan'a, 20 yıllık süre zarfında ödenmek koşuluyla, yıllık faizi yüzde 5 olarak belirlenen, 2 milyon sterlinlik kredi vermiştir.¹⁵⁵

2.3.2. İkinci Dünya Savaşı Başlarında Almanya'nın Yunanistan'ı İşgali

1939 yılında, Hitler'in toprak elde etme isteği, savaşı kaçınılmaz kılmıştır. Alman ordularının Avusturya ve Çekoslovakya'dan sonra 1 Eylül 1939'da Polonya'ya saldırması üzerine, İngiltere ve Fransa Almanya'ya bir nota vermişlerdir. Bu notada, Almanya'nın Polonya sınırını geçmesi nedeniyle geri çekilmediği takdirde, Fransa'nın Polonya'ya karşı taahhütlerini yerine getireceği bildirilmiştir.¹⁵⁶ Bundan iki gün sonraki İngiliz notasında ise 3 Eylül günü İngiltere saatiyle öğleden önce saat 11'e kadar Almanya Polonya'dan çekilmezse iki ülke arasında savaş çıkacağı ifade

¹⁴⁹ Hans –Adolf Jacobsen, , **1939–1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı**, Çev: İbrahim Ulus, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989, s.137.

¹⁵⁰ Jacobsen, **a.g.e.**, s.140

¹⁵¹ Aynı yer.

¹⁵² Hart, **a.g.e.**, s.18; Jacobsen, **a.g.e.**, s.140.

¹⁵³ Hart, **a.g.e.**, s.18.

¹⁵⁴ Koliopoulos, **a.g.e.**, s.105.

¹⁵⁵ Koliopoulos, **a.g.e.**, s.105.

¹⁵⁶ Jacobsen, **a.g.e.**, s.173.

edilmiştir.¹⁵⁷ 28 Eylülde Moskova’da Polonya’nın, Sovyetler ve Almanya tarafından paylaşıldığını resmileştiren antlaşmanın imzalanmasının ardından- Antlaşmaya Alman Dışişleri Bakanı Ribbentrop imza atmıştır- Polonya’nın özgürlüğü son bulmuştur.¹⁵⁸

Hitler’in 6 Ekim’de Reichstag’da verdiği söylev, Polonya’nın işgalinin ardından, bu ülkede oluşacak sorunların çözümüne yönelik olmuştur.¹⁵⁹ Bunun yanı sıra Hitler, İngiltere’nin tutumunun devamı halinde, savaşaacağı mesajını da vermiştir.¹⁶⁰ Buna karşılık Fransa; Çekoslovakya ve Polonya’nın işgali ile bir barış sağlanamayacağı düşüncesiyle, gerçek bir barış sağlanana dek silah bırakmayacağını belirtmiştir.¹⁶¹

Polonya’nın Almanya ve Sovyetler Birliği arasında resmen paylaşılmasından 1941 yılı ortalarına kadar geçen süre zarfında, İngiltere’nin Almanya’ya yönelik deniz ablukası uygulamasına başlamasından önce, Alman Kuvvetleri abluka olasılığına karşı ve deniz kuvvetlerini güçlendirmek amacıyla Norveç¹⁶² ve İsveç’i 9 Nisan 1940’da işgal etmeye başlamıştır.¹⁶³

Mayıs 1940’ta İngiltere’de önemli bir gelişme yaşanmıştır. Chamberlain’ın yerine Churchill’in başbakan olmasıdır.¹⁶⁴ İngiltere’de yaşanan bu değişiklikten bir ay sonra Fransa, Alman orduları karşısında tutunamamış ve ülke Almanya’nın kontrolüne girmiştir. Fransa’nın düşmesiyle Hitler gücünü ispatlarken, İtalya resmen savaşa girdiğini ilan etmiştir.

Aynı yıl, Yunanistan’ın Almanya’ya ithalatının hissedilir bir şekilde azalması üzerine Almanya Metaksas’ı, kendileriyle yeni bir ticari antlaşma imzalaması konusunda tehditkâr bir dille uyarmıştır.¹⁶⁵ İmzalanacak olan antlaşmanın Ocak 1940’ta

¹⁵⁷ A.g.e, s.173–174.

¹⁵⁸ Armaoğlu, a.g.e., s.362.

¹⁵⁹ Jacobsen, a.g.e, s.182.

¹⁶⁰ Jacobsen, a.g.e, s.182.

¹⁶¹ Aynı yer.

¹⁶² Norveç’in işgali Hitler’in, oradaki denizaltı üslerine ihtiyaç duyması ve kendi deniz kuvvetlerini güçlendirmesi için ayrıca önem taşımaktaydı. Armaoğlu, a.g.e., s.365.

¹⁶³ Aynı yer.

¹⁶⁴ Hart, a.g.e, s.71.

¹⁶⁵ Koliopoulos, a.g.e., s.106.

İngiltere ile Yunanistan'ın imzaladığı antlaşmayı ihlal edecek nitelik taşıması, Yunanistan'ın İngiltere ve Almanya arasında kalmasına neden olurken, Yunanistan'ın İngiltere ile imzaladığı antlaşma sonrasında, Almanya'yı tarafsız olduğuna ikna edemediğinin de bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Nitekim Metaksas, İngiltere ile –özellikle ticari alandaki- yakınlaşma sonrasında, Almanya'yı hem tarafsız olduğu hem Yunan-Alman antlaşmasını korumanın yanında, genişletme fikrinde olduğuna da ikna etmek için çaba sarf etmiştir.¹⁶⁶ Ancak Metaksas'ın bu uğraşları, Almanya'nın Yunanistan'a duyduğu kuşkuyu ortadan kaldırmamıştır.

İtalya'nın 28 Ekim 1940'ta Yunanistan'ı işgal etmeye kalkışması, Hitler'in tüm planlarını altüst etmiştir. 20 Kasım 1940'ta Hitler, Mussolini'ye yazdığı mektupta; Yunanistan'a saldırının başladığı 28 Ekim günü aslında Mussolini'nin, kendisini Floransa'da kabul etmesini beklediğinden ve Yunanistan'a saldırı durumundan sadece genel olarak bilgilendirildiğinden yakınmıştır.¹⁶⁷ Aynı mektupta, Yunanistan'a yönelik gerçekleştirilen askeri harekâtın hava şartları dolayısıyla ertelenmesi gerektiği düşüncesinden ve harekâtın Amerikan Başkanlık seçimine kadar ertelenmesini ifade etmek için görüşme isteğinden bahsetmiştir.¹⁶⁸ Fakat işgal hareketinden dolayı bu düşüncelerini ifade etmeye fırsat bulamadığını belirten Hitler, Duçe'ye yazdığı uzun mektupta, bu ani ve detaylı hesaplanmamış girişimin psikolojik ve askeri sonuçlarından söz etmiş, özellikle askeri olarak bu olayın bedelinin çok ağır olabileceğini belirtme ihtiyacı duymuştur. Yine aynı mektupta, İtalya'nın Yunanistan'ı işgalinden dolayı İngiliz uçaklarının Romanya petrol bölgelerine çok fazla yakınlaşmış olduğu ve petrol rezervlerinin tahrip edilmesi olasılığının bulunuyor olmasından endişe ettiğini ifade etmiştir.¹⁶⁹

Mussolini, Hitler'i bilgilendirmeden verdiği işgal kararının ardından, kısa sürede Yunanistan karşısında yenilgiye uğramıştır. Balkanlar'da önemli bir etki alanına sahip olan İngiltere'ye yönelik, Alman Deniz Kuvvetleri Komutanı Raeder, 27 Ara-

¹⁶⁶ Aynı yer.

¹⁶⁷ Jacobsen, **a.g.e**, s.256

¹⁶⁸ **A.g.e**, s.255–256.

¹⁶⁹ Hitler'in Mussolini'ye gönderdiği 20 Kasım 1940 tarihli mektubun tamamı için bkz. Jacobsen, **a.g.e**, s.257.

lık 1940 tarihinde Führer ile yaptığı bir görüşmede İngiltere'nin, İtalya'nın başarısız işgal girişiminden ve artan Amerikan yardımlarından dolayı kuvvetlendiğini vurgulamıştır. Ancak İngiltere'nin öldürücü bir darbe alabilmesinin mümkün olduğunu belirtirken, bu ülkeyi kıtasal düşman olarak tanımlamış, Balkanlara yönelen Sovyetler'in de İngiltere ile bir anlaşmaya varmadan ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuştur.¹⁷⁰

Ocak 1941'de Almanya, içlerinden birkaçının zırhlı olduğu birliklerini 12 bölüm halinde Güney Romanya'ya sokmuştur.¹⁷¹ Kısa süre içinde Romen havalimanları da Almanların denetimine girmiştir.

Almanya, Bulgaristan'a enflitasyon¹⁷² yöntemiyle asker sokmaya başlayarak 1 Mart 1941 tarihinde Bulgaristan'ın Mihver Devletlerine katılmasını sağlaması, Almanya'nın Yunanistan'ı işgal hazırlığının önemli bir adımını oluşturmuştur.¹⁷³

Balkanlar'daki bu gelişmeler Türkiye'de de yakından izlenmiştir. Bu konu hakkında Cumhuriyet gazetesi yazarı Ömer Rıza Doğrul 5 Mart 1941 tarihli yazısında, Almanya'nın asıl amacının Yunanistan karşısında yenilgi yaşayan İtalya'yı kurtarmak mı, yoksa savaşı Akdeniz'e yaymak mı olduğu konusuna değinmiştir.¹⁷⁴ Yunanistan karşısında yenilgi yaşayan İtalya'nın itibarının sarsıldığını belirten Doğrul, Almanya'nın bu girişimini İtalya'ya destek sağlamak ve aynı zamanda Akdeniz'den İngilizleri atmak olarak değerlendirmiştir.

Bulgaristan'ın Mihver'e katılmasına Ankara kuşkuyla yaklaşmıştır. Bu tehdit algısından dolayı Almanya Türkiye'ye, Balkanlar'da var olan Mihver gücünün Yunanistan ve İngiltere'ye yönelik olduğunu belirterek, bunun Türkiye'ye için bir tehlikeye oluşturmayacağı konusunda garanti vermiştir.¹⁷⁵ Nitekim Türk- Bulgar ortak beyannamesi gereği Alman ordusunun Bulgaristan'a girmesi halinde, Ankara'nın hare-

¹⁷⁰ A.g.e, s.284.

¹⁷¹ General Aleksander Papagos, **German Attack on Greece**, London, 1946, s.8.

¹⁷² Bulgaristan'a turist ve sivil teknisyen kimliği altında Alman askeri sızdırma tekniği. Deringil, a.g.e, s.135.

¹⁷³ Deringil, a.g.e, s.134-135.

¹⁷⁴ Ömer Rıza Doğrul, "İtalya'yı Kurtarmak mı? Harbi Akdeniz'e Yaymak mı?", **Cumhuriyet**, 5 Mart 1941.

¹⁷⁵ Koçak, a.g.e., s.520; Deringil, a.g.e, s.137.

ketsiz kalacağı belirtilmiştir.¹⁷⁶ Hitler, İsmet İnönü'ye yazdığı özel mektupta, Alman ordularının Sofya'ya girmesinin Türkiye'nin toprak bütünlüğü için hiçbir tehlike arz etmediğini üstüne basarak vurgulamıştır.¹⁷⁷ Ancak, Balkanlarda Almanya'nın nüfuz bölgesi oluşturma çabalarına, Türkiye'nin bir müdahalesi olduğu takdirde, buna karşı sert önlemler alınabileceği, hatta işgale bile başvurulacağı, Almanya Dışişleri Bakanı Ribbentrop'un, Türkiye'deki Büyükelçi Von Papan'e verdiği talimatta açıkça belirtilmiştir.¹⁷⁸

Aynı günlerde Yunanistan'ın İtalya ile çatışma halinde olması ve yaklaşan Alman işgali konusunda Yugoslavya'nın tutumu hususunda yapılan açıklama dikkat çekicidir. Yugoslavya'da Vekil Prens Paul'un, Yunanistan'ın çabasına sempati duydukları ancak, Balkanlar'da İngiliz varlığından memnun olmadıkları, İngilizlerin bu aceleci tutumunun Balkanlar'daki savaşı tetikleyeceği düşüncesini taşıdıkları belirtilmiştir.¹⁷⁹ Bundan da anlaşılacağı gibi Balkanlarda Alman işgaline karşı benzer tepkiler ortaya çıkarken, İngiltere'nin bölgede güçlenmesi konusunda bir fikir birliği yoktur. Yugoslavya, Balkanlar'daki Alman varlığından Yunanistan gibi rahatsız olmasına karşın, İngiltere'nin bölgede güçlenmesi konusunda Yunanistan'dan farklı düşünmektedir.

1941 yılında Hitler'in yıllık planı, o yıl içinde Sovyet Rusya harekâtına ön hazırlık olarak Yunanistan'ın işgalini öngörmekteydi.¹⁸⁰ Fakat 25 Mart 1941'de Mihver'e katılan Yugoslavya'da 27 Mart'ta meydana gelen hükümet darbesi¹⁸¹ Hitler'in planlarındaki öncelikleri değiştirmesine neden olmuştur. Yugoslav Hükümetinin tarafsızlık ilanı ile Hitler, ani bir karar vererek Yugoslavya'ya taarruz hareketine

¹⁷⁶ Koçak, **a.g.e.**, s.537.

¹⁷⁷ **A.g.e.**, s.538.

¹⁷⁸ **A.g.e.**, s.521.

¹⁷⁹ Papagos, **a.g.e.**, s.7.

¹⁸⁰ Hart, **a.g.e.**, s.142.

¹⁸¹ 25 Mart 1941'de Mihver kuvvetlerine katılan Yugoslavya'da, 27 Mart 1941 günü Alman aleyhtarı Hava Generallerinden Simoviç'in gerçekleştirdiği hükümet darbesi ile Hitler'in planları değişmiştir. Simoviç, 6 Nisan 1941'de Sovyetler ile bir Dostluk ve Saldırmazlık Paketi imzalamış ve yaşanan bu gelişmeler Hitler'i Balkan seferine sevk etmiştir. Nisan başında başlayan ve Fahir Armaoğlu'nun deyimiyle bir "Yıldırım Savaşı" halini alan Yugoslavya'nın Almanya tarafından işgali, 17 Nisan 1941'de Yugoslavya'nın teslim olmasıyla sonuçlanmıştır. Armaoğlu, **a.g.e.**, s.374.

girişmiştir.¹⁸² Bu olayla beraber Hitler, Sovyet Rusya'ya yönelik işgal planını ertelemek durumunda kalmıştır.

Balkanlar'da Romanya ve Bulgaristan'ın Mihver Devletlerine katılması ve Yugoslavya'nın Almanya'ya teslim olmasının ardından, Yunanistan'ın İtalya karşısında mücadeleye devam etmesi konusunda Cumhuriyet gazetesinde "*Balkanlar ve Balkanlara Dair*" başlıklı yazıda, "...Yunan milleti, istiklal uğrunda dövüşen kahraman milletlerden biri olarak bir defa daha tarihe geçecektir..." ifadeleriyle, İtalya karşısında savaşan Yunanistan'a verilen destek gizlenmemiştir. Aynı yazıda "...Yunanlılar, Balkanlılar arasında, yüz yirmi sene evvel Osmanlı İmparatorluğu'ndan zorla koparıp aldıkları istiklale tamamıyla layık olduklarını bütün dünyaya ispat ediyorlar. Böyle bir millet son erine kadar can verse bile muhakkak tekrar dirilecek ve yaşayacaktır. Çünkü bu kadar kahramanca dövüşen bir milleti öldürmek mümkün değildir..." sözleriyle, Yunan mücadelesine Türkiye'nin bakış açısı da değişik bir üslupla belirtilmiştir.¹⁸³

Balkanlarda Mihver hâkimiyetinin güç kazandığı günlerde İngiltere'nin Türkiye'yi savaşa sokma çabaları devam etmiştir. Türkiye bu konuda askeri yetersizliğini ve Sovyet çekincesini öne sürerek, (Üçlü İttifak Antlaşmasının 2 numaralı protokolü)¹⁸⁴ risk almaktan çekinmiştir. İngiltere, İtalya'nın savaşa girmesi ile Türkiye'nin, Yardım Antlaşması'nın 2. maddesi¹⁸⁵ gereği üzerine düşen hükümleri yerine getirmediğini belirtmiştir. Yine aynı bağlamda, İtalya'nın Yunanistan'a saldırmasıyla kendisinin Yunanistan'a karşı yükümlülüklerini yerine getirdiğini fakat Türkiye'nin,

¹⁸² Hart, a.g.e, s.142.

¹⁸³ "*Balkanlar ve Balkanlara Dair*" Cumhuriyet, 27 Mart 1941. Söz konusu makale *Hem Nalına Hem Mihna* adlı köşede yayımlanmıştır.

¹⁸⁴ Protokol No:2

Aşağıda imzası bulunan ve yönetimine göre bu konuda yetkili kılınmış olan temsilciler, Fransa, Birleşik Krallık ve Türkiye arasındaki Andlaşmayı imza ettikleri sırada şunu kararlaştırmışlardır:

Yukarıda adı geçen Andlaşma uyarınca Türkiye tarafından üstlenilmiş olan yükümlülükler, bu ülkenin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ile silahlı bir uyuşmazlığa sürüklenmesine neden olacak ya da böyle bir sonucu verecek bir eyleme onu zorlamayacaktır. İşbu protokol, Fransa, Birleşik Krallık ve Türkiye arasında bugün yapılan (19 Ekim 1939) Andlaşmanın ayrılmaz bir parçası sayılacaktır. Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları**, s.611.

¹⁸⁵ 19 Ekim 1939'da Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında imzalanan karşılıklı yardım antlaşmasının 2.maddesi şu şekildedir: Bir Avrupa Devletince girişilip Akdeniz bölgesinde Fransa ve Birleşik Krallığın karışacakları bir savaşa sürükleyici bir saldırı durumunda, Türkiye, edimsel olarak, Fransa ve Birleşik Krallık ile işbirliği yapacak ve onlara elinden gelen tüm yardım ve desteği gösterecektir. Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları**, s.609.

antlaşmanın 3. maddesindeki¹⁸⁶ hükümleri yerine getirmediğini ifade etmiş ve Türkiye'yi eleştirmiştir.¹⁸⁷

İngiltere'nin Türkiye'yi savaşa sokma konusundaki ısrarının ardında, Türkiye'de inşa ettiği hava alanlarından, Romanya petrolerini bombalayarak hem Almanya'nın Yunanistan'a havadan indirme yapmasını engelleme planı, hem de Türkiye'yi savunma planı bulunmakta idi.¹⁸⁸ Akdeniz'de savaşın tam anlamıyla yayılmasından önce Türkiye'nin tavrının belirginleştiğinin farkına varan İngiltere, Almanya'nın önce Bulgaristan'ı işgali, ardından Yugoslavya'da gerçekleşen darbe ve en son Yunanistan'daki Alman işgali konusunda Türkiye'nin tepkisiz kaldığından bahsetmiştir.¹⁸⁹

Yunan Başbakanı Korizis, Türkiye konusunda yaptığı bir konuşmada, Türkiye'nin olası bir Alman işgali durumunda, tarafsız kalacağını, fakat olası bir Bulgar işgali karşısında tarafsızlığını bırakmasından şüphe duyduğunu ifade etmiştir.¹⁹⁰ Aynı konuda İngiltere ise Türkiye'nin, Yunanistan'ın uğrayacağı bir Alman işgali karşısında Müttefikler (Müttefiklerde, İngiltere ve Fransa kastedilmektedir.) yanında savaşa gireceği garantisini verdiğinden bahsetmiştir.¹⁹¹ Ayrıca 14 Eylül 1933 Türk-Yunan Antlaşması¹⁹² hükümleri gereği, Türkiye'nin Bulgaristan'a karşı harekete geçme yükümlülüğünün olduğunu belirtmiştir.¹⁹³

Führer tarafından Yunanistan'a yönelik, 13 Aralık tarihinde tasarlanmış olan 20 numaralı emir *Marita Harekâtı*¹⁹⁴ ile 6 Nisan 1941'de 12. Ordu Komutanı List

¹⁸⁶ 19 Ekim 1939'da Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında imzalanan karşılıklı yardım antlaşmasının 3.maddesi şu şekildedir: Fransa ve Birleşik Krallık tarafından 13 Nisan 1939 günlü demeçlerle Yunanistan ve Romanya'ya verilen güvenceler (garanties) yürürlükte kaldığı sürece, bu iki güvenceden biri ya da öteki nedeniyle Fransa ve Birleşik Krallık savaşa giriştikleri durumda, Türkiye, edimsel olarak, Fransa ve Birleşik Krallık ile işbirliği yapacak ve onlara elinden gelen tüm yardım ve desteği gösterecektir. Soysal, aynı yer.

¹⁸⁷ EK 2- CAB 66/15/50. s. 245-1.

¹⁸⁸ Koçak, **a.g.e**, s.525.

¹⁸⁹ EK 2- CAB 66/15/50. s. 245-1.

¹⁹⁰ Papagos, **a.g.e**, s.7.

¹⁹¹ EK 2- CAB 66/15/50 s. 245-1.

¹⁹² 10 yıl geçerliliği olan bu antlaşma, 27 Nisan 1938 günü imzalanan pakt ile 10 yıl daha uzatılmıştır. Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları**, s.435.

¹⁹³ Papagos, **a.g.e**, s.7

¹⁹⁴(Meriç Harekâtı) 13 Aralık 1940 tarihinde Hitler'in kaleme aldığı 20 numaralı Direktifte Marita harekâtı geniş olarak anlatılmıştır. Kurmay başkanı ve komutana özel olarak yazılmış bu direktifte, Mart ayından sonra Bulgaristan üzerinden Ege Kuzey kıyılarını ve gerekirse kara Yunanistan'ını işgal için taarruza

harekâtı başlatmıştır.¹⁹⁵ Bundan 3 gün sonra Wermacht¹⁹⁶ Selanik Limanı'na girmiş ve Atina'ya doğru ilerlemeye başlamıştır.¹⁹⁷

Nisan ayında Yunanistan'ın yaşadığı önemli bir olay da Başbakan Korizis'in 18 Nisan 1941'de intihar etmesidir.¹⁹⁸ Böylelikle bir taraftan Alman işgali ile mücadele etmek durumunda olan Yunanistan'da, hükümet başsız kalmıştır. Kısa süre içinde başbakanlık görevine Emanouel Tsouderos getirilmiştir.

İngilizlerin Yunanistan'a gereken yardımı sağlamakta yetersiz kalmasının da etkisiyle Yunanistan, 24 Nisan 1941'de Almanya'ya teslim olmuştur.¹⁹⁹ Almanya'nın gerçekleştirdiği bu harekât sonucu İngilizler kısa sürede Balkanlardan atılmış, Yunanistan işgal edilmiş ve Yunan halkı büyük bir felaketin eşiğine gelmiştir. Şüphesiz Hitler'i Yunanistan'ın işgaline iten pek çok neden vardır. Öncelikli olarak bölgede varlığını koruyan İngiliz birlikleri ve Romanya'da bulunan petrol rezervleri Almanları harekete geçirmiştir. Ayrıca İngiltere'nin, Yunanistan'daki hava üslerinden Romanya petrol bölgesini bombalama ihtimali Almanya için büyük tehlike arz etmekte idi.²⁰⁰ Bunun yanı sıra daha önce belirtildiği üzere, amacı verimli tarım alanı elde etmek olan Hitler için Doğu Avrupa'nın önemli tarım ülkelerinden biri olan Yunanistan, yaşam sahası planı için oldukça uygun bir bölge idi.

Müttefiklerin Balkanlar'dan tamamen atılmasını sağlamak, bu bölgeye tamamen egemen olmak ve İtalya'ya Balkanlar'daki "*Alman varlığı*"nı kanıtlamak düşüncesi, Hitler'in Yunanistan harekâtının diğer nedenlerini oluşturmaktaydı. 23 Nisan 1941'de hükümetten hiçbir direktif almaksızın, Epir Bölgesi'ndeki bir grup subayın Almanlar ile teslimiyet belgesi²⁰¹ imzalamasının ardından, General

geçileceğinden bahsedilmiştir. *Harekâtın ilk* hedefinin Ege kıyıları ve Selanik'in ele geçirilmesi olduğu belirtilmiştir. Bu harekât esnasında Türkiye'nin korunması görevi Bulgaristan'a verilmiş, bunun yanı sıra Alman birliklerinin de hazır bulunması gerektiği vurgulanmıştır. Hitler'in bu direktifinde dikkate değer bir nokta da bu harekâtın İtalyan Silahlı Kuvvetlerince ne derece destekleneceğinin bilinmezliği ve bu konuda verilecek kararın sonraya bırakılmasıdır. Jacobsen, **a.g.e**, s.277-278.

¹⁹⁵ Mark Mazower, **Stin Ellada tou Hitler: I Embeiria tis Katohis**, Aleksandreia, 2. Baskı, Athina, s.28.

¹⁹⁶ Wermacht, Alman deniz, hava ve kara kuvvetlerine verilen genel isimdir.

¹⁹⁷ Yunanistan'ın ani işgali ardından Başbakan Korizis 18 Nisan'da intihar etmiştir. Hatipoğlu, **a.g.e**, s.226

¹⁹⁸ Aynı yer.

¹⁹⁹ Aynı yer.

²⁰⁰ Koçak, **a.g.e**, s.522

²⁰¹ 20 Nisan 1941 Teslimiyet Protokolü:

Tsolakoglou²⁰² Alman denetimi altındaki hükümetin başına geçmiştir. Araştırmacı Hagen Fleischer bu durumun, işgal altındaki Yunanistan'ın göreceği zararı en aza indirmek ve Yunan varlığını korumak için bir gerekçe olarak nitelendirilebileceğini belirtmektedir. Fleischer aynı zamanda, hem bir yenilgi antlaşması imzalamak hem de ülkenin yönetim görevini üstlenmenin yeterince ağır olduğunu belirtirken, “*Kukla Hükümet*” ifadesinin belki de haksız yere kullanıldığını ifade etmiştir.²⁰³

26 Nisan günü gerçekleşen hava baskını ile son Yunan şilepi kuzeye çekilmiş ve bundan yaklaşık 2 saat sonra son İngiliz askeri birliği şehirden çıkmıştır. Atina Belediye Başkanı, Attiki Valisi ve Yunan Ordu Muhafız Komutanı 27 Nisan günü saat 10.45'te şehri Alman subayı Von Stroume'ye teslim etmişlerdir. Böylece Atina tümüyle Almanların denetimine geçmiştir.²⁰⁴ İşgalin ardından, Kral II. George ve hükümet üyeleri (Başbakan Emanouel Tsouderos) İngiliz ordularına katılmak üzere Girit'e geçmişlerdir.²⁰⁵ Bir sonraki gün Patra'nın işgali başlamıştır.²⁰⁶

Cesur Alman ve Yunan komutanları Ditrih ve Tsolakoglou'nun vekil olarak 20 Nisan 1941'de saat 18'de Votosini'de imzaladıkları anlaşma aşağıdaki hükümleri içermektedir:

1-Bugün saat 18 itibarıyla Yunanistan ve Almanya arasında silahlı çatışma sona ermiştir ve bu saatten itibaren İtalya ve Yunanistan arasındaki çatışma da sona ermiş bulunmaktadır.

2-Alman askerlerinin yarın yani 21 Nisan pazartesi gününden itibaren geçişlerine izin verilecek, ayrıca İtalyan ve Alman askerleri arasına girilerek durum aşağıdaki hükümler doğrultusunda kolaylaştırılacaktır.

a)Yunan askerleri 10 gün içinde eski Yunan- Arnavutluk sınırlarına kadar çekilmekle yükümlüdür.

b) Epir ve Makedonya'daki Yunan birlikleri terhis edilecek, kişiler silah depolarını teslim edip evlerine döneceklerdir.

c)Subaylar, teçhizatları ve tüm silahları teslim edecek, esir olarak sayılmayacaklardır. Ordu düzenlenecek ve subaylar Yunanistan'ı Yunan kanunlarına dayanarak yöneteceklerdir.

d)Ordunun genel ihtiyaçları tedarik edilmeye devam edilecektir.

Bangelis Drakopoulos, Georgia Euthimiou, **Epitomo Leksiko tis Ellinikis Istorias: To Neotero Elliniko Kratos**, 6. Sayı, Lambraki, Athina, s.20–22. Bu kaynakta anlaşma tarihi 20 Nisan 1941 olarak belirtilmiştir. Ancak antlaşma tarihini 23 Nisan 1941 olarak belirten kaynaklar vardır. Bkz. Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.150; Fleischer, **a.g.e.**, s.73.

²⁰² Giorgos Tsolakoglou, 1886'da Redina'da doğmuştur.1912'de Subay okulundan mezun olmuş, 1912'den 1941'e kadar Yunanistan'ın katıldığı tüm savaşlarda görev almıştır. 1941'de Batı Makedonya Ordusunun komutanlığını yapmıştır. 20 Nisan 1941'de Almanlarla imzalanan teslimiyet antlaşması sonrası, ilk işgal hükümetinin başkanlığını yapmıştır. 2 Aralık 1942'ye kadar bu görevi sürdürmüştür. Drakopoulos, Euthimiou, **a.g.e.**, s.20.

²⁰³ Fleischer, **a.g.e.**, s.75.

²⁰⁴ Mazower, **a.g.e.**, s.31.

²⁰⁵ Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.150

²⁰⁶ Mazower, **a.g.e.**, s.29

1941 yılında tartışma konusu olan bir diğer mevzu da Ege'deki üç Yunan adasının Türkiye tarafından işgal edilmesinin gündeme gelmesidir.²⁰⁷ Yunan Başbakanı Tsouderos, 1941 yılının Nisan ayında Yunanistan'da, adaların Almanya tarafından değil de, Türkiye tarafından işgal edileceğinin sıkça konuşulduğunu belirtmiştir. Yine Tsouderos'a göre Türkiye'nin adaları almak için Almanya'nın rızasına ihtiyacı vardır ve ayrıca Müttefikler de olası Alman işgaline karşı, adaların Türkiye'ye verilmesinden yana olmuşlardır.²⁰⁸

Konuyla ilgili yukarıdaki bilgileri aktaran Spiros Linardatos, o dönemde gerçekleşmesi olası bir Türk işgalini, Yunanistan açısından çok büyük bir tehlike olarak değerlendirmiştir.²⁰⁹

Nisan ayı sonunda Mora Yarımadası da Alman işgaline uğramıştır. Tüm Nisan ayı boyunca; Selanik, Atina, Mora Yarımadası ve Midilli Adası işgal edilmiştir. 2 Mayıs akşamı, Alman Norburg gemisi, kendisine eşlik eden iki İtalyan kruvazörüyle Sakız'a çıkmıştır.²¹⁰ Sakız'daki yetkililerin, her türlü direnişin sonuçsuz kalacağı kararı ile ada, Almanlara teslim olmuştur.²¹¹

²⁰⁷Bu konuda Spiros Linardatos adlı Yunan araştırmacının "1940-1941 Savaşı ve Girit Çatışması: Aşamaları ve Perde Arkasıyla" (O Polemos tou 1940-41 kai i Mahi tis Kritis: Faseis kai Paraskinia) adlı çalışmasında "Türkler Adalarımızı İstiyor" adlı bölümde bu konuya değinilmiştir. Araştırmacı bu bölümde, Türkiye'nin savaş döneminde ikili oynadığını belirtirken, çıkar sağlamak için Yunan adalarından en önemlilerini gasp etme çabası içinde olduğunu belirtmiş ve Türkiye'nin dış politikasından dolayı hayal kırıklığı yaşayan İngiltere'nin, adaları Türkiye'ye vermeyi uygun bulduğundan bahsetmiştir. Yazar konuyla ilgili, dönemin sürgün hükümetinin başkanı Emanuel Tsouderos'un kitabından alıntılar yapmış ve konu hakkındaki görüşlerine yer vermiştir. Tsouderos'un, muhtemel bir Türk işgalinin, iki ülke arasındaki eski düşmanlığı yeniden canlandıracağı düşüncesinde olduğunu ve 1933 Türk-Yunan Antlaşmasına gönderme yaptığını ifade eden yazar, Tsouderos'un, bunun Foreign Office'in tasarısı olduğu ve Yunanistan'a yönelik yerine getirilmesi gereken bir görevmiş gibi gösterildiği iddiasını da dile getirmiştir. Linardatos, **a.g.e.**, s.174-175. Konu hakkında, aydınlatılması gereken bir başka nokta; bu teklifin İngilizler tarafından yapıldığı, Türkiye'nin Sakız, Midilli ve Sisam Adalarını işgal etmesinin istendiği, fakat bunun Almanya ile Türkiye arasında olası bir savaşa neden olabileceğinden, Saraçoğlu tarafından reddedildiğidir. Deringil, **a.g.e.**, s.141. Dimitris Kitsikis ise İngiltere'nin Türkiye'ye, yakınlığından dolayı Limnos, Midilli ve Sakız adalarını işgal etmesi teklifinde bulunduğunu ancak Türkiye'nin, savaştışı konumunu korumak amacıyla bunu kabul etmediğini yazmaktadır. Dimitris Kitsikis, **Ellas Kai Kseni**, Estia, Athina,1977, s. 174.

²⁰⁸ Linardatos, **a.g.e.**, s.174. Türkiye adalar üzerinde bir egemenlik talep etmemesine rağmen İngiltere'nin adaların Türkiye'ye verilemesi yönündeki tutumu, Türkiye'yi savaşa sokma çabasından kaynaklanmaktadır. Yunan Adalarının Almanya tarafından işgalini önlemek amaçlı alınmış bir tedbirdir. Ancak Yunanistan açısından bu durum bir "işgal" olarak algılanmıştır.

²⁰⁹ **A.g.e.**, s.175.

²¹⁰ Mazower, **a.g.e.**, s.30.

²¹¹ Aynı yer.

Almanlar daha sonra Girit'in işgali için Hanya, Rethimno, İraklio ve Souda Limanı'na şiddetli hava bombardımanını öngören *Merkür Harekâtını*²¹² uygulamaya koymuştur. 20 Mayıs'ta ise bir hava harekâtı ile Girit Adası Alman denetimine girmiştir.²¹³ Girit'e yönelik gerçekleştirilen hava harekâtı esnasında, Almanların kaybı 4000 kişi iken İngilizlerin kaybı bunun 3 katı kadar olmuştur.²¹⁴ Almanya'nın, Girit için, mevcut Yunanistan harekâtı Marita dışında ayrı bir harekât planını hazırlayıp yürürlüğe koyması, adanın işgaline verilen önemi kanıtlar niteliktedir. Bu harekâta asıl amaç, Anglo-Grek kuvvetlerini köşeye sıkıştırmak, asker sevkiyat gemileri ve uçak taşıma araçlarını etkisiz kılmak olmuştur.²¹⁵ Bu harekâtın Almanya lehine gelişmesi ardından Yunan Hükümeti ve Kral (Emanouel Tsouderos- Kral II. George) Orta Doğu'ya çekilmişlerdir.²¹⁶

Girit'in işgali, İngilizler için de beklenmedik bir durum olarak nitelendirilmiştir.²¹⁷ Girit Harekâtı, Hitler'in Akdeniz'deki son başarısı olmuştur.²¹⁸ Bir ay sonra Barbarossa Harekâtına²¹⁹ başlaması Hitler'in, İngilizleri Akdeniz'den kesin olarak atma fırsatını kaçırmaması olarak görülebilir. Girit kuşatması her ne kadar Führer için bir zafer olarak adlandırılrsa da, bu harekât için tüm Alman Hava güçlerinin seferber edilip zayıflatılması, Hitler'in belki de en büyük hatası olmuştur. Böylelikle Almanya, İngilizlere karşı güç kaybetmiştir. Ancak Hitler bu eylemle Balkanlar'daki egemenliğini kanıtladığı gibi Güney Ege'de de varlığını ilan etmiştir. Yunan adaları arasında ulaşım ve haberleşme açısından büyük öneme sahip kayıklar (kaikia) bu işgal

²¹² 25 Nisan 1941'de, 28. Emir olarak hazırlanan Merkür (Merküri) Harekâtı, Doğu Akdeniz'de İngiltere'ye karşı hava savaşı üssü olarak kullanılması planlanan Girit'in işgalini içermektedir. Bu hareket esnasında Deniz Kuvvetlerinin İtalyan Deniz Kuvvetleriyle işbirliğine gidilebileceği belirtilmekte, ayrıca bu hareket için temin edilen ulaşım araçlarının Barbarossa Harekâtına hiçbir engel teşkil etmeyeceği vurgulanmaktadır. Jacobsen, **a.g.e.**, s.319–320

²¹³ Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.226; **Tan**, 6 Mayıs 1941.

²¹⁴ Hart, **a.g.e.**, s.147.

²¹⁵ National Geographic Magazine, **a.g.e.**, s.24

²¹⁶ Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.151. Bu dönemden sonra başında Emanuel Tsouderos'un bulunduğu Yunan hükümeti "Sürgün Hükümeti" olarak adlandırılacaktır.

²¹⁷ Hart, **a.g.e.**, s.147.

²¹⁸ Aynı yer.

²¹⁹ Barbarossa Harekâtı, Hitler'in 18 Aralık 1940 tarihinde komutan ve Kurmay Başkanına özel olarak gönderdiği 21 numaralı direktifidir. Harekâtın amacı, Rus Ordusunun Batı Rusya'da bulunan büyük kısmının imha edilmesidir. Nihai hedef, Volga-Archangelsk Hattından Asya Rusyası'na karşı emniyeti sağlamaktır. Rus Hava Kuvvetlerinin etkin müdahalesi, harekâtın başında önlenecektir. Bu direktifte Hitler, deniz, kara ve hava kuvvetlerine düşen görevleri detaylıca açıklamaktadır. Jacobsen, **a.g.e.**, s.279–284.

sırasında Almanlar tarafından batırılmış, bu da adalar ve anakara arasındaki bağlantıya büyük darbe vurmuştur.²²⁰

Hitler'in Girit'e 22.500 asker, 70 gemi ve 1370 uçak²²¹ ile saldırıya geçmesi, nicelik bakımından abartılı olarak algılansa da bu, stratejik açıdan önemli olan Girit'in ele geçirilmesi için uygun bir yaklaşımdır. Almanya'nın İngiltere'ye karşı hava üssü olarak kullanmayı planladığı Girit'i alma konusunda ne kadar kararlı olduğunu gösteren bu rakamlar, 1941 yılında Akdeniz'deki genel durum göz önüne alındığında, stratejik bir girişimin yansıması olarak nitelendirilebilir.

Girit'in jeopolitik önemini anlayabilmek için komşularına göz atmak faydalı olacaktır. Adanın, iki İngiliz sömürge adası olan Malta ve Kıbrıs arasında bulunması, güneydoğusunda Mısır ve Filistin ile komşu olması, İngiltere'nin olası ilerleyişini engellemek için iyi bir konumda yer aldığını göstermektedir. Girit'in güneybatısında İtalyan Kuzey Afrika'sının yer alması, Führer'in 1940'ta *habersizce* Yunanistan'ı işgal girişiminde bulunan İtalya'ya güvensizliği ve onu denetim altında tutma planı olarak da yorumlanabilir.

Girit'in Alman ordusu tarafından işgalinin tamamlanmasının ardından, Yunanistan'ın tümü Mihver güçlerince paylaşılmıştır. Batı Trakya ve Makedonya Bölgesi Bulgaristan hâkimiyetine geçmiştir. Bulgar işgali, egemen olduğu bölgelerde birçok kanunun yürürlükten kalkmasına neden olmuştur. Bulgarların öncelikle Yunan dilini yürürlükten kaldırmaları ve ardından Yunan okul ve kiliselerini kapatmaları, Yunan ibadetlerini yasaklayarak, ibadet şekillerini Bulgar geleneklerine göre uyarlamaları, bölgede işgalin ağır şartlarını derinden hissettirmiştir. Bulgarların belki de en ağır uygulaması, bölge halkını göçe zorlamaları olmuştur.²²²

Atina, Selanik, Girit ve Türkiye ile hassas sınırı oluşturan bazı Ege Adaları Almanlar tarafından, ülkenin geri kalanı ise İtalyanlar tarafından ele geçirilmiştir.²²³

²²⁰ Georgios Kazamias, **Allied Policy Towards Occupied Greece, the 1941–1944 Famine**, (yayınlanmamış doktora tezi), University of Bradford, 1990, s.69.

²²¹ National Geographic Magazine, **a.g.e.**, s.24.

²²² George Exintaris, "*The Position of Greece*", **International Affairs**, Royal Institute of the International Affairs, Vol. 20, No:2, s.207.

²²³ Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.151.

Nitekim İtalya 21 Nisanda (1941) Dışişleri Bakanı aracılığıyla Güney Yunanistan ve adaları ilhak etme isteğini Almanya'ya bildirmiş,²²⁴ bu şekilde önceden yaptığı plan doğrultusunda hedeflediği toprakları ele geçirmiştir. Yunan araştırmacı Dimitris Kitsikis, Almanya'nın Balkanlar'daki ilerleyişi konusunda güçlü bir Balkan cephesine vurgu yapmıştır. “*Almanya Balkanlara inmeden önce eğer İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'a yeterli yardımları yapmış olsaydı ve bununla birlikte Balkan cephesini yeniden şekillendirmek için Yugoslavya ile bir uzlaşma sağlanabilseydi, Balkanlardaki Alman ilerleyişi durdurulabilirdi*” yorumunu yapmıştır.²²⁵ Kitsikis bu yorumu ile Balkan Antantı'na gönderme yaparken, İngiltere'nin Türkiye ve Yunanistan'a yeterli yardımı yapmadığını ifade etmiştir.

Almanya Yunanistan'da bir terör rejimi kurarken, ülkede Batı Avrupa'dakinden çok daha farklı bir sosyal yıkım dikkati çekmiştir. Açlık, kıtlık, ve yüksek enflasyon, piyasayı çöküşe sürüklerken işgalin ardından birçok direniş örgütü ortaya çıkmıştır.²²⁶ 6 Nisanda Alman ordularının Yunanistan'a girmesiyle başlayan işgal dönemi ile önce 23 Nisanda tüm tavernalar ve dükkânlar kepenk indirmiş, ardından şehirde yaşayan halk uzaklaşarak dağlara çekilmiştir.²²⁷

İtalya'nın başarısız işgal girişimi ve ardından Almanya'nın işgal hareketinde kesin sonuca ulaşmasıyla “*İşgal Dönemi*”ne giren Yunanistan, hızlı teslimiyeti ile kendi içinde yıllarca sürececek bir kaos dönemine adım atmıştır.

Enflasyon, gıda yetersizliği ve karaborsayla mücadele ederek ayakta kalmaya çalışan Yunanistan'da, 1941 yılında işgale karşı varlık göstermeye başlayan direniş örgütleri, zaman içinde ülke çapında etkin hale gelmişlerdir. Faşist bir ülkenin işgali altındaki topraklarda, komünist hareketin güçlenmesiyle 1941 Eylülünde komünistler, EAM'ı (Ulusal Kurtuluş Cephesi) kurmuşlardır.²²⁸ Kısa bir süre sonra siyasi nitelik taşıyan EAM'ın askeri kanadını oluşturan, ELAS (Yunan Halk Kurtuluş Ordusu) kurulmuştur.

²²⁴ Mazower, **a.g.e.**, s.44.

²²⁵ Kitsikis, **Istoria tou Ellinotourkikou Horou**, s.94.

²²⁶ Mark Mazower, “*Military Violence and National Socialist Values: The Wehrmacht in Greece 1941-1944*” **Past and Present**, no:134 (February 1992) Oxford University Press on behalf of The Past and Present Society., s.139.

²²⁷ Mazower, **a.g.e.**, s.28–29.

²²⁸ Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.152.

Yunanistan'ın kuzeybatı bölgesinde örgütlenmeye başlayan fakat komünist olmayan bir diğer örgüt EDES de (Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Birliği) işgal güçlerine karşı kurulmuş ve çeşitli konularda EAM ile ortak noktalarda buluşmuştur.²²⁹ 1943 yılında başlayıp, iki aşama halinde devam edecek olan iç savaşın²³⁰ baş aktörü olacak bu iki örgüt, savaşın hemen sonrasındaki döneme damgasını vuracaktır.

İşgal durumunun yaşandığı bu süreçte ortaya çıkan örgütlenmelerin yanı sıra ülkeyi karmaşaya sürükleyen bir diğer konu da, Yunanistan'da pek çok insanın ölümüyle döneme damgasını vuran “*Büyük Açlık*” olmuştur. Açlık ve iç savaş birbirini tetikleyen gelişmeler olarak, belli bir tarihsel sürecin sonucu olarak ortaya çıkmışlardır. İşgal döneminin bir sonucu olarak beliren açlık, iç savaşın nedenlerinden biri olurken, bu iki olaya asıl kaynaklık teşkil eden etkenler, İkinci Dünya Savaşı ve bu savaş sırasında yaşanan işgallerdir.

²²⁹ A.g.e, s.151.

²³⁰ Hagen Fleischer, “*Authoritarian Rule in Greece 1936-1974 and It's Heritage*”, **Totalitarian and Authoritarian Regimes in Europe: Legacies and Lessons from the 20th Century**, (Ed. Jerzy W., Boreisza- Klaus Ziemer), Warsaw, 2006, s.239.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUNANİSTAN'DA BÜYÜK AÇLIK

3.1. Yunanistan'da Ekonomi

Bütün insanlar için yaşamın temelini oluşturan ekonomi, bireylerin katkılarıyla ülke kalkınmasında da en önemli rolü üstlenir. Bir ülkenin tarihsel süreçte edindiği deneyimler veya elde ettiği kazanımlar, gelecekte siyasal ve ekonomik politikalarını doğru şekilde belirlemek için her zaman fayda sağlar. Coğrafya, nüfus, zirai durum, ithalat ve ihracat dengeleri gibi unsurların yanı sıra, yabancı ülkelerin yaşadığı ve etkisini tüm dünyada hissettiren ekonomik olaylar, bir ülkenin ekonomik durumunun belirlenmesinde ve ilerlemesinde büyük öneme sahiptir.

Yunanlar için Küçük Asya Felaketi olarak adlandırılan yenilgi sonrasında imzalanan Lozan Antlaşması sonunda uygulanan nüfus değişiminin ardından, iki savaş arası dönemde Yunan ekonomisi, çeşitli aşamalar halinde gelişim göstermiştir.

1923'ten 1944'e kadar geçen sürede, Yunan ekonomisinin durumunu dört başlık altında incelemek mümkündür. Bu tasnif belirli bir dönem Yunan ekonomisi hakkında aydınlatıcı olurken, Yunanistan'ın hangi ekonomik koşullarda İkinci Dünya Savaşı'na girdiğinin analiz edilmesini kolaylaştıracaktır.

Öncelikle, 1923–1927 yılları arasında devletin, drahminin değerini koruma ve göçmenlerin durumunu düzenlemeyi denemesi ile ekonomide bir duraklama dönemi yaşanmıştır.²³¹ Savaşın hemen sonrasındaki bu dönemde özellikle göçmenlerin yerleştirilmesi konusunda ekonomik zorluklarla karşılaşan Yunanistan, Anadolu'dan gelen göçmenlerin iskânı ve buna bağlı yaşanan ekonomik zorlukları çözebilmek için dış borç almak zorunda kalmıştır. Alınan dış borç, döviz değerini yükseltirken, nakit para sıkıntısı döviz kurlarında dalgalanmaya neden olmuş ve 1923–1927 yıllarında borsada istikrarsızlık yaşanmıştır.²³²

²³¹ Mark Mazower-Thanos Veremis, “*The Greek Economy 1922–1941*”, Ed. Robin Higham, Thanos Veremis, *The Metaxas Dictatorship Aspects of Greece 1936–1940*, Eliamep, Atina, 1993, s.111.

²³² *A.g.m.*, s.112.

1923–1927 yılları arasında görev yapan pek çok ekonomi bakanı, drahminin değerinin desteklenmesi ve kredinin yarattığı sorunları çözümlmek amacıyla çeşitli tedbirler almışlardır. Bu tedbirlerdeki ortak anlayış, yatırımcının ekonomiye güven duymasını sağlayarak yatırımcıyı üretim sektörüne teşvik etmek şeklinde ortaya çıkmıştır.²³³

Yukarıda belirtilen sorunları çözüme ulaştırmak amacıyla Yunanistan, 9 milyon Sterlin’lik kredi için kurucularından olduğu Milletler Cemiyeti’ne başvurmuştur.²³⁴

1927’de Yunan (Merkez) Bankası’nın kuruluşuna kadar geçen sürede imtiyazlı para basma hakkına sahip Ulusal Yunan Bankası,²³⁵ aralarında rekabet olan özel bankalara bel bağlar hale gelmiştir.²³⁶

Kredi talebinden dolayı, ülkenin finansal durumunu rapor etmek üzere Milletler Cemiyeti tarafından gönderilen heyetin, ülkede resmi bir merkez bankasının varlığının gerekliliğini belirtmesi üzerine, Ulusal Yunan Bankası’nın mali yetkileri, 1927’de kurulan ve 1928’de göreve başlayan Yunan (Merkez) Bankası’na geçmiştir.²³⁷ Böylelikle dış borç alma fikri, Yunanistan’da gerekliliğine şüphe olmayan Yunan Merkez Bankası’nın kuruluşu için itici güç olmuştur.

Dolayısıyla, 1927–1932 yılları arasındaki Sabitleme Dönemi olarak adlandırılan süreci, Yunan Merkez Bankası’nın kurulmasıyla başlatmak mümkündür.

Ancak bu dönem (Sabitleme Dönemi), bütün dünyada etkisini şiddetle gösteren, 1929 Ekonomik Bunalımı’nın izlerini taşımaktadır. Bu dönemin sabitleme dönemi olarak adlandırılmasının nedeni, drahminin değerinin bu sürede dengede tutulma çabasıdır. Ancak bu dönemde dış borçlar hissedilir şekilde artış göstermiştir.

²³³ Aynı Yer.

²³⁴ A. F. Freris, **The Greek Economy in The 20th Century**, Biddles Ltd, 1986, s.61.

²³⁵ www.nbg.gr, Erişim Tarihi: 08.11.2009.

²³⁶ Aleksis Frangiadis, **H Elliniki Oikonomia 19os-20os Aionas: Apo Ton Agona tis Aneksartias tin Oikonomiki kai Nomismatiki Enosi tis Europis**, Nefeli, Athina, 2007, s. 135.

²³⁷ Freris, **a.g.e.**, s.62.

1929 yılında tüm dünyayı etkisine alan Dünya Ekonomik Bunalımı, içinde Yunanistan'ın da bulunduğu pek çok ülkeyi olumsuz etkilemiştir. Kalkınmasını büyük ölçüde ithalat ile sağlayan Yunanistan, 1929'da yaşanan bu ekonomik bunalımın etkisini yoğun olarak hissetmiştir. Yaşanan bu kriz Yunanistan'da, döviz istikrarının garantide olmadığını göstermiştir.²³⁸ 1929 Ekonomik Bunalımı'nın ardından, Yunanistan'da ihracat da değişime uğramıştır. Kuru üzüm ihracatı bu krize direnmeyi başarırken, alıcılarını Almanya ve Avrupa'nın oluşturduğu ve merkez Avrupa ekonomisine bağlı olan tütün krizden fazlaca etkilenmiştir. İhracat fiyatları 1929–1932 yılları arasında yüzde 50'nin altına düşmüştür.²³⁹ Bununla beraber 1930'ların ortasında Yunan ihracatının yüzde 64'lük kısmı İngiltere, Almanya, ABD ve İtalya ile yapılmıştır. 1930'ların sonlarına doğru bu ülkelerden yalnızca Almanya Yunanistan'dan ürün almaya devam etmiştir.. Bu bağlamda Yunanistan'ın en önemli müşterisi konumuna geçen Almanya, Yunan tütününün yarısını ithal etmeye başlamıştır.²⁴⁰

Yunan Bankası'nın göreve başlaması ve sonrasında çıkarılan eşdeğerlik yasası ile savaş öncesi 5 yıllık sürede Drahmi'nin değerinde artışlar gerçekleşmiştir.²⁴¹ 1929'da Dünya Ekonomik Bunalımı patlak verdiğinde, Yunanistan halen mübadillerin yerleştirilmesi konusuyla meşguldü ve hazırlanan planların uygulanması, yüksek dış borçlar engeline takılmış durumda idi. Yunanistan'ın toplam dış borcunun yüzde 67.42'sini İngiltere'den alınan krediler oluşturmaktaydı.²⁴² Bu koşullar altında krizin yaşanması, Yunanistan'da ihraç fiyatlarının düşmesine neden olmuş, 1931 yılına gelindiğinde ise İngiltere, sterlinin altınla konvertibilitesini²⁴³ askıya almıştır.²⁴⁴ Yunanistan'da döviz stoklarının dar boğaza girmesi ile ülkenin, uluslararası para piyasasına olan borcu belirgin hale gelmiştir. Eylül 1932'de, Yunan Ekonomi Bakanı Barbaresos Londra'ya gitmiş, yeni bir düzenlemeye imza atmıştır. Council of Foreign Bondholder ve League Loans Committee ile varılan anlaşma gereği Yunanis-

²³⁸ Frangiadis, **a.g.e.**, s.135.

²³⁹ Mazower- Veremis, *a.g.m.*, s.116.

²⁴⁰ Mazower- Veremis, *a.g.m.*, s.124.

²⁴¹ Frangiadis, **a.g.e.**, s. 136.

²⁴² Kitsikis, **Istoria tou Ellinotourkikou Horou**, s.46.

²⁴³ Konvertibilite, birçok dilde çevrilebilirlik anlamında kullanılan bir kambiyo terimidir. Altınla konvertibilite, banknotun altına çevrilebilir nitelikte olması anlamına gelmektedir. Günümüzde konvertibilite paranın serbestçe dövize çevrilebilmesini ifade etmektedir. **Genel Ekonomi Ansiklopedisi**, Cilt II., Milliyet, 1988, s.537.

²⁴⁴ Frangiadis, **a.g.e.**, s. 137.

tan, 1932–1933 yılları için yıllık yüzde 30 faiz ödemeyi kabul etmiştir.²⁴⁵ Bununla beraber, 1932 yılında krizin sonuçları Liberal Parti'nin (Venizelos Hükümeti) ekonomi politikalarının başarısızlıklarıyla daha çok hissedilmeye başlanmıştır.²⁴⁶ Venizelos döneminde drahminin değer kaybının devamı, dış borçları aşılamaz boyuta getirmiş ve drahmi ile yapılan ödemeler kesilmiştir.²⁴⁷

1932–1939 yılları arası dönem, dış borç faizlerinin ödenmesi konusunda yaşanan istikrarsızlıkların fazlasıyla hissedildiği bir dönem olmuştur. Bu dönem bir sonraki döneme etki etmesi açısından oldukça önemlidir. 1932–1939 yılları arasında yaşanan ekonomik istikrarsızlık, 1940'larda Yunanistan'da başlayan kıtlığın hızlı ilerlemesinde önemli bir etkiye sahip olacaktır.

1932 yılında, Yunanistan'a dış borç faizlerinin askıya alınarak anaparanın amortize edilmesi konusunda baskı yapılmıştır.²⁴⁸ Drahminin değer kaybının devam etmesi ve buna bağlı olarak dış borçların ödenemez hale gelmesi ile 1932 yılının 1 Mayıs günü Yunan Hükümeti (40 yıl içinde ikinci kez) ülkenin iflasını ilan etmiştir.²⁴⁹ Bu aşamadan sonra Yunan Hükümetinin yükümlülüğünü yerine getirememesi,²⁵⁰ borçların yeniden yapılandırılması dönemini beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla 1932–1939 yılları arası dönem, istikrarsızlıktan kaynaklanan borçlarda, yeniden yapılandırmanın yaşandığı bir süreç olmuştur.

1933 yılında Londra'da yinelenen müzakerelerde Yunanistan, ilk defa ödemesi gereken tutar için Yunan tütününü ile takas teklifini sunmuştur. Fakat bu teklif reddedilmiş ve 16 Kasım 1933'te yeni bir anlaşma gündeme gelmiştir.²⁵¹ Yapılan bu anlaşmaya göre Yunan hükümeti 1933–1934 ekonomi yılları için, toplam faiz tuta-

²⁴⁵ Kitsikis, *Istoria tou Ellinotourkikou Horou*, s.46

²⁴⁶ Mazower, Veremis, *a.g.m.*, s.119.

²⁴⁷ Frangiadis, *a.g.e.*, s. 137.

²⁴⁸ Mazower, Veremis, *a.g.m.*, s.111.

²⁴⁹ Frangiadis, *a.g.e.*, s.137.

²⁵⁰ Yunan Hükümetinin borçlar konusunda yükümlülüğünü yerine getirmede yaşadığı zorluk, 1928-1932 yılları arasında, dış borç miktarının 27,8 milyon drahmiden 32,7 milyon drahmiye yükselmesi ile doğan ödeme dengesinde ortaya çıkan bozukluktan kaynaklanmıştır. Mazower-Veremis, *a.g.m.*, s.115.

²⁵¹ Kitsikis, *Istoria tou Ellinotourkikou Horou*, s.46–47.

rının yüzde 27,5'lik kısmını, 1934–1935 ekonomi yılları için ise faiz oranının yüzde 35'ini ödemekle yükümlü kılınmıştır.²⁵²

1932 yılına kadar yaşananlar ve istikrar sağlama döneminin başarısızlığına rağmen, savaştan kısa süre önce Yunan ekonomisi düzelmeye başlamıştır. Fakat Yunanistan'da ekonominin karakteristik özelliği olan dışa bağımlılık, savaş öncesi dönemde üretim düzeyini etkilemiştir. Savaştan önceki son üç ayda Yunanistan'ın ithalat ve ihracat dengelerine bakıldığında ithalat gideri ortalama 14 milyon drahmi iken, ihracat geliri 9 milyon drahmi olarak belirtilmiştir.²⁵³ Bu durumda ihracat ithalatın ancak yüzde 60'ı kadarını karşılayabilmiş ve dış ticaret açığı 5 milyon drahmiye ulaşmıştır. Ekonomik açıdan dışa bağımlı olan Yunanistan'ın kendi kendine yetme politikasını tam olarak hayata geçirememiş olmasının tek nedeni, ekonomisindeki istikrarsızlık olmuştur.²⁵⁴

Temel ihraç maddelerinin yüzde 80'inden fazlasını tarım ürünlerinin oluşturduğu Yunanistan'da,²⁵⁵ tütün ve kuru üzüm, ihracatın yüzde 65'lik bölümünü kapsarken, sadece bu iki üründen savaş öncesi dönemde (1935–1938) sağlanan gelir 4 milyar drahmi, dışarıdan alınan diğer ürünlerin değeri ise 3.5 milyar drahmi olmuştur.²⁵⁶ Bu çerçevede ithalat ve ihracat dengesinin sağlanmaya başlandığı bu dönemi üretim oranları açısından örneklemek, yaşanan gelişimi ortaya koymak açısından konuya zenginlik katacaktır. Savaşın yaklaştığı yıllarda yukarıda da belirtildiği üzere Almanya'nın ithalat konusundaki ilgisinin Yunanistan'a kayması, iki ülkeyi ticaret konusunda yakınlaştırmış Yunanistan Almanya'ya tütünün yanı sıra taze meyve ve şarap da ihraç etmeye başlamıştır. Bunun karşılığında ise Yunanistan Almanya'dan demir, çelik, taş kömürü ve kok kömürü ithal etmiştir.²⁵⁷

Buğday üretimi konusunda en önemli yükseliş savaştan önceki üç yıllık süreç içerisinde sağlanmıştır. Yunanistan'da buğdayı işleme imtiyazı elde eden Yurtiçi Buğday Üretim Komisyonu (KEPES), 1935–1939 yılları arasında buğday mahsulü-

²⁵² Kitsikis, *a.g.e.*, s.47.

²⁵³ *A.g.e.*, s.17.

²⁵⁴ *A.g.e.*, s.14.

²⁵⁵ Mazower- Veremis, *a.g.m.*, s.124.

²⁵⁶ Kitsikis, *Istoria tou Ellinotourkikou Horou*, s.18.

²⁵⁷ Mazower- Veremis, *a.g.m.*, s.124.

nün çeyreğini işlemiş ve 1927’de yüzde 30 olan üretim artışını savaştan önceki üç yıllık sürede yüzde 60 düzeyine getirmiştir.²⁵⁸ Yine aynı süreçte pamuk üretimi de 1930’lara oranla 4 kat artış göstermiş, tütün ise tartışmasız en önemli ihracat ürünü haline gelmiştir.²⁵⁹

İhracatta yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra ekonomide yaşanan çalkantılar halkın yaşam düzeyine yansımakta geç kalmamıştır. Bu bağlamda, halk arasında hissedilen ekonomik huzursuzluk gıda fiyatlarına yansımış ve beslenme düzeyini de etki altına almıştır. Bunu daha açık ortaya koyabilmek için savaş öncesinde Yunanistan’da halkın beslenme düzeyini, savaş sırasında İngiltere’ninki ile kıyaslayan tabloyu incelemek, Yunanistan’ın yaşadığı krizin büyüklüğünü göstermesi açısından aydınlatıcı olacaktır.

Bu tabloyu yorumlamadan önce, bir insanın günlük aldığı kalori miktarı ile nasıl bir yaşam sürdürebileceği konusuna değinmekte fayda vardır. 1946’da bir Amerikan Ordu mensubunun verdiği bilgiye göre, günlük 700 kalori ile bir kişi ancak tüm gün sıcak bir yatakta yatarsa hayatta kalabilir, günlük 1000 kalori ile odada az da olsa yürüyebilir, günlük 1300 kalori ile hafif işlerde performans gösterebilir. Bununla beraber, günlük 1000 kalori ölmek için fazla ancak uzun yaşamak için çok az bulunmaktadır.²⁶⁰

²⁵⁸ Aynı yer. 1927’de 380 bin ton olan yıllık üretim miktarı, 1938’de 1 milyon tona yükselmiştir. Bu yükseliş beraberinde işlenecek toprak alanında iki misli büyümeyi sağlamıştır. Bu bağlamda buğdaydan elde edilen kar oranı yüzde 50 oranında büyüme kaydetmiştir ve Yunanistan kendi buğday ihtiyacının yüzde 65’ini karşılayabilir duruma gelmiştir. 1939’da sürülebilir tarım alanlarının yüzde 42’sini kaplayan buğdaya oranla; arpa, yulaf, çavdar ve pirinç yüzde 32’lik sürülebilir alanı kaplamıştır. **Report of the FAO Mission For Greece, Food and Agriculture Organization of the United Nations**, Washington DC, USA, March 1947, s121–122.

²⁵⁹ Mazower- Veremis, *a.g.m.*, s.124. Ayrıca, Yunanistan’ın en önemli endüstri ürünü olan tütün 1933 öncesinde milli gelirin yüzde 20’sini karşılarken, 100 bin çalışana iş olanağı sunmuştur. Ancak 1933 sonrasında tütün üretiminde meydana gelen bozulma ile savaş sonrası dönemde fermantasyon ve nemlendirme metotları ile bu durum düzeltilmeye çalışılmıştır. **Report of the FAO Mission For Greece**, s.122.

²⁶⁰ *Relief: How Much Hunger?*, **Time Magazine**, 29 Nisan 1946. Bu bilgilerin 1946’da verildiğini ve savaş döneminde yetersiz beslenen insanlar için geçerli olduğunu hatırlatmakta fayda vardır.

ÜRÜN	SAVAŞ ÖNCESİ YUNANİSTAN	SAVAŞ SIRASINDA İNGİLTERE
Buğday	146	123
Diğer tahıl ürünleri	42.6	6.3
Pirinç	4.4	1.5
Bakliyat	8.6	2.4
Patates	17	116
Et	19	46.3
Kümes hayvanları	2.8	2.4
Yumurta	4.3	10.4
Süt	39	136
Peynir	5.3	5.4
Taze balık	2.8	5.5
Tuzlanmış balık	2.3	1.3
Zeytinyağı	14	15.7
Tereyağı	0.9	3.4
Şeker	10	28.2
Kahve	0.8	0.4
Çay	0.2	3.3
Kakao	0.2	1.8
Meyve	31.6	25
Sebze	56	90
TOPLAM	2300	2827

Tablo 1. Savaş öncesi Yunanistan ve savaş esnasında İngiltere’de kişi başına düşen günlük gıda tüketimi (kalori cinsinden).²⁶¹

²⁶¹ Angelou Angelopoulou, *To Oikonomiko Problema tis Ellados; Thesi Kai Andimetopisi*, Papazisi, Athina, 1945, s.10.

Yunanistan'da savaş öncesi, günlük kişi başı 2300 kalorilik bir tüketim gerçekleşirken, savaş yıllarında İngiltere'de kişi başına düşen günlük kalori tüketimi 2827 olmuştur. Bu rakamlar, henüz savaş başlamadan Yunanistan'ın koşullarını gözler önüne sermektedir. 1938 yılında kişi başına düşen ortalama tahıl miktarını yıllık 225 kilogram olarak ifade etmek mümkündür.²⁶² Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere şüphesiz bu miktar yeterli değildir. Savaş öncesi dönemde 500.000 ton buğdayı Avustralya, Kanada ve ABD'den ithal eden²⁶³ ve kendine yetmede başarısız olan Yunanistan'da, bu ifade taşra üretimleri için geçerli olmamıştır. 1938'de tahıl üretimi Epir'de (kişi başı yıllık) 220 kilogram iken, Teselya'da 385 kilograma ulaşmıştır. Aynı dönemde Pindos ve çevresinde tahıl üretimi gerçekleştirilememiştir. Bu üretim oranları, patates ve birçok gıda maddelerinde de benzer oranlarda seyretmiştir.²⁶⁴

İkinci Dünya Savaşı yılları ekseninde bakıldığında, temel gıda maddesi ek-mek olan Yunanistan'da, toplam kalori miktarının yaklaşık yüzde 60'ını tahıl oluşturmuştur. Bu oran, ABD'de yüzde 24, İngiltere'de yüzde 35, Almanya'da yüzde 39 ve Fransa'da yüzde 55'tir.²⁶⁵ Başta ABD ve tahıl tüketim oranları belirtilen diğer ülkelere nazaran, Yunanistan'da işgal yıllarında bu ürünün bulunamaması, zor bir dönemin başlangıcına önyak olmuştur.

1941 yılında elde edilen mahsulün savaş öncesi dönemle kıyaslandığında yarı yarıya düşmesi, 1939'da 62,8 milyar drahmi olan milli gelirin 1941'de 23 milyar drahmiye düşmesiyle ilişkilendirilebilir.²⁶⁶

1936–1939 yılları arasında Yunanistan'daki üretim ve tüketim rakamları, istikrar dönemi sonrası veya başka deyişle savaş öncesi durum hakkında bilgi vermektedir.

²⁶² Giorgos Margaritis, **Apo tin İtta stin Eksegarsi: Anoiksi 1941- Ftinoporo 1942**, Politis, Athina, 1993, s.108.

²⁶³ Prokopis Papastratis, **British Policy Towards Greece During The Second World War**, Blackwell Publishing on Behalf of The Royal Institute of International Affairs, 1984, s.114.

²⁶⁴ Margaritis, **a.g.e.**, s.108.

²⁶⁵ Angelopoulou, **a.g.e.**, s11.

²⁶⁶ Giorgos Zavakos, "*I Peina Stin Ellada tis Katohis*", **Istoria**, Oktovrios, 2003. Bu makale, internete e-makale olarak bulunduğundan sayfa numaraları verilmemiştir. <http://www.istoria.gr/oct03/content04.htm>, Erişim Tarihi: 3 Şubat 2010.

Yıllık Gıda Tüketim Miktarı	2.225.000 TON
Tüm Yunanistan Genelinde Yıllık Üretim Miktarı	1.475.000 TON
İthalat Miktarı	750.000 TON

Tablo 2. Yunanistan’da 1936–1939 yılları arasında üretim, tüketim ve ithalat miktarları²⁶⁷

1929 Ekonomik Dünya Bunalımı’nın olumsuz etkilerine maruz kana ülkede, dış satım ve dış satımda hızlı düşüşler yaşanmıştır. Bunalımın etkisi savaştan hemen önceki aylarda kırılmasına karşın, ekonomik dengeler İkinci Dünya Savaşı ile yeniden altüst olmuştur.

Yunanistan’ın Almanya tarafından işgali, ülkenin Müttefiklerce Mihver alanı olarak değerlendirilmesi sonucu deniz ablukasının uygulamaya konmasına neden olmuştur. Şüphesiz işgal dönemi olarak incelenen 1941–1942 yılı, birçok ürünü ithalat yoluyla elde eden Yunanistan’ın, hem abluka hem de Alman askerlerinin gasp ve yağmaları ile ekonomik anlamda büyük çöküntü yaşamasında temel etken olmuştur. İşgal dönemi ekonomik durumunu; banknot krizi, karaborsa ve dönemin ekonomik verileri ile incelemek, hem Yunanistan’daki açlığı hem de bu dönemde ülkeye sağlanan dış yardımları net şekilde ortaya koymakta büyük kolaylık sağlayacaktır.

²⁶⁷ Exintaris, *a.g.m.*, s.204.

3.1.1. İşgal Döneminde Yunanistan'da Ekonomik Durum ve Banknot Krizi

1941 yılında Mihver güçleri Yunanistan'ı paylaşmış, Bulgaristan verimli tarım alanlarını işgal etmiş, Almanya ise işgal ettiği bölgeleri Kuzey Afrika'ya kaynak sağlamak amacıyla kullanmaya başlamıştır.²⁶⁸ Buna bağlı olarak Alman askerlerinin işgal bölgelerinde giriştikleri gasp ve yağmalar, piyasadaki ürünlerin azalmasına ve halkın, ihtiyacı olan ürünleri elde etmesinde büyük problemler yaşamasına neden olmuştur.

İşbirlikçi olarak nitelendirilen Tsolakoglou Hükümeti, kırsal bölgelerde gıda dağıtımını merkezileştirirken şehirlerde karne uygulamasına geçilmesini yasaya bağlamış, temel gıda maddelerinin satış fiyatlarını en yüksek orandan tespit etmiştir.²⁶⁹ Fakat gıda dağıtımının düzenlemesindeki yetersizlikler, bazı şehirlerde yerel ekonominin parçalanmasını hızlandırmış ve buna bağlı olarak çiftçiler az miktardaki mahsullerini teslim etmeyerek ya bunlarla beslenme ya da takas yoluyla ihtiyaçları olan gıda maddelerini temin etme yolunu seçmişlerdir.²⁷⁰ Bu koşullar altında çiftçiler kadar şanslı olmayan şehirdeki halk, taşınır ya da taşınamaz mallarını yok pahasına satmak zorunda kalmıştır.²⁷¹

Almanya'nın Yunanistan'a yönelik dış politikası, Wehrmacht'ın faaliyet giderlerini yerel kaynaklarla karşılamaya yönelik olmuştur. Yunanistan'a yönelik Alman dış politikasındaki seçenekleri üç başlıkta toplamak mümkündür:

- İtalya'yı, Yunanistan'ın tüm problemlerini yüklenmesi için yalnız bırakma politikası,
- Akdeniz'deki askeri durumun Mihver'in aleyhine yön değiştirmesi ve drahminin çöküşüyle, Ekim 1942'de İtalya ile doğrudan birleşme politikası,

²⁶⁸ R. Clarence Lang, "Red Cross Humanitarianism in Greece 1940-1945"

²⁶⁹ Frangiadis, **a.g.e.**, s.151.

²⁷⁰ **A.g.e.**, s.152.

²⁷¹ **A.g.e.**, s.153

- Yunan ekonomisi üzerinde kontrol sağlama, İtalya'nın geri çekilmesinden sonra başlayan partizan savaşıdan kaynaklı sivil huzursuzluğa engel olma politikası.²⁷²

İşgalin başlamasıyla kendi ordularını beslemek için harekete geçen Almanya, Yunanistan'ın kaynaklarına yönelmiş ve yağma hareketlerine hız vermiştir. Bunda, Almanya'nın önceden tahmin edemediği sorunlardan dolayı askerleri, stoklara el koymaya zorlamasının da büyük etkisi olmuştur.²⁷³ Alman askerlerinin yağmaları dışında, Alman ekonomi kurmay heyetinin Yunanistan'daki elektrik, tersane ve tekstil şirketlerinin kontrolünü ele geçirmesi, bunun yanı sıra Shell Şirketi'ni satışa zorlaması ve sabotaj tehdidiyle mülkiyetine el koyması, Yunanistan'ın gıda dışındaki kaynaklarının da Alman kontrolüne geçtiğinin bir göstergesidir.²⁷⁴

Shell'in yanı sıra Yunanistan'da Alman denetimine geçen bir diğer şirket Ford Fabrikası olmuştur. Ford Fabrikası, Alman denetimine geçmesinin hemen akabinde, işgal güçlerinin taşıt ve araçlarının onarılması için tahsis edilmiş ve fabrika, Stock adını almıştır.²⁷⁵

Tüm bunlarla beraber, Kuzey Yunanistan'daki tütün stokları, deri ve pamuklu kumaşlar, Almanlar tarafından savaş öncesi fiyatlarıyla satın alınmış ve Almanya'ya gönderilmiştir.²⁷⁶ Bu maddelerin Almanya'ya gönderilmiş olması, aynı dönemde Almanya'da da mevcut sıkıntının ne boyutta yaşandığını gösterir niteliktedir.

Mihver baskısı sonucu Yunanistan, sadece askeri işgal için değil, bunun yanı sıra Doğu Akdeniz'deki stratejik projeler için de ödeme yapmaya zorlanmış, toparlanma sürecindeki Yunanistan, tamamıyla Alman denetimine girmiştir. Böylelikle

²⁷² Athanasios Lykogiannis, **Britain and The Greek Economic Crisis 1944-1947: From Liberation to The Truman Doctrine**, Columbia, 2002, s.40.

²⁷³ Fleischer, **a.g.e** s.197.

²⁷⁴ Mazower, **a.g.e** s.52.

²⁷⁵ Stavros B. Thomadakis, “ *Mavri Agora, Plithorismos kai Via stin Oikonomia tis Katehomevis Elladas*” (Ed.) John O. Iatrides, **I Ellada stin Dekaktia 1940-1950, Ena Ethnos se Krisi**, Themelio, Atina, 2006, s.127.

²⁷⁶ Mazower, **a.g.e** s.52.

Yunanistan, önemli miktardaki milli gelirini Nazi Ordu Kuvvetlerine bırakmak zorunda kalmıştır.²⁷⁷

1941 yılında Yunanistan'daki açlıktan ötürü Almanya, resmi ve gayri resmi olarak bu ülkeye gıda maddesi göndermiştir.²⁷⁸ Almanya'nın Yunanistan'a gıda seviyatı planı, İtalya ile organize edilmiş ve 30 Haziran 1942'ye kadar 150.000 ton tahılın ülkeye ulaştırılmasını öngörülmüştür.²⁷⁹ 15 Ağustos 1941'den 30 Eylül 1941'e kadar geçen sürede İtalya; İyon Adaları, Epir Bölgesi ve Kiklat Adaları'na 9300 ton buğday yollamıştır.

Almanya ise 5017 ton ürün gönderirken, İtalya'yı, gelecekteki nüfuz bölgesi olması muhtemel Yunanistan'ın, gıda sorumluluğuna alışması konusunda sertçe uyarmıştır.²⁸⁰ Ancak İtalya, kendisinin de yaşadığı gıda sıkıntısı nedeniyle Yunanistan'a yardım konusunda üzerine düşen sorumluluğu yerine getirememiştir.²⁸¹ Bu konu hakkında birçok araştırması olan Giorgos Kazamias, İtalyan kuvvetlerinin Yunanistan konusundaki sorumluluğunu kabullenmede daha eğilimli olduğunu ifade ederken, Yunanistan'ın bazı bölgelerinde sembolik bir varlık sürdürdüklerini de vurgulamaktadır.²⁸² Bu durum Yunanistan içindeki işgal güçleri arasındaki uyumsuzluğu gözler önüne sermektedir. İtalya her ne kadar kendi yetersizliğinin farkında olsa da, Almanya'ya bu konuda baskı yapmakta aciz kalmıştır.²⁸³

Bu esnada, gıda fiyatlarında, özellikle Eylül 1941'de gerçekleşen normal fiyatların 30 katı artışını, Aralık ayında 50 kat artış izlemiştir. Bununla birlikte Aralık ayında 20 gün süreyle ekmek dağıtımı yapılamamıştır.²⁸⁴

Aynı yıl Yunanistan'a mal olan işgal bedeli milli gelirin yüzde 40'ını oluşturmuş, bir sonraki yıl ise bu oran yüzde 90'a ulaşmıştır.²⁸⁵

²⁷⁷ Lykogiannis, **a.g.e.**, s.39.

²⁷⁸ Exintaris, "*a.g.m.*" s.205.

²⁷⁹ Kitsikis, **Istoria tou Ellinotourkikou Horou**, s.123.

²⁸⁰ Mazower, **a.g.e.**, s.57.

²⁸¹ Giorgos Kazamias, "*The Politics of Famine Relief For Occupied Greece*" **Bearing Gifts to Greeks**, Palgrave Macmillan, 2008, s.42

²⁸² Aynı yer.

²⁸³ Aynı yer.

²⁸⁴ Exintaris, *a.g.m.* s.205.

1941 yılında yapılan yüksek orandaki zamlar, gıda yetersizliğinin yanı sıra piyasadaki para miktarı ve türü ile de yakından ilintili olmuştur. Yunan Bankası'ndaki altın rezervleri, sürgündeki Yunan Hükümeti ile Güney Afrika'ya taşınırken,²⁸⁶ Yunanistan, işgal döneminde kendi piyasasında farklı para birimleri kullanmak durumunda kalmıştır. Alman askerlerinin yalnızca işgal bölgelerinde harcamaları üzere verilen "Reich markları", İtalyan askerlerinin "Cassa Mediterrance Di Creditto"ları (Akdeniz drahmileri) ve Bulgarların "Leva"ları Yunan pazarında Drahminin değer kaybının en önemli nedeni olmuştur.²⁸⁷

Alman askerleri, Yunanistan'dan aldıkları ürünler için drahmi ile bozdurulamayan ve piyasa değeri olmayan Reich markları ile ödeme yapmışlar, ayrıca Almanya'daki ailelerine 20 kiloya kadar ürün gönderme izni almışlardır.²⁸⁸ Sıradışı para birimi Reich markının ve Akdeniz drahminin yanı sıra işgal döneminde Yunanistan'da, lirt ve Arnavut frankı da piyasada dolaşmıştır.²⁸⁹

Reich markı ve İtalyan (Akdeniz) drahmisi karşısında değer kaybeden Yunan drahmisi ve ana tüketim malzemelerine gelen zamlar ile enflasyon, önlenemez bir boyuta ulaşmıştır. Buna ek olarak vergi toplama mekanizması ciddi şekilde zarar görmüş, gündelik hayattaki ekonomik yetersizlik ile devletin 1938-1939 arasında yüzde 4 oranındaki bütçe açığı, 1941-1942'de yüzde 71, 1942-1943'te yüzde 82 ve 1943-1944'te yüzde 94 oranında artış kaydetmiştir.²⁹⁰

Temmuz 1941'de dolaşımdaki drahmi değeri 24 milyar drahmiye ulaşırken bu miktar Aralık ayında 49 milyar drahmiye, bir sonraki yıl yani 1942'de 306 milyar drahmiye, 1943 Temmuzunda 550 milyar drahmiye ve Aralık ayında ise 3.1 katrilyon drahmiye ulaşmıştır.²⁹¹

Ülke piyasasında dolaşımı artan yabancı para birimleri karşısında değer kaybeden drahminin kontrolü için Yunanistan, işgal güçlerine harcamalarını drahmi ola-

²⁸⁵ Zavakos, *a.g.m.*

²⁸⁶ Lykogiannis, *a.g.e.*, s.41.

²⁸⁷ Fleischer, *a.g.e.*, s.198.

²⁸⁸ Kazamias, *a.g.e.*, s.72.

²⁸⁹ Angelopoulou, *a.g.e.*, s.34.

²⁹⁰ Lykogiannis, *a.g.e.*, s.41.

²⁹¹ Zavakos, *a.g.m.*

rak yapımları teklifinde bulunmuştur.²⁹² 5 Haziran–8 Ağustos 1941 tarihli Alman-İtalyan Antlaşması, Yunanların bu isteğini düzenler nitelikte olmuştur.²⁹³ Bu antlaşma ile Alman askerlerinin yaşam koşulları sınırlandırılmış,²⁹⁴ ayrıca piyasadaki nakit para dolaşımındaki çeşitlilik azaltılmaya çalışılmıştır. Fiyatların devamlı artışına bağlı olarak işgal güçlerinin taleplerini karşılamak için banknot basımına hız verilmiştir. Tsolakoglou Hükümetinin, ülke ekonomisi açısından sonucunu düşünmeden verdiği bu karar ile kronikleşmiş kıtlık döneminde, çok miktarda banknotun piyasaya dağıtılması, drahminin değerini çok büyük oranda düşürmüştür.²⁹⁵

1941’de imzalanan Alman-İtalyan Antlaşması para çeşitliliğini azaltmayı ve tek para birimini kullanmayı öngörürken, ihtiyaçları karşılamak için banknot basımına hız verilmesi, enflasyonun daha fazla yükselmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda yükselen enflasyona verilecek en somut örnek Eleftheron Vima gazetesinin 1938 ve 1943 yıllarındaki fiyatıdır. Gazetenin 1938 yılı 11 Kasım tarihli sayısında yıllık abonelik fiyatı (yurtiçinde) 720 drahmi iken, 22 Ocak 1943’de yıllık abonelik fiyatı (yurt içi) 30.000 drahmi olarak belirlenmiştir. Beş yıllık bir süre içinde, Yunanistan’da en çok okunan gazetelerden birinin fiyatının 41 kat artış göstermesi enflasyonun boyutunu gözler önüne sermektedir.²⁹⁶

Fiyatların aşırı şekilde yükselmesindeki bir diğer etken de şüphesiz gıda eksikliği olmuştur. İşgalin devam ettiği süre içinde, Tsolakoglou Hükümeti, bazı ürünlerin satışının sınırlandırılması, azami fiyat belirlenmesi, zirai ürünlerin dağıtımının kontrol altına alınması gibi girişimlerde bulunmuş, fakat bu teklifler, 1941’de Mihver yağmalarından dolayı mağdur olan Yunan çiftçilerce kabul edilmemiştir.²⁹⁷ Çiftçiler, hükümetin serbest piyasa değerinin altında ürün dağıtılması talebini sonuçsuz bırakmışlardır.

1942 yılı başında bir somun ekmeğin fiyatını 15 dolar olarak duyuran Time Magazine (dergisi), Yunanistan ekonomisinin durumunu ortaya koyarken özellikle

²⁹² Fleischer, **a.g.e.**, s.198.

²⁹³ Aynı yer.

²⁹⁴ Aynı yer.

²⁹⁵ Lykogiannis, **a.g.e.**, s.41.

²⁹⁶ **Eleftheron Vima**, 11 Kasım 1938, 22 Ocak 1943.

²⁹⁷ Lykogiannis, **a.g.e.**, s.41.

açlığa vurgu yapmış ve “...Ekmek yok, patates yok, incir yok, domates yok, kısacası sadece açlık var...”²⁹⁸ şeklindeki ifadelerle durumu okuyuculara duyurmuştur.

1941’de Almanya ve İtalya, Yunanistan’da kullanılacak para birimi konusunda imzaladıkları antlaşmanın ardından, 14 Mart 1942 tarihinde imzalanan ve 23 Mart 1942’de Yunanistan’a duyurulan bir diğer antlaşma ile Yunanistan’ın ekonomi dinamiklerini koruma konusunda görüş birliğine varmıştır.²⁹⁹

Almanya, Yunanistan’a gönderilecek Kızılhaç yardımına onay vermek dışında, ekonomideki çalkalanmayı hafifletmek adına, 1942 baharındaki ilk drahmi krizine kadar hiçbir önlem almamıştır.³⁰⁰

1942’deki bu kriz sonrasında, Alman ekonomi yetkilisi Hermann Neubacher Yunanistan’daki ekonomik krizi çözmek için Atina’ya gönderilmiştir.³⁰¹

Toplumsal ve politik istikrarı koruma altına almak ve drahminin döviz karşısındaki durumunu düzeltmek için birtakım reformlara girişen Neubacher, işgal vergilerini azaltmış, karne uygulamasını ve fiyat kontrollerini yürürlükten kaldırmış, tedavüldeki parayı ve kontrol sistemini devreye sokmuştur.³⁰²

Dört aydan fazla bir süre içinde bazı maddelerde yüzde 80’lik indirimle gidilirken maaşlar ve ürün fiyatları kontrol altında tutulmuştur. Ancak bu süreç, savaşın gidişatından dolayı Almanya’nın, tüketici ürünlerinden çok, ordu ve personele yönelik ürünlerin transferine öncelik vermesine neden olmuş ve 1943 sonbaharında işgal vergileri tekrar yükselmiştir.³⁰³

²⁹⁸ “Greece: Hungriest Country”, **Time Magazine**, 09/02/1942.

²⁹⁹ Angelopoulou, **a.g.e.**, s35.

³⁰⁰ Lykogiannis, **a.g.e.**, s.43.

³⁰¹ Aynı yer.

³⁰² Aynı yer.

³⁰³ Aynı yer.

11 Kasım 1944'te gerçekleştirilen piyasa reformu ile 50 milyar drahmi 1 yeni drahmiye eşitlenmiştir.³⁰⁴ Bu durumda 1 İngiliz lirasının (sterlin) değeri de 600 yeni drahmi olarak karşılık bulmuştur.³⁰⁵

3.1.2. İşgal Döneminde Stokçuluk ve Karaborsa

Açlık sorunuyla birlikte ortaya çıkan büyük sorunlardan biri de karaborsa olmuştur. Karaborsa, arz ve talebi temel alan ve devlet tarafından kontrol altına alınamayan ya da müdahale edilemeyen bir piyasa sistemidir.³⁰⁶

Stokçuluğu iki şekilde incelemek mümkündür. Özellikle aç kalma korkusundan dolayı, kendi tüketim maddelerini kendi yetiştiren kişilerin, yetiştirdikleri veya sahip oldukları ürünleri kendi kullanımları için saklamaları stokçuluğun başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Fakat zamanla bu saklanan ürünler üzerinden piyasa değerinin çok üstünde kazanç sağlama isteği, beraberinde karaborsanın güç kazanmasına neden olmuştur.

Arzın kısıldığı, bazen hiç olmadığı, buna karşılık talebin devam ettiği ve ürünlerin fahiş fiyatlara satıldığı durumlarda, dar gelirlilerin ihtiyaçlarını tedarik etmeleri zorlaşır. Bu durum fiyat belirleme sistemini yok eden ve ürünlerin fiyatlarının resmi fiyatların üzerinde satılmasına yol açan karaborsanın varlığı ile açıklanabilir. Böyle ekonomik bunalım durumlarında devlet bir takım tedbirlere yönelir. Tüketimi kontrol etmek amacıyla uygulanan karne sistemi bu tedbirlere örnek olarak gösterilebilir. Bu doğrultuda, karaborsa ile karne sistemi arasında yakından bir bağ kurmak mümkündür.

Yunanistan'da işgalin başlamasıyla birlikte ortaya çıkan karaborsa sistemi, piyasadan ürünlerin çekilmesi ve tüketicinin, hayatını sürdürmek için temel gıda maddelerini bulmasında ciddi bir engel olmuştur.

³⁰⁴ Lykogiannis, **a.g.e**, s.42 ; Zvakos, *a.g.m.*

³⁰⁵ Zvakos, *a.g.m.*

³⁰⁶ Thomadakis, *a.g.m.*, s.129.

Bu sistemin zaman içinde güçlenmesiyle Yunanistan'da başlayan karne uygulaması³⁰⁷ hakkında bilgi vermekte fayda vardır.

Yunanistan'daki karne uygulaması, işgalin başlamasıyla beraber yürürlüğe konmuş, 1941 yılı başında Yunanistan Gıda Bakanlığı, 1942 yılında ise Uluslararası Kızılhaç Örgütü tarafından denetlenmiştir. Gıda karnelerine dair haberler, 1941 yılından itibaren basında daha sıkça yer almaya başlamıştır. Gazeteler özellikle Yunan Gıda Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalara yer vermişler ve durumu halka aktarmışlardır. 1941 yılı Ocak ayında Eleftheron Vima gazetesinde yer alan bir haber de tüketicilerin numaralandırılmış kuponlara sahip olduğu ve numaralarına göre bu kuponlar ile belirli tarihlere kadar gıda temin edebileceği bilgisi verilmiştir. Zamanında alınmayan gıdaların stok şeklinde muhafaza edileceği ayrıca vurgulanmıştır.³⁰⁸

1942 yılına gelindiğinde özellikle Müttefik ablukasının kaldırılmasının ardından Yunanistan dışından gönderilen gıda miktarının artışı üzerine, Uluslararası Kızılhaç Örgütü karne uygulamasında değişikliğe gitmeye karar vermiştir. Kasım ayının (1942) ortasından itibaren yiyecek dağıtımını konusunda alınan ve uygulanmaya başlanan karar gereği, gıda dağıtımının iki şekilde gerçekleşeceği belirtilmiştir.³⁰⁹

Bu yeni sisteme göre, isteyenler ürünleri bakkallardan kendileri pişirmek üzere alırken, isteyenler karneleri ile aşevlerinden pişmiş yemek şeklinde faydalanabileceklerdir. Aşevlerinde ise kumanyalar üç farklı kategoride (halk kumanyası, öğrenci kumanyası ve çocuk kumanyası) dağıtılmıştır. Bu uygulamada dikkati çeken nokta, halkın bu iki uygulamadan sadece birinden faydalanabileceği olmuştur. Bu bağlamda, karnelerini bakkallardan almayanlar, aşevlerinden yemek alamayacaklardı. An-

³⁰⁷ Eylül 1941'de Gıda Bakanlığı'nın yapmış olduğu bir duyuruya göre Atina ve Pire Kilise bölgelerinde soyadı "S" ile başlayan vatandaşların gıda karnelerinin dağıtımına başlanacağı ifade edilmiştir. Karnelerin teslim alınması için vatandaşların kimlikleri ile müracaat etmeleri önemle vurgulanmıştır. **Proia**, 14 Eylül 1941. Gerçekleştirilen bu uygulama ile Eylül 1941'de karne dağıtımının devam ettiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda halkın büyük çoğunluğuna gıda karnelerinin tahsis edildiğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

³⁰⁸ **Eleftheron Vima**, 19 Ocak 1941.

³⁰⁹ 3 Kasım 1942 tarihli Uluslararası Kızılhaç Örgütününün 13 numaralı genelgesi. bkz. EK 3- .

cak aşevlerinden yemek almak isteyenlerin, önce karnelerini bakkallardan almaları ve polis karakolundaki kontrolörlere teslim etmeleri gerekecekti.³¹⁰

Uluslararası Kızılhaç Örgütüne ait Yunanca belgede, gıda temin etmek isteyenlerin, müracaatlarını hangi birimlere yapacaklarına dair açıklamalar yer almaktadır. Halka yol gösterici bir nitelik taşıyan belgede, müracaatının hangi aşamalar halinde gerçekleşeceği bilgisi tüm denetim başkanlığı şubelerine gönderilmiştir. Bu belge detaylı incelendiğinde, denetim başkanlığı şubelerine vurgulanmak istenen husus, her bireyin sadece tek kaynaktan gıda temin edebileceğidir. Bununla beraber, gıda dağıtımının devlet ve Uluslararası Kızılhaç Örgütü olmak üzere iki kanaldan gerçekleştiği ve bu uygulama için gerekli olan idari değişikliklerin 17 Kasım 1942'ye kadar tamamlanması gerektiği de aynı belgede vurgulanmıştır.³¹¹

Bu uygulama doğrultusunda 12 ile 18 yaş arasındaki çocuklar, engelli insanlar ve savaş gazileri yemeklerini ister aşevinden ister bakkaldan alsınlar, daha sonra bu kategorilerdeki insanlara ilave dağıtım yapılacağı belirtilmiştir.³¹²

Daha çok stok yapmak amacıyla piyasadaki ürünlerin geri çekilmesi, bir sonraki aşamada aynı ürünlerin piyasada pazar fiyatının çok üstünde satılması, gıda dağıtımındaki dengesizliğe de zemin hazırlamıştır.³¹³ Böylece takas edecek ürünleri olmayan orta halli ve yoksul insanlar yüksek gıda fiyatlarını ödeyemez hale gelmiştir. Yunan halkının günlük beslenmesindeki kalori miktarı hesaplandığında, bu oran içinde yer alan gıda maddelerinin üçte birinin karaborsada satılan ürünleri içerdiği gözlemlenmiştir.³¹⁴

Karaborsanın yaygınlaşması, karne ile dağıtılan gıda miktarını da yakından etkilemiştir. Savaş süresince Almanya, Çekoslovakya, Danimarka, İsveç, İsviçre ve Hollanda'da etkisini olumlu yönde gösteren karne uygulaması, Belçika, Fransa ve Norveç'te daha az başarı sağlamış, Güney ve Doğu Avrupa'da ise uygulama etkisiz

³¹⁰ 3 Kasım 1942 tarihli Uluslararası Kızılhaç Örgütünün 13 numaralı genelgesi için bkz. EK 3.

³¹¹ 3 Kasım 1942 tarihli Uluslararası Kızılhaç Örgütünün 13 numaralı genelgesi için bkz. EK 3.

³¹² 3 Kasım 1942 tarihli Uluslararası Kızılhaç Örgütünün 13 numaralı genelgesi için bkz. EK 3.

³¹³ Mazower, **a.g.e.**, s.56.

³¹⁴ Aynı yer.

kalmıştır.³¹⁵ Bunda, ürünlerin büyük çoğunluğunun karaborsada bulunmasının büyük etkisi olmuştur. Bunun nedeni, Yunan Hükümeti'nin işlev mekanizmasının güçsüzleşmesi ve bazı kimselerin karaborsacılarla doğrudan bağlantıyla kazanç elde etmeye başlamış olmasıdır.³¹⁶

Resmi bilgilere göre Atina ve Pire'de dağıtılan kişi başı günlük gıda miktarı, Temmuz 1941'de 458 kalori olmuştur. Bu miktar 1941 yılının Kasım ayında 183 kalori ve Mart 1942'de 357 kalori olarak hesaplanmıştır. Topluma açık aşevlerinde ise bu miktar 140 kalori olarak kaydedilmiştir.³¹⁷

Tüm ürün kaynaklarının hesaba katılmasıyla -karaborsa da dâhil- bir kişiye düşen günlük kalori miktarı 600–800 kalori olması gerekirken,³¹⁸ yukarıda verilen miktarlar, karaborsacının elinde bulundurduğu ürün miktarının ciddiyetini gözler önüne sermektedir.

Ekim- Aralık 1943'te stokçuluğun artışa geçmesi ile birlikte açlığın yeniden artmasına bağlı olarak EAM'ın da saldırılarının hızlandığını söylemek mümkündür. EAM, gerçekleştirdiği eylemlerde zengin tüccarların ürünlerine el koymuş ve bu ürünleri fakir mahallelerde dağıtmıştır.³¹⁹

Bu noktadan hareketle, daha önceki bölümlerde açlık ve iç savaş arasında kurulan bağlantı doğrultusunda, iç savaşın baş aktörlerinden EAM'ın kendine toplumsal bir görev edinerek zenginden alıp fakire verme yöntemini uyguladığını vurgulamak yanlış olmayacaktır.

³¹⁵ League of Nations, **Food, Famine and Relief**, Geneva, 1946 s.3.

³¹⁶ Frankiadis, **a.g.e.**, s.152.

³¹⁷ League of Nations, **a.g.e.**, s.38.

³¹⁸ Aynı yer.

³¹⁹ Thomadakis, *a.g.m.*, s.139.

3.1.3. İşgal Dönemine Ait Bazı Ekonomik Veriler

Yunanistan'ın İkinci Dünya Savaşı'nda yaşamış olduğu işgal döneminde ekonomide ortaya çıkan istikrarsızlık ve ürün fiyatlarındaki artışları, tablolarla ifade etmek, Yunanistan'ın bazı merkezlerindeki ekonomik durumu ortaya koyacaktır.

	1938– 1939	15.11.1941	15.11.1941	15.01.1942	15. 05. 1942	15.08.1942	09/1942	01.10.1942	12/1942	14.08.1943	21.08.1943	2 8.08.1944
EKMEK								5.500		6,6– 8,6.000	8–14.000	72.000.000
ZEYTİN YAĞI	4 6	800	1.200	1.800	4.500	9.000		14.000	9.500	22–26.000	23–26.000	760.000.000
KURU FASULYE	24	550	900	1.400	4.200	6.000		7.000	8.000			120.000.000
PATATES	6	200	300	550	1.600	1.700	1.800	2.500				110-120.000.000
YUMURTA(ADET)	2	40	300	120	200	320	500	800				20-23.000.000
ŞEKER	21	1.000	50	2.300	6.500	10.000	13.000	16.000				300–320.000.000
BALIK	21		1.600					7–10.000		16–22.000	16–22.000	160.000.000
KABAK	3,2							900				20–24.000.000
SOĞAN	3,5							1.200				44–48.000.000
SABUN	25	450	600	1.200	4.200	7.500		11.500				520.000.000

Tablo 3: Yaşam için gerekli gıda malzemelerinin işgal altındaki Atina'da okka başına drahmi üzerinden fiyatları. (1 Okka 1.280 gr)³²⁰

³²⁰ Hionidou, a.g.e, s.41.

Enflasyonun ulaştığı boyut ve gıda fiyatlarının artışının insan hayatını oldukça zorlaştırdığı bu dönemde, Alman, İtalyan ve Bulgar işgali altındaki Yunanistan ve özellikle de başkent Atina’da insan yaşamı için zorunlu temel besinlerin fiyatları 1938–39 yılları ve işgal yılları içinde çok fazla değişiklik göstermiştir. Bu konudaki verileri daha net anlayabilmek için başkent Atina’da gözlemlenmiş fiyat artışını tablo 3’te görmek mümkündür. Tablo 3, kullanılması zaruri olan on madde üzerinden, fiyat artış oranını göstermektedir. Bu tablodaki ürünlerden sadece yumurtanın fiyatı adet olarak belirtilmiş, diğerlerinin fiyatları ise 1 okka (1.280 gr) cinsinden ifade edilmiştir.

Violetta Hionidou’nun kitabından alınan söz konusu tablo hakkında kısa bir değerlendirme yaptığımız takdirde, 1939 yılı ve 1941 yılları arasında yapılacak inceleme, işgalin ilk etkilerini gözler önüne serecektir. 1941 yılında ekmeğin fiyatının belirtilmemiş olması, o dönemde ekmek bulunamaması ile ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla 1939 yılında 11 drahmi olan ekmek, 1941 yılında açlık nedeniyle üretilenmemiş ve satılamamıştır. 1939’dan iki yıl sonra zeytinyağındaki 17 katlık artış ile zeytin yetiştiriciliği ve endüstriyel anlamda zeytinyağı üreticiliğinin aldığı darbeyi gözler önüne sermektedir. Patatesin fiyatındaki 33 katlık artış, kuru fasulyenin fiyatındaki 22 katlık artış tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesindeki güçlüğü ifade ederken, kabak, soğan ve balığın 1941 yılındaki fiyat değerlerinin yazılmamış olması, bahsi geçen dönemdeki üretimin durmuş olduğunun göstergesidir. Bu döneme ait belirtilmesi gerene bir başka olgu ise balıkçılığın işgal yıllarında yasaklanmış olmasıdır.

Hijyen açısından büyük önem arz eden sabun fiyatının 18 kat artması, 1941’de artış gösteren salgın hastalıklarla ilişkilendirilebilir. Ancak salgın hastalıklara zemin hazırlayan bir diğer faktör de, işgal döneminde, tabloda ifade edilen fiyatlar doğrultusunda halkın yeterli oranda beslenememiş olmasıdır. Dolayısıyla, yalnızca bu tablodan hareketle eksiklik arz eden ürünlerin ve bunların eksikliği sonucunda ortaya çıkan toplumsal çöküntünün, birbiriyle zincirleme geliştiği söylenebilir.

Tablo 3’te 1941 yılına dair ekmek fiyatı belirtilmemiştir. Ancak bu eksik bilgiyi tamamlamak adına Apogevmatini gazetesinin 9 Aralık 1941’de 1 okka ekmeğin fiyatını 800 drahmi olarak duyurduğunu belirtmek fayda sağlayacaktır.³²¹

YIL	TÜM SAHALARDA DOLAŞIMDA OLAN PARA MİKTARI DRAHMI CİNSİNDEN(milyar)	1939 DAKİ DEĞERE GÖRE ARTIŞ
ARALIK 1939	9	1
KASIM 1941	41	4.6
EYLÜL 1942	185	20.6
AĞUSTOS 1943	1030	114.4
HAZİRAN 1944	58.000 (Resmi Rakam)	6444.4
HAZİRAN 1944	450.000 (Değişen Tahmini Değer)	50000.0

Tablo 4: 1939–1944 yıllarında dolaşımdaki banknot değerleri³²²

Tablo 4’te, 1939 ve 1944 yılları arasında Yunanistan’da dolaşımda olan para miktarı milyar drahmi cinsinden ifade edilmiştir. Tabloda 1939 yılı hareket noktası alınmış ve 1941, 1942, 1943 ve 1944 yıllarında piyasada dolaşan para miktarı oranındaki artış, 1939 yılına oranlanarak belirtilmiştir.

Bu noktadan hareketle tabloya bakarak, 1939’a oranla 1941 yılında dolaşımda olan paranın 4,6 kat arttığını, 1942’de ise 20,6 oranında arttığını söylemek mümkün-

³²¹ Apogevmatini, 9 Aralık 1941.

³²² Thomadakis, *a.g.m*, s.125

dür. Ancak bu tabloda, uç noktadaki artışlar 1943'ün Ağustos ayında gerçekleşmiştir. 1944 yılında yeni drahmelerin tedavüle girmesi, tabloda 1939 yılına oranla resmi rakamlara göre 6.444 kat, hissedilen ya da değişen tahmini değere göre 50.000 kat olarak ifade edilmiştir. 1944 yılında, yaklaşık bir yıl öncesine oranla 54 kat artış gösteren para miktarı, savaşın sonuna doğru Yunanistan'ın içine sürüklendiği açmazı gözler önüne sermektedir. Dolaşımda olan para değeri ile Yunanistan'daki enflasyonun doğru orantılı geliştiğini göz önüne alarak, 1944 yılında enflasyonun uç noktalara ulaştığını söylemek de yanlış olmayacaktır.

İşgal döneminde sebze ve meyve fiyatları Gıda Bakanlığı tarafından belirlenmiştir. Belirlenen bu fiyatlar gazeteler aracılığı ile halka duyurulmuştur. Bu doğrultuda Aralık 1942'de Eleftheron Vima gazetesi gıda fiyatlarını şu şekilde belirtmiştir³²³:

Havuç: 600-750 drahmi

Kırmızı domates: 900-1080 drahmi

Yeşil domates: 450-560 drahmi

Kabak: 650-780 drahmi

Şalgam: 350-435 drahmi

Bahçe sebzeleri: 130-160 drahmi

1.Kalite mantar: 110-125 drahmi

2.kalite mantar: 60-70 drahmi

Pancar: 200-250 drahmi

Ispanak: 500-650 drahmi

Kereviz: 190-235 drahmi

³²³ Eleftheron Vima, 4 Aralık 1942.

Hardal Bitkisi, Turp: 150-185 drahmi

Büyük limon: 150-180 drahmi

Küçük limon: 110-130 drahmi

Kağıda sarılı büyük limon: 130-150 drahmi

Kağıda sarılı küçük limon: 80-95 drahmi

Pazı: 200-250 drahmi

Patlıcan: 800-960 drahmi

1.kalite portakal: 180-215 drahmi

2. kalite portakal: 120-140 drahmi

Bu veriler ışığında, Yunanistan'ın işgal döneminde özellikle halkın temel tüketim maddelerinin fiyatlarındaki ani yükselişler dikkati çekmektedir. İşgal faktörünün yanı sıra bu fiyat artışlarında karaborsa ve stokçuluğun da önemli etkisi bulunmaktadır. Yukarıda verilen tablolar ve bilgiler ışığında, insan yaşamında zorunlu bir yere sahip pek çok maddenin, işgal yıllarında birer lüks haline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

3.2. Tarihsel Boyutlarıyla Açlık

Açlığın genel tanımı ve incelenmesi üzerine genelden özele bir tahlil yapılacak olursa, ekonomik kriz ve istikrarsızlık, gelir dağılımındaki dengesizlik ve bunlara kaynaklık eden devlet politikaları, halk arasında açlık tehlikesini ortaya çıkaran temel etkenler olarak sıralanabilir. Bir ülkenin devlet politikalarını tamamlayan dış politika ilkeleri ya da irade dışı, farklı ülkelerin dış politika uygulamalarına maruz bırakılması ile ortaya çıkan savaşlar sonucu, sivil halkın gıda yetersizliğinden dolayı içine düştüğü durumu, “açlık” olarak tanımlamak da yanlış olmayacaktır. Bunların dışında doğal afetler gibi insan kontrolünde olmayan durumlar sonucunda da bahsedilen anlamda “açlık”ın yaşanması kaçınılmaz olabilir.

İnsanların, oluşturdukları topluma faydalı olabilmesi, üretkenliğin sürekliliği ve siyasi iktidarların devamlılığı açısından beslenme büyük öneme sahiptir. Özellikle bir ülkenin en zor koşulları yaşadığı savaş hallerinde, açlık, darlık, kıtlık gibi sorunların üstesinden gelinememesi, mevcut siyasi iktidarın varlığını sarsmakla kalmaz, aynı zamanda ülkede muhalif akımların ve direniş hareketlerinin, ayaklanmaların ortaya çıkması gibi sonuçlar getirebilir.³²⁴

Açlık, ekonomik koşullarla paralel bir çizgide seyretmektedir. Ekonomik anlamda, ülke içinde yaşanan istikrarsızlık ve buna bağlı olarak yoksulluğun artması, beraberinde hijyen ve sıhhi eksiklikleri getirmektedir. Toplumdaki fakir halk kitlesi, bu durumdan en çok etkilenen ve enfeksiyonel hastalıklara en fazla maruz kalan açlık kurbanı kesimi oluşturmaktadır.³²⁵

Burada değinilmesi gereken asıl nokta, her türlü kıtlığın açlığa neden olmadığı ve ayrıca her kıtlığın ölümlerle sonuçlanmadığıdır.³²⁶ Ancak bunun yanı sıra açlık ileri boyutlarda yaşandığında, tarihteki birçok örnekte görüldüğü gibi birçok insanın hayatını kaybetme nedeni olabilmektedir.

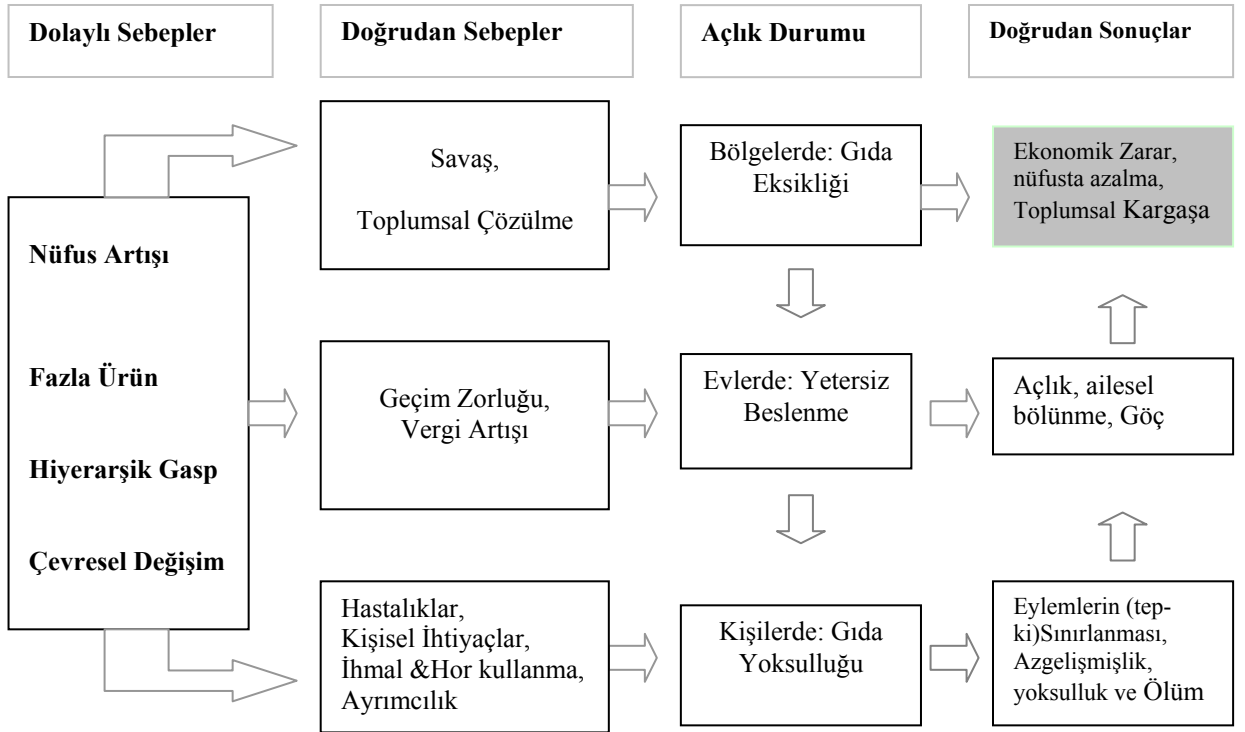
³²⁴ Metinsoy, **İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Savaş ve Gündelik Yaşam**, 1. Basım, Homer Yayınları, İstanbul, 2007,, s.74.

³²⁵ Cormac O'Grada, “*Making Famine History*”, **Journal of Economic History Literature**, volume: 45, Mart 2007, s.7.

³²⁶F. Lousil Newman (Ed.), **I Peina stin Istoría; Ellipsi Trofimon, Peina kai Sterrisi**, Politropon , Atina, 2006, s.29.

Açlık, üretkenlik çizgisinde oluşan boşluk sonucu ortaya çıkmaktadır. Çoğalan nüfus, eşit olmayan gelişme düzeyi ve siyasi ortamla etkileşim, açlığı tetikleyen diğer unsurlardır.³²⁷

Açlık kavramının gelişim sürecini ve buna bağlı olarak 1940'larda Yunanistan'da yaşanan açlığı Tablo 5 doğrultusunda incelemek fayda sağlayacaktır.

Tablo:5 Açlığın sebepleri ve gelişim evresi³²⁸

Yukarıda verilen tablo, F. Lousil Newman'ın editörlüğünü yaptığı Tarihte Açlık, Gıda Eksikliği, Açlık ve Mahrumiyet (I Peina stin Istorìa; Ellipsi Trofimon,

³²⁷ A.g.e, s.30.

³²⁸ A.g.e, s.37

Peina kai Sterisi) adlı kitaptan aynen alınmıştır. Dünya ölçeğinde açlığın sebeplerinin ve gelişim sürecinin incelendiği tabloya baktığımızda, dolaylı sebepler içinde yer alan hiyerarşik gasp, araştırmanın konusunu oluşturan Yunanistan'daki açlığın nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Tablo, bu örnek üzerinden yorumlanırsa, dolaylı bir sebep olan hiyerarşik gasp Yunanistan'da, Alman subayların görevlerini kötüye kullanmaları ve Alman askerlerinin de yağma ve gasp tutkusu ile açıklanabilir. Aynı tablodan hareketle, doğrudan nedenlerin merkezi olan savaş ve toplumsal çözülme, bölgelerde gıda eksikliğine yol açmaktadır. Bir diğer doğrudan neden olan vergi artışı, evlerde yetersiz beslenmeye neden olurken; hastalıklar, kişisel ihtiyaçlar, ihmal, hor kullanma ve ayrımcılık gibi etkenler, kişilerde doğrudan gıda yoksulluğuna yol açtığı için açlığı tetikleyen unsurlardandır. Aslında doğrudan nedenlerle, bu nedenlere dayalı ortaya çıkan olumsuzluklar arasında ayrılamaz bir ilişki vardır.

Yeniden tabloya dönecek olursak, kişilerdeki gıda eksikliğinin yoksulluk ve ölüme yol açtığını ve bunun evlerdeki yetersiz beslenmeyle birleştiğinde açlık ve ailesel bölünmeye neden olduğunu söylemek mümkündür. Geliştirilen bu tablonun, nihai sonucu ekonomik zarar, nüfusta azalma ve toplumsal kargaşadır.

Tüm bunlarla birlikte, söz konusu tablonun hiç tartışılmadan mutlak bir hareket noktası olarak alınması da çeşitli tereddütler yaratmaktadır. Öyle ki doğrudan nedenler, açlık durumu ve doğrudan sonuçlar olarak sıralananlar arasında öylesine iç içe geçmişlik vardır ki, söz konusu tablonun, Yunanistan'daki açlıkla ilgili birtakım gerçekleri açıklamakta hem yetersiz kaldığını hem de dizgi açısından karışıklığa yol açtığı söylenebilir. Örneğin Yunanistan'daki açlığın etkili nedenlerinden olan abluka ve yeryüzü şekillerinin, Yunanistan'daki açlığı tetikleyen etkenler olarak tabloya eklenebileceğini belirtmek mümkündür.

Çevresel ve iklimsel değişimler, bitkilerde ve insanlarda görülen hastalıklar, verimlilik üzerinde bir baskı oluşturmakta ya da nüfusun gıda miktarını azaltarak yok etmektedir. Doğrudan sebep olarak incelen bu olayların yanı sıra, savaş durumunda yaşanan işgaller ve uygulanan abluka, açlığı bir silah olarak kullanmaktadır.³²⁹ Açlı-

³²⁹ A.g.e, s.31

ğın bir silah olarak kullanılmasında en somut örnek İngiltere'nin Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda uyguladığı abluka³³⁰ politikasıdır.

Açlıkla doğrudan ilgili olan bir başka etken iklim koşullarıdır. İklim, doğrudan üretime etki etmekte ve beslenme için gerekli olan temel ürünlerin sağlanmasında ortaya çıkan sorunların kaynağını oluşturmaktadır. Daha açık bir deyişle varlık ve yoklukla yakından ilgilidir. Kuraklık veya bunun tam aksi sağanak yağıştan ya da her ikisinin birleşimiyle görülen hasattaki azalma, açlık için yeterli koşulun oluşmasında etkilidir.³³¹ 1932–1933 yıllarında Sovyetler Birliği'nde görülen ve insan üretimi olarak nitelendirilen açlığın temelinde de hasat yetersizliği önemli rol oynamıştır.³³²

Tarihsel süreçte yaşanan açlıkları, 17, 18 ve 19.yüzyıllarda dünyanın çeşitli yerlerinde ortaya çıkan kıtlık ve açlık olaylarıyla örneklemek ve bu bağlamda, Fransa ve İrlanda'nın yaşadığı ve dünyaya damgasını vuran açlık vakalarını, nicelik ve nitelik bağlamında ifade etmek faydalı olacaktır.

Fransız Devriminden önce 17. yüzyılda Fransa'nın farklı bölgeleri arasında, yüksek sevkiyat ücretlerinden dolayı tahıl sevkiyatı yapılamamıştır. Ağır iklim şartlarından dolayı yeterli ürün elde edilememesine bağlı gerçekleşen bu durum beraberinde, 1693–1694 yıllarında 1 milyondan fazla insanın ölümüne sebep olan açlığı getirmiştir.³³³ 17. Yüzyılın sonlarında yıllarında nüfusunun yüzde 6'sını açlığa kurban veren Fransa'da, bundan 10 yıl sonra (1709–1710 yıllarında) açlıktan dolayı yarım milyon insan daha yaşamını yitirmiştir.³³⁴ 1789'da gerçekleşen Fransız Dev-

³³⁰ Abluka hem bir savaş hem de barış zamanı tedbiridir. Savaş tedbiri olarak abluka, savaşan bir devletin, düşman kıyılarının bir kesimine yaklaşılmasını ve bu kıyılardan açık denize çıkılmasını önlemek üzere savaş gemileri ile aldığı tedbirdir. Uluslararası hukuka göre böyle bir ablukanın geçerli olması için bunun ilan edilmesi, yani öteki devletlere duyurulması ve etkili olması gerekmektedir. Ablukanın etkili olması, abluka altındaki kıyıya ya da limana giriş ve açık deniz için çıkışı etkin bir biçimde önlemeye yetecek güçte savaş gemileri ile yapılmasına bağlıdır. Bir ablukanın yarılması girişimi sırasında ya da yarmada bulunduktan sonra ele geçirilen gemilere ve mallara el koyulabilmektedir. Gönlübol, **a.g.e.**, s.139. Savaş dönemi içinde tarafsızlara peşin uyarıda bulunulmalıdır. Bununla beraber ablukanın karşı konulamaz bir güç üstünlüğüne sahip olması gerekmektedir. Bundan dolayı deniz güçleri ve stratejisi, dış politikasının esaslı bir parçasını oluşturan İngiltere bu tekniği sık kullanmıştır. Graham Evans, Jeffrey Newnham, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2007, s.9–10.

³³¹ O'Grada, "Making Famine History", s.7.

³³² Aynı yer.

³³³ Cormac O'Grada, Jean- Michel Chevet, "Famine Market in Ancien Regime France", **Economic History Association**, Sayı:62, Eylül 2002, s.708-709

³³⁴ Aynı yer.

rimi ve genel anlamda 19. yüzyılda yaşanan devrimci hareketlerin tetikleyici bir diğer unsuru da açlık olmuştur.³³⁵

Siyasi sebepler ve siyasi amaçlara hizmet ederek, insanlar tarafından yaratılan açlık dışında, doğal kıtlıklara dayalı açlığa verilecek en etkili örnek şüphesiz İrlanda açlığıdır.

Geleneksel geçim kaynağı patates yetiştiriciliği olan İrlanda halkı, 1840'larda Kuzey Amerika'dan gelen bir fitoparazitin (bitki parazitinin) patates tarlalarında yarattığı zarar nedeniyle "büyük patates kıtlığı" denilen dönemi yaşamıştır. Bu kıtlıkta, İrlanda'da 1 milyondan fazla insan, yani İrlanda Nüfusunun neredeyse 1/9'u yaşamını yitirmiştir.³³⁶

Bütün bunlardan başka açlığı arttıran iki önemli unsur daha bulunmaktadır. Bunlardan ilki beslenme ile yakından ilişkiliyken, ikincisi tüketime bağlı gerçekleşen kayıplardır. Buna örnek olarak İrlanda halkının tüketime bağlı olarak gerçekleşen gıda zehirlenmesine maruz kalması gösterilebilir. Düşük kaliteli ürün, bir başka deyişle atık maddelerle beslenme sonucu, ortaya çıkan enfeksiyonlar, insanların bağışıklık sistemine zarar vermiş ve çok sayıda kişi dolaylı da olsa hayatını kaybetmiştir.³³⁷

Birinci Dünya Savaşı, siyasi ve toplumsal anlamda yol açtığı felaketler ve sonuçlarıyla 20. yüzyıla damgasını vurmuştur. Birinci Dünya Savaşı süreci, bugüne kadar incelenen sebep ve sonuçlarının dışında, savaş esnasında İngiltere'nin Almanya'ya uyguladığı ve İkinci Dünya Savaşı'nda yine uygulayacağı abluka politikasını tarihe kaydederken, Ukrayna, Rusya, Almanya ve Avusturya'da binlerce kişinin ölümüyle sonuçlanan açlığın yaşanmasına neden olmuştur.³³⁸

³³⁵ Metinsoy, a.g.e., s.76.

³³⁶ Catharina Japikse, "The Irish Potato Famine of the 1840's" **EPA Journal**, Spring, 1994, www.victoryseeds.com/news/irish_famine.html. Erişim tarihi: 17/01/2010

³³⁷ Tim Dyson- Cormac O'Grada, **Famine Demography: Perspectives From Past and Present**, Oxford, 2002, s.20.

³³⁸ Ben Sephard, "Becoming Planning Minded: The Theory and Practise of Relief 1940-1945", **Journal of Contemporary History**, Volume: 43, 2008, s.407.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı örneklerinde görülen sivil halkın yaşamını kaybetmesi, açlık, yoksulluk ve yaşam standartlarının düşmesi, yaşanan zorlukları hafifletmek amacıyla çeşitli örgütlerin aktif olarak çalışmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nda pek çok ülkenin felakete uğraması ve sivillerin zarar görmesi başta Uluslararası Kızılhaç Örgütü³³⁹ (ICRC) olmak üzere birçok örgütü harekete geçirmiştir.

ICRC, İkinci Dünya Savaşı'nda içinde Yunanistan'ın da bulunduğu birçok ülkeye yardım faaliyetinde bulunmuş ve çeşitli projeleri aktif olarak uygulamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nda pek çok ülkede felaket boyutunda yaşanan açlık, buna bağlı olarak hızla yayılan bulaşıcı hastalıklar, 1940'ların başında hız kaybetmeden devam eden İkinci Dünya savaşında tekerrür etmiştir. Savaş kurbanı birçok ülkede görülen ve yüksek rakamlara ulaşan açlığa bağlı insan kayıpları, Müttefikleri, yeni bir uluslararası yardım mekanizması için girişimlere itmiştir. 9 Kasım 1943'te, United Nation Relief and Rehabilitation Administration adıyla bir örgüt kurulmuş ve daha sonraki günlerde, 44 ülkenin ilk olarak Atlantik City'de toplanması sağlanmıştır. İlk tartışmalar örgütün finansal kaynağının ne olacağı konusunda yaşanmış, sonuç olarak hazırlanan formül doğrultusunda, katılımcı ülkelerin milli gelirlerinin yüzde 1'ini bağışlaması kararına varılmıştır.³⁴⁰ Girişimin başarıya ulaşması için toplamda 2 milyon dolar bütçe sağlanmış, bu bütçenin 1.35 milyon dolarını ABD (neredeyse toplamın 2/3'ü), ve geri kalan kısmını İngiltere, Kanada ve Latin Amerika finanse etmiştir.³⁴¹

³³⁹ 1863'ün başında, Henry Dunant'ın "A Memory of Solferino" adlı çalışmasında önerdiği önlemleri hayata geçirmek amacıyla Uluslararası Kızılhaç Örgütü (ICRC) kurulmuştur. ICRC, tüm ulusların, yaralı askerlere sürekli bir yardıma teşvik edilmesi ve ordu sağlık personellerinin tarafsızlığına saygı amacıyla, tüm ulusların ortak bir uzlaşmaya iknası adına kurulmuştur. Jean- Luc Blondel, "Getting Access to the Victims: Role and Activities of the ICRC" **Journal of Peace Research**, volume:24, no:3, September, 1987, s.307.

³⁴⁰ Sephard, *a.g.m*, s.411-412.

³⁴¹ *A.g.m*, s.412.

3.3. Yunanistan’da 1941–1942 Kışı; Açlık Dorukta

3.3.1 Yunanistan’da Açlığın Nedenleri ve Seyri

Yunanistan’da işgal ile birlikte, İkinci Dünya Savaşı’nın yoğun olarak hissedilmeye başlandığı 1940 yılından itibaren ortaya çıkan açlık, gerilla savaşları ve bombardımanlardan çok daha fazla can almıştır. Öyle ki, “*Kara Kış*” olarak adlandırılan 1941–1942 kışı, MÖ. 5. yüzyılda gerçekleşen Mora Savaşı’ndaki “*Açlık ve vebanın geri dönüşü*” olarak nitelendirilmiştir.³⁴²

İkinci Dünya Savaşı başladığında, Yunanistan savaş dışı kalmayı tercih eden ülkeler arasında yer almıştır. Fakat kendisine yönelecek bir saldırı karşısında mücadele edeceğini her fırsatta belirtmekten de geri durmamıştır.³⁴³ 1940 yılında ise İtalya tarafından tek başına ve ani bir planla gerçekleştirilen saldırı ile Yunanistan kendini savaşın içinde bulmuştur.

Yunanistan’da işgal sonrası ortaya çıkan manzarayı detaylıca incelemeden önce, bölgenin coğrafi koşullarına göz atmakta yarar vardır. Oldukça dağlık bir coğrafyaya sahip Yunanistan’da, dağlık alanlar bölgeler arası ulaşımda büyük zorluk yaratmaktadır. Bu coğrafyada Pindos Dağı, Yunanistan’ı doğu ve batı olarak ikiye bölmektedir.³⁴⁴ Bu koşullar altında, bahsi geçen dönemde ulaşım, kuzey güney bağlantısını sağlayan iki karayolu ve bir demiryolu ile sağlanmıştır.³⁴⁵

Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi 1939 yılında savaşın hemen başlarında, Yunanistan’ın savaş dışı kalma çabaları bir süre devam etmişse de, 1940 yılına gelindiğinde gerçekleşen İtalyan işgali, Yunanistan’ın bütün enerjisini bu işgal üzerinde yoğunlaştırmasına neden olmuştur. İtalya karşısında zafer kazanan, fakat bir anlamda tükenerek, Almanya’ya karşı koyacak gücü ve şansı kalmayan Yunanistan, Nisan 1941’de yaklaşık 20 gün içinde başta Alman güçleri olmak üzere, Bulgar ve İtalyan güçlerinin denetimi altına girmiştir.

³⁴² Fleischer, **a.g.e.**, s.194

³⁴³ **Cumhuriyet**, 10 Şubat 1940.

³⁴⁴ Kazamias, **a.g.e.**, s.68.

³⁴⁵ **A.g.e.**, s.68–69.

16 Nisan 1941 tarihinde Yunan Savaş Bakanının orduyu tahliye etmesiyle askerler evlerine dönmek üzere yola çıkmışlardır. Askerlerin geri dönüşleri için hiçbir vasitanın sağlanmamasından dolayı birçoğu yürüyerek dönmek zorunda kalmıştır.³⁴⁶ Adalardaki birçok asker ise İtalyanlar tarafından verilen sivil kıyafetler ile kayıklara bindirilerek evlerine gönderilmiştir. İşgallerin başladığı ilk günlerde, açlıktan hayatını ilk kaybedenler de bu askerler olmuştur.³⁴⁷

Yunanistan'da açlığın bu denli şiddetli yaşanmasında rol oynayan çeşitli etkenler vardır. Ancak özel olarak açlık, genel anlamda da ülkede yaşanan tüm olumsuzlukların temel nedeninin İkinci Dünya Savaşı ve bu savaş sırasında yaşanan işgal olduğu bir gerçektir. Açlığı tetikleyen tüm nedenler, işgalle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilidir. Açlığın belirmesinde öncül olan üretim kaybı, karaborsa, stokçuluk, kıtlık gibi etkenler Alman işgalinin yatarmış olduğu ortamda gelişmiş ve sonuçta açlık ve ölüm olarak nihai sonuç doğurmuştur.

İşgal altında ya da savaş içinde bulunan bir ülkede açlık yaşanması ve kıtlığın tırmanması olası bir durumdur. Burada asıl incelenmesi gereken konu, bu açlığın önüne neden geçilemediği, gerekli önlemlerin alınmasında neden geç kalındığı ve bu duruma gelinmesinde sorumluluğun kime ya da kimlere ait olduğudur. Almanya'nın, işgalin ilk günlerinden itibaren pek çok ürünü düşük fiyatlarla elde etmesi, stok dengelerinde bozulmanın başlangıcını teşkil etmiştir.

Alman işgalinden kısa bir süre sonra, büyük şehirler başta olmak üzere, adalarda açlık hissedilir düzeye gelmeye başlamıştır. 1941 yılının Mayıs ayına gelindiğinde Atina, Haziran'da ise Sakız ve Sisam'da yaşam koşulları ağırlaşmıştır. Nisan ayında gerçekleşen işgalin bir ay sonrasında koşulların tamamen değişmesi, yaşanan durumun ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Sakız Adası'ndaki gıda yetersizliği konusunda, Mayıs ayında Almanlara, sivil nüfusa gıda sağlanması için istekte bulunulmuştur.³⁴⁸ 7 Mayıs 1941'de bir Alman yetkilinin, Yunanistan'daki açlığa müdaha-

³⁴⁶ Violetta Hionidou, **Famine and Death in Occupied Greece, 1941–1944**, Cambridge University Press, 2006, s.12.

³⁴⁷ Aynı yer.

³⁴⁸ Hionidou, **a.g.e**, s.14

le edilmezse durumun yaygınlaşacağı konusundaki uyarıları, Hitler dâhil hiçbir yetkili tarafından dikkate alınmamıştır.³⁴⁹

İşgale uğramış Yunanistan'daki açlık konusunda, gerek müttefikler gerek Mihver güçleri 1941 yılı içinde ülkedeki durum hakkında raporlar hazırlanmaya başlamış ve Temmuz ayında ABD Büyükelçisi Mac Veagh, Yunanistan'ın durumunu “*kıtlığa gidiş*” olarak ifade etmiştir.³⁵⁰

Ağustos ayına gelindiğinde hızla ilerleyen açlık konusunda Almanya ve İtalya, ürün yetiştirilmesi için Yunanistan'a az miktarda tohum göndermiş, bunun ardından Almanya, Yunanistan'daki açlık durumunun, artık İtalya denetiminde olduğunu ileri sürerek sorumluluğu bu devletin üzerine yıkmıştır.³⁵¹ Bu arada işgalden kaçanlar ve Yunanistan'dan ayrılan yabancıların vermiş oldukları bilgiler sayesinde İngiltere, Yunanistan'ın içinde bulunduğu kötü durumdan başından beri haberdar olmuştur.³⁵²

İşgalin açlığı tetikleyen en önemli etken olduğundan hareketle, ülkedeki işgalin nasıl ve hangi ülkeler tarafından gerçekleştirildiği konusuna değinmekte yarar vardır.

Almanlar; Atina, Selanik, Girit ve Türkiye ile hassas sınırı oluşturan Ege Adalarını işgal ederken, Bulgarlar; göçmenlerini yerleştirdikleri ve baskı uyguladıkları Batı Trakya ve Makedonya'yı kontrol etmeye başlamışlardı. İtalyanlar ise ülkenin geri kalan kısmını ve Kiklat Adaları'nı işgal etmişlerdir.³⁵³ İşgal dönemi içinde ülkenin kıtlığa sürüklenmesinde Almanların ucuz fiyata yağ stoku, üzüm, incir, tütün, pamuk, deri ve çok miktarda hayvan elde etmelerinin büyük etkisi olmuştur.³⁵⁴ Bunun yanı sıra işgal altındaki bölgelerde yağmalar başlamıştır.³⁵⁵ Almanların Yunanistan'da gerçekleştirdikleri yağma ve talanlar ilerleyen kısımlarda detaylıca incelenecektir.

³⁴⁹ Aynı yer.

³⁵⁰ Aynı yer.

³⁵¹ Aynı yer.

³⁵² Hionidou, **a.g.e.**, s.14–15

³⁵³ Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.151; Hionidou, **a.g.e.**, s.13.

³⁵⁴ Hionidou, **a.g.e.**, s.13.

³⁵⁵ **Tan**, 27 Nisan 1941.

Bulgar işgali de açlık konusunun yüksek boyutlara ulaşmasında etkili olmuştur. Batı Trakya ve Makedonya bölgesini kendine nüfuz alanı seçen Bulgaristan, varlık sahasında Yunan nüfusunun yüzde 11'ini barındırmakla beraber, verimli toprakların da yüzde 15'ini ele geçirmiştir. Buğday üretiminin yüzde 40'lık, çavdarın ve yu-murtanın yüzde 60'lık ve tereyağı üretiminin yüzde 80'lik bölümünü karşılayan bu bölgenin Bulgarların eline geçmesi, Yunan gıda sanayine büyük darbe indirmiştir.³⁵⁶

Nisan 1941'de Yunanistan'da Mihver işgalinin tamamlanması ile yeni bir dönem başlamıştır. İşgal sürecini üç aşamada incelemek mümkündür.³⁵⁷

- I. Dönem: Mayıs 1941- Mart 1942
- II. Dönem: Nisan 1942- Nisan 1943
- III. Dönem: Mayıs 1943- Eylül 1944

Birinci Dönem, açlık konusuna çözüm bulunması için siyasi girişimlerin gerçekleştiği, ancak bütün çabalara rağmen ölüm oranlarının en yüksek olduğu dönemdir. Bununla beraber ilk iki dönem, açlığın yoğun olarak hissedildiği ve dışarıdan alınan yardımlarla hafifletilmeye çalışıldığı zaman dilimini kapsamaktadır.

Askeri yenilgi ardından Yunan halkı arasında yaşanan panik; gıda istifi, enflasyon ve kara borsayı tetiklemiştir.³⁵⁸ Yunanistan'da, açlığın bölgeler arasında hızla yayılması ve ölüm oranlarının artmasında etkili olan ve sorumluluğu İngilizlere yükleyen diğer bir faktör deniz ablukasıdır.

Abluka konusuna geçmeden önce Yunanistan'da deniz ulaşımının önemi konusunu gözden geçirmekte fayda vardır. Girit'in işgali sırasında birçok kayığın batırılması, adalar ve anakara arasındaki haberleşme ve ulaşım konusunda birçok zorluğun yaşanmasına sebep olmuştur. Dizel motor ile çalışan kayıkların denize açılmaları için gereken yakıt, işgal güçlerinin ve karaborsanın denetiminde iken, kendi kendine

³⁵⁶ Zavakos, *a.g.m.*

³⁵⁷ Hionidou, *a.g.e.*, s.33 .

³⁵⁸ *A.g.e.*, s.34.

yetemeyen ve anakarayla tek bağlantısı bu kayıklar olan adalarda ulaşım ve ulaşımına bağlı gıda temini büyük darbe almıştır.³⁵⁹

1941 Nisanında Yunanistan, Alman işgaline uğradığında 1914–1918 deneyimleriyle hazırlanmış İngiliz ablukası aktif hale getirilmiştir. Bir müttefik olan Yunanistan, işgalin ardından, İngiltere tarafından *düşman bölgesi* olarak nitelendirilmiştir.³⁶⁰

Ablukadan dolayı dışarıdan yardım alınamaması, özellikle hububat konusunda kendine yetemeyen Yunanistan'ı³⁶¹ oldukça olumsuz etkilemiştir. Ablukanın yarattığı olumsuz koşullar ülkede, önüne geçilemez bir yokluk yaratırken, İngiliz yetkililer ablukanın kaldırılması konusunda hem fikir olamamışlardır. Bu bağlamda, İngiltere ablukası yine aynı devlete ait bir belgede şu şekilde tanımlanmıştır:

*“... Abluka bir gıda ya da yağ ablukası değildir. Abluka, düşmanın savaş silahları edinmesine karşı ve ihraç edilen maddelerden yoksun kalması için uygulanan bir yöntemdir ve düşmanı, ekonomik olmayan yollara mecbur etmek için tasarlanmıştır. Ablukanın bir diğer amacı, düşmanın sevkiyat imkânlarını güçleştirmek ve daha pahalıya ürün almasını sağlayarak zarara uğratmaktır. İşgal topraklarına doğrudan gıda sevkiyatı gerçekleştirmek maksatlarımızla çelişir. Abluka düşmanın etki sahasındaki her alanda genişletilmelidir...”*³⁶²

İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden'in İngiltere Savaş Bakanı Hugh Dalton'a,³⁶³ Yunanistan'a bir jest yapılması konusundaki önerisi, ablukanın kaldırılması ihtimalini taşıdığından, Savaş Bakanı Dalton tarafından olumsuz karşılanmıştır.³⁶⁴ İki bakan arasındaki anlaşmazlık Churchill'in müdahalesini gerektirmiş, Tem-

³⁵⁹ Kazamias, **a.g.e.**, s.70.

³⁶⁰ **A.g.e.**, s.155.

³⁶¹ **A.g.e.**, s.68.

³⁶² **A.g.e.**, s.97-98.

³⁶³ Hugh Dalton, bir süre Bakanlıklar Arası Araştırma Bürosu'nun (SOE), başında bulunmuş, burada çeşitli istihbarat çalışmalarına öncülük etmiştir. Buradaki başarısının ardından Savaş Bakanlığı görevine geçmiştir. Lütfü Sel, **İkinci Dünya Savaşı'nda İstihbarat**, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1985, s.46.

³⁶⁴ Hionidou, **a.g.e.**, s.15.

muz 1941’de yaptığı bir açıklama ile Churchill, uygulanan politikada değişikliğe gidilmeyeceğinin sinyallerini vermiştir.³⁶⁵

Dalton’a göre işgal öncesindeki Yunanistan’da zaten stoklar az, gıda eksikliğinin varlığı hissediliyordu ve yaygındı.³⁶⁶ Bu ifadeleriyle Dalton, Yunanistan’ın içinde bulunduğu koşulların abluka kaynaklı olmadığını ima etmiş ve İngiltere’nin sorumluluğunu azaltmaya çalışmıştır.

Abluka konusundaki sert ısrarını sürdüren Dalton, ablukanın Savaş Bakanlığının temel silahı olduğundan bahsederken, gıdanın abluka sınırları içine girmesine izin verildiği takdirde, Alman işgücünün gıda üretiminden cephane üretimine kayacağına vurgu yapmıştır.³⁶⁷

1941 yılında ablukanın kaldırılması konusunda İngiliz yetkililer arasında çıkan fikir ayrılıkları daha sonra, olaya ABD’nin müdahalesiyle farklı bir boyut kazanacaktır. Önemli bir etken olan deniz ablukasını konusunda ileri sürülen fikirler ve İngiliz Hükümetinin konuya yaklaşımı bu dönemde en çok tartışılan konu olmuştur.

İşgal güçleri sorumluluğu altındaki Yunanistan’a yardım ulaştırılmasında en önemli engel abluka olmuştur. Açlıktan kaynaklanan hastalıklar, bu hastalıkların kaçınılmaz sonucu olan ölümler, insanların ölen yakınlarını rapor ettiremeyecek ve karnelerini kullanacak kadar yokluk içinde olmaları ve ağır işgal koşulları, bu konunun 1941 yılı içinde İngiltere’de görüşülmesine neden olmuştur. Fakat 4 Temmuz 1941’e kadar abluka konusu İngilizlerce karartılmıştır. Temmuz 1941’deki durum ise bir raporda şu şekilde yer almıştır:

“...Tüm raporlar, açlık durumunun arttığını ve şiddetli bir salgın tehlikesinin varlığını ifade etmektedir. Pire’de ve diğer kıyı şeritlerinde, kolera patlak vermiştir.

³⁶⁵ Aynı yer.

³⁶⁶ EK 4- CAB 66/17/49, s.236-1.

³⁶⁷ EK 4- CAB 66/17/49, s.235-1.

Kadınlar yemek kuyruklarında güçsüzlükten bayılırken, çocuklar ölmektedir ve sokaklar ölü at, kedi ve köpeklerle dolmuş durumdadır."³⁶⁸

İngiltere, işgal bölgesinde gıdanın tedarik edilmesinin işgal güçleri sorumluluğunda olduğunu belirtirken, Yunanistan'da gıda yetersizliği konusunda bir önlem alınmazsa sonucun kötü boyutlara ulaşacağını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Yunanistan için bir yardım planı hazırlanmazsa İngiliz Hükümeti'nin, Yunanların nefretini kazanacağı düşüncesi huzursuzluk yaratmıştır.³⁶⁹

Yunanistan'ın önce Almanlar tarafından talan edilmesi ve ardından bölgede İtalyanların ve Bulgarların varlık göstermesi, Yunanistan'ı diğer işgal ülkelerinden farklı kılmıştır.³⁷⁰

Yunanistan'daki gıda durumu Türkiye'den de yakından izlenmiştir. Ağustos 1941'e gelindiğinde Tan gazetesinde Yunanistan'daki gıda durumunun düzeldiğine ve İtalya'nın müdahalesi ile durumun kontrol altına alındığına dair bir haber yer almıştır.³⁷¹ Kasım 1941'de ülke genelinde çoğalan açlık konusunda Yunan Başbakanı Tsolakoglou; şahsi fedakârlıklardan vazgeçmek gerektiği ve fakirlere yardım edilmesi konusunda bir beyanname yayınlamıştır. Bu arada Ülkede sıhhati korumak için alınan önlemler arasında tabutluk tahta bulunamamasından dolayı cesetlerin yakılması için izin alınması gündeme gelmiştir.³⁷²

İngiltere Savaş Bakanı Dalton, 8 Aralık 1941'de Berlin'e yolladığı 1788 No'lu telgrafta, Yunanistan'a yardım sevkiyatı için, ablukanın delinmesinin imkânsız olduğundan bahsetmiştir. Yine 18 Aralık'ta Foreign Office'in, Centerbury Başpiskoposu'na yolladığı mektupta ise Türkiye üzerinden Yunanistan'a buğday sevkiyatına yardım edilemeyeceği kaleme alınmıştır. Bakan, eğer Yunanistan'a yardım edilecekse bunun ancak gizli yollardan yapılabileceğinden bahsederken, bunun devamının sağlanması gerektiği ve parlamentodan gizli yapılması gerektiğinden bahsetmiştir. Eğer gerçekleşirse, bu yardımın hiçbir propaganda amacı taşımayacağını da sözlerine

³⁶⁸ Kazamias, **a.g.e**, s.74.

³⁶⁹ EK 5- CAB 65/20/26B, s. 253.

³⁷⁰ EK 5- CAB 65/20/26B, s. 253.

³⁷¹ **Tan**, 20 Ağustos 1941.

³⁷² **Cumhuriyet**, 19 Kasım 1941.

ekleyen bakan, Yunanistan'daki durumun vahametine işaret etmiştir. Yunanistan için ablukanın kaldırılması ihtimalinin, işgal altında bulunan diğer ülkelerdeki ablukaların kaldırılması zorunluluğunu doğuracağına vurgu yapmıştır. Bu konuda Foreign Office ile gerçekleşen görüşmeler sonucu üç farklı planın söz konusu olduğu belirtilmiştir.³⁷³

1) *Türk Planı: Bu plan abluka bölgesi içinden Yunanistan için gıda maddesi alınmasını öngörmektedir. Bu plan genişletilebilir ve finansal yardım gerekebilir. Ayrıca bu konuda ABD'den yardım istenebilir.*

2) *ABD Kızılhaç'ının şu an ilgilendiği 'Çocukların Göç Ettirilmesi Planı.*

3) *Mihver Devletleri gemilerine özgür ve güvenli bir yolculuk izni ile Trieste'den ya da Karadeniz'den, izinli korumalar eşliğinde gıda sevkiyatının sağlanması.*

Bu gelişmeler yaşanırken, Ocak 1942'de Kahire'deki İngiliz Devlet Bakanı Sir Oliver Lyttelton Winston Churchill'e yolladığı mektupta, Yunanistan'daki duruma vurgu yaparken, Yunanların İngiltere'ye yönelik şu görüşlerini de dile getirmiştir:

"...Bu korkunç acının etkileri nesiller boyu unutulmayacaktır ve suçlayacak çok kişi olmasına karşın, eminim ki tarih, bizim politikamızı sertçe yargılayacaktır. Merhametten ziyade bir çare bulma umuduyla yazıyorum. Yunanların düşman propagandası ile vefakârlıklarından vazgeçmekte olduğunu ve kendi ızdıraplarının gerekçesini, bizim abluka politikamıza dayandırdıkları duyumunu alıyorum. Onları suçlamam zor. İnsanın midesi boş olunca, prensipler bulanıklaşıyor ve genel yargı şu şekilde oluyor: Özgürlük çocukların açlıktan ölmesini görmeye değer mi?"³⁷⁴

Sir Lyttelton'un kaleme aldığı bu satırlar, bir öz eleştiri niteliği taşımakla beraber, Yunan halkının içinde bulunduğu durumdan kaynaklanan psikolojik duruma da dikkati çekmektedir. Açlık gibi zor bir durumda tüm değer yargılarının sorgulan-

³⁷³ EK 5- CAB, 65/20/26B, s. 253.

³⁷⁴ Papastratis, **a.g.e.**, s.117.

dığı ve özgürlük pahasına, çocukların hayatlarını kaybetmelerine şahit olmanın, psikolojik bir hesaplaşma boyutuna vardığı vurgusu yapılmıştır.

Yunanistan'da hız kazanan açlık konusunda İngiltere eski İstihbarat Müsteşarı Harold Nicholson, Spectator adlı siyasi dergide yer alan açıklamasında, Yunanistan'da yaşanan durumun sorumluluğunu Almanlara yüklemiştir. Nicholson, İngiltere'nin Yunanistan'a Türkiye üzerinden ayda 4000 ton yiyecek gönderilmesine müsaade ederek iyi niyetini gösterdiğini ancak yardım konusunun işgal kuvvetlerinin görevi olduğunu belirtmiştir.³⁷⁵

27 Ocak 1942 tarihinde ABD Parlamentosu'nda ablukanın korunacağına dair bir karar alınmış, ama bunun dışında Şubat ayı sonuna kadar Hayfa Limanı'ndan savaş servisine görevlendirilmiş bir gemi ile 8000 ton buğdayın gönderileceği ifade edilmiştir.³⁷⁶ İngiliz Savaş Bakanı Hugh Dalton'un hazırladığı 14 Şubat 1942 tarihli belgede, Yunanistan'da açlığın devam ettiği ve yapılacak olan yardımın Yunan başbakanını memnun etmediği de belirtilmiştir. Abluka etkisi altında bulunan birçok ülkede açlık olduğu ve Yunanistan'a ayrıcalık verildiğinden bahseden Dalton, İsveç Hükümeti'nin, iyi durumda olan gemilerini Yunanistan'a yardım amacıyla kullanması için ikna edilebileceğinden bahsetmektedir.³⁷⁷

İngiltere'de Yunanistan adına bu gelişmeler yaşanırken, Eleftheron Vima gazetesinde çıkan bir haber dikkat çekicidir. ABD Parlamentosu'nda ablukanın korunacağına dair alınan kararın öncesinde yayınlanan bu haber, İngiltere'nin Günlük gıda tüketimini azaltma kararı aldığı hakkındadır. Alman Haber Ajansının bildirdiğine göre 12 Ocak'tan itibaren İngiltere, şeker, yağ, tereyağı ve peynir tüketim oranında azaltmaya gidileceğini belirtmiştir.³⁷⁸ Bahsi geçen haberin, Alman Haber Ajansı tarafından duyurulması İngiltere hakkında şişirme bir haber ihtimalini güçlendirirken, gerçeklik payının bulunabileceği de ihtimal dahilindedir.

Bir savaş tedbiri olarak, ablukanın etkisinin bu boyutlara varması, ABD ve İngiltere'nin konu üzerinde yoğunlaşmalarına neden olmuştur.

³⁷⁵ **Ulus**, 16 Ocak 1941.

³⁷⁶ EK 6- CAB 66/22/10, s.1.

³⁷⁷ EK 6- CAB 66/22/10, s.1.

³⁷⁸ **Eleftheron Vima**, 13 Ocak 1942.

Amerika'nın müdahalesiyle, Eden ve birçok bakan, ablukanın kaldırılmasına yönelik hükümet raporları konusunda tartışmışlardır.³⁷⁹ Bu tartışmalardan *eğer onların açlıktan ölmelerine göz yumarsak, savaş sonunda irredantist ve düşman bir Yunanistan ile karşılaşabiliriz. Ayrıca bu şimdi bile imkânsız değildir. Yunan hükümetinin yükselmesi, daha zarar verici bir durum yaratabilir.*³⁸⁰ şeklinde tek bir ortak yargı çıkmıştır.

Müttefikleri Yunanistan konusundaki düşüncelerinde, bu şekilde ortak görüşe varan İngiliz yetkililer, Yunanistan'da, Sovyet destekli komünist hareketin hız kazanmış olması ve savaş sonrası siyasi ilişkilerde ortaya çıkacak zarardan duydukları endişeyi saklamamışlardır.

Bununla beraber İngiliz hükümetinin diğer bir kaygısı, er ya da geç İngiliz halkının durumu öğreneceği ve açlıktan ölen Yunanların sorumluluğunun kendi üzerlerine kalacağı korkusu olmuştur.³⁸¹

Tarım ve üretimdeki durum, ulaşım ve haberleşmenin oluşturduğu iç faktörleri incelerken her birinin dıştan kaynaklanan faktörlerle olan bağlantısını göz ardı etmemek gerekmektedir. Açlık sürecinde, Yunanistan'ın felaket boyutuna ulaşan durumunda, ülkenin tarımsal ve ekonomik koşulları, işgal faktörüyle paralel bir seyir izlemiştir. Mihver işgali olmasaydı Yunanistan'ın bu korkunç deneyimi yaşayamayacağını belirten Hagen Fleischer, bu sorumluluğu tek birine yüklemenin de durumu basitleştirmekten başka bir şey olmayacağını belirtmektedir.³⁸² Ayrıca işgalin başlamasıyla, Yunanistan'da var olan ulaşım yollarının kullanımı, kamyon, tekerlek, yedek parça ve en önemlisi yakıt eksikliğinden dolayı imkânsız hale gelmiştir.³⁸³ Bu durum da şehirlerarası ulaşım, haberleşme ve sevkiyatta büyük sorunlar yaratmıştır.

1938'de 474.562 ton kuru üzüm ihraç eden Yunanistan, bir sonraki yıl 364.298 ton ve 1940 yılına gelindiğinde ise çok daha düşük miktarda ihracat gerçek-

³⁷⁹ Hionidou, **a.g.e.**, s.18

³⁸⁰ Aynı yer.

³⁸¹ Aynı yer.

³⁸² Fleischer, **a.g.e.**, s.196.

³⁸³ Kazamias, **a.g.e.**, s.69.

leşmiştir.³⁸⁴ En önemli kuru üzüm müşterisi İngiltere olan Yunanistan, 1909–1913 yılları arasında kuru üzümde dünya üretiminin yüzde 76’sını karşılarken, 1935–1939 yılları arasında ise bu oran yüzde 26’ya kadar düşmüştür.³⁸⁵ Üretimin kuraklıktan dolayı azalması, askerlerin 270.000 yük hayvanına el koyması ve daha sonrasında çiftçilere sadece 80.000’inin teslim etmesi, savaş sonunda 1000 adet traktörden sadece 150 tanesinin kullanılabilir durumda olması, bir tarım ülkesi olan Yunanistan’ın yaşadığı zorlukları gözler önüne sermektedir.³⁸⁶ Bunlara ek olarak; gübreleme ve ilaçlamanın ihmali ve bitki ilaçlarının eksikliği, kullanılabilir dövizin cephane alımı için saklanması kaynaklanmıştır.³⁸⁷

İşgal döneminde Alman askerleri, kendileri için özel basılan Reich markları³⁸⁸ ile yaptıkları harcamaların yanı sıra Balkan harekâtı boyunca gerçekleştirdikleri yağma ve gasplarla halkın birçok eşyasına el koymuşlardır.³⁸⁹ İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya’da da ortaya çıkan gıda sıkıntısı, Wehrmacht’ın ilgisinin Yunan zeytinyağlarına yönelmesine sebep olmuştur. Yunanistan’ın zeytinyağı üretiminin neredeyse yarısını karşılayan adaların, işgal güçlerine teslim olmasının ardından, buradaki zeytinyağı üretimi de tamamen Alman kontrolüne geçmiştir.³⁹⁰ Adaların Alman denetimine geçmesi, ürettikleri zeytinyağını anakaradaki gıda maddeleriyle takas ederek geçimini sağlayan adalar halkı için açlık dâhil olmak üzere birçok sorunun başlangıcı olmuştur.³⁹¹

Açlığa kaynaklık eden etkenler arasında bahsedilmesi gereken son konu, bir neden olarak incelenen Alman askerlerinin gerçekleştirdikleri yağma ve gaspların temelinde yatan sorunsaldır. İşgal kuvvetlerinin (Alman), yukarıda belirtildiği şekilde Yunanistan üzerinde bir yağma hareketine girişmeleri kuşkusuz onların içinde buldukları durumu açıklar niteliktedir. Gerçekleşen yağma ve talanda, bütün işgalcilerde var olan egemen olma, kontrol etme, “artık bizimidir” duygusu ve dürtüsünün

³⁸⁴ Fleischer, **a.g.e.**, s.196–197.

³⁸⁵ Kitsikis, **Istoria tou Ellinotourkikou Horou**, s. 54.

³⁸⁶ **A.g.e.**, s.197.

³⁸⁷ Aynı yer.

³⁸⁸ Reich Bonoları Alman askerlerinin, işgal bölgelerinde ihtiyaçlarını karşılamaları için kullanılan özel bir paradır.

³⁸⁹ Fleischer, **a.g.e.**, s.198.

³⁹⁰ Kazamias, **a.g.e.**, s.73.

³⁹¹ **A.g.e.**, s.73–74.

büyük rolü vardır. Ancak, Alman askerlerinin yağma ve talanı sadece bu dürtülerle açıklanamaz. Aynı dönemde Almanya'nın da topyekûn bir savaş içinde olduğu, ciddi üretim kaygıları yaşadığı bilinmektedir. İşte, Alman askerlerinin Yunanistan'da girişmiş oldukları şiddetli yağma ve talanın altında yatan bir başka gerçek de vatanları olan Almanya'daki ekonomik gidişattır.

Alman askerleri giriştikleri yağma ve talan hareketiyle bir taraftan gündelik ihtiyaçlarını karşılariken, diğer yandan kendi ülkelerine kaynak aktarımı yolunu seçmişlerdir. Kaldı ki hiç kaynak aktarmasalar bile, ihtiyaçlarını Yunanistan'dan karşılayarak kendi ülkelerinin ürettiğini tüketmemiş oluyorlardı.

Yağma ve gasplar dışında, Wehrmacht'a yöneltilen bir diğer suçlama, Yunan tahıllarını kontrol altında tuttuğuna yönelik olmuştur.³⁹² Roncalli,³⁹³ 1941 ve 1942'de Vatikan'a hazırladığı raporda, Almanların tahıla el koymadığını fakat belirli zamanlarda patates, yağ ve kuru üzüm³⁹⁴ gibi ürünleri denetim altına aldıklarından bahsetmektedir. 1 Mayıs–30 Eylül 1941 tarihleri arasında 38.81 milyon Alman markı değerinde ürün, Yunanistan'dan Almanya'ya ihraç edilmiştir.³⁹⁵ Almanya'nın tarım ürünleri üzerindeki etkisi, Alman askerlerinin gerçekleştirdiği yağma ve gasplar, Yunanistan'ın birkaç ay içinde gıda sorunu yaşamaması ve bu sorunun büyüyerek halk arasında kıtlık seviyesine gelmesi, *Büyük Açlık* sürecini hızlandırmıştır. Her ne kadar bir iç faktör olarak ele alınsa da, tarım ve buna bağlı olarak ekonomide yaşanan sorunlar, bir dış faktör olarak incelenen işgal durumuyla yakından ilgilidir. Yukarıda ele alınan tarımsal ve ekonomik durum işgal döneminin bir sonucudur.

Almanya'nın sadece tarım alanında kullanmak üzere ek bir toprağa sahip olması zor bir ihtimal idi. Diğer yandan Almanya'da yılda 470 binlik nüfus artışına

³⁹² Nazi iktidara gelmeden önce halkı için yeterli miktarda çavdar ve buğday üretebilen Almanya, tüketicinin ilgisinin çavdardan buğdaya kaymasıyla iç üretimi yüksek olmayan buğdayı elde etmek için değişik miktarlarda ithalat yapmaya başlamıştır. Nazi'nin iktidara gelmesiyle tüketicinin ilgisini çavdara yöneltmek için bir tüketim planı hazırlanmıştır. Ekmek üretimi patates ve mısır ile yeniden düzenlenmiştir. Frederick Strauss, "The Food Problem in the German War Economy", **The Quarterly Journal of Economics**, vol:55 no:3 pp.364–412, s. 374.

³⁹³ 1935–1944 yılları arasında Vatikan yetkilisi.

³⁹⁴ Yağ ve kuru üzüm, savaş öncesi dönemde Almanya'ya Kliring Antlaşması ile ihraç edilmiştir. Fleischer, **a.g.e.**, s.199.

³⁹⁵ Aynı yer.

eşdeğer, 650 bin hektarlık toprağa ihtiyaç duyulması,³⁹⁶ Nazi'nin Yunanistan'a yönelik politikasını açıklamaktadır. Tarım konusunda savaş öncesi dönemde zaten sorun yaşayan Almanya, savaş esnasında bu sorunun şiddetlenmesiyle farklı yönelimlere başvurmuştur. Öncelikli sorunu tarım işçisi ve yük hayvanı eksikliği olan Almanya,³⁹⁷ Avrupa'da kendi denetiminde tuttuğu Danimarka, Norveç, Hollanda, Belçika ve Fransa üzerindeki etkisiyle, bu ülkelerin de açlıkla karşı karşıya gelmesinde temel etken olmuştur. Bu ülkeler, İngiliz ablukasına rağmen kendi gıda sorunlarını çözebilecek durumda iken, Almanya'nın bu bölgelerdeki tarım ekonomisini kendi büyüyen gıda ihtiyacına göre ayarlaması,³⁹⁸ Avrupa'daki Alman yağmasına maruz kalan ülkeler arasına Yunanistan'ın eklenmesine veya Avrupa'da başka "Yunanistan" örneklerinin çoğalmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, tarım başta olmak üzere ekonomik anlamda yaşadığı sorunların yoğunlaşması, Almanya'nın Yunanistan'ı el değmemiş bir kiler olarak algılamasında etkili olmuştur.

1941–1942 kışında Atina ve Pire başta olmak üzere ülke içinde hızla yayılan açlık, ölüm oranlarının artışıyla yüksek boyutlara ulaşmıştır. Bir dönem Yunanistan'da Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlık yapmış Kostas (Konstantin) Mitsotakis 1941–42 kışında yaşanan sıkıntıları şu sözlerle ifade etmiştir:

"...1941–1942 kışını hatırlıyorum, çok soğuk bir kıştı. Ayrıca yiyecek hiçbir şey yoktu. Bir yıl boyunca et, balık, peynir, süt, makarna ve yumurta yiyemedim. Tüm gıdam karavanaydı. Şansıma üç karavanaya yazılmıştım(avukat, yedek asker ve Girit Ordusu karavanaları). Cebimde kaşığımla, tatsız haşlanmış kuru fasulye yemek için bu üç karavanada sıraya girerdim. Yiyebildiğim tek meyve keçiboynuzu veya kuru üzümdü. Geceleri açlığımızı unutmak için devamlı konuşurduk, bazen açlıktan çılgın atarak ölenlerin sesini duyardık. Sabah yürüyerek büroya (avukatlık) giderdik. Plaka'da³⁹⁹ bir gece öncesinden açlıktan ölenlerin cesetlerini toplayan belediye görevlilerini görürdük. Yemek isteyerek gezen çocukların görüntüsü çok trajikti..."⁴⁰⁰

³⁹⁶ Strauss, *a.g.m.*, s.375

³⁹⁷ *A.g.m.*, s.386

³⁹⁸ *A.g.m.*, s.401.

³⁹⁹ Atina'nın merkezinde bulunan bir semt.

⁴⁰⁰ D. Dimitriakos, **Kostas Mitsotakis: Politiki Biografia**, I. Cilt, Papazisi, Athina, s.107.

1942 yılının Ağustos ayında Atina'daki açlık hız kesmeden devam etmiştir. Bu duruma yönelik Yunan Ulaştırma Bakanlığı Mora'dan Atina'ya meyve sebze sevkiyatı yapmaya karar vermiştir.⁴⁰¹ Bu takviyeyle ülke içindeki gıda miktarı dengede tutulmaya çalışılmıştır.

Yukarıda açlık döneminde ifade edilen koşullar altında açlığı ilk hisseden kesim yoksul ve işsiz halk olmuştur. Temmuz 1941'de yayımlanan bir rapora göre Santorini ve Samos Adaları bir ay boyunca ekmeksiz kalmıştır. Bundan bir ay sonra ise adalardaki durum kötüye gitmiş, denize açılan tekne mürettebatları yemek istemek için Türkiye kıyılarına kadar gelmiştir.⁴⁰²

1943 yılına gelindiğinde İtalyanların adalardan çekilmesi Kiklatlar'daki açlık sorununun çözülmesi için yeterli olmamıştır. Kiklatlar'daki açlığı ortaya koyan bir Yunan belgesi durumu doğrular niteliktedir.

İtalyanların çekilmesinin ardından Kiklatlar'da açlık daha kötü bir hal almıştır. Bu durumun asıl sebebi İtalyan askerleri için gönderilen gıdalardan ada halkının da yararlanması olmasıdır. İtalya ardından bölgede egemen güç olan Almanya'nın gıda vermek bir yana, halkın elindeki maddeleri de alıyor olması, durumu 1941–1942 kışında Atina'daki boyutlara taşımıştır.⁴⁰³

Belgede belirtilen ve dikkati çeken diğer bir husus, bölgeye yapılacak yardım konusunda tarafların (Almanya- İngiltere) hem fikir olması ancak sevkiyatı gerçekleştirecek taşıt konusunda anlaşmazlık ortaya çıkmasıdır. Almanya'nın, yardımların daha iyi kayıklarla yapılmasını istemesi ancak İngilizlerin buna izin vermemesi, ada halkını gıda sıkıntısı içine sokmuştur. İngiltere'nin kaygısı, yardım için gönderilen kayıkların başka amaçlarla (saldırı) kullanılması olmuştur.

⁴⁰¹ Eleftheron Vima, 13 Ağustos 1942.

⁴⁰² Kazamias, a.g.e, s.70.

⁴⁰³ Kiklatlar ile ilgili Yunan Belgesi için bkz. EK 7. Belgede tarih bulunmamaktadır ancak belgenin, İtalyanların geri çekilmesinden sonra yazılmış olması, muhtemelen tarihin 1943 olduğu yönünde bir izlenim uyandırmaktadır.

Almanya'nın bir İsveç Gemisinin gönderilmesinin kabulü üzerinden bir ay geçmesine rağmen, Kiklat Adaları'na yardım ulaştırılmaması ve gıda olmasına rağmen Yunan halkının açlığa terk edilmesi düşündürücüdür.⁴⁰⁴

1943 yılında Yunanistan'da hayvancılık ve hayvansal ürünlerin temin edilmesi konusunda ise uygulamada değişikliğe gidilmiştir. Açlık döneminde hayvan yemlerinin yetersizliği, hayvansal gıdalarda azalma ve kalitenin düşmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, 1943 yılında Atina Pire ve civar bölgelerde hayvan yemi idaresi Uluslararası Kızılhaç yönetimine bırakılmıştır.⁴⁰⁵ Uluslararası Kızılhaç yönetimi, hayvan yemi konusunda sorumluluğu üzerine alırken, uygulanacak yöntem takas olarak belirlenmiştir. Bu durumda hayvan yemlerinin, süt karşılığında verilmesi ve besicilerin bu sütleri, hastane ve hayır kurumlarına dağıtması kararı alınmıştır.⁴⁰⁶ Böylelikle takas yöntemi ile özellikle hastane ve hayır kurumları gibi gıdaya muhtaç yerlere süt ulaştırmak açısından önemli bir adım atılmıştır.

Bu karardan kısa bir süre sonra – yaklaşık 2 ay- Yunan Gıda Bakanlığı, hayvan yemi üretiminin hızlandırılması için özellikle hayvan yemi ham maddesi olan pamuk tohumunun toplanması ve taşınmasında kolaylık sağlanması konusunda Yerli Mallar Müdürlüğü'ne bir yazı yazmıştır.⁴⁰⁷ Bu yazıda, üretilen yemin Aralık ayına kadar yeteceği, pamuk tohumunun toplanması ve taşınması konusunda hızlı davranılmazsa, takas yöntemiyle çeşitli kurumlara süt dağıtım uygulamasının tehlikeye gireceği belirtilmiştir. Bu belge, özellikle Yunanistan'daki Uluslararası Kızılhaç yönetiminin, Yunanistan'ın ihtiyacı olan gıda maddelerini ülke içinden temin ederek hayvancılığı canlandırma çabası açısından önemlidir.

Aynı tarzda bir uygulama, 1942–1945 yılları arasında tavuk besiciliği ve yumurta takası şeklinde gerçekleşmiştir.⁴⁰⁸ Her iki uygulamanın şekli ve halka ulaştırılması hedeflenen gıda maddeleri özellikle; hastane, hayır kurumları ve yetimhanelerdeki gıda sıkıntısını azaltmak amacıyla planlanmıştır. Öncelikli hedef kitle çocuklar olmuştur.

⁴⁰⁴ EK 7.

⁴⁰⁵ 9 Eylül 1943 Tarihli Yunan Belgesi için bkz. EK 8.

⁴⁰⁶ EK 8.

⁴⁰⁷ 8 Kasım 1943 Tarihli Yunan belgesi için bkz. EK 9.

⁴⁰⁸ 1942-1945 yılları arasına ait yumurta takasını anlatan rapor için bkz. EK 10.

Bölgelere göre yoğunluk gösteren açlık oranlarının değişiminde, bölgesel gıda üretim düzeyi, Arsa Bağış Kanunu, ülkenin geri kalanıyla sınırlı iletişim, enflasyon, askeri güçlerin yol açtığı tahribat önemli rol oynamıştır.⁴⁰⁹

Halkın beslenmesi için gerekli olan piyasa ürünlerinin fiyatlarının belirlenmesi ise işgal güçleri denetiminde gerçekleşmiştir. 1941–1942 yıllarında tüketim maddelerinin fiyatlarına bakıldığında ve bu fiyatlar bir kişinin aylık geliriyle kıyaslandığında ortaya çıkan manzara, hayatta kalma şartlarının zorluğunu ortaya koymaktadır. Bir çift kullanılmış ayakkabının fiyatı 200–250000 drahmi, mütevazı bir takım elbise 1 buçuk milyon drahmi, ince bir gabardin palto 200.000 drahmiden fazla, 1 adet mendilin fiyatı 6000 drahmi olarak belirlenmiştir.⁴¹⁰

Hayatta kalmak için daha büyük önem arz eden gıda fiyatları hakkında ise şunları söylemek mümkündür:

1 adet mısır unlu ekmeğe 7000 drahmi, keçi peyniri 12.000 drahmi, şeker (eğer bulunabiliyorsa) 30.000 drahmi, bal (şeker yerine kullanılmaktaydı) 27.000 drahmi, et 12.000 drahmi, süt (yüksek oranda su ile karıştırılmış) 2000 drahmi, yumurta (adet) 1000 drahmi, sigara (adet) 200 drahmi.⁴¹¹

Hayatta kalma koşullarını daha net anlayabilmek için bu fiyatlarla karşılaştırmak üzere bir çalışanın günlük gelirine bakmakta fayda vardır. Bir çalışanın günlük geliri, 2000–3000 drahmi ve buna ek olarak birkaç gram zeytinyağı, bir dilim ekmeğe ve bir avuç kuru fasulye olarak belirlenmiş ve birey bu gelirle ailesine bakmak durumunda kalmıştır.⁴¹² Hükümet görevlileri ise bahsi geçen koşullar içinde yüksek sayılabilecek miktarda, aylık 100.000 ile 150.000 drahmi arasında maaş almışlardır.

⁴⁰⁹ Hionidou, a.g.e, s.32.

⁴¹⁰ Richard Clogg, **Greece 1940–1949 Occupation, Resistance, Civil War, A Documentary History**, Palgrave, 2002, s.113.

⁴¹¹ Aynı yer.

⁴¹² Aynı yer.

3.3.2 Açlığın İnsan Bedeni üzerindeki Etkileri

Yunanistan'daki işgale ve işgalin sonucu olan açlıkla ilintili hastalıklar hakkında ayrıca bilgi vermekte fayda olacaktır. Yunan Hükümetleri toplumsal sağlık konusuna, 1920'lerde gerçekleşen nüfus değişimine kadar çok ilgi göstermemişlerdir.⁴¹³ Dolayısıyla artan nüfus, toplumsal sağlık konusundaki eksiklerin su yüzüne çıkmasında etkin bir rol oynamıştır. İlerleyen zaman içinde, Yunanistan'daki sağlık merkezleri ve sağlık görevlileri sayısında artış yaşanmıştır.

1938 Eylülünde, Sakız Adası Hastanesinde 7 doktor ve 35 hemşire görev yaparken, aynı dönemde 151 yatılı hasta ve 754 ayakta tedavi gören hasta bulunmaktaydı. 1940'ta ise Sakız Adası'nda 66 sağlık görevlisi görev yapmaya başlamıştır. Nüfusa oranlandığında bir sağlık görevlisine 1149 kişi düşerken, Kara Yunanistan'ı için bu oran; sağlık görevlisi başına 996 kişi olarak kaydedilmiştir.⁴¹⁴ Hastane koşullarına bakıldığında ise Sakız Adası'nda hizmet veren tek hastanede, 496 kişiye bir yatak düşmekte idi. Yunanistan genelinde ise hastanelerde, 974 kişiye bir yatak, Kiklatlar'da 1207 kişiye bir yatak ve Attika'da ise 358 kişiye bir yatak düştüğünü söylemek mümkündür.⁴¹⁵ Bu durum, Mihver Güçlerince işgal edilen Yunanistan'daki yaşam koşullarını ortaya koymakta ve hastalıklar sonucu yaşanan ölüm vakalarına başka bir açıklama getirmektedir.

1941–1943 yılları arası Atina ve Pire'de gerçekleşen ölüm vakalarına bakacak olursak, bunlardan ne kadarının normal, ne kadarının açlık kaynaklı ölüm olduğunu saptamak oldukça zordur. Ölüm oranlarını inceleyerek mantıklı bir sonuca ulaşmak için hastaneye giriş yapan hastaların şikâyetlerini ve konulan tanıları incelemek konu hakkında bir fikir verecektir.

İşgal sonrasında, Yunan doktorların yaptığı bir analize göre, 1941–1942 yıllarında hastanelere yapılan girişlerin büyük bir çoğunluğunu çalışan insanlar oluşturu-

⁴¹³ Violetta Hionidou, "It was a Bridge From Life to Death: Hospitals During the Food Crisis, Greece 1941–1944", **Social History of Medicine**, Volume:22, No:2, s.362.

⁴¹⁴ Hionidou, *a.g.m.* ,s.363.

⁴¹⁵ Aynı yer.

muştur.⁴¹⁶ Bu dönemde hastane kayıtlarına giren üç yeni hastalık dikkati çekmiştir. Bunlar; ödem,⁴¹⁷ ishal ve pellegradır.⁴¹⁸

1941 yılında kayıt altındaki hastalıkların yüzde 65'ini ödem oluşturmuştur. Birçoğu Almanya'da çalışmış olan Yunan hekimler, bu dönemde Yunanistan'da görülen açlığın, I. Dünya Savaşında Almanya'da görülen açlıktan oldukça farklı olduğunu kaydetmişlerdir.⁴¹⁹ Hekimlere göre, Yunanistan'daki açlık kötü beslenmeden kaynaklı ortaya çıkmıştır. Bir bireyin günde 400–600 kalori arası enerji alabildiği hesaplanmıştır.⁴²⁰ Kasım 1941'den sonra klinik açlık belirtilerine yukarıda açıklanan üç hastalık dışında bir hastalık daha eklenmiştir. Bu hastalık ishale bağlı olarak ortaya çıkan ve genellikle ölümlü sonuçlanan zafiyet hastalığıdır.⁴²¹ Bu dört hastalık, işgal döneminde gerçekleşen birçok ölümün nedeni olarak kayıtlara geçmiştir.

Bunun yanı sıra 1939'da 100.000'de 40 oranında seyreden sıtma vakaları 1942 yılı sonbaharında hissedilir şekilde artmış, ancak 1943 yılında tekrarlama oranı düşüş kaydetmiştir.⁴²²

Atina sokaklarından toplanan ve büyük çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu, 171'inin kadın olduğu toplam 1538 cesedin adli muayenesinde, yapılan inceleme sonucu, ölümlerden sadece yüzde 6'sının açlıkla alakasız olduğu anlaşılmıştır.⁴²³ Geri kalan ölümlerin açlık ve solunum yetersizliği birleşiminden ve bunun yanı sıra

⁴¹⁶ Hionidou, "Why Do People Die in Famines? Evidence From Three Island Populations" **Population Studies**, Vol.56, No:1, March 2002, s.67–68.

⁴¹⁷ Ödem, kandaki sıvıların damar dışına fazla çıkması ya da kan dolaşımına geri dönmemesinin engellenmesi sonucu dokularda oluşan sıvı toplanmasıdır. Başlıca neden damarlar ve çevre dokular arasındaki dengeyi sağlayan ve birbirine zıt çalışan iki basınç mekanizmasındaki bozukluktur. En tehlikeli-leri beyin ve gırtlak ödemidir. Bunlar ölümlü sonuçlanır. "Ödem maddesi" **Görsel Sağlık Ansiklopedisi**, Görsel Yayınlar, Cilt 1, 1982, s. 112.

⁴¹⁸ Pellegra, niyasin adlı vitaminin yetersizliğinden kaynaklanan ve deri lezyonları ile sindirim ve sinir sistemlerinde bozukluklara neden olan hastalıktır. Bu belirtiler tıp literatüründe pellegranın üç D'si olarak bilinen klasik tabloyu oluşturur: Dermatit, diyare (ishal) ve demans (bunama). Vakaların çoğunda sinir sistemi belirtileri hastalığın ileriki evrelerinde ortaya çıkar. Bu dönemde deri ve sindirim belirtileri de çok belirgindir. Günümüzde gelişmiş ülkelerde dengeli beslenmeye önem verildiğinden pellegraya çok ender rastlansa da nişastalı besinlerin ağırlıkta olduğu ve yeterince temel aminoasit ve vitamin alamayan toplumlarda sıklığını korur. "Pellegra Maddesi" **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, cilt 1, 1989, s. 498.

⁴¹⁹ Hionidou, "Why Do People Die in Famines? Evidence From Three Island Populations" s.68.

⁴²⁰ Aynı yer.

⁴²¹ *A.g.m.*, s.69.

⁴²² League of Nations, **a.g.e.**, s.108.

⁴²³ Hionidou, "Why Do People Die in Famines? Evidence From Three Island Populations" s.69.

tüberküloz ve sindirim sistemi rahatsızlıklarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Time Magazine (Dergisi), 1942’de yaygın durumda olan kolera, dizanteri, tifo, tifüs ve bu hastalıklarla birlikte, yetersiz beslenmeden dolayı Atina’da ve Pire’de günde 1700–2000 kişinin öldüğünü belirtmiştir.⁴²⁴

İşgal yıllarında en yaygın hastalıklardan biri de tüberkülozdur. 1942’de tüberkülozdan ölenlerin sayısı 100.000 kişi arasından 456 kişi olarak belirtilmişse de, gıda durumunun iyi olduğu yerlerde bu hastalıktan kaynaklanan ölüm vakaları daha az olmuştur.⁴²⁵ Dönemin sağlık raporlarında en çok belirtilen hastalık olmasına karşın, başvuru derecesi küçük sayısal ifadelerle belirtilen tüberkülozdan kaynaklı ölüm oranlarında, 1945 ve 1946 yıllarında büyük artışlar görülmüştür.⁴²⁶ 1945-1946’da Tüberkülozdan kaynaklı ölüm oranlarının artış göstermesi, insanların bu hastalığa işgal yıllarında yetersiz beslenmeden dolayı yakalanmış oldukları yargısını oluşturmaktadır. Tüberkülozdan ölenlerin sayısının savaş sonrasında artması, sonraki dönemlerde hastalığa yakalanma değil ancak, hastalığın ilerleme aşamasının devam ettiğini ve daha önce hastalığa yakalananların ölümlerinin savaş sonrasında gerçekleştiğini göstermektedir.

Bu dönemde gerçekleşen ölümler sonucunda, hayatını kaybeden kişinin yakınları, defin işlemlerini rapor ettirmekle yükümlü kılınmıştır. Hionidou konuyla ilgili makalesinde, kayıt dışı ölümlerin sayıca az olduğunu belirtmiştir.⁴²⁷ Fakat işgal döneminde daha fazla yiyecek elde etme amacıyla, ölünün gizlice gömülmesi ve gıda karnesinin kullanılması gibi uygulamalar da söz konusu olmuştur. Bundan dolayı sadece açlıktan hayatını kaybedenlerin rakamlarla ifade edilmesi oldukça zordur. Hükümetin sistematik bir araştırma yapmaya yanaşmaması ve insanların, hayatını kaybeden yakınlarının karnelerinden faydalanmak için ölümleri bildirmemesi, açlıktan ölenlerin kesin sayısına ulaşılmasına engel teşkil etmiştir.⁴²⁸ Fakat sadece Sakız’da 1939–1942 yılları arasındaki ölüm ve doğum oranlarına baktığımızda ortaya

⁴²⁴ “Greece: Hungriest Country”, **Time Magazine**, 09 Şubat 1942

⁴²⁵ League of Nations, **a.g.e.**, s.108.

⁴²⁶ Hionidou, “Why Do People Die in Famines? Evidence From Three Island Populations” s.69.

⁴²⁷ *A.g.m.*, s.70.

⁴²⁸ Fleischer, **a.g.e.**, s.194.

çıkan fark, ölümlerin doğal şekillerde gerçekleşmekten uzak olduğunu ortaya koymaktadır.

YIL	1939	1940	1941	1942
DOĞUM	666	624	467	363
ÖLÜM	436	417	689	1468

Tablo 6. Sakız Adası'nda 1939–1942 yılları arasındaki doğum- ölüm oranları⁴²⁹

Yukarıda 1939–1942 yıllarına ait doğum ve ölüm oranlarını gösteren tablo, Sakız Adası'ndaki durumu gözler önüne sermektedir. Time Magazine'in, Adalardaki insanların anakaradakilere oranla daha iyi yaşadığını, en azından yiyecek (bitki, midye vb.) bulabildikleri bilgisini vermesi,⁴³⁰ yukarıda Sakız adasının durumunu ortaya koyan tablo ile bütünleştirildiğinde, Yunan anakarasının durumunun ciddiyeti daha net ortaya çıkmaktadır.

Açlığa bağlı olarak halka sunulan gıda maddelerinin içeriklerine bakmak, beslenme şekillerinden kaynaklanan hastalıklar ve ölümler açısından aydınlatıcı olacaktır. Kötü şartlar altında gerçekleşen üretim, gıdaların içine katılan farklı maddeler, ürünlerin vitamin ve besin değerlerini kaybetmesine neden olmuştur.

Yunanistan Devlet Kimya Laboratuvarları'nın, 1941–1942 yılında Yunanistan'da üretilen gıdaların içeriklerine dair hazırlanmış olduğu rapor ilgi çekicidir. Bu rapor, açlık döneminde gıdaların besin değerleri ve üretim maddelerinin tahlil edilmesi sonucunda, çarpıcı gerçekleri gözler önüne sermektedir.

1941'den Şubat 1942'ye kadar süt, yoğurt, ekmek, nişasta, un, zeytinyağı, tatlılar, şarküteri maddeleri ve baharatların üretim koşulları konusunda detaylı bilgi verilmiştir.

⁴²⁹ Kazamias, a.g.e, s.71.

⁴³⁰ "Greece: The Hungriest Country" **Time Magazine**, 09 Şubat 1942.

Su ile karıştırılarak, sütün yüzde 40 ile yüzde 60 oranında, yoğurdun ise yüzde 40 oranında özünü kaybettiği belirtilmiştir. Ekmeğin kötü pişirildiği bununla beraber ekmekte kullanılan nişasta ununun deniz suyuyla inceltildiği yapılan tahliller sonucunda anlaşılmıştır. Nişasta ve un gibi maddelerde büyük oranda oksitlenme kaydedilmiş, içeriklerinde kum ve talaş gibi maddeler tespit edilmiştir.

Yunanistan'da üretimin büyük paydasına sahip zeytinyağında ise yüzde 25'in üzerinde oksitlenme belirlenmiştir. Tatlı üretiminde ise, tatlı üretim malzemelerinden un, tahıl ve şeker gibi maddelerin eksikliğinden dolayı başka maddelerle üretim sağlanmıştır. Şarküteri maddelerinin kullanıma elverişli olmadığını belirten rapor, bu ürünlerin et ya da yağdan ziyade bağırsak ve sakatat gibi insan sağlığı için zararlı maddelerle üretildiğini ortaya koymuştur. İncelenen şeker örneklerinin bir kısmının içeriğinde mermer tozu tespit edilmiştir. Toz biberin içeriğinde ise ahşap tozu ve talaş gibi maddeler bulunmuş ve paprika olarak bilinen bir tür biber aroması ile saflığının bozulduğu anlaşılmıştır. Toz tarçın konusunda yapılan incelemeler ise, toz halinde ahşabın tarçın yağıyla aromalandırıldığına ve saflığını tamamen kaybettiğine dikkati çekmiştir.

Bazı temel besin maddelerinin yerine kullanılabilmesi için üretilen alternatif ürünler incelendiğinde ortaya çıkan tablo da farklı değildir. Kahve yerine birçok alternatif madde üretilmiştir. Bunlardan ilki loupino tatlısı denilen maddenin un haline getirilmesiyle elde edilen tozdur. Bu toz, sağlığa zararlı olduğu gerekçesiyle yasaklanmıştır. Bir diğer ürün ise kestanenin un haline getirilmesi ile üretilmiştir. Çay gereksinimi için şerit halinde kesilmiş elmanın kaynatılmış veya toz hali, kurutulmuş tütün tohumu veya toz şeklinde pamuk tohumu kullanıldığı belirlenmiştir.

Rapor sonunda belirtilen tespitlerde ise, doğal ürünlerin yerine geçecek çoğu maddenin tüketime elverişli olmadığı, insan sağlığına zararlı olduğu, besin değerlerinin düşük olduğu ve asla doğal ürünler yerine kullanılamayacak durumda olduğu ortaya konmuştur.⁴³¹

⁴³¹ Yunanistan Devlet Genel Kimya Laboratuvarlarına ait gıdada yapılan usulsüzlüklerin yer aldığı Yunan belgesi için bkz. EK 11.

1941'den 1942 Şubat ayına kadar geçen bir yıllık sürede Mihver işgaliyle ortaya çıkan gıda eksikliği, gıda üretiminde bu tür usulsüzlüklere neden olmuştur. Yokluk, üreticiyi bulunamayan gıdalar için alternatif olarak üretim yapmaya zorlamıştır. Fakat gerek alternatif ürünlerin, gerekse zorunlu tüketim malzemelerin içeriklerinde insan sağlığına zararlı maddeler kullanılmış olması, beraberinde kötü beslenmeyi getirmiş ve hastalıklara zemin hazırlamıştır. Özellikle süt, yoğurt ve ekmek gibi çocuk gelişiminde büyük öneme sahip temel besin maddelerinin imalatındaki usulsüzlükler, 1941–1942 yıllarının kış aylarında beslenme ve sağlık konusunda birçok sıkıntı yaşanmasının nedenini teşkil etmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK YARDIMLARI

4.1.Yunanistan'a Yardım Hazırlıkları

Yunanistan'da 1941 yılında başlayan ve yıl sonuna kadar yüksek orana ulaşan açlığa çözüm arayışları uzun süre devam etmiştir. Bu konuda pek çok fikir ve öneri ortaya atılmıştır. Etiyopya'daki sivil İtalyanları açlıkla tehdit etme, Orta Doğu'dan gizli sevkiyat gerçekleştirme, hatta 10.000 Yunan kadın ve çocuğu yüksek risk alanlarından tahliye etme fikri bile ortaya atılmıştır.⁴³² Bu planların da dâhil olduğu tüm yardım planlarını tarihleriyle şu şekilde sıralamak mümkündür:⁴³³

Habeş Planı: Ağustos- Kasım 1941

Vatikan'ın Yaklaşımı: Eylül- Kasım 1941

Türk Yardım Planı: Ekim 1941- Ağustos 1942

Tahliye Planı: Kasım 1941- Şubat 1942

Gizli Gönderi Planı: Kasım 1941- Aralık 1941

Ella-Türk Şirketi Yardım Faaliyeti: Kasım- Aralık 1941

İsviçre Süt Ürünleri Yardım Planı: Temmuz-Ekim 1942

İsveç Planı: Mart-Ağustos 1942—Kasım 1944

Yunanistan'daki açlık konusuyla, İngiltere'de Foreign Office ve Savaş Bakanlığı, Amerika'da ise Dış İşleri Departmanı ilgilenmiştir.⁴³⁴ Dolayısıyla yukarıda belirtilen ve uygulanan yardım planları bu kurumların desteği ile hayata geçirilmiştir.

⁴³² Giorgos Kazamias "The Politics Of Famine Relief For Occupied Greece" **Bearing Gifts to Greeks**, Richard Clogg (Ed.), Palgrave Macmillan, 2008, s.47.

⁴³³ Giorgos Kazamias, "Turks, Swedes and Famished Greeks: Some Aspects of Famine Relief in Occupied Greece 1941–1944, **Balkan Studies**, 33:2, pp:293–307, 1992, s.294.

⁴³⁴ Kazamias "The Politics Of Famine Relief For Occupied Greece", s.44.

Yukarıda belirtilen yardım planlarından Habeş Planı, Tahliye Planı ve Gizli Gönderi Planı yürürlüğe konmamış ancak diğer yardım planları uygulanmıştır.⁴³⁵ Bu çalışmada, Türk Yardım Planı faaliyeti üzerinde durulacağından, bu konuya geçmeden önce, Yunanistan'a ilk yapılan yardım teşebbüsleri hakkında kısaca bilgi vermekte fayda vardır.

İlk kez 25 Nisan 1941'de Yunanistan Foreign Office'e gıda ve ilaç yardımı talebinde bulunmuş, ancak İngiltere Yunanistan'a olumsuz yanıt vermiştir.⁴³⁶ Daha önceki bölümlerde üzerinde sıkça durulan ablukadan kaynaklanan nedenler, İngiltere'nin çekimser kalmasında önemli rol oynamıştır. Mayıs ayında yinelenen talep doğrultusunda, Haziran ayında tartışma konusu olarak devam eden, ABD'den ilaç ve Sovyetler Birliği'nden tahıl gönderilmesi konusunun sonuca ulaşmaması nedeniyle, Yunan sürgün hükümetinin Başbakanı Emmanuel Tsouderos ve Kral (II. George) yardım konusunu görüşmesi için Londra'da bulunan Yunan Bakanına talimat vermişlerdir.⁴³⁷ 4 Haziran 1941'de Tsouderos,⁴³⁸ İngiltere'den tekrar yardım talebinde bulunmuş ve bu konuda İngiliz Dışişleri Bakanı Eden ile mektuplaşmaları Kasım 1941'e kadar devam etmiştir.⁴³⁹

Bu esnada gerçekleşen Hitler'in Barbarossa Harekâtı, Sovyetler'in Yunanistan'a tahıl göndermesi ihtimalini ortadan kaldırırken,⁴⁴⁰ Yunanistan'ın tahıl konusundaki beklentisi hayal kırıklığı ile sonuçlanmıştır. Temmuz 1942'de Belçika'da da ortaya çıkan kıtlıkla ilgili olarak, kendilerinin Portekiz'den ürün alabilecekleri bilgisini veren İngiliz Savaş Bakanı Dalton, Yunanistan'ın da Türkiye'den yardım alabilmesi için çalışmalarını sürdürdüklerini belirtmiştir.⁴⁴¹ Ablukadan gıda girişine izin

⁴³⁵ Kazamias, "Turks Swedes and Famished Greeks" s.294.

⁴³⁶ Papastratis, **a.g.e.**, s.115.

⁴³⁷ Aynı yer.

⁴³⁸ Hionidou, sürgündeki Yunan Başbakanı Emanuel Tsouderos'u dindar, İngiliz hayranı ve abluka destekçisi olarak tanımlamaktadır. Hionidou, **a.g.e.**, s.16-17.

⁴³⁹ Aynı yer.

⁴⁴⁰ Papastratis, **a.g.e.**, s.115.

⁴⁴¹ EK 4- 66/17/49, s. 235-1. Dalton Belçika'yı gıda konusunda Avrupa'nın en kötü durumda olan ülkesi olarak nitelendirmiştir. Aynı belge, s.236-2

verildiği takdirde, işgal bölgelerindeki halkın sempatisinin kazanılacağına dair fikirlere Dalton katılmamıştır.⁴⁴²

Eylül- Kasım 1941’de Vatikan’ın⁴⁴³ Yunanistan’daki açlık konusuna yaklaşımı ise olumlu yönde olmuştur. Vatikan, 21 Eylül 1941 tarihinde İngiltere’den Yunanistan’a yönelik yardım teklifi doğrultusunda bazı önerilerde bulunmuştur.⁴⁴⁴ Bunlardan biri, Korizis Hükümetinin daha önce satın aldıklarıyla beraber 350 bin tonluk Avustralya buğdayının deniz yoluyla Yunanistan’a ulaştırılması olmuştur. Vatikan, İngilizlerin işini kolaylaştırmak adına her türlü yardım konusunda istekli olduğunu belirtmiştir.⁴⁴⁵

Ablukanın kaldırılmasına taraf olmayan İngiliz Savaş Bakanı Dalton’un, Yunanistan’daki duruma yönelik önerisi, Türkiye’den gidecek yardım yönünde olmuştur.⁴⁴⁶ Bu yardım planının uygulamaya konması 1941 Ekiminde gerçekleşmiştir.

Müttefiklerin böyle bir proje ile Yunanistan’a yardım konusunu somutlaştırmasında en büyük etken, açlığın hız kazanması ve özellikle İngiltere’nin manevi sorumluluk duygusu olmuştur. Gerçekleştirilen Türk yardımları ile bir şekilde abluka delinmiş ve Müttefikler bir bakıma açlığın nedeni veya dolaylı nedeninin abluka olduğunu kabul etmişlerdir.⁴⁴⁷ Bundan hareketle açlık sonucu gerçekleşen ölümlerden, gayri resmi olarak Müttefiklerin sorumlu olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Gıda ve Türk Yardımları konusunda, 1942 başında bir Yunan Hükümet görevlisinin şu sözleri, ülkenin çaresizliğini açıklamaktadır: “*Biz Türklerin yediği yemekleri istemiyoruz, biz onların yemeyi reddettiklerini (fazlalıkları- artıklarını) istiyoruz.*”⁴⁴⁸

⁴⁴² EK 4- CAB 66/17/49, s.235-1. Yunanistan’ın içinde bulunduğu açlık sorunu ile birçok ülke dışında Fransa’da yüz yüzedir. Abluka dâhilinde olan Fransa’ya sağlanacak gıda sevkiyatı konusunda sadece çocuklar için süt ve bir takım vitaminlerin girişine izin verilmiştir. Aynı Belge, 235-2.

⁴⁴³ Roma kilisesinin dini merkezi olan Vatikan, aynı zamanda Papanın ikamet ettiği yerdir. Kara ile çevrelenmiş, fakat diplomatik işlevi olan ve kendi ordu teşkilatına sahip dini bir merkezdir. Kazamias, **a.g.e.**, s.123.

⁴⁴⁴ **A.g.e.**, s.125.

⁴⁴⁵ Aynı yer.

⁴⁴⁶ Hionidou, **a.g.e.**, s.17.

⁴⁴⁷ Kazamias, “*Turks, Swedes and Famished Greeks*”, s.300.

⁴⁴⁸ “*Greece: Hungriest Country*”, **Time Magazine**, 09 Şubat 1942.

Türkiye'nin abluka kapsamında bulunması, savaş dışı olması, Yunanistan'a olan coğrafi yakınlığı, planlanan yardımların Türkiye'den yapılması için öncelikli nedenleri teşkil etmiştir.

Müttefiklerin Türkiye algısını 1939 Üçlü İttifak Antlaşması ile incelemeye başlamak yerinde olacaktır. Daha önceki bölümlerde değinildiği üzere, 1939 yılında imzalanan bu antlaşma ile Türkiye savaşta tarafsız olmadığını ilan ederken savaş dışı konumunu korumak için her türlü gerekçeyi Müttefiklere sunmuştur. Hem siyasi hem sosyolojik hem de ekonomik bir sorun olan, Yunanistan'da Mihver işgali ile ortaya çıkan açlık konusuna çözüm bulmak amacıyla oluşturulan planlardan acil bir şekilde uygulanan öncelikli planın Türk planı olması bir tesadüf değildir.

ABD'ye bağlı Near East Division (Yakın Doğu Departmanı), Türkiye'nin politik çözümlenmesi konusunda değişik bir yorum yapmıştır. Yapılan yoruma göre, İngiltere'nin Yunanistan'a gıda yollama konusunda uzun süre çözüm bulamaması ve ablukayı kaldırmaya yanaşmaması, Türkiye'de, Yunanistan'ın artık askeri açıdan Yunanistan'ın Müttefiklere bir şey katamayacağı düşüncesini ve İngiltere tarafından alaycı bir şekilde terk edildiği algısını yaratmıştır.⁴⁴⁹ Yapılan bu analiz doğrultusunda Türkiye'nin, müttefikini terk eden bir ülke yanında savaşa girme ihtimali oldukça düşüktür. Bu bağlamda Near East Division, Türkiye'nin, müttefikine (Yunanistan'a) yardım konusunda ilgisiz kalan bir ülke yanında savaşa girme konusunda görüşmelere açık olmayacağı sonucuna varmıştır.⁴⁵⁰

Araştırmacı Aleksandros Kyrou'ya göre, Müttefiklere, Türkiye'nin kendi saf- larında savaşa gireceği konusunda umut veren olay, Yunanistan'a yardım fırsatına Türkiye'nin ilgi göstermiş olmasıdır.⁴⁵¹ Araştırmacı, Yunanistan'a yardım faaliyetini Müttefikler açısından Türkiye'yi savaşa çekmek için bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Ancak gözden kaçırılmaması gereken nokta, gerçekleşen bu insani yardımların Müttefiklerin yine Müttefik bir devlete yardım faaliyeti olmasının yanı sıra, bu girişime Almanya ve İtalya'nın da uzaktan destek vermesi olmuştur. Türk vapurlarının

⁴⁴⁹ Kyrou, "The Greek- American Community and the Famine in Axis Occupied Greece", **Bearing Gifts to Greeks**, (Ed. Richard Cloog), Palgrave Macmillan, 2008, s.66.

⁴⁵⁰ Aynı yer.

⁴⁵¹ Kyrou, *a.g.m.*, s.66.

yola çıkma aşamasında vapurlar Kızılay bayraklarıyla donatılmış ve güzergâh konusunda Almanya ve İtalya ile temasta bulunulmuştur. Olaya bu açıdan bakıldığında gerçekleştirilen faaliyet, ikinci Dünya Savaşı'nın karşı saflarda da olsa, tüm aktörlerinin ufak ya da büyük rollerle katkıda bulunduğu bir hadisedir.

Yunanistan'a ulaşan yardımların dağıtımı, Uluslararası Kızılhaç Örgütü tarafından üstlenilmiş ve içinde Alman, Yunan ve İtalyan birimlerinden gönüllülerin de bulunduğu bir komite tarafından idare edilmiştir.⁴⁵² Burada önemli olan husus, komitenin işgal kuvvetlerinin birtakım teminatlarını elde etmiş olmasıdır.

Araştırmacı Kyrou, gönderilen yardımların halka duyurulması esnasında GWRA⁴⁵³ adının telaffuz edilmediğini ve bundan dolayı Yunan halkının GWRA'dan habersiz kaldığına vurgu yapmaktadır.⁴⁵⁴ Bu yardım organizasyonu konusunda Türkiye'nin sorumluluğu yardımların Yunanistan'a sevkiyatını sağlamak iken dağıtım konusunda görevlendirilen Uluslararası Kızılhaç Örgütü Türkiye'den gelen maddelerin adil şekilde dağıtılması için büyük çaba sarf etmiştir.

Ağustos 1942'ye kadar devam eden Türk yardımlarını yakından takip eden Tsouderos, Yunan halkının bu konu hakkında bilgilendirilmesi ve gıda temini konusyla meşgul olduklarının halka iletilmesiyle ayrıca ilgilenmiştir.⁴⁵⁵

1942'nin Ocak ayında, ABD'nin İngiltere'ye baskıları sonucu, İngiltere Dışişleri Bakanı Eden ve birkaç bakan toplanarak ablukanın kaldırılması yönünde karara varmışlardır.⁴⁵⁶ 12 Ocak 1942'de İngiliz Hükümeti ablukadan 8000 tonluk buğdayın geçirilmesine izin vermiştir.⁴⁵⁷ Time Magazine, Şubat ayı başında İngiltere'nin Akdeniz'deki ablukayı kaldırdığını belirtmiş, Hugh Dalton'un, ABD ve İngiltere işbirliği ile "*dünyadaki en aç ülke Yunanistan'a*" 8000 ton buğday yollanacağını da

⁴⁵² Aleksandros Kyrous. *a.g.m.*, 67.

⁴⁵³ Greek War Relief Association (Yunan Savaş Yardım Cemiyeti). İlerleyen sayfalarda daha ayrıntılı ele alınacaktır.

⁴⁵⁴ Kyrou, *a.g.m.*, s.67. Bu bağlamda dönemin üç Yunan gazetesi incelendiğinde Eleftheron Vima gazetesinin GWRA'nın yanı sıra Türk yardımlarına da çok yer vermediği, Proia gazetesinin kısmen yer verdiği ve İstanbul'da yayınlanan Apogevmatini gazetesinin ise neredeyse her gün, konu hakkında haber yayınladığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

⁴⁵⁵ Hionidou, *a.g.e.*, s.17.

⁴⁵⁶ Hionidou, *a.g.e.*, s.18.

⁴⁵⁷ *A.g.e.*, s.19; EK 6- CAB 66/22/10, s.1.

bir bilgi olarak eklemiştir.⁴⁵⁸ Bahsi geçen buğday sevkiyatı için yola çıkış merkezi Hayfa olarak belirlenmiştir.⁴⁵⁹

İngiliz Bakan Sir Oliver Lyttelton tarafından kaleme alınan 25 Şubat 1942 tarihli belgede, 8000 tonluk buğdayın kısa süre içinde Yunanistan'a ulaştırılmasının gerekliliğinden bahsedilirken, Yunan çocuklarının Yunanistan dışına gönderilmesi konusundaki girişimlerin devam ettiği ve bu planın başarı sağlayacağı görüşü vurgulanmıştır.⁴⁶⁰

Ablukanın Şubat 1942'de kaldırılmasıyla, sıkı abluka destekçisi olarak bilinen İngiltere Savaş Bakanı Dalton, başka bir bakanlığa alınmıştır.⁴⁶¹ Dalton'un, Temmuz 1941'de "*Parlamentomuz ve halkımız ablukanın gevşetilmesine karşıdır.*"⁴⁶² sözlerine karşın, İngiliz Hükümeti'nin abluka konusundaki önemli çekincelelerinden biri de, İngiliz kamuoyu nazarında Yunanları açlığa terk etmiş izlenimi yaratmak olmuştur.

Ablukanın kalkmasıyla yardımlara hız verilmiş ve bu konuda Kızıllaç aktif şekilde devreye girmiştir. Planlanan yardımlar özellikle tahıl ağırlıklı olmuş, 13 Mart 1942 tarihli İngiliz raporunda, "SS Radmanso" adlı gemi ile yapılacak sevkiyat planının neredeyse bittiği ve 7000 ton buğdayın Ocak ayında alınan kararla Yunanistan'a yollanacağı belirtilmiş, bunun yanı sıra, İsveç gemisi "SS Hallaren" in Baltık'tan Yunanistan'a gitmesi konusundaki ayarlamaların yapıldığı ifade edilmiştir. SS Hallaren adlı geminin Lisbon'dan 4500 ton buğday ve Portekiz'den 250 ton tuzlanmış balık olarak Türkiye ve Yunanistan arasında sefere başlayacağı belirtilmiştir.⁴⁶³ Aynı belgede düzenli buğday sevkiyatı planının ABD ve İngiltere tarafından geliştirildiği bilgisi de yer almaktadır.

⁴⁵⁸ "Greece: Hungriest Country", **Time Magazine**, 09 Şubat 1942.

⁴⁵⁹ EK 6- CAB 66/22/10, s.1.

⁴⁶⁰ EK 12- CAB 66/23/19, s.5.

⁴⁶¹ Hionidou, **a.g.e.**, s.19.

⁴⁶² EK 4- CAB 66/17/49, s.235-2.

⁴⁶³ EK 13- CAB 68/9/15, s.2.

Bu arada 1942 yılı başında gündeme gelen Yunan çocuklarının gönüllü ülkelere gönderilmesi planı ise kontrol eksikliğinden dolayı gecikmeye uğramış, İtalya, çocukların İngiltere sınırları içinde karşılanmasını reddetmiştir.⁴⁶⁴

Ekim 1942'ye gelindiğinde, Uluslararası Kızılhaç Örgütünün yardımlarının başlamasıyla Yunanistan'da küçük çapta bir rahatlama görülmüştür.⁴⁶⁵ Ablukanın kaldırılması ile yardımların başlaması arasındaki süre zarfında Türkiye, abluka dâhilinde bir ülke olarak, İngiltere ve ABD destekli yardımlara başlamış ve Ağustos 1942'ye kadar bu yardımları sürdürmüştür.

4.1.1. Türkiye'de Genel Durum ve Yardım Planının Hayat Geçirilmesi

Yunanistan'da İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan açlık öncelikli olarak Alman işgali kaynaklı olmuş, Müttefik devletlerin uyguladığı abluka politikası ise açlığı daha da arttırmıştır. Bu bağlamda açlığa karşı verilmiş olan mücadele de çok yönlü ve çok taraflı olmuştur. Türkiye, açlığın en yoğun görüldüğü Balkan ülkesi olan Yunanistan'ın içine düştüğü duruma kayıtsız kalmamış ve yardım konusunda son derece işlevsel bir rol üstlenmiştir.

1941 yılında, ablukanın kaldırılması konusunda yoğunlaşan tartışmalar, İngiltere Savaş Bakanı Hugh Dalton'un, ablukanın delinemeyeceği görüşünü savunması ve bu doğrultuda gıda sevkiyatı sağlamak amacıyla, abluka içinden bir ülkeyi devreye sokmayı önermesi ile geçici olarak çözüme bağlanmıştır.⁴⁶⁶ Böylece hem abluka devam edecek hem de Yunanistan'daki açlığın giderilmesi için çalışmalar yapılabilirdi.

Abluka kapsamında bulunan Yunanistan'a gıda sevkiyatı için öngörülen yardım planını uygulamak amacıyla devreye giren ülke Türkiye olmuştur.⁴⁶⁷ Aslında bu

⁴⁶⁴ EK 13- CAB 68/9/15, s.2. Yunanistan gönderilecek çocuklar konusu Türk basınında da konu olmuş, Dumlupınar vapuru ile 1000 Yunan çocuğun beklendiği haberleri yer almıştır. Bkz. **Cumhuriyet** 6 Mart 1942.

⁴⁶⁵ Exintaris, *a.g.m.*, s.207.

⁴⁶⁶ Fleischer, *a.g.e.*, s.202.

⁴⁶⁷ Kazamias, *a.g.e.*, s.91.

tür insani yardımlar konusunda Türkiye’den yararlanma fikri yeni değildir. Müttefiklerin, yardım ulaştırmada Türkiye’yi devreye sokma planı, 1940 yılında Fransa’nın Mihvere mağlup olarak savaş dışı kalması ile Almanların eline geçen İngiliz ve Fransız esirlerine gıda maddeleri gönderilmesi ricası ile başlamıştır.⁴⁶⁸ Bir sonraki yardım ricası ise Yunanistan konusunda yinelenmiştir.

Ekim 1941- Ağustos 1942 tarihleri arasında Yunanistan’a gıda yardımını öngören Türk Yardım Planı, abluka kaldırılmaksızın uygulanan ilk yardım faaliyeti olmuştur. Bu plan sadece Foreign Office tarafından planlanmış, uygulanmış, denetlenmiş ve genişletilmiştir.⁴⁶⁹

Bu planın uygulanmasında Türkiye’nin seçilmesinde öncelikli olarak, abluka içinde bulunan tek savaş dışı ülke olması ve Yunanistan’a (coğrafi) yakınlığı etkili olmuştur.⁴⁷⁰ Bunun yanı sıra, Foreign Office’in bu planı hazırlarken, İngiliz Hükümeti tarafından belirtilen abluka kurallarının Türkiye tarafından ihlal edilmeyeceği düşüncesi, planın Türkiye üzerinden gerçekleştirilmesinin gerçekçiliğini de gözler önüne sermektedir.⁴⁷¹

Uygulama, gıdaların Türkiye’den United Kingdom Commercial Corporation (UKCC) ve Greek War Relief Association (GWRA) tarafından alınması şeklinde planlanmıştır.⁴⁷²

Mayıs 1941’de, İngiltere ile temas kuran sürgündeki Yunan Hükümeti, yardım için Türkiye ile irtibata geçmeleri konusunda bilgilendirilmiştir. Bunda İngiliz yetkililerin, abluka içindeki ülkelerin kendi aralarında yardımlaşabileceği konusunda hemfikir olmasının da etkisi büyüktür.⁴⁷³

⁴⁶⁸ Feridun Cemal Erkin, *Dışişlerinde 34 Yıl Anılar- Yorumlar*, I. Cilt, TTK Yayınları, Ankara, 1980, s.129.

⁴⁶⁹ Kazamias, *a.g.e.*, s.91.

⁴⁷⁰ *A.g.e.*, s.94

⁴⁷¹ Aynı yer.

⁴⁷² *A.g.e.*, s.91–92.

⁴⁷³ Papastratis, *a.g.e.*, s.115

1941 yılının ilk yarısında Türkiye Yunanistan'a, Yunan Kliring birikimlerini gıda ile takas etmeyi önermiş, fakat bu konuda Yunan Hükümetinden bir ay boyunca cevap gelmemiştir.⁴⁷⁴

22 Haziran 1941'de Almanya'nın Sovyetler Birliği taarruzunu başlatması⁴⁷⁵ ile Sovyetler Birliği'nin Yunanistan'a tahıl gönderme ihtimali ortadan kalkmış, bunun sonucunda Türkiye'deki İngiliz Elçiliği ve UKCC temsilcisi Temmuz ayı ortasında, önemli miktarda ürünün Türkiye'den alımının kolaylaştırılması için talimat vermiştir.⁴⁷⁶

Bu gelişmeler dâhilinde, Türk Ticaret Bakanlığının gerekli izni çıkarması bir ay sürmüş, Uluslararası Kızılhaç Örgütü gıda alım ve dağıtım görevini üstlenmiştir.⁴⁷⁷

Haziran 1941'de yaşanan bu gelişmeler ışığında, Tsouderos başkanlığındaki Yunan Hükümeti, Yunanistan'a sevk edilecek yardım ürünlerinden yalnızca Yunan halkının yararlanması ve sevkiyatı gerçekleştirecek gemilerin tedirgin edilmemesi konusunda Almanya'dan yazılı bir garanti almıştır.⁴⁷⁸

Türkiye'nin Yunanistan'a yardım etmesi konusunda Yunus Nadi, Yunan halkının geçiminin sağlanmasının işgal güçlerinin hukuki ve insani sorumluluğu olduğunu belirtirken, Yunanistan'ı Fransa ile karşılaştırmıştır.⁴⁷⁹ Almanya'nın Fransa'ya patates gönderdiğinden bahsederek gıda sorunun sadece patates ile çözümlenemeyeceğine vurgu yapmıştır. Fransa'nın Yunanistan'dan daha büyük bir ülke olduğunu ve kendini toparlayabilecek güce sahip bulunduğunu sözlerine ekleyen Yunus Nadi, işgal güçlerinin Yunanistan içinde ve Türkiye ile Yunanistan arasında takas yönteminin mümkün kılınmasının bir çare olabileceğini belirtmektedir. Her ne kadar bunun hızlı bir çözüm olmayacağını belirtse de Yunus Nadi'nin asıl vurguladığı nokta,

⁴⁷⁴ Fleischer, **a.g.e.**, s.202–203.

⁴⁷⁵ Jacobsen, **a.g.e.**, s.45.

⁴⁷⁶ Papastratis, **a.g.e.**, s.115.

⁴⁷⁷ Papastratis, **a.g.e.**, s.116.

⁴⁷⁸ Fleischer, **a.g.e.**, s.204.

⁴⁷⁹ Yunus Nadi Abalıoğlu, "Yunanistan'a Yardım", **Cumhuriyet**, 19 Temmuz 1941.

Amerika gibi büyük ülkelerin Yunanistan'ın ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılayabilecek olmasıdır.⁴⁸⁰

Nadi'nin eleştirdiği nokta ise işgal altında bulunan bir ülkenin, düşman toprağı olarak sayılması ve o bölgeye gönderilecek eşyaların işgal kuvvetlerinin eline geçeceği kuşkuvarının gereksiz olduğudur. Bu sözlerle İngiltere'nin abluka politikasını eleştiren Nadi, işgal güçlerinin, gönderilecek eşyaların Yunan halkına dağıtılması konusunda titiz davranması gerektiğini hatta; Türkiye, İsveç, İsviçre gibi tarafsız ülkelerden yollanacak yetkililerle durumun kontrolünün sağlanmasının mümkün olduğunu ifade etmektedir. Nadi yazısında, Yunan topraklarının işgale uğramış olmasıyla Yunan halkının İngiltere ve Amerika tarafından düşman sayılmaması gerektiğine ve Yunanistan'a yardımın, büyük devletler tarafından sağlanmasına vurgu yapmıştır.⁴⁸¹

Tüm bu gelişmeler paralelinde, Türk Planı hakkında, Ağustos 1941'de İngiltere'nin malzeme alım talebine Türkiye'den olumlu yanıt gelmiştir.⁴⁸²

Yaşanan İtalyan ve Alman işgalleri ve sosyo-ekonomik alanda gerçekleşen çöküşe, Amerikan kamuoyunun da öfke ve bıkkınlığını eklemek yanlış olmayacaktır. Yunanistan'ın içinde bulunduğu koşullara kayıtsız kalmayan ABD halkı, gizlemediği tepkisiyle kendi içindeki Yunan Lobisinin uyanmasına neden olmuştur. Amerika'da bulunan iki kuruluş, Yunanistan'daki durumun Amerikan kamuoyuna duyurulmasında önemli rol oynamışlardır. GWRA ve American Hellenic Educational Progressive Association⁴⁸³ (AHEPA), kamuoyunu bilgilendirmenin yanı sıra konunun ABD Hükümeti tarafından da ele alınmasında etkili olmuşlardır.⁴⁸⁴ GWRA tarafından Temmuz 1941'de ABD Hükümetinin Yunanistan'daki açlık konusunda bilgilendirilmesinin ardından, konu hakkında bir diğer başvuru Aralık 1941'de sürgün hükümeti başbakanı Tsouderos tarafından yapılmıştır.⁴⁸⁵ Aralık 1941'de Türk yardımlarının iki ay

⁴⁸⁰ Aynı yer.

⁴⁸¹ Aynı yer.

⁴⁸² Fleischer, **a.g.e.**, s.202.

⁴⁸³ American Hellenic Educational Progressive Association (AHEPA), 1922'de Amerika'da, Atlanta Georgia'da, bir grup Yunan göçmenin girişimiyle kurulmuştur. Kyrou, *a.g.m.* s.60.

⁴⁸⁴ Giorgos Kazamias, "*The Politics Of Famine For Occupied Greece*" s.40

⁴⁸⁵ Aynı yer.

öncesinden başlamış olması, Tsouderos'un konuya ilgi ve çözüm yolu aramada ne kadar geç kaldığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Türk Yardım Planından önce, 1941 kışında Kızılhaç Örgütünün yardımları Yunanistan'a ulaşmış, bu yardımlar ağırlıklı olarak sıhhi malzeme içerikli olmuştur. Bu yardım dâhilinde, 800.000 kalıp sabun dağıtılmış, 100.000 çocuk için 450 beslenme merkezi ve 74.000 çocuk için 130 sağlık merkezi hizmete sunulmuştur.⁴⁸⁶ Ancak bu ön yardımlar, Yunanistan'daki kötü gidişi durduramamıştır. Bu durum diğer yardımları hem ürün çeşitliliği hem de kaynak açısından zorunlu hale getirmiştir.

Bu bağlamda 1941 yılı ortalarından itibaren Türkiye üzerinden yardım gönderilmesi fikri ön plana çıkmıştır. Bu yardımlar için anahtar ülke konumunda görülen Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik koşullardan da bahsetmek yerinde olacaktır.

Savaşın başlamasıyla, Türkiye'nin ekonomik anlamda bağımlı olduğu Almanya ile siyasal anlamda yakın olduğu Müttefikler arasında kalmış olması, zorlu ekonomik sorunlarla karşılaşacağına habercisi olmuştur.⁴⁸⁷ Bu nedenle Koçak, ekonomisi Almanya'ya bağımlı bir Türkiye'nin dış politikada istediği şekilde "*denge oyunu*" oynayamayacağına vurgu yapmıştır.⁴⁸⁸ Ekonomik bağımlılığın dış politikaya doğrudan etkisinin en açık yansıması olan bu durum, Türkiye'yi kendi içinde tedbirler almaya zorlamıştır.

Savaşın ilk günlerinde Türkiye'de tüketim maddelerinde fiyat artışı gerçekleşirken, ürünlerin kalitesindeki düşüş de dikkati çekmiştir.⁴⁸⁹ Savaşın başlamasından yaklaşık 5 ay sonra, savaşın etkilerini azaltmak ve iktisadi bakımdan tedbir almak amacıyla Milli Korunma Kanunu hazırlanmış,⁴⁹⁰ 19 Şubat 1940 tarihli karar ile uygulamaya konmuştur.⁴⁹¹

1941'de ise Yunanistan'daki durumdan biraz daha farklı olarak, şiddetini hissettiren savaş, Türk ekonomisini etkilemeye devam etmiştir. Bu etki, Türkiye'de ya-

⁴⁸⁶ R. Clarence Lang, "*a.g.m*"

⁴⁸⁷ Koçak, **a.g.e.**, s.368.

⁴⁸⁸ Koçak, **a.g.e.**, s.367.

⁴⁸⁹ Murat Metinsoy, **a.g.e.**, s.67.

⁴⁹⁰ Koçak, **a.g.e.**, s.373.

⁴⁹¹ **A.g.e.**, s.388.

şanan gıda sorunlarının çözümünü kolaylaştırmak amacıyla, İaşe Müsteşarlığının kurulmasına neden olmuştur.⁴⁹²

Yunanistan'a yardım hazırlıklarının başladığı 1941 yılının Haziran ayında Türkiye'de ekmek üretimi konusunda alınan bir karar dikkati çekmektedir. Ekmek yapımında çavdar oranı yüzde 20'ye çıkarılmış, yüzde 30 oranında da arpa katılabilceği karara bağlanmıştır.⁴⁹³ Bu şekilde ekmek üretiminde temel madde olan buğday kullanımı azaltılmaya çalışılmıştır. Kararın alındığı tarih, yardım hazırlıklarının başladığı dönemde Türkiye'deki temel besin maddesi ekmeğin, içeriğinde yapılan değişiklik ve buğday tasarrufu açısından oldukça önemlidir. Bu bilgiye daha sonraki bölümlerde, Türkiye'nin Yunanistan'a gönderdiği yardım maddelerinin türleri açısından ve Yunanistan'a *buğdayı* yollamamasından kaynaklanan eleştirilere açıklık kazandırması için tekrar değinilecektir.

İngiltere'nin Yunanistan'a gıda ihracatı için ablukayı kaldırdığı döneme denk gelen karne uygulaması (Ocak 1942), Türkiye'de özellikle büyük şehirlerde, ekmek tüketimini sınırlandırmak ve ekmek sıkıntısını gidermek amacıyla uygulamaya konmuştur.⁴⁹⁴

Türkiye, savaşın yarattığı bu iç ortamda, 1941'in Ekim ayında fiilen yardım faaliyetlerine başlamış, 1942 yılı ortasına kadar Yunanistan'a acil ihtiyaç maddeleri yollamaya devam etmiştir.

⁴⁹² A.g.e., s.391.

⁴⁹³ Metinsoy, a.g.e., s.105.

⁴⁹⁴ A.g.e., s.108.

4.2. Yunanistan'a Giden Türk Yardımları

4.2.1. Kurtuluş Vapuru ve Yardımlar

Ekim 1941- Ağustos 1942 tarihleri arasında Yunanistan'a gıda yardımı öngören Türk Planı, İngiltere ve Türkiye arasında gerçekleşen müzakereler sonucu, İngiltere'nin Türkiye'den 5000 ton yiyecek maddesini satın almasıyla ve 13 Ekim 1941'de Kurtuluş vapurunun Pire'ye hareket etmesiyle başlamıştır.

Fakat tüm bunların öncesinde Türkiye'nin Yunanistan'a yardımlarını 1940 yılından başlatmak mümkündür. Cenevre'de bulunan bir kuruluş (Comité International de la Croix- Rouge) Türk Kızılay'ı aracılığı ile Yunanistan'a para yardımında bulunmuştur.⁴⁹⁵ 13 Kasım 1940'ta gerçekleşen bu olay, resmi anlamda 1941 yılı Ekim ayında başlayacak Türk yardımları için bir prova niteliği taşımıştır. Aracılık anlamında Türkiye'nin, Yunanistan'a yardım ulaştırmasında etkin bir rol oynamasının yanı sıra, kendi inisiyatifiyle gerçekleştirdiği yardımlardan bahsetmek, mevcut planların devreye girme aşamasından önce, Türkiye'nin bu konudaki hassasiyetinin anlaşılmasında önemli bir etken olacaktır.

Kasım 1940'ta yani Yunanistan'da İtalyan işgalinin başlamasından yaklaşık bir ay sonra Türk Kızılay Cemiyeti Selanik Kızılhaçı'na tetanos aşısı ve kangren serumunu göndermiştir.⁴⁹⁶

1941 Eylülünde ise yine Türk Kızılay'ı Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesine 75 tonluk tuz yardımında bulunmuştur.⁴⁹⁷ İngiltere ve ABD'nin finanse ettiği yardımların öncesinde Türkiye'nin kendi iradesiyle gerçekleştirdiği veya katkıda bulunduğu bu yardımlar, Türk yardım faaliyetlerinin bir bütün olarak ele alınması açısından önem arz etmektedir.

1941 Ekiminde, uygulamaya konan sevkiyat ve dağıtım organizasyonu, Türk Kızılay'ı ve Kızılhaç tarafından üstlenilmiş, gönderilecek gıda maddeleri ise UKCC (İngiliz Ticaret Anonim Şirketi), GWRA (Yunan Savaş Yardım Derneği) ve Avust-

⁴⁹⁵ EK 14- BCA, 256/723/15.

⁴⁹⁶ EK 15- KA, 2598/8.

⁴⁹⁷ EK 16- BCA, 179/235/6.

ralya Komitesinde bulunan İngiliz Komiteleri tarafından Türkiye'den satın alınmıştır.⁴⁹⁸

Türkiye'den satın alma işlemi için en fazla sermayeyi GWRA koymuş, toplanan para ABD tarafından, Türkiye'deki İngiliz Elçiliğine Londra üzerinden Ankara'ya havale edilmiştir.⁴⁹⁹

GWRA, yardımların planlı bir şekilde Yunanistan'a ulaşması için finansal desteğin yanı sıra, bu yardımları takip etmek üzere üç farklı merkezde, üç şirket kurmuştur. Kurulan bu üç şirket, Turk-Ellas (İstanbul'da), Ella-Turk (Atina'da) ve M. Fufas (New York'ta) yardım organizasyonuna katkı sağlamışlardır.⁵⁰⁰

Türkiye'den Yunanistan'a gönderilen yardımların finansal desteğini sağlama-sı açısından önemli bir rol oynayan GWRA, 1940'ta Yunanların İtalyanları geri püs-kürtmesinin, Amerika'daki Yunanlar üzerinde yarattığı heyecanlandırıcı etkinin bir tezahürü olarak kurulmuştur. 29 Ekim 1940'ta (Metaksas'ın İtalyan ultimatoma olumsuz cevabıyla) Amerika'da bulunan dört Amerikan-Yunan kuruluşu, diğer sivil toplum örgütlerini New York'ta birleştirmek ve Yunanistan'a yardım göndermek için bir gündem oluşturmuştur.⁵⁰¹

GWRA adını almadan önce, Vanderbilt Komisyonu olarak bilinen ve fahri başkanı Harold S. Vanderbilt olan GWRA'nın organize olma süreci 1940 yılında başlamış, 8 Kasım 1940'ta resmi olarak kurulmuş,⁵⁰² onursal başkan olarak Başpiskopos Athenagoras ve ilk ulusal başkan olarak Spyros P. Skouras seçilmiştir.⁵⁰³

Kuruluşundan iki gün sonra, New York Devlet Yönetimi GWRA'yı birleştirilmiş bir organizasyon olarak kabul etmiştir. Bundan kısa bir süre sonra kuruluş

⁴⁹⁸ **Ulus**, 14 Eylül 1941.

⁴⁹⁹ Kazamias, "Turks, Swedes and Famished Greeks", s.295.

⁵⁰⁰ Elçin Macar, "1941-1942 Kışında Türkiye'nin Açlıkla Savaşan Yunanistan'a Yardımları: Kurtuluş'tan Dumlupınar'a", **Toplumsal Tarih**, sayı:168, Aralık 2007, s.49.

⁵⁰¹ Kyrou, *a.g.m.*, s.59.

⁵⁰² Kitsikis, **Ellas kai Kseni**, Estia, Atina, s.167

⁵⁰³ Charles, C, Moskos, **Greek, Americans, Struggle and Success**, New Jersey, 2009, s.50.

ABD Dışişleri Bakanlığınca insani yardım grubu olarak tanınmış ve yasal olarak Yunanistan'a yardım sağlamak ve dağıtmak için yetkilendirilmiştir.⁵⁰⁴

Amerikalı Yunanlar arasında başlatılan yardım kampanyası sonucunda 5.632.608 dolar toplanmış,⁵⁰⁵ bu miktar içinden Yunan-İtalyan savaşının devam ettiği süreçte, Alman işgali başlamadan yaklaşık beş ay önce Atina'ya; gıda, ilaç, yardım malzemesi temin edilmesi ve savaşta ölen askerlerin ailelerine destek sağlanması amacıyla 3.750.000⁵⁰⁶ dolar tutarında yardım gönderilmiştir.⁵⁰⁷

Bundan sonraki süreçte, GWRA adlı kuruluşun aktif olarak rol oynadığı yardım faaliyeti içinde Türkiye de yer almıştır. 1941'in yaz ve sonbahar aylarında uzun süren müzakereler sonunda GWRA, Kurtuluş vapuruyla Yunanistan'a gönderilecek yardımlardan 20 bin tonluk miktarın ödemesini karşılayabileceğini belirtmiştir.⁵⁰⁸ Öyle de olmuş ve Türkiye'den satın alınacak ürünler için 1.400.000 dolar ödemiştir.⁵⁰⁹ Ulvi Keser, Yunanistan'ın Açlık Dönemi ve Türkiye adlı kitabında, Mark Mazower'in Kurtuluş vapurunun GWRA ve İngiltere Hükümetinin Yunanistan'a yardım konusunda aldıkları karar sonrasında gönderildiği görüşüne karşı çıkarak, böyle bir şeyin söz konusu olmadığını, vapurun tümüyle Türk Kızılay Cemiyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yalnızca işgal altındaki yardıma muhtaç Yunanistan'a yardım etme gayretlerinin bir tezahürü olduğunu söylemektedir.⁵¹⁰ Bu araştırmada kullanılan eserler ve belgelere bakıldığında, Kurtuluş'un GWRA ve İngiliz UKCC Şirketinin finansmanlığı ile Yunanistan'a sevkiyatı gerçekleştirdiği görüşü daha fazla ağırlık kazanmaktadır. Tüm bunların dışında Türkiye'nin, Yunan halkına, kendi iradesiyle de bazı yardımlarda bulunduğu bir gerçektir.

⁵⁰⁴ Kyrou, *a.g.m.*, s.60

⁵⁰⁵ Kitsikis, **Ellas kai Kseni**, s.167

⁵⁰⁶ Bu miktar, GWRA tanıtım dergisinden edinilen bilgi doğrultusunda yazılmıştır. Ancak Kitsikis bu miktarı 3.336.700 dolar olarak belirtmektedir. Kitsikis, **Ellas kai Kseni**, s.168.

⁵⁰⁷ Greek War Relief Association of the United States tanıtım dergisi s.3.

⁵⁰⁸ Aynı yer.

⁵⁰⁹ Kitsikis, **Ellas kai Kseni**, s.168.

⁵¹⁰ Ulvi Keser, **Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.247. *Ulvi Keser'in kitabında 360. dipnot olarak verilen bu bilgide Mark Mazower'in verdiği bilgiyi aktarırken, Mazower'in eserinden sayfa numarası belirtmemesi de karşılaştırma açısından karışıklık yaratmaktadır. Bu bilgi için Bkz. Mazower, a.g.e, s.73.*

Kuruluşun (GWRA) başkanı Spiros Skouras, yardımlar konusunda oldukça etkili olmuş ve sürekli Washington'daki Yunanistan Büyükelçisi ile temasta bulunmuştur.⁵¹¹

Türk yardımının uygulanma safhasında, Türkiye'deki İngiliz Büyükelçiliği de etkin rol oynamış ve Türkiye ile yüz yüze temas kurulmasında ve yardımı götürecektir vapurların ihracat ruhsatı almalarında etkili olmuştur.⁵¹² Atılan her adımda Foreign Office'e rapor verilmiş ve UKCC bilgilendirilmiştir.⁵¹³

Bu doğrultuda, yardım faaliyetlerinde başrolü; GWRA, UKCC ve Türkiye üstlenirken, Uluslararası Kızılhaç Örgütü Yunanistan'a gönderilen yardımların dağıtım konusundaki sorumluluğu üzerine almıştır. Organizasyonun perde arkasında ise Ankara'daki İngiliz Büyükelçiliği ve Foreign Office aktif şekilde durumu kontrol altında tutmuşlardır.

Yunanistan'a gıda sevkiyatının başlama aşamasına kadar geçen sürede, ulaştırma ve yeni vapur bulma gibi sorunlar yaşanmış, ancak bu sorun Ulaştırma Bakanlığının Kurtuluş vapurunu devreye sokmasıyla çözümlenmiştir.⁵¹⁴

2720 tonluk Kurtuluş vapurunun, 13 Ekim 1941 tarihindeki ilk seferi için hazırlıklar yapılmış, vapurun izleyeceği rota Türk yetkililere bildirilmiştir. Kurtuluş'un izleyeceği güzergâh, Alman, İtalyan ve İngiliz yetkililerinin vereceği rota müsaadesi ile belirlenmiştir. Ancak, çoğu zaman üç izinden birinin ya da ikisinin verilmemesi sonucu, vapurun hareket tarih ve saatinin değişmesi gibi problemler yaşanmıştır.⁵¹⁵

8 Ekim 1941'de Apogevmatini gazetesi Kurtuluş'un Yunanistan'a fasulye, lakerda ve yumurta gibi önemli gıda maddelerini taşıyacağını belirtmiştir.⁵¹⁶

⁵¹¹ Kitsikis, **Ellas kai Kseni**, s.168.

⁵¹² Kazamias, "*Turks, Swedes and Famished Greeks*", s.295.

⁵¹³ Aynı yer.

⁵¹⁴ Erkin, **a.g.e.**, s.129; Kurtuluş, 1882 yılında İngiltere'de imal edilmiş ve burada Euripides adıyla işletilmeye başlanmıştır. Kurtuluş'un Türkiye macerası ise 1930 yılında Taviloğlu ailesi tarafından satın alınması ve adının Bülent olarak değiştirilmesiyle başlamıştır. Macar, *a.g.m.* s.51

⁵¹⁵ Erkin, **a.g.e.**, s.129.

⁵¹⁶ **Apogevmatini**, 8 Ekim 1941.

13 Ekim 1941’de sefere başlayan Kurtuluş vapuru, seferlerini 20 Ocak 1942’ye kadar sürdürmüştür. Kurtuluş ilk seferine, GWRA’nın satın almış olduğu, 800 ton bakliyat, 45 ton yumurta, balık malzemesi, sağlık malzemesi ve giyim eşyası ile çıkmıştır.⁵¹⁷

15 Eylül 1941 tarihinde Kızılay ile Türk Dışişleri Bakanlığı arasında gerçekleşen bir yazışmada, savaştan dolayı Türkiye’nin Yunanistan ile arasında posta nakliyatı bulunmadığından, Türkiye’de yaşayan Rumların Yunanistan’daki akrabaları ve tanıdıklarına gönderecekleri yardımları da Kurtuluş vapuru ile ulaştırmalarına izin verildiği belirtilmektedir.⁵¹⁸

27 Ekim 1941’de ikinci seferi için Pire’ye hareket eden Kurtuluş,⁵¹⁹ içinde fasulye, nohut, mercimek, yumurta, soğan ve lakerda bulunan, toplamda 2500 tonluk yardım maddesini ve İngiliz Kızılhaçı’nın vermiş olduğu 51 tonluk ürünü de Yunanistan’a ulaştırmıştır.⁵²⁰ 31 Ekim tarihinde Apogevmatini gazetesi Kurtuluş’un dönüş için Türk karasularına girdiğini belirtmiş ve Kurtuluş’un seyrinin telsiz mesajlarından takip edildiğini eklemiştir.⁵²¹

Türkiye’den Yunanistan’a gönderilecek yardımlar konusunda sistemli bir gönderi planı yapılmış ve kamuoyu bu plandan haberdar edilmiştir. Belirlenen hususlar Kasım 1941’de kamuoyuna şu şekilde duyurulmuştur:

1.Paket gönderecekler bir istida ile gümrük müdürlükleri vasıtası ile veya doğrudan doğruya Gümrük ve inhisarlar vekâletine müracaat edecekler ve alacakları müsaade yazısı ile birlikte müsaade edilen eşyanın yeni Postane Caddesi’nde Kızılay Han’ında Kızılay İstanbul Mümessilliğine teslim veya posta ile göndereceklerdir.

⁵¹⁷ Macar, *a.g.m.*, s.51.

⁵¹⁸ EK 17- BCA, 179/235/30. Belgede dikkati çeken bir nokta ise, vapur isminin Adana olarak belirtildiği ve daha sonra üstü çizilerek Kurtuluş olarak düzeltilmiştir. Yardımların Yunanistan’a ulaşması için kullanılacak vapurun adı ilk olarak Adana olarak belirlenmiş fakat daha sonra bu vapurun adının Deniz Nakliyat Başmüdürlüğü’nden Kurtuluş olduğu öğrenilerek değiştirilmiştir..

⁵¹⁹ Apogevmatini gazetesi Kurtuluş’un ikinci seferi için belirtilen tarihi 24 Ekim 1941 tarihinde okuyucularına duyurmuştur.

⁵²⁰ **Tan**, 28 Ekim 1941.

⁵²¹ **Apogevmatini**, 31 Ekim 1941.

2. Bir kişi ayda yalnız 5 kg ağırlığında⁵²² ve en çok 10 Lira kıymetinde paket gönderilebilecektir.

3. Paketlerin içine konacak şeyleri Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti tayin edecektir.

4. Kızılaylarca bu paketler gidecek vapurun yükünün müsaadesine göre sıraya konarak Yunanistan'da alakalı makamlara teslim edilecektir.⁵²³

Cumhuriyet gazetesinde belirtilen bu hususlar, bireysel olarak yardım göndermek isteyen halkı bilgilendirirken, dikkati çeken bir diğer nokta bir kişinin ayda yalnızca 5 kg ağırlığında ve 10 lira değerinde yardım maddesi gönderebileceğidir. Ayrıca yardımları ulaştırma görevinin Kızılay'a ait olduğu ve paketlerin içlerine konacak maddelerin Gümrük ve Tekel Bakanlığınca belirleneceği ifade edilmiştir.

Kasım 1941'de The New York Times gazetesi Kurtuluş'un Türkiye'ye döndüğü haberine yer verirken, gazetede vapurun Yunanistan'dan getirdiği vahim haberler de yer almıştır. Kurtuluş'un bir önceki seferine oranla Yunanistan'da durumun beş kat daha kötüleştiğinin belirtildiği gazetede, Kızılhaç'ın sadece Atina'da günde 50 acil yardım çağrısı aldığı ifade edilmiştir. Bu yardım çağrılarının tamamının açlık vakaları olduğu ve hastaların iyileşmekten çok uzak oldukları da ayrıca belirtilmiştir.⁵²⁴

Aralık 1941'e kadar Kurtuluş, gerçekleştirdiği seferlerde toplamda 10 bin ton gıda maddesini Yunanistan'a sevk etmiştir.⁵²⁵ Türkiye'den Yunanistan'a giden sandıktaki ürünler, Pire Limanı'na teslim edilirken, hububatlar Pire yakınlarındaki Senjori limanına bırakılmıştır.⁵²⁶

Kurtuluş'un taşıdığı ürünlerin miktarı ve çeşitleri kadar, yardımları gönderenler de önem taşımaktadır. Türkiye'den Yunanistan'a gönderilen yardımlar konusunda bir tasnif yoluna gidilecek olursa; kurumlar arası olarak Kızılay'dan Kızılhaç'a;

⁵²² Apogevmatini, 27 Aralık 1941.

⁵²³ Cumhuriyet, 22 Kasım 1941.

⁵²⁴ The New York Times, 21 Kasım 1941

⁵²⁵ Cumhuriyet, 8 Aralık 1941. Elçin Macar bu miktarı 9.800 ton olarak vermektedir. Bu bağlamda belirtilen sayılar arasında büyük fark bulunmamaktadır. Bu maddelerin 6735 tonu gıda maddeleri, 140 tonu özel koliler geri kalanı ise ilaç ve giysidir. Macar, a.g.m. s.53

⁵²⁶ Tan, 9 Aralık 1941.

mesleki dayanışmanın bir gereği olarak çeşitli meslek grupları arasında ve ayrıca iki ülke vatandaşları arasında yardımlar gerçekleştirilmiştir. Resmi ve gayri resmi yardımlar şeklinde de bir tasnif yapmak mümkündür.

Yardım sürecinde, Yunanistan'da yakınları bulunan Türk vatandaşlarının devreye girmesi uzun sürmemiştir. Gönderilen yardımların, Yunanistan'daki sahiplerine makbuz karşılığında verilmesine özen gösterilmiştir. Yardım konusundaki organize girişimler Türkiye'de yakınları bulunan Yunanlar arasında heyecan yaratmış, yardım isteğini belirten pek çok mektup yazılmıştır. Ancak savaşın olumsuz etkilerini yaşayan Türkiye, Yunanistan'daki yakınlarına yardım göndermek isteyen kendi vatandaşları için, kısıtlamalar içeren çeşitli kurallar getirmiştir. Buna göre, yardım etmek isteyen bir Türk vatandaşı, Yunanistan'a ayda yalnızca bir kereye mahsus en çok birer kilo fasulye, makarna, mercimek, sucuk, salam, yağ, konserve, şekerleme ve bisküvi gönderilebilecekti.⁵²⁷

Ancak yardımların toplanmasından ve gönderilmesinden çok, bu yardımların dağıtılmasında ve yerlerine ulaştırılmasında sorunlar çıkmıştır. Sonunda 1941 yılının Aralık ayında farklı bir uygulama yoluna gidilmiş, gönderilen ürünler hastane ve yetimhanelerde pişirilip dağıtmaya başlanmıştır. Pişirilen bu yemeklerden 1941 yılı sonu itibariyle 250 bin kişi faydalanmaya başlamış, gıdalar günlük olarak, belirlenen sıra ile pişirilmiştir.⁵²⁸

24 Kasım 1941'e gelindiğinde Kurtuluş, 1500 ton patates, nohut, fasulye, yumurta, soğan ve diğer gıda maddelerini götürmek üzere üçüncü kez Pire'ye hareket etmiştir.⁵²⁹

12 Aralık 1941'de dördüncü seferi için yola çıkan Kurtuluş, Türkiye'ye dönüşünün ardından, beşinci seferi için, 23 Aralık 1941'den itibaren Türk Ticaret Bankasının tedarik ettiği fasulye, nohut, patates, mercimek, konserve balıkları yüklemeye başlamıştır.⁵³⁰

⁵²⁷ **Tan**, 7 Aralık 1941.

⁵²⁸ **Tan**, 7 Aralık 1941.

⁵²⁹ **Tan**, 25 Kasım 1941.

⁵³⁰ **Tan**, 23 Aralık 1941.

Kurtuluş beşinci seferi için 28 Aralık 1941 tarihinde yola çıkmıştır.⁵³¹ Kurtuluş bu seferinde, 750 koliyi Atina'ya ulaştırmıştır. Bu sevkiyatın içinde ayrıca 2000 kilogramlık, 500 gramlık ve 250 gramlık paketler halinde hazırlanmış incir de yer almıştır.⁵³²

Türkiye'den Yunanistan'a gönderilen yardımlar arasında bulunan yumurtaların sandıklarının Türkiye tarafından geri istenmesi Yunanistan'dan -Ocak 1942'de Yunan halkının içinde bulunduğu durumu anlatan bir cevap gelmesine neden olmuştur. Yumurta sandıklarının günlük sayısı yüzleri aşan ölümlere tabut yetiştirmek için kullanıldığı cevabı, 1942 yılının başında halkın içinde bulunduğu durumu göstermesi açısından önemlidir.⁵³³

Ancak Kurtuluş'un beşinci seferinden iki gün önce Türk Hükümeti, (26 Aralık 1941'de) yardımı durdurma kararı almıştır.⁵³⁴ Kitsikis, verilen bu kararda Türkiye'nin krizin eşiğinde olmasının büyük rolü olduğunu ifade etmektedir. Ancak vapur seferleri Ankara'daki İngiliz ve Amerikan Büyükelçiliklerinin baskılarıyla yeniden başlamıştır.⁵³⁵ Türkiye'de yaşanan yüksek fiyat artışı⁵³⁶ zaman içinde yardımların azalmasında önemli rol oynamıştır.

20 Ocak 1942 günü Kurtuluş vapurunun Marmara Adası'nda karaya oturması ve altıncı seferini tamamlayamaması, Türk kamuoyunda ve Yunan kamuoyunda üzüntüyle karşılanmıştır. Kurtuluş'un batmasının ardından Yunan başbakanı Tsolakoglou bir beyanat vermiş, Kurtuluş vapuru yerine başka bir vapurun tahsis edileceğine olan inancını vurgulamıştır. Beyanatında, Türkiye için "dost komşu devlet" ifadesini kullanan ve Yunan halkını minnettar olarak niteleyen Tsolakoglou, yeni

⁵³¹ **Ulus**, 26 Aralık 1941. Emmanuel Tsouderos Episitismos adlı kitabında Kurtuluş'un sefer tarihlerini liste halinde yazmıştır. Tsouderos'a göre Kurtuluş'un seferleri şu şekildedir: 1. Sefer 16 Ekim 1941, 2. Sefer 11 Kasım 1941, 3. Sefer 26 Kasım 1941, 4. Sefer 15 Aralık 1941, 5. Sefer 5 Ocak 1942. Bkz. Emanouel Tsouderos, **Episitismos**, Argiris Papazisi, Athina, 1946, s.92.

⁵³² **Tan**, 27 Aralık 1941.

⁵³³ Falih Rıfki Atay, "*Yunan Açlığına Karşı*", **Ulus**, 24 Ocak 1942.

⁵³⁴ Kazamias, "*Turks, Swedes and Famished Greeks*", s.296.

⁵³⁵ Kitsikis, **Ellas kai Kseni**, s.177.

⁵³⁶ Türkiye'nin 1941 yılı başındaki ekonomik durumunu ortaya koyan başka bir olay da 13 Ocak 1941'de İstanbul'da ekmek karnesi uygulamasına başlanmasıdır. Bu uygulamayla işçilere günde 750 gram, çocuklara bunun dörtte biri ve diğer vatandaşlara da 375 gram ekmek dağıtılmaya başlanmıştır. **Ulus**, 14 Ocak 1941.

bir vapur tahsis edilene kadar durumun idare edilmesi için çaba sarf edileceğini eklemiştir.⁵³⁷

Yunan araştırmacı Procopis Papastratis Kurtuluş'un battığı zamana kadar (Ocak 1942) gerçekleştirdiği beş seferde toplamda 6.735 ton ürün taşıdığını ve tamamlayamadığı son seferinde ise 1800 tonluk ürün taşımakta olduğunu belirtmektedir.⁵³⁸ Fleischer ise aynı konuda, Kurtuluş'un sadece kurutulmuş sebzedden oluşan 20 bin tonluk ürünü Yunanistan'a ulaştıramadığını belirtmektedir.⁵³⁹

Kurtuluş'un batışından sonra Tunç vapurunun Yunanistan'a sevkiyatı devam ettireceği gündeme gelmişse de, Tunç'un daha önce başka bir şirket tarafından kiralanmış olması, seferlere Dumlupınar'ın devam etmesinin karar verilmesine neden olmuştur.⁵⁴⁰

4.2.2. Yardımlarda Dumlupınar Vapuru

Özellikle 1942 yılına gelindiğinde Türkiye'de yaşanan yüksek fiyat artışı zaman içinde yardımların azalmasında önemli rol oynamıştır. Kazamias, Türk Planına son darbenin yine Türkiye tarafından indirildiğini belirtmekte ve tüm önemli gıdaların ihracını men eden 2 Şubat 1942 tarihli kararın nedeninin, Türkiye'nin yaşadığı gıda sıkıntısı olduğunu ifade etmektedir.⁵⁴¹ Bu durumda aslında Kazamias'ın vurguladığı "son darbe" Türkiye'nin bilinçli şekilde uyguladığı bir politikadan ziyade, var olan koşulların Türkiye'yi zorunlu kıldığı bir durumdur.

Türkiye'nin kendi iç durumu doğrultusunda, gıda yetersizliğinin ve stokçuluğun artışı sonucu verilen bu karar, zaten çeşitli aksaklıklara rağmen yürütülen yar-

⁵³⁷ EK 18- BCA, 171/185/20.

⁵³⁸ Papastratis, **a.g.e.**, 116 ; Papastratis'in verdiği aynı rakamlara Emmanuel Tsouderos da Episitismos adlı kitabında yer vermiştir. Bkz. Emmanuel Tsouderos, **a.g.e.**, s.24. Hionidou da aynı şekilde Ekim 1941- Şubat 1942 tarihleri arasında, Türkiye'den Yunanistan'a ulaştırılan yardımların toplamda, 10 bin tondan az olduğunu ve bu ürünlerin yalnızca Atina şehri için tahsis edildiğini belirtmektedir. Hionidou, **a.g.e.**, s.34.

⁵³⁹ Fleischer, **a.g.e.**, s.203.

⁵⁴⁰ Elçin Macar, **İşte Geliyor Kurtuluş: Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'a Yardımları (1941–1942)**, İzmir Ticaret Odası Kültür, Sanat ve Tarih Yayınları 9, İzmir, 2009, s.111.

⁵⁴¹ Kazamias, "*Turks, Swedes and Famished Greeks*", s.296.

dımların daha da azalmasına yol açmıştır. Aynı günlerde İngiltere'nin ablukayı kaldırma kararını duyurmasının da Türkiye'nin bu kararıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda Türkiye'nin yardımları azaltması kararı, İngiltere'yi, Yunanistan konusunda endişelendirmiş ve ablukayı kaldırma kararına yöneltmiş olduğu ihtimal dâhilindedir.

Bu gelişmelere bağlı olarak, Türk yardımları insani boyutuyla Yunanistan'a yarar sağlamıştır. Ancak 1942 yılında, gönderilen gıda maddelerinin niceliklerindeki azalma ve Türk Ticaret Bakanlığının yardımları durdurma kararı görünürde olumsuz bir gelişme olarak algılansa da, ablukanın kaldırılmasını hızlandıran bir gelişme olması açısından önemlidir. Kısacası Yunanistan'a Türkiye üzerinden gönderilen yardımlar -ki bazı araştırmacılara göre hiçbir yarar sağlamamıştır- hem başlarken ve uygulanırken hem de son bulurken yararlı olmuştur.

Daha genel bir değerlendirme yapılacak olursa İkinci Dünya Savaşı yıllarında işgale uğrayan Yunanistan'a, savaşa katılmamış olan Türkiye üzerinden herhangi zarar verilmediği, aksine bu ülkenin savaşın zorluklarının üstesinden gelmesinde Türkiye'nin ciddi katkılarının olduğu söylenebilir. Bu arada söz konusu yardımların, Türkiye'nin kendi içinde bulunduğu durum ve Mihver devletleriyle olan ilişkileri gereği askeri nitelik taşımadığı, sadece insani boyutuyla konuya yaklaşıldığı da bir gerçektir.

Kurtuluş'un batmasının ardından, Dumlupınar vapuru devreye sokulmuştur. 21 Şubat 1942'de, gıda sevkiyatına devam etmek üzere⁵⁴² hazırlanan Dumlupınar vapuruna, 900 ton fasulye ve 500 ton patates yüklenmiştir. Diğer yiyecek maddelerinin yüklenmesine de devam edilmiş ve batan Kurtuluş vapurundaki kolilerin yerine yeni koliler gönderilmesine izin verilmiştir.⁵⁴³ Böylelikle Dumlupınar Yunanistan'a ilk seferi için yola çıkmıştır. Dumlupınar, 26 Şubat 1942'de 2057 ton gıda ile Yunanistan'a ulaşmıştır.⁵⁴⁴

⁵⁴² Macar, *a.g.m.*, s.53.

⁵⁴³ **Cumhuriyet**, 13 Şubat 1942.

⁵⁴⁴ **Eleftheron Vima**, 26 Şubat 1942.

26 Mart 1942'de Pire'ye tekrar hareket eden Dumlupınar vapuru;⁵⁴⁵ fasulye, incir, yumurta, zeytin, domuz eti gibi gıda maddelerini Yunanistan'a ulaştırmıştır. Aynı vapurla gönderilmek üzere 10 ton kestane, 50 ton kadar elma hazırlanmış, son dakikada gümrük idaresi bunların takasa tabii olduklarını ileri sürdüğünden ülke dışına çıkarılması mümkün olmamıştır.⁵⁴⁶

Ayrıca 1000 Yunanlı çocuğun Türkiye'ye getirilmesi konusunda, Apogevmatini gazetesinde, bu çocukların Dumlupınar'ın ikinci seferinden dönüşü sırasında getirileceği haberleri yer almıştır.⁵⁴⁷ Aynı haberde, Suriye'ye 1000, Mısır'a 5000 ve İsviçre'ye 5000 çocuğun gönderilebileceği belirtilmiştir.⁵⁴⁸ Bunun yanı sıra Mısır ve Sudan'a gönderilecek Yunan çocukların, yolculuklarını Sudan gemileriyle yapacakları ifade edilmiştir.⁵⁴⁹ Ancak daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere Yunan çocukların getirilme planı başarıya ulaşamamıştır.

Kitsikis, gerçekleştirilen bu ikinci seferin ardından Dumlupınar'ın taşıyacak baklagil ve patates bulamadığını belirtirken, vapurun; fındık, ceviz, incir kuru üzüm ve zeytinle doldurulduğunu belirtmektedir.⁵⁵⁰

Basın Birliğinin Yunan meslektaşlarına dağıtılmak üzere hazırlattığı 900 kg fasulye ile 500 kg kuru üzüm ve 500 kg sardalye de Dumlupınar'ın aynı seferinde gönderilmiştir. İkinci seferinde Dumlupınar vapuru, bunlardan başka 440 tonluk koliyle Kızılay'ın Yunan Kızılhaç'ına hediye ettiği 500 battaniyeyi de Pire'ye götürmüştür.⁵⁵¹

Dumlupınar vapurunun gerçekleştirdiği seferlerin yanı sıra, Ella- Turk Şirketi Mihver yetkililerinden aldığı izin doğrultusunda Nisan 1942'de Yunanistan'a önemli miktarda gıda göndermiştir. Bulgaristan ve Sırbistan'dan elde edilen 1800 ton fasul-

⁵⁴⁵ **Cumhuriyet**, 26 Mart 1942; EK 19- BCA, 169/176/13 numaralı belgede, Dumlupınar vapurunun hareket tarihi 26 Mart 1942 olarak belirtilmektedir.

⁵⁴⁶ **Cumhuriyet**, 26 Mart 1942.

⁵⁴⁷ **Apogevmatini**, 21 Şubat 1942.

⁵⁴⁸ **Apogevmatini**, 21 Şubat 1942.

⁵⁴⁹ **Apogevmatini**, 21 Şubat 1942.

⁵⁵⁰ Kitsikis, **Ellas kai Kseni**, s.176.

⁵⁵¹ **Cumhuriyet**, 26 Mart 1942.

ye, 1600 ton pirinç, 300 ton mercimek, 150 ton şeker ve 1.728.000 adet yumurta Nisan ayının ortasında Yunanistan'a ulaşmıştır.⁵⁵²

24 Nisan 1942'de Dumlupınar üçüncü seferini gerçekleştirmek üzere yola çıkmıştır. Bu seferinde, kuru sebze, yumurta, kuru meyve, fındık zeytin gibi ürünler taşımıştır.⁵⁵³

Mayıs ayında (1942) dikkati çeken bir nokta ise Yunanistan'daki gıda durumunda kısmi bir düzelme görülmesi ve Türkiye'de durumun gittikçe kötüye gitmesidir. Bu dönemde ablukanın kaldırılmış olmasından dolayı, Yunanistan'a İskenderiye ve Hayfa'dan 8 bin ton buğday, Ella-Türk Şirketi aracılığıyla Yugoslavya'dan 4 bin ve Bulgaristan'dan 5 bin ton hububat, ayrıca Almanya ve İtalya'dan çeşitli gıda maddeleri ulaşmıştır. Bu sevkiyatlarla beraber Mayıs ayından itibaren halka, haftada dört gün kişi başına 80 ve diğer üç günde de 50 dirhem⁵⁵⁴ ekmeğe verilmeye başlanmıştır. Fakir halka gıda dağıtmak amacıyla kurulmuş olan aşevleri, günde 300 bin kap yemek dağıtır hale gelmiştir. Ayrıca, bir İsveç vapurunun getirdiği ilaç ve aşılar sayesinde, halkın sağlık durumunda da ilerleme kaydedilmiştir.⁵⁵⁵

İkinci Dünya Savaşı sadece savaşan ülkeleri değil, savaşın dışında kalan ülkeleri de olumsuz etkilemiştir. Tüm dünyanın savaş halinde olması, hemen her ülkenin ciddi ekonomik sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Bu durum Türkiye için de geçerlidir. 1942 yılında, Yunanistan'a yardım faaliyetine devam eden Türkiye'de ekonomik problemlerin ortaya çıktığı görülmüştür. 1942 yılında piyasada dolaşan para miktarı, savaştan hemen önceki yıl olan 1938'e göre 3.84 kat artmıştır.⁵⁵⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, özellikle Yunanistan'da açlığın en yoğun olarak hissedildiği 1941 ve 1942 yıllarında, Türkiye üzerinden, yardımların yapıldığı, bu yardımların Kurtuluş ve Dumlupınar vapurları vasıtasıyla gerçekleştirildiği konusun-

⁵⁵² Proia, 19 Nisan 1942.

⁵⁵³ Elçin Macar, **a.g.e.**, s.125

⁵⁵⁴ Kitsikis bu miktarları, haftanın üç günü 157 gram ve haftanın 4 günü 254 gram olarak ifade etmiştir. Kitsikis, **Ellas kai Kseni**, s.178. Aynı dönemde Türkiye'de kişi başına dağıtılan ekmeğin miktarına bakıldığında Yunanistan'ın durumunun Türkiye'den iyi olduğunu söylemek mümkündür.

⁵⁵⁵ EK 20- KA, 2599/51-2.

⁵⁵⁶ Mehmet Altan, **Süperler ve Türkiye; Türkiye'de Amerikan ve Sovyet Yatırımları**, AFA Türkiye Üzerine Araştırmalar I, İstanbul, 1986, s.66.

da neredeyse bütün araştırmacılar hemfikirdir. Ancak vapurların sefer sayısı, taşınan ürünlerin niteliği ve miktarı konusunda bir görüş birliği yoktur.

Öyle ki, Kazamias, Ekim 1941'den Ağustos 1942'ye kadar iki Türk vapuru Kurtuluş ve Dumlupınar'ın, 8 sefer düzenlediğini ve toplamda 14.031 tonluk gıda maddesini Yunanistan'a ulaştırdığını belirtirken,⁵⁵⁷ Kitsikis Kurtuluş ve Dumlupınar'ın toplamda on sefer gerçekleştirdiğini ve bu seferler sonunda toplamda 17.500 ton yardım maddesini Yunanistan'a ulaştırdığını ifade etmiştir. ICRC'nin resmi internet sitesinde, İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'a yapılan yardımlar çerçevesinde, Ekim 1941'den Ağustos 1942'ye kadar toplamda 45.000 ton gıda ulaştırıldığından bahsedilmektedir.⁵⁵⁸ Söz konusu bilgiye; ablukanın kaldırılma tarihi, çeşitli arşiv belgeleri ve bu dönemde Ekim 1941- Şubat 1942 arasında sadece Türkiye'den giden yardımlar penceresinden bakıldığında,- Türkiye'den ortalama 17.000 ton yardım gitmiştir- geriye kalan büyük miktarın, ablukanın kaldırılması sonrasında başta İsveç ve Kanada olmak üzere çeşitli ülkelerden gitmiş olma ihtimali vardır.

Türk Planı kapsamında ulaştırılması hedeflenen miktar, 50 bin ton idi. Yukarıdaki veriler ışığında Kazamias ve Kitsikis'in verdiği rakamlar arasında yaklaşık olarak 3.500 tonluk bir fark bulunmakta ve daha önemlisi iki vapurların gerçekleştirdiği sefer sayıları konusundaki çelişki dikkati çekmektedir. Bu farkın Kazamias'ın on yerine sekiz sefere dayalı rakamlardan hareket etmesinden kaynaklandığını söylemek mümkündür.⁵⁵⁹

Kurtuluş vapuruna ait resmi internet sitesinde Kurtuluş'un dört sefer gerçekleştirdiği belirtilmektedir.⁵⁶⁰ Ancak Elçin Macar Kurtuluş'un altıncı seferini gerçekleştirirken Marmara Adası'nda karaya oturduğunu belirtmektedir.⁵⁶¹ Gerçekleştiremediği bu sefer dışında, Kurtuluş beş sefer tamamlamıştır.

⁵⁵⁷ Kazamias, "Turks, Swedes and Famished Greeks", s.296; Ancak Kazamias, "The Politics of Famine Relief For Occupied Greece" adlı diğer makalesinde Kurtuluş ve Dumlupınar vapurlarının toplamda 6.500 ton gıda sevk ettiğini belirtmektedir. s.48.

⁵⁵⁸ www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/html/57JNXZ, Erişim tarihi: 2 Mart 2010.

⁵⁵⁹ Kazamias, Kurtuluş vapurunun 1942 yılının Haziran ve Temmuz aylarında gerçekleştirmiş olduğu iki seferi göz önünde tutmamıştır. Bu da onun verdiği rakamın daha aşağıda kalmasına yol açmıştır.

⁵⁶⁰ www.sskurtulus.com/vapurlar.htm, Erişim Tarihi: 28 Ocak 2010.

⁵⁶¹ Macar, a.g.m, s.53.

Bu konuda aktarılan rakamsal farklılıkların nereden kaynaklandığını anlamak ve daha doğru bilgilere ulaşmak için Dumlupınar vapurunun Haziran ve Temmuz 1942 tarihlerinde gerçekleştirdiği seferlere geri dönmekte yarar vardır.

Dördüncü seferine 6 Haziran 1942 günü çıkan Dumlupınar; kuru üzüm, incir, fındık, tuzlu balık (lakerda ve kefal), yumurta, ceviz, zeytin, fasulye, kinin ve tuzlu yabani domuz eti taşımış, bu sevkiyat ile 2.180 tonluk gıda maddesini Yunanistan'a ulaştırmıştır.⁵⁶²

Haziran 1942'de, Yunanistan'da sıcak havalara bağlı olarak salgın hastalıklar tekrar artış göstermiştir. İngiliz Büyükelçiliği, Yunanistan'da, salgın hastalıklar ile mücadelede kullanılması için birtakım maddelerin Yunanistan'a ihracını rica etmiştir. Bu istek doğrultusunda Türkiye'den Yunanistan'a 60 ton kömür, 20 ton mazot, 10 ton sabun, 2 ton süzölmüş petrol, 2 ton rafine edilmiş yağ ve uygun miktarda sarımsak gönderilmesine karar verilmiştir. Normal şartlarda bu maddelerin ihracına izin verilmemesi ancak bu maddelerin dezenfektasyonda kullanılacak olması ve miktarlarının fazla olamaması sonucu bu sevkiyat uygun görülmüştür.⁵⁶³

Dumlupınar beşinci seferi için 19 Temmuz 1942 günü İstanbul Limanı'ndan hareket etmiştir.⁵⁶⁴ 21 Temmuz'da Pire Limanı'na giriş yapan vapura ait raporda, bir önceki seferde taşınmış olan ürünlerin dört gün önce bitmiş olduğu ve Yunan halkının Dumlupınar vapurunu beklemekte olduğu belirtilmektedir.⁵⁶⁵

⁵⁶² EK 21- KA, 2599/49-1.

⁵⁶³ EK 22- BCA, 163/140/10.

⁵⁶⁴ EK 23- BCA, 169/176/37.

⁵⁶⁵ EK 24- KA, 2599/45.

4.3. Yunanistan'daki Açlığın Bilançosu

4.3.1. Türk Yardımları ile İlgili Genel Değerlendirme

Kurtuluş ve Dumlupınar'ın gerçekleştirdiği on sefer sonunda İngiltere ve Türkiye cephesinde bir gelişme yaşanmıştır. İngiliz Elçiliği Ticaret Müdürlüğü 1 Ağustos 1942'de, Kızılay Genel Müdürlüğüne, Dumlupınar'ın Yunanistan'a altıncı seferi gerçekleştirmesi hususunda bir rica telgrafı yazmıştır.⁵⁶⁶ Elçin Macar'ın kitabında verdiği tablodan⁵⁶⁷ anlaşıldığı üzere Kızılay Genel Müdürlüğü, İngiliz Elçiliği Ticaret Müdürlüğü'nün bu ricasını olumlu şekilde değerlendirmiş, Dumlupınar 26 Ağustos 1942'de İstanbul'dan hareket etmiştir.

1942 yılının Ağustos ayında İsveç Bandıralı Halleron vapuru ile İzmir'e getirilen 1000 ton buğdayın, Yunan adalarına sevkiyatı için Türkiye'den Arslan adlı motor tahsis edilmiştir. Böylelikle İsveç'ten gelen buğdaylar Yunan adalarına bir Türk Motoru ile dağıtılmıştır.⁵⁶⁸ Eylül 1942'de ise İtalyan Kızılhaç'ı, özellikle çocuklar için Atina'ya süt ürünleri yollamıştır.⁵⁶⁹

Kasım 1942'de Almanya da Yunanistan'a gıda gönderme konusunda hassas davranmıştır. Almanya Yunanistan'a göndermiş olduğu 800 ton patatesten 400 tonunu acil olarak hastaneler, yetiştirme yurtları, devlet sanatoryumları ve düşkünler evine yollanmıştır.⁵⁷⁰ Patatesin yanı sıra 660 ton kadar şeker Yunanistan'a ulaşmış, karne ile kişi başına verilen şeker miktarı 80 dirhem olarak belirtilmiştir.⁵⁷¹

Türkiye'nin Yunanistan'a gönderdiği ürünler içerik açısından incelendiğinde buğday, hemen bütün araştırmacıların ortak olarak belirttiği, gönderilmeyen ürün olarak gösterilmiştir.⁵⁷² Bunun temel nedeninin buğdayın genel anlamda bir savaş

⁵⁶⁶ EK 25- KA, 2599/46.

⁵⁶⁷ Elçin Macar, **a.g.e.**, 2009, s.125. Macar'ın kitabında, Foreign Economic Administration'dan aldığı tablo incelendiğinde vapurların bu çalışmada verilen sefer tarihleri ile arasında 2 günlük oynama olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, sefer tarihleri arşiv belgeleri ve gazetelerin verdiği haberler doğrultusunda yansıtılmaya çalışılmıştır.

⁵⁶⁸ EK 26- BCA, 169/177/2.

⁵⁶⁹ **Eleftheron Vima**, 15 Eylül 1942.

⁵⁷⁰ **Eleftheron Vima**, 26 Kasım 1942.

⁵⁷¹ **Eleftheron Vima**, 26 Kasım 1942.

⁵⁷² Kazamias, "*Turks, Swedes and Famished Greeks*", s.296; Hionidou, **a.g.e.**, s. 17

döneminde, özel olarak da İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye bağlamında, en fazla ihtiyaç duyulan ürün olduğu söylenebilir. Savaş döneminde yetişkin nüfusun silâh altına alınması ile üretimde bir düşüş yaşanmış ve buğday üretiminde yüzde 50'ye yaklaşan bir gerileme meydana gelmiştir.⁵⁷³ Savaştan dolayı ekonomik anlamda zorluk yaşamaya başlayan Türkiye'nin, savaş yıllarında müttefiklerden buğday almış olması da bu görüşü desteklemektedir. Bunun yanı sıra Eleftheron Vima gazetesi de Kasım 1942'de Türkiye'nin yaşadığı ekonomik zorluğa vurgu yapmış, Türkiye'de elektrik enerjisi ve kömür kullanımına kısıtlama getirildiğini belirtmiştir.⁵⁷⁴

Türkiye, dışarıdan elde etmiş olduğu buğdayı, hiçbir şekilde yurt dışına aktarmayacağını açıklamıştır.⁵⁷⁵ Eden'in Tsouderos'a gönderdiği mektup bu durumu açıklar niteliktedir. Eden bu mektupta, Türkiye'nin, yaşadığı tahıl sıkıntısından dolayı dışarıdan sağlamak zorunda kaldığı buğdayı sadece ev tüketiminde kullanmak ve başka ülkeye vermemek üzere aldığının altını çizmiştir.⁵⁷⁶

Konuya bir başka açıdan yaklaşan Kazamias'a göre Türkiye'nin ablukaya rağmen yardımda bulunması, Türk Planının ablukayı desteklediği anlamı taşıdığını ve bu nedenle de yardımların çok fazla etkili olmadığını belirtmiştir.⁵⁷⁷ Yine aynı yazara göre Türk Planı yüzünden, göreceli bir rahatlamaya kavuşan İngiltere, ablukayı tümüyle kaldırılması sürecini geciktirmiş ve 5 ay daha abluka uygulamasının devamını sağlamıştır. Konuya Kazamias'ın bu görüşleri çerçevesinden bakıldığında, Yunanistan'a gönderilen Türk yardımları, insani amaçlara uygun olarak gerçekleştirilmekle birlikte, Müttefiklerin siyasi amaçlarına da hizmet etmiştir.

Türk yardımlarının Yunanistan'a sağladığı yararlar konusunda bütün araştırmacılar arasında tam bir görüş birliği yoktur. Özellikle bazı Yunan araştırmacılar bu yardımların etkisinin daha az olduğunu iddia etmektedirler. Konuya bu açıdan yaklaşanlardan biri de George Exintaris'tir. Bu araştırmanın omurgasını oluşturan Türk Yardım Planı süreci -ablukanın kaldırılmasıyla beraber 1942'de gerçekleşen Kızılhaç yardımlarına kadar geçen süre- Exintaris tarafından ara dönem olarak nitelendirilmiş-

⁵⁷³ Kokut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi 1908–1985**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1988, s.63.

⁵⁷⁴ **Eleftheron Vima**, 25 Kasım 1942.

⁵⁷⁵ Kazamias, "*Turks, Swedes and Famished Greeks*", s.298.

⁵⁷⁶ Aynı yer.

⁵⁷⁷ *A.g.m.*, s.299.

tir. Exintaris bu dönemde gerçekleşen Türk yardımlarının küçümsenecek miktarda, teselli amaçlı ufak çapta sevkiyatlar olduğunu öne sürmüştür.⁵⁷⁸

Oysa yardımlar savaş koşulları göz önüne alındığında ufak çaplı sayılmayacak oranda gerçekleşmiştir. Ancak bu organizasyon esnasında bazı aksaklıklar yaşanmıştır. Örneğin Dumlupınar vapurunun dördüncü seferinde Yunanistan'a taşımış olduğu tuzlu balıkların önemli bir kısmı bozuk çıkmış ve kolilerin indirilme aşamasında kontrol amacıyla Alman askerler tarafından depoya götürülmesi esnasında, sahiplerine eksik verildiği hakkında çeşitli şikâyetler olmuştur. Bu sorunun kolilerin Türk gümrüğünde kontrolünün yapılmamasından kaynaklandığı görüşü hâkim olmuş ve bu nedenle Yunanistan'a Yardım Misyonu Delegeleri Vasfi Gökçe ve Feridun Demokan ile görüşen Alman yetkililer, kontrolün İstanbul gümrüklerinde gerçekleştirilmesini önermişler ve bu yolla da aksaklıkları giderilebileceğini ifade etmişlerdir.⁵⁷⁹

Buna karşılık, Yunanistan'a Yardım Misyonu delegelerinin hazırladığı raporda, daha önce gerçekleştirilen dördüncü seferde kolilerin sahiplerine tamamen veya kısmen boş teslim edildiği bilgisi verilmiştir. Kolilerin nerede boşaltıldığı konusunun aydınlatılmadığı belirtilirken, kolilerin beşinci seferde eksiksiz olarak teslim edildiğine dair bir belgenin Atina Pire Başkonsolosluğu'na verildiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra vapur mürettebatı arasında daha önceden görülen disiplinsiz davranışların kaptan tarafından engellendiği ve bu olayların yaşandığı sefer sonunda, sevkiyatın eksiksiz olarak gerçekleşmiş olduğu ifade edilmiştir.⁵⁸⁰

Yardım malzemelerinin Yunanistan'a ulaştırılmasının ardından dağıtımda gerçekleştirilen düzenlemeler daha önce de belirtildiği üzere Uluslararası Kızılhaç Örgütü tarafından yapılmıştır. Kızılhaç halkın yardımlardan en iyi şekilde faydalanabilmesi için şöyle bir yöntem geliştirmiştir: ICRC, Türkiye'den gelen yardımların adil bir şekilde dağıtımını sağlamak için, kumanya hazırlayan kurumların bir liste doldurması gerektiğini belirtmiştir. Bu listede kurumların komisyon tarafından hangi tarihten itibaren yardım almaya başladığı, kumanyaların hazırlanmaya başladığı

⁵⁷⁸ Exintaris, *a.g.m.*, s.207

⁵⁷⁹ EK 21- KA, 2599/49-2.

⁵⁸⁰ EK 24- KA, 2599/45.

tarih, kumanyadan istifade edenlerin sayısı, istifade edenlerin hasta, personel ve çocuk şeklinde tasnif edilmesi, günde kaç kişinin kumanyadan istifade ettiği ve günlük tüketim miktarının belirtilmesi istenmiştir.⁵⁸¹

ICRC, oluşturulacak bu liste ile daha adil ve sağlıklı bir dağıtım sistemi geliştirmeyi hedeflemiştir. Ayrıca yiyecek almakla yetkilendirilen kişinin, kimliği ve kurumdan aldığı yetki belgesi ile gelmesi gerektiği özellikle vurgulanmıştır.⁵⁸²

1943 yılında yardımlar, Türkiye ile birlikte diğer ülkelerin ve kuruluşların Yunanistan'a gıda göndermesiyle devam etmiştir.

1943'te GWRA'nın yardım faaliyetleri Türkiye dâhil edilmeden de devam etmiştir. Ella- Turk Şirketi Sudan gemisi Hallaren ile Yunanistan'a gıda ulaştırmıştır. Uluslararası Kızılhaç himayesinde Yunanistan'a 1606 tonunu şeker, 117 tonunu marmelat, 28 tonunu ise kurutulmuş sebzenin oluşturduğu toplam 3391 ton gıda gönderilmiştir.⁵⁸³

Aynı yıl Türkiye de yardımlara aralıklı şekillerde devam etmiştir. Yunan Büyükelçiliğinin Türkiye'den, İtalya'da bulduklarını haber aldıkları Yunan esirlere, sigara ve yiyecek maddesi gönderilmesi konusundaki talebi kabul görmüş ve içinde fındık, kuru üzüm, kuru incir, tütün, domuz eti, füme ve tuzlanmış balık bulunan beşer kiloluk on kolinin gönderilmesi sağlanmıştır.⁵⁸⁴

⁵⁸¹ 1942 Tarihli Yunan belgesi için bkz. EK 27. Bu belgenin hangi kurumdan hangi kuruma yazıldığı okunmamakla beraber, içeriğinden anlaşıldığı kadarıyla Uluslararası Kızılhaç örgütünden Kurumlara gönderilmiş olduğu kanısına varılmıştır.

⁵⁸² EK 27-

⁵⁸³ **Eleftheron Vima**, 1 Temmuz 1943.

⁵⁸⁴ EK 28- BCA, 179/236/3. Yunan Büyükelçiliğinin bu talebi dışında aynı yıl Polonya ve Fransa Büyükelçilikleri de birtakım yardım isteklerinde bulunmuştur. Polonya Büyükelçiliğinin, Polonya'daki fakir profesör, âlim ve sanatkârlara her ay gönderilen beşer kiloluk altı yüz kolinin gönderilmesine izin verilmiş, Fransız Büyükelçiliğinin ise Almanya'daki Fransız esirlerine her ay gönderilmekte olan yardımlara ek olarak kuru üzüm ve kuru incir içeren beşer kiloluk 5000 kolinin gönderilmesi isteği onaylanmıştır. Aynı belge.

Yunan Büyükelçiliğinin talebi üzerine gerçekleştirilen Türk yardımları ardından, 1943'ün Ekim ayında ise Temelis ve Tamara adlı iki Sudan gemisi 8.500 ton buğday ve 3000 ton süt ürününü ve tıbbi malzemeyi Yunanistan'a ulaştırmıştır.⁵⁸⁵

1944 yılında Yunan Hükümetinin, Yunan Büyükelçiliği aracılığıyla Türkiye'den Türk lirası karşılığında yiyecek maddesi satın alması gündeme gelmiştir. Bu talep, bir defaya mahsus olarak Kızılay tarafından azami yarım milyon liralık yiyecek maddesi alınmak üzere kabul edilmiştir.⁵⁸⁶

1945 yılına gelindiğinde, Yunanistan'da devam eden kötü durum, Şubat 1945'te Atina İşçi Sendikası, Esirler Derneği, Atina Kilisesi, Demiryolları, Atina Ressam ve Dekoratörler Birliği gibi kuruluşlar Türkiye'den yardım isteğinde bulunmuşlardır. Bu yardımlar Tunç vapurunun Şubat 1945'te Atina'ya yardım götüreceği haberinin duyulması üzerine talep edilmiştir.⁵⁸⁷ Aynı vahim durum Adalar'da da devam etmiştir. Her ne kadar Yunanistan 1944'te özgürlüğüne kavuşsa da, Onikiada Mayıs 1945'e kadar Alman denetiminde kalmıştır. Bu süre zarfında Onikiada'ya gıda ulaştırılamaması nedeniyle adalarda olumsuzluklar yaşanmıştır.⁵⁸⁸

Şubat- Mayıs 1945 tarihleri arasında ICRC İzmir'den Yunanistan'a küçük botlarla gıda ulaştırmıştır. Yunanistan'a ulaştırılan giysi, gıda ve tıbbi malzeme İngiltere ve yurtdışında yaşayan Yunanların desteği ile Türkiye üzerinden gönderilmiştir.⁵⁸⁹

Ekim 1945'te, Türkiye'de Devlet Demiryolları çalışanları tarafından 32550 lira toplanmış, bu para ile Türkiye'den ihracatına izin verilen gıda maddesi ve giyim eşyaları alınmıştır. Yunanistan'daki Demiryolları çalışanları için organize edilen bu yardım faaliyetine T.C. Ulaştırma Bakanlığı Başbakanlığa yazdığı yazıda, Ticaret Bakanlığının yalnızca gıda maddelerinin (füme, tuzlu balık, kuruyemiş, domuz eti, sigara ve içki) gönderilmesine izin verdiğini, giyecek gönderilmesine müsaade etme-

⁵⁸⁵ Eleftheron Vima, 16 Ekim 1943.

⁵⁸⁶ EK 29- BCA, 107/90/8.

⁵⁸⁷ Enis Tulça, **Atatürk Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey**, Simurg Yayınları, İstanbul, 2003, s.100.

⁵⁸⁸ www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/html/57JNXZ, Erişim tarihi 2 Mart 2010.

⁵⁸⁹ www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/html/57JNXZ, Erişim tarihi 2 Mart 2010.

diğini, ancak yardımın değerini arttırmak için bir kısım giyim eşyasının gönderim izni için gereğinin yapılmasını rica etmiştir.⁵⁹⁰

4.3.2 Açlıkla İlgili Sayısal İfadeler

Yunanistan'ın Batı Bloku'na girme aşamasının ilk evresi⁵⁹¹ olarak nitelendirilmesi mümkün olan işgal dönemi, toplumsal, ekonomik ve siyasal anlamda Yunanistan'ın bir dönüşüm içine girmesinde önemli rol oynamıştır.

İşgalin sonuçlarını; ölüm oranları, göçlerden kaynaklanan nüfus hareketliliği, hastalık oranları, kimsesiz çocuk sayısındaki artış, savaş zararı, kullanılamaz hale gelen yapılar ve tarımsal üretimde gerçekleşen azalma şeklinde tahlil etmek konuya ışık tutacaktır.

İşgal dönemiyle ortaya çıkan açlık ve kıtlık sonucunda, Yunan nüfusunun yüzde 5'i yaşamını yitirmiştir.⁵⁹² Ancak bu oran sadece açlıktan ölenlerin yüzdesini oluşturmaktadır. Dolayısıyla Yunanistan'da açlık dışında gerçekleşen diğer ölümler de içine katıldığında bu oran daha da yükselmektedir.

İşgal döneminde savaştan kaynaklı çeşitli ölüm sayılarına bakıldığında aşağıdaki gibi bir tablo ortaya çıkmaktadır.⁵⁹³

Açlıktan hayatını kaybedenler: 360.000

Savaş kayıpları: 30.000

İtalyan ve Almanlar tarafından öldürülenler: 43.000

⁵⁹⁰EK 30- BCA, 256/725/18.

⁵⁹¹ Gerçekleştirilen yardımlarda başta ABD olmak üzere İngiltere önemli rol üstlenmiştir. ABD'nin yoğun desteği ile geleneksel İngiliz korumacılığının ivme kaybettiği 1941-1942 dönemini, Yunanistan'ın Batı Bloku'nda giriş dönemi olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır. Daha sonrasında Yunanistan'ın Batı Bloku'nda yerini almasını kesinleştirecek Truman Doktrini (1947) öncesinde, ABD'nin Yunanistan korumacılığı görevini İngiltere'den teslim alması, savaş sonrası oluşan kutuplaşmayı gözler önüne serecektir.

⁵⁹² Eleftheron Vima, 14 Temmuz 2008.

⁵⁹³ **The Sacrifices of Greece in the Struggle of the United Nations 1940-45: Sacrifices, Dead, Massacres, Disease, Famine, Destruction, Economic Ruins**, Athens, 1946, s.13.

Bulgarlar tarafından öldürülenler: 25.000

Yahudi Nüfus kaybı: 60.000

Rehin kayıpları: 45.000

Ulusal Direnişte hayatını kaybedenler: 50.000

Diğer ölümler: 7000

Toplam: 620.000 kişi

Bu doğrultuda, Yunanistan'da işgal döneminde gerçekleşen ölüm sayısı toplamda 620.000 olarak belirtilmiştir. Yunanistan'ın 1940 yılındaki nüfusu 8 milyon iken 1944'teki nüfusu 7 milyondur.⁵⁹⁴ Burada hemen her savaşta yaşanan insan kayıplarını Yunanistan da yaşamıştır.

Fleischer, araştırmacıların 1941 kışına ait yüksek ölüm sayılarını onaylamadığını belirtirken, basının ölüm sayısını 300.000 olarak verdiğini ifade etmektedir. Bu rakam yukarıda belirtilen –sadece açlıktan ölen kişi sayısı- 360.000 ile yakındır. Bunun yanı sıra ölüm sayısının yarım milyon olabileceği konusunda değerlendirmeler yapıldığını, hatta bir tarihçinin⁵⁹⁵ ölü sayısını 800.000 olarak, yani 1941–1942 kışındaki mevcut nüfusun onda biri olarak ifade ettiğini eklemiştir.⁵⁹⁶

Vatikan görevlisi Roncalli ise konuyu açıklığa kavuşturmak adına Atina ve Pire çevresinde, 1940'da 14.566, 1941'de ise 49.188 kişinin hayatını kaybettiğini açıklamıştır.⁵⁹⁷ Roncalli'nin belirttiği rakam, sadece Atina ve Pire için geçerlidir ve bu bölgelerde açlıktan hayatını kaybedenlerin toplam sayısı 63.754'tür.

⁵⁹⁴ **A.g.e.**, s.19.

⁵⁹⁵ Söz konusu tarihçinin adı kaynakta belirtilmemiştir.

⁵⁹⁶ Fleischer, **a.g.e.**, s.195.

⁵⁹⁷ Aynı yer.

Alman yetkililer Aralık 1941’de ölüm oranını yalnızca Atina’da günde 300 kişi olarak kaydederken, Uluslararası Kızılhaç Örgütü, 400 kişi olarak belirtmiş hat-ta bazı günler bu sayının 1000 kişiyi bulduğunu eklemiştir.⁵⁹⁸

Ölüm oranlarının Atina odaklı verilmesi, tüm Yunanistan’da gerçekleşen ölümleri belirlemekte zorluk yaratırken, durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Gerçekleşen ölümlerle bağlantılı olarak işgal döneminde Yunanistan’da kim-sesiz çocuk sayısı da artış göstermiştir. Konuyu sayısal olarak şu şekilde ifade etmek mümkündür⁵⁹⁹:

Babasız çocuk sayısı: 240.000

Annesiz çocuk sayısı: 85.000

Annesiz ve babasız çocuk sayısı: 45.000

Sonuç olarak işgal sonrasında Yunanistan’daki mevcut kimsesiz çocuk sayısı toplamda 370.000 olarak belirtilmiştir. 1944’te devlet himayesindeki kimsesiz insan-ların sayısı 40.000 iken aynı yıl korunmaya muhtaç kişilerin sayısı 340.000’e ulaş-mıştır.⁶⁰⁰ Bu dönemde Yunanistan’da sayısı artan kimsesiz insanlar kadar, artış gös-teren bebek ölümleri de dikkat çekmektedir.1942 yılında, Atina ve Pire’de gerçekte-şen bebek ölümleri savaş öncesi dönemin 2,6 katı kadar olmuştur.⁶⁰¹ Bu bebek ölümlerinin kaynağını açlık ve beslenme yetersizliğine bağlı hastalıkların teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

Yunanistan’da şiddetini hissettiren ağır yaşam koşulları ülkede bir iç göç dal-gası yaratmış ve kırsaldan büyük şehre göç artış kaydetmiştir. Kırsalda tarımsal ürün-lerin yetiştirilme oranı ve nüfusun büyük kısmının çiftçilikle geçimini sağladığı göz önüne alınacak olursa büyük şehre göç, kırsal nüfusun açmazını ortaya koymaktadır.

⁵⁹⁸ Papastratis, a.g.e, s.114

⁵⁹⁹ **The Sacrifices of Greece in the Struggle of the United Nations 1940–45**, s.14.

⁶⁰⁰ **A.g.e**, s.14.

⁶⁰¹ **Food Famine and Relief 1940-1946**, s.117.

Nüfus hareketliliğini tarımsal verilerle desteklemek konu bütünlüğü açısından aydınlatıcı olacaktır. İşgalle beraber tarım ürünlerinin oranında gerçekleşen düşüş, kırsaldan büyük şehirlere göçün doğrudan nedeni olarak aktarılabilir.

Hububat üretimi yüzde 40, üzüm üretimi yüzde 66, zeytin üretimi yüzde 16, pamuk üretimi yüzde 75, pekmez üretimi yüzde 50, bakla üretimi yüzde 36, kuru üzüm üretimi yüzde 66, incir üretimi yüzde 20, tütün üretimi yüzde 90, meyve üretimi ise yüzde 80 oranında düşüş kaydetmiştir.⁶⁰² Bu değerler doğrultusunda en büyük üretim kaybı, Yunanistan'ın ihracatında önemli rol üstlenen tütünde gerçekleşirken, tütünü yüzde 66'lık oranla kuru üzüm izlemiştir. Bu iki ürün Yunanistan ihracatının bel kemiğini oluşturan ürünler olması açısından önemlidir. Dolayısıyla tarımsal anlamda üretimin düştüğü kırsaldan büyük şehre göç dalgasının büyük oranda artış göstermesi olağandır.

Bu doğrultuda kırsaldan büyük şehirlere yönelen göç sonucunda iki büyük şehir olan Atina ve Selanik'teki nüfus hareketliliğini sayısal değerlerle şu şekilde ifade etmek mümkündür:⁶⁰³

Atina'daki Nüfus Gelişimi

Selanik'teki Nüfus Gelişimi

1940'ta 800.000⁶⁰⁴

1940'ta 250.000

1941'de 900.000

1941'de 400.000

1942'de 1.000.000

1942'de 500.000

⁶⁰² **The Sacrifices of Greece in the Struggle of the United Nations 1940-45**, s.31.

⁶⁰³ **A.g.e.**, s.16.

⁶⁰⁴ Ulvi Keser, Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye adlı kitabında 1940 yılında Atina'da 1.124.000 kişinin yaşadığını ve İtalyan işgalinin ardından Atina'da gözle görülür bir nüfus artışı yaşandığını kaydetmiştir. Ancak "...Bu dönemde (1940 yılında) Atina'da toplam 481.225 kişinin yaşadığı tahmin edilmektedir" şeklindeki ifadesi ile bir önceki cümlesi anlam açısından tutarsızlık arz etmektedir. Bu bağlamda Ulvi Keser'in verdiği 481.225 sayısı muhtemel olarak nüfus artışının gerçekleşme aşamasından önceki kişi sayısını belirtmektedir. Ulvi Keser, **Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye**, s.205. Bununla beraber **The Sacrifices of Greece in the United Nations** adlı kitapta Atina'nın nüfusu 1940'ta 800.000 olarak belirtilmiştir. **A.g.e.**, s.10.

1943'te 1.200.000

1943'te 600.000

1944'te 1.500.000

1944'te 700.000

Bu değerler çerçevesinde Atina ve Selanik şehirlerinin aldığı göç doğrultusunda oluşan nüfus sayısını karşılaştırdığımızda, Atina'nın Selanik'ten ortalama olarak iki kat daha fazla büyüme yaşadığını söylemek mümkündür. Nüfusla doğru orantılı olarak gıda yetersizliğinin artış göstermesi ise kaçınılmaz bir durumdur. İşgal döneminde Yunanistan'ın kuzey bölgesinden güneye doğru artış gösteren göçlerin toplanma noktasının Atina olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda 1940 yılında toplam nüfusu 8.000.000 olan Yunanistan'ın 1944'teki nüfusu 7.000.000 olarak belirlenmiştir.⁶⁰⁵ Bu sayısal değer çerçevesinde ise 4 yıllık dönem içerisinde nüfusta 1.000.000' luk bir azalma dikkati çekmektedir. Bu 1.000.000'lük nüfus kaybı, yukarıda belirtildiği üzere içinde açlığın da neden olduğu savaş durumunda meydana gelebilecek tüm kayıpları içermektedir.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda ve sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde şöyle bir tahlil yapmak yanlış olmayacaktır: Savaş ekonomisi, işgal koşullarının ağırlığı ve karaborsa ve stokçuluk, kırsaldaki çiftçinin üretimine zarar verirken, geçimini sağlamakta zorlanan kırsal nüfus kuzeyden güneye⁶⁰⁶ bir göç dalgasının başlangıcını teşkil etmiştir. Yaşanan göç büyük şehirlerde bir yoğunluk yaratırken, zaten işgal altında bulunan ve kendi nüfusuna yetmede yetersiz hale gelen Atina ve Selanik, besleyebileceğinden daha fazla tüketici ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum beraberinde kıtlık, gıda yetersizliği ve açlığı getirmiş hatta hızlandırmıştır.

Daha önceki bölümlerde gıda ulaştırılması konusunda önemli bir engel teşkil eden ulaşım ise işgal döneminde ağır hasar görmüştür. İşgal döneminde Yunan Devlet Demiryollarında yüzde 93'lük bir hasar meydana gelirken, Atina Mora Demiryolu yüzde 80, ülke genelindeki fayton ulaşım hattı yüzde 98, Atina-Mora Fayton hattı

⁶⁰⁵ **The Sacrifices of Greece in the Struggle of the United Nations 1940–45**, s.19.

⁶⁰⁶ Yunanistan'ın önemli tarım alanları kuzey bölgeleridir. Bu bağlamda Batı Trakya, Makedonya bölgeleri ve Adalarda çiftçilik, temel geçim kaynağıdır.

yüzde 75, ülke genelinde yük taşımacılığı (yollar ve araçlar bağlamında) yüzde 98, Atina Mora arası yük taşımacılığı ise yüzde 75 oranında hasar görmüştür.⁶⁰⁷

Ulaşımında meydana gelen bu zarar oranları ülke içinde gıda ulaştırılmasına ağır bir darbe indirirken, Yunanistan'a dışarıdan gelecek olan yardımlarda deniz yolunun kullanılması pratiğini geliştirmiştir. Ancak ulaştırılan yardımların ülke içine dağılımı yeteri kadar sağlanamamıştır. Büyük şehre göç dalgasının artış oranı ile gıda ulaştırılması konusundaki yetersizlik arasında bir bağlantı kurmak da mümkündür. Kırsala gıda ulaştırılması zor olduğundan, buralarda yaşayan nüfusun merkezden yardım almak amacıyla büyük şehirlere göç ettiği sonucunu çıkarmak da mümkün olabilir. Birbiriyle doğrudan ilişkili bu veriler ışığında ortaya çıkan, üretimde azalma, nüfus dengesindeki bozulma, ulaşım hatları ve taşımacılığın zarar görmesi, ekonomideki küçülme, nüfusta kimsesiz insanların oranındaki artış gibi etkenler, Yunanistan'da açlık yaşanmasında etkili olmuştur. Ancak bu Yunanistan'ın bu durumu yaşamasına yol açan temel etken Yunanistan'da gerçekleşen Mihver işgalidir. O halde Mihver İşgali, açlığın temel nedeni olarak ele alınabilir.

Yunanistan'ın Mihver işgalinde uğradığı zarar, savaş sonrasında Yunanistan'ın yeniden yapılandırılması için raporlar hazırlanmasına yol açmıştır. Özellikle Birleşmiş Milletler, Yunanistan'ın işgal sırasında uğradığı zarar ve yıkımlara yönelik çeşitli faaliyetlere başlamıştır. Bu faaliyetlerin başlamasındaki en önemli etken, yapılandırma ve kalkınmanın gerçekleştirilemediği bir Yunanistan'da açlığın yine başlayabileceği ve ölümlerle sonuçlanabileceği kaygısı olmuştur.

Bu bağlamda 1946'da Birleşmiş Milletler'in uzmanlık kuruluşu haline gelen Gıda ve Tarım Örgütü, işgal sonucu büyük zarar gören Yunanistan'ın kalkındırılması için çeşitli uygulamalara girişmiş ve çeşitli alanlarda yardım faaliyetlerine başlamıştır. Gıda ve Tarım Örgütünün 1947'de yayınlanan Yunanistan'a yönelik görevler raporunda, çeşitli kredilerin sağlanmaması halinde Yunanistan'da birçok insanın yine açlıktan ölme tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğu belirtilmiştir.⁶⁰⁸

⁶⁰⁷ A.g.e., s.41.

⁶⁰⁸ **Report of the FAO Mission For Greece**, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Washington DC, USA, Mart 1947, s.5.

Savaş sonrasında okullarda çocuklara dağıtılan yemekler ile hamile kadınlar ve annelere sağlanan gıdaların yeterli miktarda olmasının UNRRA'nın bir başarısı olarak belirtildiği raporda; ulaşım, tarım, endüstri, sanayi ve birçok alanda işgal döneminde ortaya çıkan zarar doğrultusunda karşılaştırma yapılmış ve gelişim sağlandığı ifade edilmiştir.⁶⁰⁹

Savaş sonrası iki yıllık süreçte Yunanistan'da demiryolları ve diğer ulaşım hatları kullanılabilir duruma getirilirken, hayvancılık ve tarım politikalarında bazı düzenlemelere gidilmiştir. Hayvancılık alanında savaşta kaybedilen hayvanların nicelik bakımından savaş öncesi duruma getirilme çalışmaları adına, uzun süreli hayvancılık politikalarının uygulanması karara bağlanmıştır.⁶¹⁰

Zeytin üreticiliğinde savaş öncesinde dünyada üçüncü sırada gelen Yunanistan'da, öncelikli üretim maddesi olan zeytinin yetiştiriciliği ve buna bağlı olarak sabun üretimi ve yakıt için önemli rol oynayan zeytin çekirdeği ve besin maddesi anlamında zeytinyağı üretiminin gerçekleştiği Girit, Mora, Merkez Yunanistan, Teselya, İyon Adaları ve Makedonya gibi bölgeler savaşta büyük zarar görmüştür. Bu çerçevede zeytin üretiminin artması ve tanıtılması için yeni yöntemlerin⁶¹¹ uygulanmasına karar verilmiştir.⁶¹²

Savaş döneminde Mihver güçlerinin denetimi altına geçen ekonomi ve ortaya çıkan yüksek enflasyon sorununa, savaş sonrası dönemde çözüm yolları aranmıştır. Enflasyonu kontrol altına almak için beş önlem belirlenmiştir:⁶¹³

- Satın alma miktarının sınırlandırılması ve nadir bulunan ürünler için fiyat kontrolünün sağlanması,
- İthalat ile Yunanistan'daki kullanılabilir ürünlerin artışının sağlanması, yabancı ürünlerin alımını çoğaltmak ve bu ürünleri halka makul fiyatlara satmak,

⁶⁰⁹ A.g.e., s.6.

⁶¹⁰ A.g.e., s.100.

⁶¹¹ Zeytin üretiminde Yunanistan'da Amerika ve İspanyol metotlarının kullanılması öngörülmüştür. a.g.e., s.130.

⁶¹² Aynı yer.

⁶¹³ A.g.e., s.130.

- Yeni ürün üretiminin özellikle yerel endüstri ürünlerinin en hızlı şekilde üretiminin yükseltilmesi ve makul fiyatlara satılması,
- UNRRA'nın mevcut ürünlerinin dağıtımı ve ilerisi için sağlanan birikimin kontrolünün sağlanması,
- Askeri masrafların düşürülmesi ve devlet giderlerinin, kazançlar ile ortak çizgiye ulaşmasının sağlanması.

Bu önlem paketiyle beraber Yunanistan'da ekonominin, savaş öncesi dönem koşullarına getirilmesi hedeflenmiş ve kalkınmanın yolu açılmıştır.

Savaşın bitimi ile Nisan 1945'ten Şubat 1946'ya kadar 12 ülkeye 3.8 milyon ton gıda maddesi sevk edilmiştir. Bu miktardan Yunanistan'ın payına düşen, 1.3 milyon ton olmuştur.⁶¹⁴ Sevk edilen ve en büyük payı Doğu Avrupa ülkelerinin aldığı bu yardımlar, Birinci Dünya Savaşı sonunda gerçekleştirilen yardımların yarısını teşkil etmektedir.⁶¹⁵

Yedi Doğu Avrupa ülkesinin diğerlerine oranla iki katı yardım almaları, Mihver güçlerinin bu bölgelerde yarattığı hasar ve yıkımın bir göstergesidir.

⁶¹⁴ **Food, Famine and Relief 1940-46**, s.7.

⁶¹⁵ Aynı yer.

SONUÇ

Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda ve sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasında görülen savaş durumu, Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasının ardından, yerini müzakere sürecine bırakmıştır. Anadolu'daki Yunan işgali ve Lozan sonrasındaki mübadele sırasında yaşanan anlaşmazlıkların etkisindeki gergin ilişkiler, 1930 yılından itibaren ılımlı bir şekilde seyretmeye başlamıştır.

Dünya konjonktüründen bağımsız açıklanamayacak olan Türk-Yunan ilişkilerinde, 1930'lu yıllarda başlayan dostluk da aynı bağlamda dünyadaki genel gidişattan büyük ölçüde etkilenmiştir. Akdeniz ve Balkanlar üzerinde beliren İtalyan tehlikesi, karizmatik Türk ve Yunan liderlerini işbirliğine yöneltmiş ve dostluk rüzgârı diğer Balkan ülkelerini de etkisi altına alarak, Balkan Antantı'nın kurulmasına kadar uzanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın çıktığı sırada Türk-Yunan ilişkilerinin belki de en sorunsuz dönemi yaşanmaktaydı. 10 yıl önce başlayan iyi ilişkiler, her iki ülkede belli alışkanlıklar yaratmış ve Ege Denizi'nde ortak kullanım alanları bile üretmişti.

İkinci Dünya Savaşı sırasında işgale uğrayan Yunanistan, Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşı sonrasında düştüğü duruma benzer koşullarla boğuşmak zorunda kalmıştır. Birinci Savaş'a katılan ve savaştan siyasi, askeri ve ekonomik açıdan önemli kayıplarla çıkan Türkler için, bu olumsuz sürecin en önemli kazanımı bir ulusal devlet kurmuş olmalarıdır.

Birinci Dünya Savaşı'nı yaşayan ve hatta belirli mekanizmalarda görev almış olanların yönetimde bulunduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin İkinci Savaşta tarafsızlığı tercih etmesi, savaşın bölgesel ve küresel sonuçları üzerinde etkili olmuştur.

Yunanistan'da açlık iki temel gelişmeden kaynaklanmıştır. Birincisi Yunan toprakları üzerinde gerçekleşen Alman, İtalyan ve Bulgar işgali, ikincisi ise bu işgal yüzünden İngiltere'nin bölgeyi düşman bölgesi olarak niteleyerek, abluka oluşturmalarıdır. Bunlardan birincisi, başka bir deyişle işgaller, savaş nedeniyle zaten üretim kaybı yaşayan Yunanistan'nın yağma ve talan edilmesine, karaborsa ve stokçulukla

karşı karşıya kalmasına, fiyatların artmasına yol açmıştır. İkinci etken olan İngiliz ablukasıyla da, dışarıdan yardıma engel olunması, üretim kaybının giderilememesi ve diğer zararların telafi edilememesi sonucunu doğurmuştur. Nihayer söz konusu iki etken, işgal ve abluka kıtlığa, kıtlık açlığa, açlık da ölümlere neden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin Yunanistan'a yardımlarını iki açıdan ele almak mümkündür. Birincisi Türkiye'nin aracılık yapmış olduğu yardımlar, ikincisi ise doğrudan Türkiye'nin göndermiş olduğu yardımlardır.

Yine Türkiye'den Yunanistan'a yardım planında iki boyut vardır. Bunlardan ilki insani, ikincisi ise siyasi boyuttur. Türkiye, İngiltere'nin Yunanistan'a yardım etme teklifini insani boyutlarıyla değerlendirmiş ve kabul etmiştir. Ancak bu durumun siyasi boyutu da vardır. Savaş öncesinde Yunanistan ile imzalanan antlaşmalar doğrultusunda, Türkiye Yunanistan'a askeri yardımda bulunamamıştır. Ancak, açlık konusunda duyarlılık göstermiş ve ekmeği kendi halkına karneyle verdiği bir dönemde Yunanistan'a gıda yardımında önemli görev üstlenmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin Yunanistan'a yardım faaliyetini gerçekleştirdiği dönem, Türkiye için de ekonomik anlamda kolay bir dönem olmamıştır.

Yardım faaliyetlerinin belki de en önemli siyasi boyutu Türkiye'nin devreye sokulmasıyla Müttefiklerin, Türkiye'yi kendi saflarında savaşa sokabilecekleri düşüncesi olmuştur. Türkiye'nin, yardım teklifini kabul etmesi Müttefiklerde büyük bir umut yaratmıştır. Ancak Savaş boyunca çok daha ciddi Müttefik baskısı karşısında savaşa girmememe konusunda kararlılık gösteren Türkiye, Müttefikleri bir kez daha hayal kırıklığına uğratacaktır.

Yunanistan'da 1941–1942 yıllarında şiddetli şekilde yaşanan açlık sonucunda Yunan halkının yüzde beşi yaşamını yitirmiştir. Her ne kadar bu dönemde gerçekleşen ölümler konusunda kesin bir rakam vermek zor olsa da, Birleşmiş Milletlerin araştırmaları, İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'da 360 bin kişinin açlıktan hayatını kaybettiğini belirtmektedir.

Dönemin Yunan gazeteleri incelendiğinde ise basındaki Mihver etkisi açık bir şekilde hissedilmektedir. Eleftheron Vima, Apogevmatini ve Proia gazeteleri,

araştırma konusu hakkında aydınlatıcı olmakla beraber, özellikle Eleftheron Vima ve Proia gazetelerinde Türk yardımlarına çok yer verilmemiş olması dikkat çekicidir. Buna karşılık Apogevmatini gazetesi, İstanbul'da yayınlanmasından kaynaklı olarak Türk yardımlarına geniş yer ayırmış ve haberlerini ilk sayfadan okuyucularına duyurmuştur. Burada Eleftheron Vima ve Proia gazeteleri açısından gözden kaçırılması gereken husus, 1941–1942 yıllarında Yunanistan'daki Mihver güçlerinin, basında sansür uygulamış olmalarıdır. Bu noktadan hareketle, Yunanistan'daki açlık ve Türk yardımları konusunda detaylı bilgi verilmemesi doğal karşılanabilir. Bu gazetelerde halk, genel olarak karne dağıtım ve uygulaması ve gıda fiyatları gibi konular hakkında bilgilendirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'den Yunanistan'a gönderilmiş olan yardımları, 1930'lu yıllarda masa başında kurulan ve kâğıda atılan imzalarla da tarihe geçen Türk-Yunan dostluğunun ilk pratiği olarak görmek mümkündür.

Söz konusu yardımların savaşın kaderi üzerinde doğrudan rol oynadığını söylemek iddialı bir yorumdur. Çünkü savaşın sonucunu belirleyen asıl etken, Müttefiklerin, Mihver Devletleri karşısında elde ettikleri askeri zaferler olmuştur. Bu bağlamda, Türkiye'nin gönderdiği yardımlar savaşın sonucuna etki etmemiş ancak, Yunanistan'ın daha büyük bir felakete sürüklenmesinin önüne set çekmiştir.

Bu arada yardımlar Yunanistan'ın geleceğini, hatta savaş sonrasında iç savaş başta olmak üzere yaşayacağı olumsuzluklara engel olamamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Yunanistan'a göndermiş olduğu insani yardımlar, savaşın Yunanistan üzerinde yaratmış olduğu felaketi azaltmış, iki ülke arasında 1930'larda başlatılan yakınlaşma döneminin doruk noktası olmuştur.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, 163/140/10

BCA, 169/176/13

BCA, 169/176/27

BCA, 171/185/20

BCA, 179/235/6

BCA, 179/235/30

BCA, 179/236/3

BCA, 256/723/15

BCA, 256/725/18

BCA, 107/90/8

BCA, 169/177/2

Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi

KA, 25/98

KA, 2599/49-1

KA, 2599/49-2

KA, 2599/43

KA, 2599/46

KA, 2599/45

KA, 2599/51-2

İngiliz Dışışleri Bakanlığı Devlet Arşivi (National Archives Cabinet Papers)

CAB, 66/15/13

CAB, 66/23/19

CAB, 66/22/10

CAB, 66/17/49

CAB, 65/20/26B

CAB, 66/15/50

CAB, 68/9/15

Yunan Edebiyat ve Tarih Arşivi (ELIA)

Arşiv merkezinden belgeler alındığı dönemde tasnifleri tamamlanmış olmadığından bu arşiv belgeleri başlıkları ile yazılmıştır. Belgeler ELİA'da Episitismos (Gıda Yardımı) ve Katohi (İşgal) kutularında bulunmaktadır. Ekler bölümünün ilk sayfasında Yunan Belgeleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

3 Kasım 1942 Tarihli Yunan Belgesi

“Kiklatlar Adalarına Gıda Yardımı” başlıklı Yunan Belgesi

9 Eylül 1943 Tarihli Yunan Belgesi

8 Kasım 1943 Tarihli Yunan Belgesi

“Rapor” Başlıklı Yunan Belgesi

Uluslararası Kızılhaç Komitesi Yönetim Kuruluna Ait Yunan Belgesi

1942 Tarihli Yunan Belgesi

KİTAPLAR

Arı, Kemal, **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç 1923-1925**, 3. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.

Altan, Mehmet, **Süperler ve Türkiye, Türkiye'de Amerikan ve Sovyet Yatırımları**, Afa Yayınları, İstanbul, 1986.

Angelopoulos, Angelos, **To Oikonomiko Provlima tis Ellados**, Papazisi, Athina, 1945.

Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914–1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1983.

Babiniotis, G., **Leksiko tis Neas Ellinikis Glossas, me Sholia gia tin Sosti Hrisi ton Lekseon**, G. Ektosi, Athina, 2008.

Basantis, Diamantis, **O Imerisios Tipos apo ton 18o ston 21o Aiona**, Odisea, Athina, 2002.

Boratav, Korkut, **Türkiye İktisat Tarihi 1908–1985**, Gerçek Yayınevi, 1988.

Clogg, Richard, (Ed.), **Greece 1940–1949 Occupation, Resistance, Civil War: A Documentary History**, Palgrave, 2002.

_____, **Modern Yunanistan Tarihi**, (Çev: Dilek Şendil) İstanbul, İletişim Yayınları, 1997.

Crozier, J., Andrew, **The Causes of the Second World War**, Blacwell Publishers, 1997.

De Waal, Aleksander, **Famine That Kils: Dafur, Sudan**, Oxford, Newyork, 2005.

Demirözü, Damla, **Savaştan Barışa Giden Yol Atatürk Venizelos Dönemi Türkiye Yunanistan İlişkileri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Dimitriakos, D., **Kostas Mitsotakis, Politiki Biografia (1918-1961) Apo TinAvtistasi stin Politiki**, Cilt I, Papazisi, Athina.

Deringil, Selim, **Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası**, 4.Basım, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2007.

Drakopoulos, Bangelis, Euthimiou, Georgia, **Epitomo Leksiko ths Ellinikis İstorias: To Neotero Elliniko Kratos**, 6. sayı Lambraki.

Erkin, Feridun, Cemal, **Dışişlerinde 34 Yıl Anılar-Yorumlar**, 1. Cilt Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1980.

Evans, Graham, Newnham, Jeffrey, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2007.

Fleischer, Hagen, **Stemma kai Svastika: I Ellada tis Katohis kai tis Antistasis 1941–1944**, Cilt 1-2, Papazisi, Athina, 1995.

Frangiadis, Aleksis, **H Elliniki Oikonomia 19os-20os Aionas: Apo Ton Agona tis Aneksartias Stin Oikonomiki kai Nomismatiki Enosi tis Europis**, Nefeli, Athina, 2007.

Freris, A., F., **The Greek Economy in the 20th Century**, Biddles Ltd. 1986.

Gönlübol, Mehmet, **Uluslararası Politika, İlkeler- Kavramlar- Kurumlar**, II. Baskı, S Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara.

Hart, Liddell, **II. Dünya Savaşı Tarihi**, (Çev: Kerim Bağrıaçık) Cilt 1–2, , 7.Basım, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005.

Hatipoğlu, Murat, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923–1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997.

Hatzivassiliou, Evanthis, **Greece and the Cold War Front Line State 1952–1967**, Routledge, London, 2006.

Hionidou, Vionetta, **Famine and Death in Occupied Greece 1941–1944**, Cambridge University Press, 2006.

Jacobsen, Hans- Adolf, **1939–1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı**, Çeviren: Em. Kur. Alb. İbrahim Ulus, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989.

Kaliopoulos, John S. Veremis, Thanos, **Modern Greece: A History Since 1821**, Wiley- Blackwell, 2010.

Karra, Nikolaou, **Ioannis Metaksas: İstoriki- Politiki Prosengisi**, Pelasgos, Athina, 2003.

Kazamias, Georgos, **Allied Policy Towards Occupied Greece: The 1941–1944 Famine**, (Yayınlanmamış doktora tezi), University of Bradford, 1990.

Keser, Ulvi, **Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Kılıç, Sezen, **Türk Basımında Hitler Almanyası (1933–1945)**, (yayınlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2009.

Kitsikis, Dimitris, **Ellas kai Kseni 1919–1967**, Esteia, Athina, 1977.

Kitsikis, Dimitris, **İstoria tou Ellinotourkikou Horou (1928–1973)**, Estia, Athina, 1981.

Koçak, Cemil, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938–1945)**, Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Kodaman, Bayram, (Yayına hazırlayan), **1897 Türk –Yunan Savaşı (Teselya Tarihi)**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993.

Kofas, Jon V., **Authoritarianism in Greece: The Metaxas Regime**, Columbia University Press, Newyork, 1983.

Koliopoloulos, S., John, **Greece and the British Connection 1935-1941**, Oxford at the Clarendon Press, 1977.

League of Nations, **Food, Famine and Relief 1940–1946**, Geneva, 1946.

Linardatos, Spiros, **O Polemos tou 1940–1941 kai i Mahi tis Kritis**, Sideratos, Athina, 1995.

Lykogiannis, Athanasios, **Britain and the Greek Economic Crisis (1944–1947) From Liberation to the Truman Doctrine**, Columbia, 2002.

Margaritis, Yorgos, **Apo tin Itta Stin Eksegersi: Ellada Aniksi 1941- Fitinoporo 1942**, Athina, 1993.

Mazover, Mark, **Stin Ellada tou Hitler**, Aleksandria, Athina, 1994.

Macar, Elçin, **İşte Kurtuluş Geliyor: Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'a Yardımları**, İzmir Ticaret Odası Kültür, Sanat ve Tarih Yayınları 9, İzmir, 2009.

Metinsoy, Murat, **İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Savaş ve Gündelik Yaşam**, 1. Basım, Homer Yayınları, İstanbul, 2007.

Millas, Herkül, **Geçmişten Bugüne Yunanlılar: Dil, Din ve Kimlikleri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Moskos, Charles, C., **Greek Americans, Struggle and Success**, 2nd Edition, 2009.

National Geographic Magazine, **1940-41 i Ellada i Proti Niki**.

Newman, Lousil, F.(Ed.), **I Peina stin Istoría: Ellipsi Trofimón, Peina kai Sterrisi**, Athina, 2006.

O'Grada, Cormac, Dyson Tim (Ed.), **Famine Demography Perspectives From the Past and The Present**, Oxford, 2002.

Oran, Baskın, (Editör) **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt 1, 11.Basım, İstanbul, İletişim, 2005.

Papagos, Aleksandros, **The German Attack On Greece**, London, 1946.

Papastratis, Prokopis, **British Policy Towards Greece During The Second World War**, Blackwell Publishing on Behalf of The Royal Institute of International Affairs, 1984.

Potyemkin, Vladimir, **Uluslararası İlişkiler Tarihi, Başlangıcından Bugüne Diplomasi Tarihi**, (Çev. Atilla Tokatlı) May Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1980.

Redhouse İngilizce-Türkçe Sözlük, Sev Matbaacılık, İstanbul, 2001.

Report of the FAO Mission For Greece, Food And Agriculture Organization of the United Nations, Washington DC, USA, March, 1947.

Sander, Oral, **Siyasi Tarih 1918–1994**, İmge Yayınları, Ankara, 2008.

Sel, Lütfü, **İkinci Dünya Savaşında İstihbarat**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1985.

Sipols, V, Haalamof, **İkinci Dünya Savaşının Nedenleri Emperyalizmin Anatomisi**, (Çev: İzzet Yaşar) Ağaoğlu Yayınevi, 1975.

Smith, Michael Llewellyn, **Yunan Düşü**, (Çev: Halim İnal), Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.

Soysal, İsmail, **Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, I. Cilt (1920–1945), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983.

Soysal, İsmail, **Türk Dış Politikası İncelemeleri İçin Kılavuz (1919–1993)**, Orta-doğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayını, İstanbul, 1993.

Stekos, Konstantinos, Sklavenitis, Triandafillos, **Pendakosia Hronia Entipis Paradosis Tou Neou Ellinismou (1499–1999)**, Bouli Ton Ellinon, Athina, 2000.

Svoronos, Nikos, **Analekta Neoellinikis Istorias kai Istoriografias**, Themelio, 1999.

The Sacrifices of Greece in the Struggle of the United Nations 1940–1945: Sacrifices, Dead, Massacres, Disease, Famine, Destruction, Ecomonic Ruins, Athina, 1946.

Topuz, Hıfzı, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

Tsouderos, Emanouel, **Episitismos**, Argiris Papazisi, Athina, 1946.

Tulça, Enis, **Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey**, Simurg Yayınları,, İstanbul, 2003.

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Cilt I, II, Ankara, 1988.

Üçok, Coşkun, **Siyasi Tarih Dersleri**, TTK, Ankara, 1951

Weisband, Edward, **İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye**, Çev: M. A. Kayabağ-Örgen Uğurlu, İstanbul, Örgün Yayınevi, 2002.

MAKALELER

Abalıoğlu, Nadi, Yunus, *“Yunanistan’a Yardım”*, **Cumhuriyet**, 19 Temmuz 1941.

Atay, Falih, Rıfkı, *“Yunan Açlığına Karşı”*, **Ulus**, 24 Ocak 1942.

Blondel, Jean- Luc “*Getting Access to the Victims: Role and Activities of the ICRC*” **Journal of Peace Research**, volume:24, no:3, September, 1987.

Demirözü, Damla, “*İlk Dönem Yunan Romanında (1834–1880) Öteki İmajı*”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 43,1 (2003) ss: 169–194.

Doğrul, Ömer Rıza, “*İtalya’yı Kurtarmak mı? Harbi Akdeniz’e Yaymak mı?*”, **Cumhuriyet**, 2 Mart 1941.

“*Economics: Famine’s End?*” 05.08.1946 **Time Magazine**.

Exintaris, George, “*The Position in Greece (Yunanistan’da Durum)*” **International Affairs, (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Vol:20, No.2, (April 1944), pp. 204-214, Blackwell Publishing on Behalf of the Royal Institute of International Affairs.

Genel Ekonomi Ansiklopedisi, Cilt II., Milliyet, 1988.

“*Greece: Hungriest Country*”, 09.02.1942 **Time Magazine**.

Greek War Relief Association Tanıtım Dergisi. (ELİA Arşivinden)

Hagen Fleischer, “*Authoritarian Rule in Greece 1936-1974 and It’s Heritage*”, **Totalitarian and Authoritarian Regimes in Europe: Legacies and Lessons from the 20th Century**, (ed. Jerzy W., Borejsza- Klaus Ziemer), Warsaw, 2006.

Hatzivassiliou, Evanthis, “*Security and the European Option: Greek Foreign Policy 1952-62*”, **Journal of Contemporary History**, 30:1 1995: January.

Hionidou, Violetta, “*Why Do People Die in Famines? Evidence From Three Island Populations*”, **Population Studies**, Vol.56, No:1, March 2002.

_____ ; “*It was a Bridge From Life to Death: Hospitals During the Food Crisis, Greece 1941–1944*”, **Social History of Medicine**, Vol.22, No:2.

Jakipse, Catharina, “*The Irish Potato Famine of the 1840’s*”, **EPA Journal**, Fall, 1994.

Kazamias, Georgos, .A., “*Turks, Swedes and Famished Greeks: Some Aspects of Famine Relief in Occupied Greece, 1941-1944*”, **Balkan Studies**, 33:2, pp:293-307, 1992.

_____ ; “*The Politics of Famine Relief for Greece*”, **Bearing Gifts to Greeks**, (Ed. Richard Clogg), Palgrave Macmillan, 2008.

Kyrou, Aleksandros, “*The Greek- American Community and the Famine in Axis Occupied Greece*”, **Bearing Gifts to Greeks**, (Ed. Richard Clogg), Palgrave Macmillan, 2008.

Lang, Clarence, R., “*Red Cross Humanitarianism In Greece 1940-45*” **Institute Of Historical Review**. (http://www.ihr.org/jhr/v09/v09p-71_Lang.html)

Macar, Elçin, “*1941–42 Kışında Türkiye’nin Açlıkla Savaşan Yunanistan’a Yardımları: Kurtuluş’tan Dumlupınar’a*”, **Toplumsal Tarih**, Sayı: 168, Aralık 2007.

Mavropoulou, Maria, “*Türk-Yunan İkamet- Ticaret ve Seyrisefain Sözleşmesi*”, **Altıncı Uluslararası Atatürk Kongresi 12-16 Kasım 2007**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Cilt I., Ankara, 2010.

Mazower, Mark - Veremis, Thanos, “*The Greek Economy 1922–1941*”, **The Metaksas Dictatorship Aspects of Greece 1936–1940**, (Ed. Thanos Veremis, Robin Higham), ELIAMEP, Athens, 1993.

O’Grada Cormac, “*Making Famine History*”, **Journal of Economic History Literature**, Vol. 45, March, 2007.

_____ ; Chevet, Jean- Michel, “*Famine Market in Ancient Regime France*”, **Economic History Association**, Vol. 62, September 2002.

“Ödem Maddesi”, **Görsel Sağlık Ansiklopedisi**, Görsel Yayınlar, Cilt I., 1982.

“Pellegra Maddesi”, **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, Cilt I., 1989.

Pelt, Mogens, *The Establishment and Development of the Metaxas Regime in the Context of Nazi Fascism 1936–1941*, **Totalitarian Movements and Political Religions**, 2002.

Presseisen, L., Ernst, “*Prelude to Babarossa Germany and the Balkans 1940-1941*” **The Journal of Modern History**, Vol. 32, No.4, December 1960.

“*Relief: How Much Hunger?*”29.04.1946**Time Magazine**.

Sadkovich, James, “*The Italo-Greek War in Context: Italian Priorities and Axis Diplomacy (İtalyan Öncelikleri ve Mihver Diplomasisi Bağlamında İtalyan Yunan Savaşı)*” **Journal of Contemporary History**, Vol.28, No:3 (July 1993), pp: 439–464, Sage Publications, Ltd

Sephard, Ben, *Becoming “Planning Minded: The Theory and Practise of Relief 1940–1945”*, **Journal of Contemporary History**, Vol. 43, 2008.

Strauss, Frederick, “*The Food Problem in the German War Economy*”, **The Quarterly Journal of Economics**, Vol. 55, No:3.

Thomadakis, B., Stavros, *Mauri Agora, Plithorismos kai Via Stin Oikonomia tis Katexomenis Elladas*” **I Ellada stin Dekaeitia 1940-1950**, Eva Ethnos se Krisi, (Ed. John O. Iatrides), Temelio , Athina, 2006.

Zavakos, Giorgos, “*I Peina stin Ellada tis Katoxis*” **Istoria**, Oktovrios, 2003.

SÜRELİ YAYINLAR

Apogevmatini (1941–1942)

Cumhuriyet (1939–1943)

Eleftheron Vima (1941–1943)

Proia (1941–1942)

Tan (1939–1942)

The New York Times (1941)

Time Magazine

Ulus (1941–1943)

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.sskurtulus.com.tr>

archive.enet.gr/online/online_text/c=111,dt=14.07.2008,id=108656

<http://www.nbg.gr/wps/portal!/ut/p/cl/04>

www.victoryseeds.com/news/irish_famine.html.

www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/html/57JNXZ

<http://agonigrammi.wordpress.com/2008/03/25/>

<http://www.istoria.gr/oct03/content04.htm>

EKLER

- EK-1** CAB 66/15/13- Yunanistan ve Türkiye'ye yönelik İngiliz Dış Politikasını anlatan belge.
- EK-2** CAB 66/15/50-Türkiye'ye yönelik İngiliz politikasını anlatan belge.
- EK-3** Yunanistan'da daha adil bir gıda dağıtımının gerekliliğini anlatan belge(3 Kasım 1942)
- EK-4** CAB 66/17/49- Gıda ablukası politikasını anlatan belge.
- EK-5** CAB 65/20/26B- Abluka ve Yunanistan'a yardım planlarını anlatan belge.
- EK-6** CAB 66/22/10- Yunanistan'a gıda sevkiyatı konusunda bilgi veren belge.
- EK-7** Kiklat Adaları'ndaki gıda yetersizliğini anlatan belge.
- EK-8** Hayvan yemi karşılığında hayvansal ürünlerin takas edilmesi hakkında belge.
- EK-9** Hayvan yemi üretimindeki yetersizliği anlatan belge.
- EK-10** Takas yöntemiyle Yunanistan'daki çocuklara yumurta dağıtıldığını belirten belge.
- EK-11** 1941'den 1942'ye kadar gıda üretimindeki usulsüzlükleri anlatan belge.
- EK-12** CAB 66/23/19- İngiliz Bakan Oliver Lytteton'un Yunanistan hakkındaki raporu.
- EK-13** CAB 68/9/15- Yunanistan'a 8000 ton yollanacağını belirten belge.
- EK-14** BCA 256/723/15- Türk Kızılay'ının yardımlarda aracılık ettiğini belirten belge.
- EK-15** KA 2598/8- 1940'ta Yunanistan'a serum gönderildiğini belirten belge.
- EK-16** BCA 179/235/6- Türkiye'den Yunanistan'a tuz gönderildiğini belirten belge.
- EK-17** BCA 179/235/30- Kurtuluş Vapuru ile yapılan yardım konusunda belge.
- EK-18** BCA 171/185/20- Kurtuluş'un uğradığı kaza hakkında belge.
- EK-19** BCA 169/176/13- 26 Mart 1942'de Dumlupınar'ın hareket ettiğini anlatan belge.
- EK-20** KA 2599/51-1- Mayıs 1942'de Yunanistan'daki gıda durumunu anlatan belge.
- EK-21** KA 2599/49-1- Dumlupınar Vapuru'nun 4. Seferini belirten belge.
- EK-22** BCA 163/140/10- Yunanistan'a temizlik maddeleri gönderileceğini anlatan belge.
- EK-23** BCA 169/176/37- Dumlupınar'ın 19/07/1942'de hareket ettiğini anlatan belge.
- EK-24** KA 2599/45- 19/07/1942'DE Dumlupınar'ın 5. Seferine çıktığını belirten belge.
- EK-25** KA 2599/46- İngiliz Elçiliği Ticaret Müdürlüğü'nün Dumlupınar'ın 6. Seferi yapma sı konusundaki rica yazısı.
- EK-26** BCA 169/177/2- Yunan Adaları'na yardım için Arslan Motoru'nun görevlendirildiğini belirten belge.
- EK-27** 1942'de Türk Yardımlarının Yunanistan'da daha adil dağıtılması için düzenleme yapıldığını anlatan belge.
- EK-28** BCA 179/236/3- Çeşitli Elçiliklerin Türkiye'den yardım istediğini anlatan belge.
- EK-29** BCA 107/90/8-1944'te Türkiye'den Yunanistan'a yardım gönderileceğini belirten belge.
- EK-30** T.C.Devlet Demiryollarından Yunanistan'a yardım gönderileceğini belirten belge.

CAB 66/15/13

73

TO BE KEPT UNDER LOCK AND KEY.

IT IS TO BE KEPT UNDER LOCK AND KEY BY THE SECRETARY TO THE CABINET.

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT).

S E C R E T.

W.P.(41)40.

COPY NO.

22

24TH FEBRUARY, 1941.

WAR CABINET.

POLICY IN THE MIDDLE EAST AND EASTERN
MEDITERRANEAN.

Note by the Secretary.

The attached telegrams (a) from the Prime Minister to General Wavell, dated 11th February, 1941, and (b) from the Chiefs of Staff to the Commanders-in-Chief Middle East and the Commander in Chief, Mediterranean, are circulated in connection with Item 2 of the Cabinet Agenda for this evening's Meeting.

(Signed) E.E. BRIDGES.
Secretary.

Great George Street, S.W.1.,

24TH FEBRUARY, 1941.

COPY OF A TELEGRAM DATED 12TH FEBRUARY, 1941, FROM
THE WAR OFFICE TO THE COMMANDER-IN-CHIEF, MIDDLE EAST.

(51265. 11/2)

Prime Minister to General Wavell:-

1. "Accept my heartfelt congratulations on this latest admirable victory, and on the unexpected speed with which Cyrenaica has been conquered. I have carried out your wishes in mentioning Generals O'Connor and Greagh.
2. Defence Committee considered whole situation last night, comprising extremely favourable developments in United States supplies. Second, increasingly menacing attitude of Japan and plain possibility she may attack us in the near future. Third, undoubted serious probability of attempt invasion here. In this general setting we must settle Mediterranean plans.
3. We should have been content with making a safe flank for Egypt at Tobruk, and we told you that thereafter Greece and/or Turkey must have priority, but that if you could get Benghazi easily and without prejudice to European calls, so much the better. We are delighted that you have got this prize three weeks ahead of expectation, but this does not alter, indeed it rather confirms, our previous directive, namely that your major effort must now be to aid Greece and/or Turkey. This rules out any serious effort against Tripoli, although minor demonstrations thitherwards would be a useful feint. You should therefore make yourself secure at Benghazi and concentrate all available forces in the Delta in preparation for movement to Europe.
4. Both Greece and Turkey have hitherto refused our offers of technical Units, because they say these are too small to solve their main problem but conspicuous enough to provoke German intervention. However, this intervention becomes more certain and imminent every day, and may begin at any time now. If Turkey and Yugoslavia would tell Bulgaria they will attack her unless she joins them in resisting a German advance southward, this might create a barrier requiring much larger German forces than are now available in Roumania. But I fear they will not do this, and will fool away their chances of combined resistance as was done in the Low Countries.
5. Our first thoughts must be for our ally Greece, which is actually fighting so well. If Greece is trampled down or forced to make a separate peace with Italy, yielding also Air and Naval strategic points against us to Germany, effect on Turkey will be very bad. But if Greece with British aid can hold up for some months German advance, chances of Turkish intervention will be favoured. Therefore it would seem that we should try to get in a position to offer the Greeks the transfer to Greece of the fighting portion of the Army which has hitherto defended Egypt and make every plan for sending and reinforcing it to the limit with men and material.
6. We do not know what Greece will say to a great offer of this kind. We do not know what are her means of resisting an invasion from Bulgaria by German forces. It is reasonable to assume that they have a plan to move troops from Albania to hold the Franco and lines of defence already built along or near the Bulgarian frontier. They cannot surely

CAB 66/15/50

245

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT

Printed for the War Cabinet. April 1941.

SECRET.

Copy No.

28

W.P. (41) 77.

April 26, 1941.

TO BE KEPT UNDER LOCK AND KEY.

It is requested that special care may be taken to ensure the secrecy of this document.

WAR CABINET.

POLICY TOWARDS TURKEY.

Memorandum by the Secretary of State for Foreign Affairs.

1. IN view of the new developments in the Balkan situation it seems desirable to review briefly the question of our policy towards Turkey, with particular reference to the continuance of sending supplies to Turkey.

Turkish attitude from outbreak of war between Italy and Great Britain until the German attack on Greece and Yugoslavia.

2. The attitude of Turkey has been marked by a series of retrogressions since the outbreak of war in the Mediterranean. On the entry of Italy into the war against Great Britain in June 1940, Turkey failed to fulfil her obligations to come to the assistance of Great Britain under article 2 of the Treaty of Mutual Assistance. When the Italians attacked Greece in October 1940, and we implemented our guarantee to Greece, Turkey failed to carry out her obligation to come to our assistance under article 3 of the Treaty.

3. Early in 1941, Turkey assured us that she would go to war in the event of a German attack on Greece or a threat to Salonica. But in the face of the increasing menace to the Balkans constituted by the rapid German infiltration into Bulgaria, Turkey did nothing to promote a united front with Yugoslavia and Greece. The German occupation of Bulgaria, the Yugoslav *coup d'état*, and finally the German attack on Greece and Yugoslavia produced no reaction from the Turkish Government. In spite of the pressure maintained on them during the Secretary of State's visit to the Eastern Mediterranean in February, March and early April, the Turkish Government retreated further and further into a negative attitude and failed even to fulfil the promise given by the Turkish Minister for Foreign Affairs during his meeting with the Secretary of State at Cyprus to send a message to stiffen the Yugoslavs. They have definitely declared their attitude towards the new hostilities as one of non-belligerency. All that they have done on the constructive side is to assure His Majesty's Government that they are prepared for German pressure and would refuse all demands. The publication of instructions for the preparations of evacuation measures in Istanbul and the fact that the Turkish High Command are withdrawing Turkish divisions in Thrace and that Turkish troops are manning the Gallipoli Peninsula facing the Aegean Sea may be interpreted as showing that the Turkish Government are alive to the possibility of an attack by Germany in the near future and propose to resist it.

Probable Turkish attitude.

4. The German attack on Yugoslavia and Greece brings the war much closer to Turkey's doors. Unless Germany can obtain possession of Syria by means of either direct invasion by air or sea it looks as though the Turkish Government

11358 [22454]

are certain to be faced in the near future either with German demands (*e.g.*, for accession to the Tripartite Pact, concessions regarding the Straits or regarding commercial exchanges) or with an actual German attack, the object in both cases being to enable the German armies to reach Syria. The Turkish Government have informed His Majesty's Ambassador that no demands have as yet been received from Germany, but they confidently expect them, and the German Ambassador left Angora for consultations with his Government on the 17th April.

5. A tug of war between ourselves and the Germans over Turkey seems therefore likely to ensue. Provided that we consider that there is a good chance of holding the Turks, clearly we should spare no effort to ensure that they do not capitulate to German demands and stand up to a German attack. With each success the German position *vis-à-vis* Turkey becomes stronger, and our own weaker, and we must clearly reckon on a period ahead during which German pressure of the strongest kind will be brought to bear on Turkey. It must be remembered that Germany is in a far better position for exercising pressure on Turkey than we are. Not only are her victorious armies in occupation of Bulgaria and the Greek mainland, not only can Germany isolate Turkey in large measure and restrict her intercourse with Great Britain and Egypt, but she can withhold many vital supplies which hitherto we have not been able to furnish, and at the same time refuse to take Turkish commodities which hitherto have not found a market in Great Britain. Such action would be all the more effective now that Turkey has lost her growing Balkan markets. Any attempt on our part to exert pressure will merely accentuate the weight of pressure exercised by the Germans, increase the discontent felt by many Turkish business men over the loss of their long-established and profitable trade associations with Germany, and generally result in convincing the Turks that their only hope of economic salvation lies in coming to terms with the Germans. We on our side shall not have many cards in our hand, and it may be anticipated that even greater influence than hitherto will be exercised by certain leaders in Turkey, notably M. Menemencoglu, who are imbued with the spirit of calculation, entirely divorced from any sentimental feelings, which has as its standard solely the welfare of Turkey. Such Turks are ultra-cautious and determined that Turkey shall not be launched into an adventure which might end ill for her. But even Turks, such as the Secretary-General, have a fundamental dislike of the Germans, and recall the humiliation suffered by Turkey as an ally of Germany in the last war. They realise that with Germany dominant in Europe there is no future for modern Turkey, whose development along her self-appointed lines requires the survival and collaboration of the British Empire. We may therefore reckon with some confidence on the underlying loyalty of the Turkish leaders and Turkish people to the British cause. It is perhaps not too much to say that, so long as the Turks calculate that we can keep our heads above water in the struggle with Germany, they will wish to stand by us.

What we expect of Turkey.

6. The experience of the months since the outbreak of war in the Mediterranean, and particularly the personal contacts established with the Turkish Government during the Secretary of State's mission to the Eastern Mediterranean, have shown the difficulty of inducing the Turks to play any active rôle. The German attack on Yugoslavia and Greece and the increasingly strong position of Germany as a result of her successes, render it still more unlikely that for some time to come Turkey will venture to abandon a negative attitude.

7. It may be worth a short digression to determine our basic conception of Turkey's strategic rôle in the war. At an earlier stage, before German preparations for an attack on Greece and Yugoslavia were complete, we had hoped that Turkey might make common cause with the Greeks and Yugoslavs, thus forming a Balkan front with the object of deterring Germany from launching an attack in the Balkans. At a later stage, when any possibility of a united front between the three States had disappeared and when it was certain that Germany intended to launch an attack, we hoped that the Turkish Government would at least be prepared, while taking no offensive action, to declare war on Germany as soon as Germany attacked Greece. The object in that case was partly to assist the Greeks by the deflection of German divisions to the Thracian frontier and partly to stiffen the Yugoslav Government.

8. But our fundamental requirement of Turkey has been negative rather than positive; in the last resort we have always looked to her to play the passive rôle of remaining benevolently neutral, and denying herself to Germany, since Turkey is our chief bulwark in the Middle East and perhaps our most important strategic reserve for possible future offensive operations. It is unnecessary to elaborate the disadvantages which would result from the capitulation of Turkey to Germany, whose object, when she has finished with the Greek campaign, will no doubt be to secure passage of troops across Anatolia as part of the German pincer movement on Alexandria and the Canal and in pursuance of plans to secure the oil fields of Iraq and Iran.

9. There was unanimous agreement among the Commanders-in-Chief, Middle East, in discussions during the Secretary of State's tour that it would not be to our advantage that Turkey should take the offensive at the same time as Greece and Yugoslavia were attacked (unless this was the only means to ensure that Yugoslavia should fight), since in her present state of unpreparedness and with her lack of offensive power she would almost certainly be overrun, and we should thus lose our buttress in the Middle East. It was for this reason that, during the Secretary of State's mission, the Turkish Government were never asked to do more than take a political but not a military offensive.

Present Policy towards Turkey.

10. While bearing in mind the considerations set out in the preceding paragraphs, it is submitted that, other things being equal, the chief aim of our present policy towards Turkey should be to ensure that she remains benevolently neutral and that our secondary aim should be to build up Turkish economy and war potential, improve the training and operational experience of the Turkish fighting forces, and see that the Turks adopt the best strategical plan of defence, with the object of ensuring that if attacked by Germany Turkey is in a position to resist successfully. In this way we should hope to tide over the present critical period during which German pressure on Turkey will coincide with Turkish doubts about our ability to hold our position in Egypt.

11. The question then arises of the best method to secure this end. Broadly speaking two lines are open to us, either (i) to continue handling the Turks firmly or (ii) to ride them on an easy rein.

12. If we adopt the first line, our attitude towards the Turkish Government would have to be somewhat as follows:—

We deplore their failure to co-operate in our recent attempts to form a united Balkan front to Germany, and cannot absolve them from a measure of blame for the collapse of Yugoslavia and the present difficulties of ourselves and the Greeks. Having received so many proofs of Turkey's unwillingness to face up to realities, we must seriously question whether we can continue to send her supplies and armaments, and hint that she may stand little chance of getting supplies from the United States of America under the Lease Lend Act, unless we receive tangible proof of her determination to fulfil her obligations, for example, by breaking off relations with Germany. We could hint that otherwise we may have to leave Turkey to her fate.

13. The effect of such an attitude on our part, in view of the weakness of our position (see paragraph 5 above) and the experience of the past ten months, would be to intensify Turkish suspicions that we are attempting to drive them into the war before they are ready, and recall all the bitter memories of the last war, when the Germans pushed the Turks in against their will. It would almost certainly result in driving the Turks sooner or later into the German camp with all the serious consequences to ourselves which that would entail.

14. The alternative line—to ride the Turks on an easy rein—appears more likely to produce results. Our attitude in that case would be one of sympathetic comprehension of the Turkish point of view, and would studiously avoid recriminations regarding Turkish shortcomings in the past. We should have to abandon all idea of a positive attitude by Turkey for the present, not only in the strategical sphere but also in the political sphere (e.g. breaking off relations with Germany), and would acquiesce, tacitly or explicitly, in the Turkish Government's own view that for the present, Turkey's rôle should be passive

politically as well as strategically. Our aim, in brief, would be to make it plain to the Turks that we are not attempting to push them into the war, that we count on their fundamental loyalty and that we will do our best to put them in a condition to resist a German attack. This, to be successful, would entail:

- (1) supplying Turkey as quickly as possible with the balance of armaments promised her under the Anglo-French agreements complementary to the Treaty of Mutual Assistance, as well as procuring for her from the United States of America material additional to what she has already been promised, and so meeting her main argument that her inability to come into the war is due to her unpreparedness, which, in its turn, is the result of our failure hitherto to provide her military deficiencies; and
- (2) supplying Turkey's civil requirements (mainly steel) and providing a market for her principal commodities, thus making it possible for her to maintain the deflection of her commercial exchanges from Germany towards the sterling area, without which an effective political friendship with Great Britain is impossible. This would mean our providing not only those of Turkey's civil requirements which are likely to increase her war potential, but also a certain number of requirements (such as equipment and spare parts for the Istanbul transport system), our failure to supply which provide the Germans with a powerful weapon of propaganda.

15. It may be objected that, even if it is conceded that it would be wise to continue to supply Turkey, yet we are not in a position, owing to recent developments in the Eastern Mediterranean, to deliver the goods. It is true that the German occupation of Bulgaria and Greece will probably mean the closure of the Aegean to our shipping, but shipments to Mersin are still practicable and should, we hope, continue so for some time to come. Even if this route is closed, there always remains the land route from Basra of which considerable and successful use is already being made, although it must be remembered that the greater the volume of traffic over this route, the greater will be the pressure on Vichy to put a stop to it. Nevertheless, materially, it remains possible to effect deliveries to Turkey of her military and civil requirements. In order to ensure that deliveries are prompt and regular it would be necessary to proceed at once with the completion of the direct railway between Turkey and Iraq and the general improvement of communications in Iraq, including the conversion of the Basra-Bagdad railway from narrow to broad gauge.

Conclusions.

16. To sum up, the most we can hope for is that Turkey will remain benevolently neutral and resist if attacked. Assuming that we wish her to resist and that such resistance is likely to be to our advantage, it is submitted that we now have no alternative to riding the Turks on an easy rein and doing all we can to supply their material deficiencies, and that our policy towards Turkey should be governed by the following principles:—

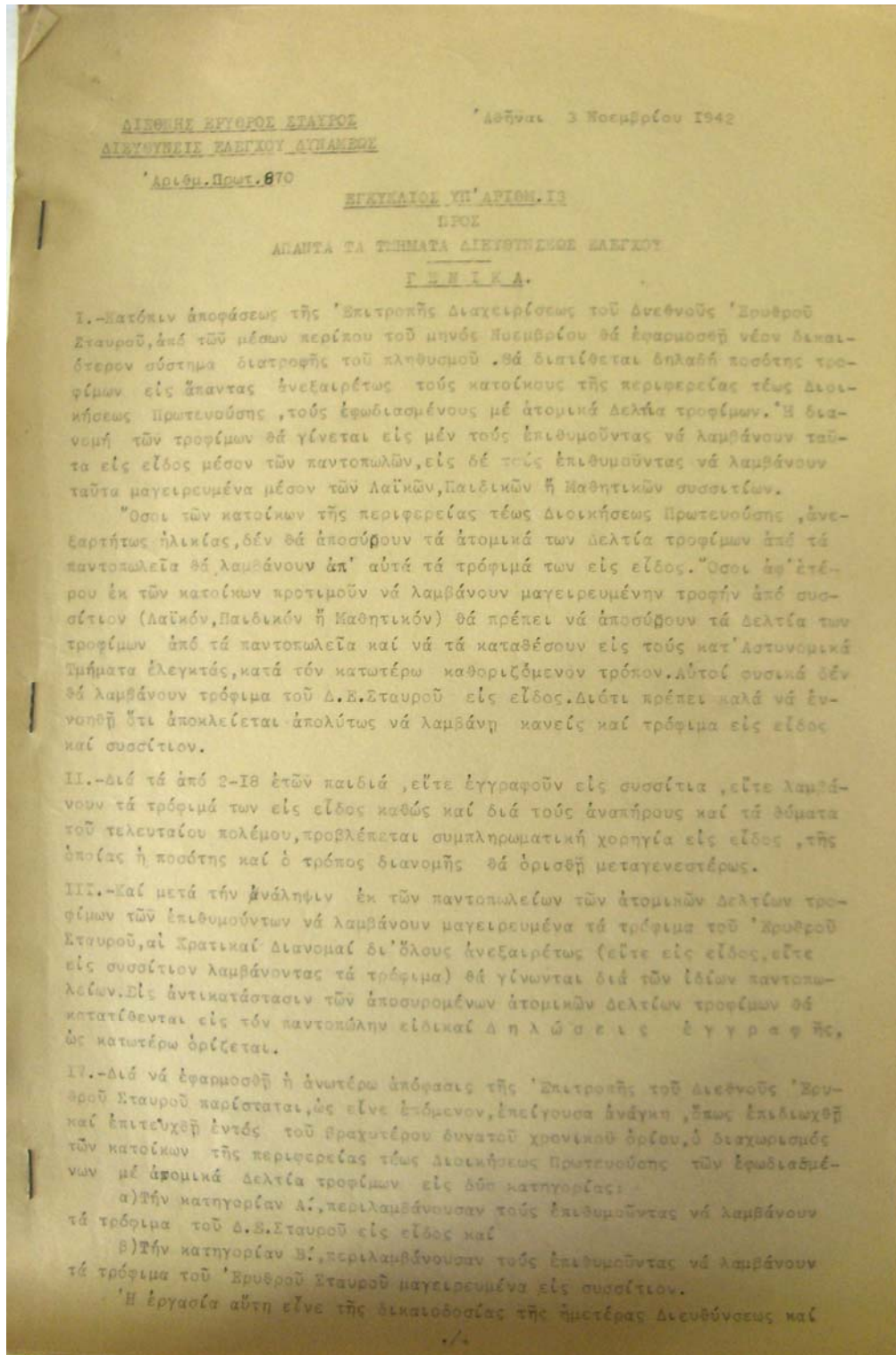
1. Acquiescence in the Turkish view that Turkey's rôle must be a passive one.
2. Continuance and acceleration of the programme of supplies, both military and civil, to Turkey.
3. Improvement of direct communications between Turkey and Iraq.
4. Maximum efforts to put the Turkish armed forces in condition for war, by the despatch of further instructors, especially to improve the operational experience of the Turkish Air Force.
5. Evolution of the best military plan to meet a German advance on Turkey. This turns on the question of the Turkish positions in Thrace and the number of divisions kept in that area, and is being handled by General Marshall-Cornwall and the British Military Mission in Turkey.

A. E.

Foreign Office, April 26, 1941.

EK-3

Uluslararası Kızılhaç Örgütü Kuvvet Denetim Başkanlığı'nın tüm Denetim Başkanlıklarına gönderdiği 13 sayılı genelge (3 Kasım 1942). Yunan nüfusuna yiyecek dağıtımında daha adil bir sistemin geliştirileceğini anlatan belge. Bu belge Yunanistan'da yiyecek dağıtımının bakkallardan ve aşevlerinden olmak üzere iki şekilde gerçekleştirileceği konusunda bilgi vermektedir.

ή εφαρμογή της άνετέθη είς ήμάς. Αί λεπτομέρειαι τής έκτελέσεως άποτελοϋν τό άντικείμενον τών επομένων κεφαλαίων.

ΔΙΑΚΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ Α΄ καί Β΄.

V.-Διά τόν διαχωρισμόν τούτον θ΄ άπαιτηθεϋν αί έξής διατυπώσεις:

I.- Κατηγορία Α΄

Οί άνήκοντες είς τήν κατηγορίαν Α , δηλαδή οί έπιθυμοϋντες νά λαμβάνουν τά τρόφιμα του Έρυθρου Σταυρου είς είδος, δέν θά κάμουν καμίαν άπολύτως ένέργειαν. θά αφήσουν άπλώς τά άτομικά των δελτία τροφίμων είς τά παντοπωλεία , όπου εύρίσκονται κατατεθειμένα.

Όσάνεις άναγγέλλεται διανομή τροφίμων του Έρυθρου Σταυρου θά παραλαμβάνουν ταϋτα από τόν παντοπώλην όπου έχουν κατατεθειμένα τά άτομικά των δελτία τροφίμων , όπως έγινε κατά τās μέχρι τουδε 3 διανομάς.

2.-Κατηγορία Β΄

Είς τήν κατηγορίαν αϋτήν περιλαμβάνονται:

α) Όσοι έπιθυμοϋν νά λαμβάνουν τά υπό του Έρυθρου Σταυρου διανεμόμενα τρόφιμα μαγειρευμένα είς λαϊκά συσσίτια.

β) Τά από 2 μέχρι 18 έτών (συμπληρωμένων) παιδιά, οί γονεΐς τών οποίων έπιθυμοϋν , όπως τά παιδιά των αϋτά έξακολουθήσουν νά συσσιτοϋν είς τά Παθητικά ή Παιδικά συσσίτια είς τά όποια σιτίζονται σήμερα.

3.-Οί άνήκοντες είς τήν άνωτέρω κατηγορίαν Β΄, από τής πρωΐας τής 13ης Νοεμβρίου , προσερχόμενοι είς τά παντοπωλεία , όπου εύρίσκονται κατατεθειμένα τά άτομικά των δελτία τροφίμων, θά παραλαμβάνουν από τόν παντοπώλην είδικάς άτομικάς Δ η λ ώ σ ε ι ς έ γ γ ρ α φ η ς είς τρία άντίτυπα δι' ένα έκαστον , τās όποιās καί θά συμπληρώνουν.

Έκ τών τριών τούτων άντιτύπων δηλώσεων έγγραφής, ή μία θά φέρη κατά τό κάτω αϋτής μέρος τυπωμένα κουπόνια μέ τούς αριθμούς τών κουπονίων των άτομικών δελτίων τροφίμων, άτινα μέχρι σήμερα δέν έχρησιμοποιήθησαν γενικώς διά τās κρατικές διανομάς. Τά κουπόνια ταϋτα ήνέρονται είς πέντε. Πλήν όμως αϋτών θά εΐνε τυπωμένο καί τό κουπόνιον υπ' αριθμ. 32 τό όποιον έχρησιμοποιήθη υπό πολλών διά νά κατατεθῆ είς συνεταιρισμούς. Επίσης θά εΐνε τυπωμένο καί ένα ακόμη κουπόνιον μέ τό γράμμα Θ. Τό τελευταϊον αϋτό θά σημαίνη ότι τό δελτίον του κητόχου εΐνε έσφραγισμένο υπό τών Ιταλικών Αρχών Κατοχής.

Η συμπλήρωσις των δηλώσεων έγγραφής θά γίνεται είτε άτομικώς, είτε υπό του άρχηγου τής οίκογενείας διά τά μέλη τά όκεία πρόκειται νά μετασχουν συσσιτίου. Ο τρόπος τής διά του οίκογενειάρχου υποβολής των δηλώσεων καί τόν κόσμον θά εύκολύνη καί τόν συνωστισμόν θά όποτρέφη. Πά ληφθῆ φροντίς καί νά γίνουν συστάσεις ώστε ή συμπλήρωσις των δηλώσεων νά εΐνε όσον τό δυνατόν καθαρά γραμμένη. Αν ό ενδιαφερόμενος δέν γνωρίζη άρικτά γράμματα ή δέν γράφη εύανάγνωστα ή παρακαλέσθ άλλον νά συμπληρώσῃ τās δηλώσεις του. Οί κύριοι έπόπται τής Γεν. Επιθεωρήσεως παρακαλοϋνται νά βοηθήσουν σχετικώς.

Η χορήγησις των έντύπων δηλώσεων έγγραφής είς τούς παντοπώλας θά γίνῃ μερίμνη των κατ' Αστυνομικά Τμήματα Έλεγκτών. Οί έλεγκταί, πρὸς άποφυγήν διαθέσεως εκ μέρους των παντοπωλών μεγαλυτέρου αριθμού των άναγκαιουσών δηλώσεων έγγραφής θά καταρτίσουν ίδιαιτέραν κατάστασιν είς τήν όποιαν θά χρεώνουν τούς παντοπώλας μέ τόν αριθμόν των δηλώσεων έγγραφής που θά παραλαμβάνουν καί είς τήν όποιαν κατάστασιν θά υπογράφουν

./.

οί παντοπώλαι.

4. - Μετά τήν προσκόμισιν εἰς τόν παντοπώλην τῶν εἰς τριπλοῦν συμπληρωμένων δηλώσεων ἐγγραφῆς, ὁ παντοπώλης:

α) Ἀριθμολογεῖ τά τρία ἀντίτυπα τῆς δηλώσεως ἐγγραφῆς κατὰ τόν νέον τρόπον ἀριθμολογήσεως καί συμφώνως πρός ὁδηγίαν, τῆς ὁποίας θά λάβῃ παρά τοῦ Ἐλεγκτοῦ.

β) Ἐγγράφει ὀπισθεν ἐκάστης τῶν δηλώσεων τόν αὐξοντα ἀριθμόν, τόν ὁποῖον φέρει ὁ ἐνδιαφερόμενος εἰς τόν κατάλογον πελατῶν καί ὑπογράφει.

γ) θά κρατήσῃ τό ἀντίτυπον ἐκεῖνο τῆς δηλώσεως ἐγγραφῆς, τό ὁποῖον εἰς τό κάτω μέρος του ἔχει τυπωμένα τά μή χρησιμοποιηθέντα κουπόνια τοῦ ἀτομικοῦ Δελτίου. Ἄν τυχόν ἀπό τό ἀτομικόν Δελτίον τοῦ ἐνδιαφερομένου λείπῃ κουπόνιον τι ἐξ αὐτῶν, θά ἀποκόψῃ τό ἀντίστοιχον κουπόνιον καί ἀπό τό ἀντίτυπον τῆς δηλώσεως ἐγγραφῆς. Π.χ. ἐάν ἔχη ἀποκοπῆ ἀπό τό ἀτομικόν Δελτίον τό κουπόνιον 32 διά συμμετοχήν εἰς Συνεταιρισμόν θά τό ἀποκόψῃ ἐπίσης καί ἀπό τήν Δήλωσιν ἐγγραφῆς.

Ἐάν τό ἀτομικόν Δελτίον ^{δεν} εἶνε ἐσφραγισμένον μέ τήν σφραγίδα τῶν Ἰταλικῶν Ἀρχῶν Κατοχῆς τότε θά ἀφίσῃ ἐπί τῆς δηλώσεως τό κουπόνιον Φ. Ἄν ἀντιθέτως τό ἀτομικόν Δελτίον ~~ἴσως~~ εἶνε ἐσφραγισμένον ὑπό τῶν Ἰταλικῶν Ἀρχῶν τότε ἀπό τό Δελτίον ἐγγραφῆς θά ἀποκόψῃ τό κουπόνιον Φ.

Νά συστηθῇ εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους νά παρακολουθήσουν μόνοι τους τήν τυχόν ἀποκοπήν κουπονίων ἐκ τῶν δηλώσεων ἐγγραφῆς καί νά ἐπιδιώξουν πρός τό συμφέρον των νά ἀπομείνουν εἰς τήν Δήλωσιν ἐγγραφῆς τόσα κουπόνια ὅσα ἀπομένουν καί εἰς τό ἀτομικόν των Δελτίον.

δ) Μετά τήν διαδικασίαν αὐτήν ὁ παντοπώλης κρατεῖ τό ἀντίτυπον τῆς δηλώσεως ἐγγραφῆς τό ὁποῖον ἔχει τά κουπόνια καί παραδίδει εἰς τόν ἐνδιαφερόμενον τά δύο ἄλλα ἀντίτυπα τῆς δηλώσεως μαζύ μέ τό ἀτομικόν του Δελτίον τροφίμων.

5. - Οἱ ἐνδιαφερόμενοι, παρουσιαζόμενοι εἰς τοὺς κατ' Ἀστυνομικά Τμήματα Ἐλεγκτάς τῆς Διευθύνσεως Ἐλέγχου παραδίδουν εἰς τούτους τά δύο ἀντίτυπα τῆς δηλώσεως ἐγγραφῆς, τά ἀτομικά των Δελτία τροφίμων καί τῆς καρτέλλας τοῦ παντοπώλου.

Προκειμένου περί παιδιῶν πού πρόκειται νά ἐξακολουθήσουν συσσιτοῦντα εἰς τά μαθητικά ἢ παιδικά συσσίτια, οἱ γονεῖς των καί τήν προσελουσίν των εἰς τοὺς ἐλεγκτάς θά ἐπιδεικνύουν ἐπί πλέον εἰς τούτους καί τήν καρτέλλαν σιτίσεως τῶν παιδιῶν των, οὕτως ὥστε νά πιστοποιηται, ὅτι ταῦτα πρόκειται νά ἐξακολουθήσουν συσσιτοῦντα εἰς τήν αὐτήν ὡς καί πρότερον ἔστιαν.

6. - Ὁργάνωσις ἐργασίας εἰς τά Γραφεῖα τῶν Ἐλεγκτῶν.

Εἰς ἕναστον γραφεῖον Ἐλεγκτῶν ὑπό τήν Διεύθυνσιν καί ἐπίβλεψον ἑνός ἐκ τῶν Ἐλεγκτῶν κατ' Ἀστυνομ. Τμήμα, ὀρισθησομένου ὑπό τῶν Τμηματάρχων θά ὀργανωθοῦν δύο συνεργεῖα, ἐκ δύο ὑπαλλήλων ἕναστον.

Ἐν συνεργεῖον διά τοὺς ἐπιθυμοῦντας νά συσσιτοῦν εἰς τά Δαικά συσσίτια καί ἔν διά τοὺς ἐπιθυμοῦντας νά συσσιτοῦν εἰς παιδικά ἢ μαθητικά συσσίτια.

Ὁ Διευθύνων τήν ἐργασίαν ἀμοτέρων τῶν συνεργείων :

α) λαμβάνει παρ' ἑνός ἐκάστου τῶν προσερχομένων τῆς εἰς διπλοῦν

δηλώσεις έγγραφης, τὰ άτομικά Δελτία τροφίμων καί τας καρτέλλας παντοπώλου. Προκειμένου δέ περί γονέων επιθυμούντων, ὅπως τὰ τέκνα των ἐξακολουθήσουν συσσιτοῦντα εἰς τὰ μαθητικά ἢ παιδικά συσσίτια ὅπου ἤδη σιτίζονται, παραλαμβάνει καί τας ἀτομικάς καρτέλλας σιτίσεως τῶν παιδιῶν.

β) Μετά τόν ἔλεγχον τῶν ἀνωτέρω ὑπογράφει καί σφραγίζει τά δύο ἀντίτυπα τῶν προσκομισθεισῶν δηλώσεων έγγραφης ἐπί τῶν ὁποίων ἐγγράφει τό ὄνομα τοῦ συσσιτίου εἰς τό ὅποσον θά συσσιτῆ εἰς τό μέλλον ὁ ἐνδιαφερόμενος.

Ἐπίσης ἀναγράφει ἐπί τῆς καρτέλλας τοῦ παντοπώλου διὰ πόσα ἄτομα ἰσχύει αὕτη, ὅσον ἀφορᾷ τās εἰς εἶδος διανομᾶς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ἐννοεῖται, ὅτι, εἰς περίπτωσιν κατά τήν ὁποίαν ὄλα τὰ μέλη τῆς μιᾶς οἰκογενείας ἐπιθυμοῦν νά συσσιτοῦν ἢ προκειμένου περί καρτέλλας ἐριγένῃ, τότε εἰς τήν καρτέλλαν παντοπώλου ἀναγράφει, ὅτι αὕτη δέν ἰσχύει διὰ τās εἰς εἶδος διανομᾶς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

γ) Παραδίδει ἄνευ χρονοτριβῆς εἰς τούς ἐνδιαφερομένους τό ἐν ἀντίτυπον τῆς δηλώσεως έγγραφης, τās καρτέλλας παντοπώλου καί τās ἀτομικάς καρτέλλας σιτίσεως τῶν παιδιῶν.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὑποχρεοῦνται νά καταθέσουν τό ταχύτερον τό ὑπ' αὐτῶν παραληφθέν ἀντίτυπον τῆς δηλώσεως έγγραφης εἰς τό Κέντρον διανομῶν τῶν Λαϊκῶν Συσσιτίων εἰς τό ὅποσον θά συσσιτοῦν ἢ, προκειμένου περί παιδιῶν, εἰς τὰ παιδικά ἢ μαθητικά συσσίτια, εἰς τὰ ὅποια καί πρότερον ἐσιτίζοντο ταῦτα.

δ) Τό δεύτερον ἀντίτυπον τῆς δηλώσεως έγγραφης καί τό ἀντίστοιχον ἀτομικόν Δελτίον τροφίμων ὁ προϊστάμενος ἐλεγκτῆς παραδίδει εἰς τό ἀντίστοιχον συνεργεῖον, ὅπερ ἐργάζεται ὡς ἀκολουθεῖς:

Ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο ὑπαλλήλων τοῦ συνεργεῖου, παραλαμβάνων παρά τοῦ Προϊσταμένου ἐλεγκτοῦ τό ἀντίτυπον τῆς δηλώσεως έγγραφης καί τό ἀντίστοιχον ἀτομικόν Δελτίον τροφίμων ἑνός ἐκάστου καταγράφει τοῦτον εἰς εἰδικόν βιβλίον σιτιζομένων καί εἰς τήν μερίδα τοῦ παντοπώλου εἰς τόν ὅποσον εἶχε κατατεθειμένον τό ἀτομικόν του Δελτίον τροφίμων. Εἰς τό βιβλίον τοῦτο (ἐν διὰ τούς ἐπιθυμοῦντας νά συσσιτοῦν εἰς τὰ Λαϊκά συσσίτια καί ἐν διὰ τούς ἐπιθυμοῦντας νά συσσιτοῦν εἰς παιδικά ἢ μαθητικά συσσίτια) ἔχει προηγουμένης ἀνοιγεῖ ἰδιαιτέρα μερίς δι' ἕνα ἕναστον πάντοπλῆν.

Δι' ἕνα ἕναστον ἐγγραφόμενον εἰς τὰ ὡς ἄνω βιβλία ἀναγράφονται τὰ ἑξῆς στοιχεῖα: α) Ἀριθμός δηλώσεως έγγραφης κατά τό νέον σύστημα ἐριθμο-λογήσεως, β) Ὄνοματεπώνυμον, γ) ἠλικία, δ) Δ/σις κατοικίας, ε) Ἀριθμ. ἀτομικοῦ Δελτίου τροφίμων, στ) Ἐστία σιτίσεως.

Μετά τήν ἐγγραφήν ταύτην ὁ καταγράφων εἰς τό βιβλίον ὑπάλληλος ἐκάστου συνεργεῖου παραδίδει τās δηλώσεις καί τὰ ἀντίστοιχα ἀτομικά Δελτία τροφίμων εἰς τόν δεύτερον ὑπάλληλον τοῦ συνεργεῖου.

Ὁ τελευταῖος ταξινομεῖ ἐντός φακέλλων καί κατά ἐστίαν τό ἀντίτυπον τῆς δηλώσεως έγγραφης. Ὁσαύτως εἰς ἰδιαιτέρους φακέλλους ταξινομεῖ καί τὰ παντοπώλην τὰ ἀτομικά Δελτία τροφίμων τῶν σιτιζομένων (Κατηγορίας Β').

Ἐξωθεν ἑνός ἐκάστου τῶν ἀνωτέρω φακέλλων ἀναγράφεται ἡ Ἐστία σιτίσεως ἢ τό ὄνοματεπώνυμον τοῦ παντοπώλου.

Τελευταία ἡμέρα καταθέσεως ὑπό τῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τούς ἐλεγκτῆς τῶν ἀτομικῶν δηλώσεων έγγραφης, ἀτομικῶν Δελτίων τροφίμων κ.λ.π. ὁρίζεται ἡ 17η Νοεμβρίου.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ Α' και Β'

VI.-Πρός εύρεσιν και καθορισμόν της δυνάμεως έκαστης τῶν κατηγοριῶν Α' και Β' κανονίζονται τὰ ἑξῆς:

I.-Μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς 19ης Νοεμβρίου οἱ Ἐλεγκταί, βάσει τῶν εἰς χεῖρας τῶν στοιχείων, θά συμπληρώσουν τὰς ἑξῆς καταστάσεις:

α) Κατάστασιν (ὑποδείγματος I) δυνάμεως κατά παντοπώλην και κατά ἐστίναν πῶν ἐπιθυμούντων, ὅπως συσσιτοῦν εἰς λαϊκά συσσίτια.

β) Κατάστασιν (ὑποδείγματος II) δυνάμεως κατά παντοπώλην και κατά κατηγορίαν παιδικῶν και μαθητικῶν ἐστίων τῶν παιδιῶν ποῦ ἐπιθυμοῦν νά ἐξακολουθήσουν σιτιζόμενα εἰς αὐτάς.

γ) Κατάστασιν (ὑποδείγματος III) κατά παντοπώλην ἀποθηκάρειον τῆς κατά μικροπαντοπώλην ἐναπομεινούσης δυνάμεως πελατῶν, ἐπιθυμούντων νά λαμβάνουν τὰ τρόφιμα τοῦ Δ.Ε.Σ. εἰς εἶδος.

Αἱ δύο πρῶται καταστάσεις θά καταρτισθοῦν βάσει τοῦ ἀριθμοῦ δηλώσεων ἐγγραφῆς τῶν περιεχομένων εἰς τόν φακέλλον ἐκίστης ἐστίας. Ὁ ἀριθμός οὗτος θά ἀναγραφῆ και ἐπί τοῦ φακέλλου.

Διὰ τόν καταρτισμόν τῆς τρίτης καταστάσεως προαπαιτεῖται ὁ καθορισμός τῆς δυναμικότητος ἑνός ἐκίστου παντοπώλου κατά τήν 19 Νοεμβρίου. Τήν δυναμικότητα ταύτην θά καθορίσουν οἱ ἐλεγκταί ἐκ τῆς προηγουμένης δυναμικότητος (31ης Ὀκτωβρίου) και τῶν μέχρι τῆς 19ης Νοεμβρίου ἐπελευθεσῶν συνήθων μεταβολῶν.

2.-Τὰς ὡς ἄνω καταστάσεις καθώς ἐπίσης και τοὺς φακέλλους τῶν δηλώσεων ἐγγραφῆς οἱ Ἐλεγκταί θά ὑποβάλουν τήν πρῶταν τῆς 20ης Νοεμβρίου εἰς τήν Διεύθυνσιν Ἐλέγχου δυνάμεως ὡς κάτωθι:

α) Τὰς καταστάσεις ὑποδείγματος I και τοὺς φακέλλους μέ τὰ δελτία ἐγγραφῆς λαϊκῶν συσσιτίων εἰς τό Τμήμα συσσιτίων Β(κ.Σαββάκη), τό ὁποῖον ἐφεξῆς θά τηρῆ τήν δύναμιν συσσιτούντων εἰς λαϊκά συσσίτια.

β) Τὰς καταστάσεις ὑποδείγματος II και τοὺς φακέλλους τῶν δελτίων ἐγγραφῆς παιδικῶν και μαθητικῶν συσσιτίων εἰς τό Τμήμα συσσιτίων Α₁ (κ. Ἰατρίδη) και δι' αὐτοῦ εἰς τό Α₂ (κ. Ρογκοπούλου), διὰ τήν τήρησιν ὡς ἐκίστου τῆς δυνάμεως τῶν ὑπ' αὐτά συσσιτίων.

γ) Τὰς καταστάσεις ὑποδείγματος III εἰς τὰ ἀρμόδια Τμήματα δυνάμεως παντοπωλῶν.

3.-Τά Τμήματα δυνάμεως παντοπωλῶν θά παραδώσουν μέχρι τῆς μεσημέρας τῆς 20ης Νοεμβρίου εἰς τόν Ἀναπλ. Δ/τοῦ καταστάσεις κατά παντοπώλην ἀποθηκάρειον τῆς δυνάμεως ἑνός ἐκίστου παντοπώλου οἱ ὁποῖοι θά λαμβάνουν τὰ τρόφιμα εἰς εἶδος.

Αἱ ὡς ἄνω καταστάσεις, μερίμνη τοῦ Ἀναπλ. Δ/τοῦ θά διαβιβασθοῦν ἐντός τῆς ἰδίας 20ης Νοεμβρίου εἰς τήν Διεύθυνσιν Διανομῶν.

Τά Τμήματα συσσιτίων Α₁, Α₂ και Β θά παραδώσουν εἰς τόν Ἀναπλ. Δ/τοῦ μέχρι τῆς μεσημέρας τῆς 21ης Νοεμβρίου κατά κατηγορίαν ἐστίων τήν δύναμιν τῶν δηλωσάντων, ὅτι ἐπιθυμοῦν νά λαμβάνουν μαγειρευμένα τὰ τρόφιμα (Κατηγορία Β).

4.-Τά τμήματα συσσιτίων Α₁ και Α₂ θά καταρτίσουν βάσει τῶν δηλώσεων ἐγγραφῆς τήν δύναμιν μιᾶς ἐκίστης ἐστίας χωριστά.

VII.-Δι' ἰδιαιτέρων ἡμῶν ἐγκυκλίων θέλουσιν ρυθμισθῆ :

α) Η υποδιαίρεσις τῶν δύο κατηγοριῶν Α καὶ Β εἰς τοὺς ἄγοντας ἡλικίαν ἀπὸ 0-2, ἀπὸ 2-18 καὶ ἀπὸ 18 ἔτων καὶ ἔνω καθὼς καὶ ὁ τρόπος διαίρεσεως τῶν ἀναπήρων καὶ θυμάτων τοῦ τελευταίου πολέμου.

β) Ὁ καταρτισμὸς τῶν ἀτομικῶν καρτελλῶν σιτίσεως τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν κατηγορίαν Β.

γ) Ὁ τρόπος τηρήσεως τῶν μεταβολῶν τῆς κατηγορίας Β.

δ) Ὁ νέος τρόπος τῆς ἀριθμολογήσεως παντοπωλείων καὶ τῶν δηλώσεων ἔγγραφῆς.

VIII.- Ἡ Γενικὴ Ἐπιθεώρησις, πρὸς τὴν ὁποίαν κοινοποιεῖται ἡ παροῦσα, παρακαλεῖται, ὅπως εὐαρεστουμένη διατάξῃ τοὺς κατ' Ἀστυνομικὰ Τμήματα Ἐπόπτας αὐτῆς καὶ ἀναλάβουν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Ἐλεγκτῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς καταθέσεως τῶν δηλώσεων ἔγγραφῆς εἰς τοὺς παντοπωλάς (Ἄπὸ 13 μέχρι 17 Νοεμβρίου) τὸ ἔργον τῆς παρακολουθήσεως τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν ἀνωτέρω καθορισθέντων, ἔσον ἀφορᾷ τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν συμπλήρωσιν ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων τῶν Δηλώσεων ἔγγραφῆς.

IX.- Ἡ Ὁμοσπονδία Παντοπωλῶν παρακαλεῖται, ὅπως συστήσῃ εἰς τοὺς παντοπωλάς:

α) Νά ἔχουν ἀνοικτὰ τὰ καταστήματά των καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς καταθέσεως τῶν Δελτίων ἔγγραφῆς εἰς τὰ Γραφεῖα Ἐλεγκτῶν (Ἄπὸ 10 μέχρι 17 Νοεμβρίου).

β) Νά συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς ὁδηγίας, αἵτινες θά τοὺς διαβιβάσοῦν διὰ τῶν ἐλεγκτῶν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας.

Νά τονισθῇ δέ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς παντοπωλάς, ὅτι ἐν περιπτώσει μὴ συμμορφώσεως πρὸς τὰ ἀνωτέρω θέλομεν εἰσηγηθῆ νά τοὺς ἀφαιρεθοῦν τὰ δελτία καὶ νά διανεμηθοῦν τὰ τρόφιμα τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ δι' ἑτέρων παντοπωλείων.

X.- ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΟΔΗΓΙΑ. - Διὰ τὰ παιδιά μέχρι τοῦ 18ου ἔτους τὴν δήλωσιν ἔγγραφῆς θά ὑπογράψῃ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας μετὰ τοῦ ὁποίου συγκοινοῦν. -

- Αἱ ἐπλώσεις ἔγγραφῆς τῶν ἀγγραμμάτων θά ὑπογράφονται ὑπὸ δύο μαστῶρων. -

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΒΑΣΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΕΩΣ

Δ. Γ. ΠΑΚΑΣ

Κοινοποιήσεις:

Γραφεῖον Προέδρου

Κόριον Σπάιντελ

Διεύθυνσιν Διοικήσεως

Γενικὴν Ἐπιθεώρησιν

Διεύθυνσιν Διανομῶν

Διεύθυνσιν Α' (Παιδ. Συσσιτ.)

" κ. Δεγάκη

Ἰπουργεῖον Ἐπισιτισμοῦ (Δ/σιν Δελτίων)

Ἐνομοσπονδία Παντοπωλῶν.

CAB 66/17/49

EK

235

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT.

SECRET.W.P.(41)176.WAR CABINET.

COPY NO. 27..

28th July, 1941.THE FOOD BLOCKADE AND THE OCCUPIED TERRITORIES.Memorandum by the Minister of Economic Warfare.

I have discussed with the Foreign Secretary his paper on Blockade Policy (W.P.(41)175) and, as requested by him, I attach a general forecast of the food situation next winter in German-occupied Europe.

2. The arguments against allowing food through the blockade are still, in my view, overwhelming. "At this season of the year and for some months to come, there is the least chance of scarcity as the harvest has just been gathered in. The only agencies which can create famine in any part of Europe now and during the coming winter, will be German exactions or German failure to distribute the supplies which they command." These words, spoken by the Prime Minister a year ago, are still true. There will be enough food in Europe next winter to meet the needs of all countries. There will be no starvation, nor even acute shortage, unless the Germans fail to distribute the supplies fairly.
3. It is quite impossible to ensure that, if we let food through, there is no benefit to the enemy, but only to the oppressed peoples. These peoples will obtain from our charity only such crumbs as the enemy allow them and perhaps none at all.
4. What we concede to one Ally, we must be prepared to concede to all. If, because conditions are specially bad in some areas, we send food to these, the Germans will soon arrange that conditions elsewhere become bad enough to lead us a step further. Therefore, if we let in any food, we must let in substantial quantities, and the gain to the enemy will be great.
5. The food blockade is an essential weapon of economic warfare. If we let in food, we make possible the transfer of German man power from food production to the production of munitions or service in the armed forces; also we ease the strain on the enemy's transport system.
6. On the other hand, I raise no objection to purchases within the blockade area which do not increase the total supplies available, but merely divert food towards the areas of greater need. We have told the Belgians that, with certain safeguards, they may buy Portuguese products. We are trying to help the Greeks to buy in Turkey.
7. We can also help the Greeks in another way. We can let the Italians know that our treatment of their compatriots in East Africa depends on the Italian treatment of the Greeks.
8. Some say that the people of the occupied territories will be more pro-British if we let food in. I do not agree. Mr. Allen, the Head of the American Red Cross in France, recently reported to the Foreign Office that the French were quite prepared to pull in their belts and suffer. The French, he said "blame the Germans for the shortage of food and they blame us for allowing supplies to go in." Mr. Allen also said that the

Germans/-

Germans would allow no publicity to the American Relief shipments. Still less would they allow it if such shipments went to the occupied territories. Mr. Allen was against allowing any supplies, except vitamins and milk concentrates for children, to enter unoccupied France. As regards the occupied territories he said that there was no possibility whatever of any adequate supervision and consequently no guarantee that anything that might be sent would reach the people for whom it was intended.

9. Our own Parliament and public are increasingly opposed to any further relaxation of the blockade.

10. As regards the suggestion made in paragraph 9 (2) of the Foreign Secretary's paper, I do not feel that the appointment of a Ministerial Committee to consider Blockade questions is necessary. Our two Departments keep in constant touch on these questions and will, I am sure, continue to do so. I see no advantage in adding to the machinery of consultation by setting up yet another Committee.

H.D.

Ministry of Economic Warfare.
28th July, 1941.

A P P E N D I X.

The following is a brief statement of the probable food situation next winter of the various occupied countries of Europe. It assumes the correctness of present harvest forecasts and the maintenance of administrative efficiency at its present level. The harvest for Europe as a whole, is expected to be rather better than last year and within 10% of the pre-war normal.

1. Non-allied countries. Denmark, Hungary, Roumania and Bulgaria have and should continue to have a sufficiency of food for their own needs and valuable surpluses for export.
2. France. Supplies in both zones can probably be maintained at about their present level in the coming year. This level is distinctly low for townspeople, but country people generally have enough.
3. Allied Countries
 - a) Yugoslavia should normally have enough for her own consumption and some surplus for export. The effect of political and military ravages is not known.
 - b) The Czech Protectorate & Holland. In both countries rations are low, but on the whole just adequate to essential needs. Hardship certainly results, but is not yet acute or widespread. The present level can be approximately maintained from home production, given a small supplement of wheat in the case of Holland. The Protectorate has a large surplus production of sugar.
 - c) Poland on a low standard of living used easily to meet her own needs. Germany has annexed the most fertile part of the country and here there has been a substantial increase in production. In the rest of Poland food production is inadequate, and there is severe shortage in the towns, enhanced by mal-administration and German ruthlessness. This situation will probably continue.
 - d) Norway depends on imports for most of its bread and all its sugar, but is in other respects normally not ill provided. Stocks of grain existing at the time of the occupation are now exhausted, and Germany appears recently to have been supplying enough to cover the bread ration as well as some sugar. Germany takes from Norway valuable supplies of fish and fish oils, and gives comparatively little in exchange. For this reason Norway's consumption of fats as well as of bread and sugar has been considerably reduced and, the climate being severe, there is some malnutrition locally. Should Germany cease to supply grain, conditions would be very serious.
 - e) Greece is in a position generally similar to that of Norway, depending on imports for the greater part of her bread and all her sugar, but for very little else. The standard of living was never far above subsistence level, and stocks, when the country was overrun, were very small. Consequently a shortage of food has since developed which is certainly acute and possibly widespread. The future depends on the amount of grain which Greece is able to import. On the other hand, Greece is a potentially important source of dried fruit and olive oil to the Axis larder.

Belgium

f) Belgium is poorest of all European countries in food resources. She is highly deficient in bread grains, meat and fats, and unlike Greece and Norway, does not produce a surplus of anything. In addition, there seems now to be a shortage, for human consumption, of the usually plentiful potato, which is being fed to animals. Assistance received from Germany during the past year has not been enough. Malnutrition is widespread among the town dwellers. This is likely to grow worse, unless extra imports are obtained.

SUMMARY

1. There is, however, and will be in the coming year, enough food in Europe to meet the essential needs of all countries, if fairly distributed. This might mean the disgorging by Germany of some of her large grain reserves, estimated at about 3 million tons, but it could largely be achieved by allowing the surplus produce of one occupied territory to be made available to others. Thus, meat from Denmark and wheat from the Danubian countries might go to Belgium, Norway and Greece; sugar from the Protectorate to Greece and Norway; fish and fish oils from Norway to Belgium.
2. If, however, there is no change in the present policy of the enemy, the following results may be expected next winter: possibly actual starvation in some parts of Greece; continued malnutrition in Belgium; hardship perhaps leading to local malnutrition in Holland, the Protectorate and Poland; no shortage in the remaining occupied countries, except, perhaps in Yugoslavia.
3. The enemy, however, while not aiming at a just distribution of available supplies, will probably try to mitigate the most extreme forms of distress; it is not likely that Greece will be left to starve, and probably something will be arranged to improve conditions in Belgium. The German ideal for the subject peoples is, no doubt, a bare minimum for those who will work for them, and the goal of starvation for those who won't.

CAB 65/20/26B

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT

147

*Printed for the War Cabinet. December 1941.*SECRET.

Copy No. 44

W.M. (41)

134th Conclusions.

TO BE KEPT UNDER LOCK AND KEY.

It is requested that special care may be taken to ensure the secrecy of this document.

WAR CABINET 134 (41).

CONCLUSIONS of a Meeting of the War Cabinet held at 10 Downing Street, S.W. 1, on Wednesday, December 24, 1941, at 11.30 A.M.

Present :

The Right Hon. C. R. ATTLEE, M.P., Lord Privy Seal (<i>in the Chair</i>).	
The Right Hon. Sir JOHN ANDERSON, M.P., Lord President of the Council.	The Right Hon. A. GREENWOOD, M.P., Minister without Portfolio.
The Right Hon. Sir KINGSLEY WOOD, M.P., Chancellor of the Exchequer.	The Right Hon. ERNEST BEVIN, M.P., Minister of Labour and National Service.

The following were also present :

The Right Hon. HERBERT MORRISON, M.P., Secretary of State for the Home Department and Minister of Home Security.	
The Right Hon. VISCOUNT CRANBORNE, Secretary of State for Dominion Affairs.	The Right Hon. A. V. ALEXANDER, M.P., First Lord of the Admiralty.
Captain the Right Hon. H. D. MARCESSON, M.P., Secretary of State for War.	The Right Hon. Sir ARCHIBALD SINCLAIR, Bt., M.P., Secretary of State for Air.
The Right Hon. LORD LEATHERS, Minister of War Transport (<i>Item 1</i>).	The Right Hon. HUGH DALTON, M.P., Minister of Economic Warfare (<i>Item 1</i>).
Sir ORME SARGENT, Deputy Under-Secretary of State, Foreign Office.	
Sir EDWARD BRIDGES, <i>Secretary</i> .	

Blockade.
Greece.
(Previous
Reference:
W.M. (41) 133rd
Conclusions,
Minute 5.)

1. *The Lord President of the Council* referred to the appeals made by the Greek Prime Minister for food-stuffs for Greece. It was reported that many deaths from starvation were occurring. In the Foreign Office view, while it was essential to maintain the principle that the enemy were responsible for feeding the peoples of the enemy-occupied territories, it would be right in the special circumstances to connive at some arrangement whereby food-stuffs, especially wheat, were to find their way through the blockade into Greece. If no action was taken, he thought the result would be that the whole future of the Greek people would be undermined, and their feelings towards this country would be poisoned.

Greece was in a different position from other enemy-occupied territories, in that the Germans, having pillaged the country, had handed it over to the Italians. Whereas, therefore, in other countries Germany had an interest in seeing that the administration of the country continued, and was getting work out of the peoples she had overrun, in Greece she was adopting a completely callous policy.

The Minister of Economic Warfare said that the Foreign Office attitude was a complete reversal of policy. He referred to a telegram of the 3rd December to Berne (No. 1788) in which the conclusion had been reached that it was impossible to allow food through the blockade for Greece only. As recently as the 18th December a letter had been sent from the Foreign Office to the Archbishop of Canterbury taking the line that we could not facilitate the despatch of wheat supplies from Turkey to Greece. No new facts had been adduced since these decisions had been reached.

The Minister also said that if we were to give help to Greece, to do it in a clandestine way would be attended by every disadvantage. It would be necessary to deceive Parliament, and the concession would have no propaganda value. Further, the secret certainly would not be kept for long.

He also questioned whether the situation in Greece was quite as bad as was represented by the Foreign Office. There was some evidence—admittedly from German sources—that the position was improving. He also thought that if we were to admit any infringement of the blockade in order to send food-stuffs to Greece, it would in fact be impossible to deny similar treatment to the peoples of other European countries overrun by the enemy.

The Minister then mentioned three other ways of helping the Greeks which had been under discussion with the Foreign Office. These were:—

- (1) The Turkish scheme, which consisted of buying food-stuffs for Greece inside the blockade.

This scheme should be expanded. Financial help would be necessary, and it was to be hoped that the United States would help in this matter.

- (2) A child emigration scheme, now being studied by His Majesty's Government, and in which the American Red Cross were interested.

- (3) A scheme to allow free and safe passage to Axis vessels carrying food from Trieste to the Black Sea, under appropriate safeguards.

The First Lord of the Admiralty said that (3) presented certain difficulties to the Admiralty. These would be investigated.

As regards the proposal that we should connive at an evasion of our blockade in regard to the import of food-stuffs, and particularly wheat, into Greece, it was explained that at the present time we were sending between 70,000 and 100,000 tons of wheat to the Middle East every month. Some small proportion of this amount was allowed to proceed from Egypt to Turkey, in Turkish

CAB 14/66/22/10
6.0 PM.

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT

45

*Printed for the War Cabinet. February 1942.*SECRET.

Copy No. 31

W.P. (42) 80.

February 14, 1942.

WAR CABINET.GREECE: THE BLOCKADE.*Memorandum by the Minister of Economic Warfare.*

ON the 12th January the Cabinet decided that one cargo of 8,000 tons of wheat should be sent to Greece to alleviate conditions in that country, though it was made clear that this decision did not commit us to send further shipments to Greece or to make any concessions to other enemy-occupied countries. The agreement of the United States Government was obtained and the decision was announced in Parliament on the 27th January, coupled with a precise statement that blockade policy remained unchanged. The 8,000 tons of wheat will probably be shipped from Haifa before the end of this month in a ship withdrawn from our war service for the purpose, the wheat being drawn from the Middle East Supply Centre, from which it can only be spared with the greatest difficulty.

2. This concession by no means satisfies the Greek Government, and the Greek Prime Minister has even hinted that he may resign if further shipments are not allowed. Meanwhile, the famine in Greece continues, and all reports indicate that deaths from starvation are frequent. I suggest, therefore, that as an exceptional case further shipments of wheat or flour to Greece should be contemplated, though the objections to allowing relief through the blockade to the other occupied countries are as strong as ever.

3. In my opinion the worst possible policy in relation to relief is to make piecemeal concessions. These involve allowing unconditional and therefore entirely uncontrolled shipments; upsetting the programme of the Middle East Supply Centre; temporarily withdrawing tonnage urgently needed for our own war service; and setting a precedent for uncontrolled relief which can be invoked by other occupied countries. We should therefore decide our policy in advance and lay down strict conditions for any further relief shipments to Greece. In particular, we should, in order to save our shipping resources, insist that future shipments shall be made in neutral ships (not now under Allied charter) and with neutral crews, and that these ships shall be given safe conducts enabling them to go to the country where the wheat is produced and carry it direct to Greece. A suggestion that the Axis should be made to release Greek ships under their control for the proposed shipments has been examined but rejected because there are not many of these vessels, they are in bad condition, and their tonnage is unsuitable. There are, I am informed, a number of suitable Swedish ships in the Baltic, and I hope it may be possible to induce the Swedish Government to allow them to be chartered for Greek relief, and also to encourage the Swedish Red Cross to undertake the work of distribution in Greece under the auspices of the International Red Cross. The Greek Prime Minister has asked for 33,000 tons a month, which is about the total average import in normal years. There can be no question of our undertaking to supply so large an amount. In any case, the quantity to be supplied under the scheme now proposed must be governed by the shipping available. To give an example, regular shipments of 15,000 tons a month would, I understand, require not less than 6 ships of 5,000 tons gross tonnage each.

11639 [23465]

4. The conditions which I suggest should be laid down will be found in the annex to this paper. They need careful consideration, as, in my opinion, nothing would be more fatal than to lay down conditions and then modify them as a result of humanitarian pressure following upon a German refusal to accept them.

5. I suggest that we should seek the concurrence of the United States Government in our proposals. We should then consult the Swedish Government, and, if they were prepared to assist the Greeks by supplying ships and supervising distribution, we should ask the International Red Cross (who are the recognized intermediary in these matters) to seek German and Italian concurrence. We could then make a public statement on the subject.

6. I understand that the Secretary of State for Foreign Affairs is in general agreement with this paper, but that he wishes to comment on the proposed conditions.

H. D.

*Ministry of Economic Warfare,
February 14, 1942.*

ANNEX.

1. The Germans to allow Swedish ships to leave the Baltic to carry the imports from overseas to Greece.

2. All belligerents to give safe conduct for the ships for voyages in both directions.

3. A neutral Commission to be established in Greece and have under its direct control the distribution of all goods imported as relief.

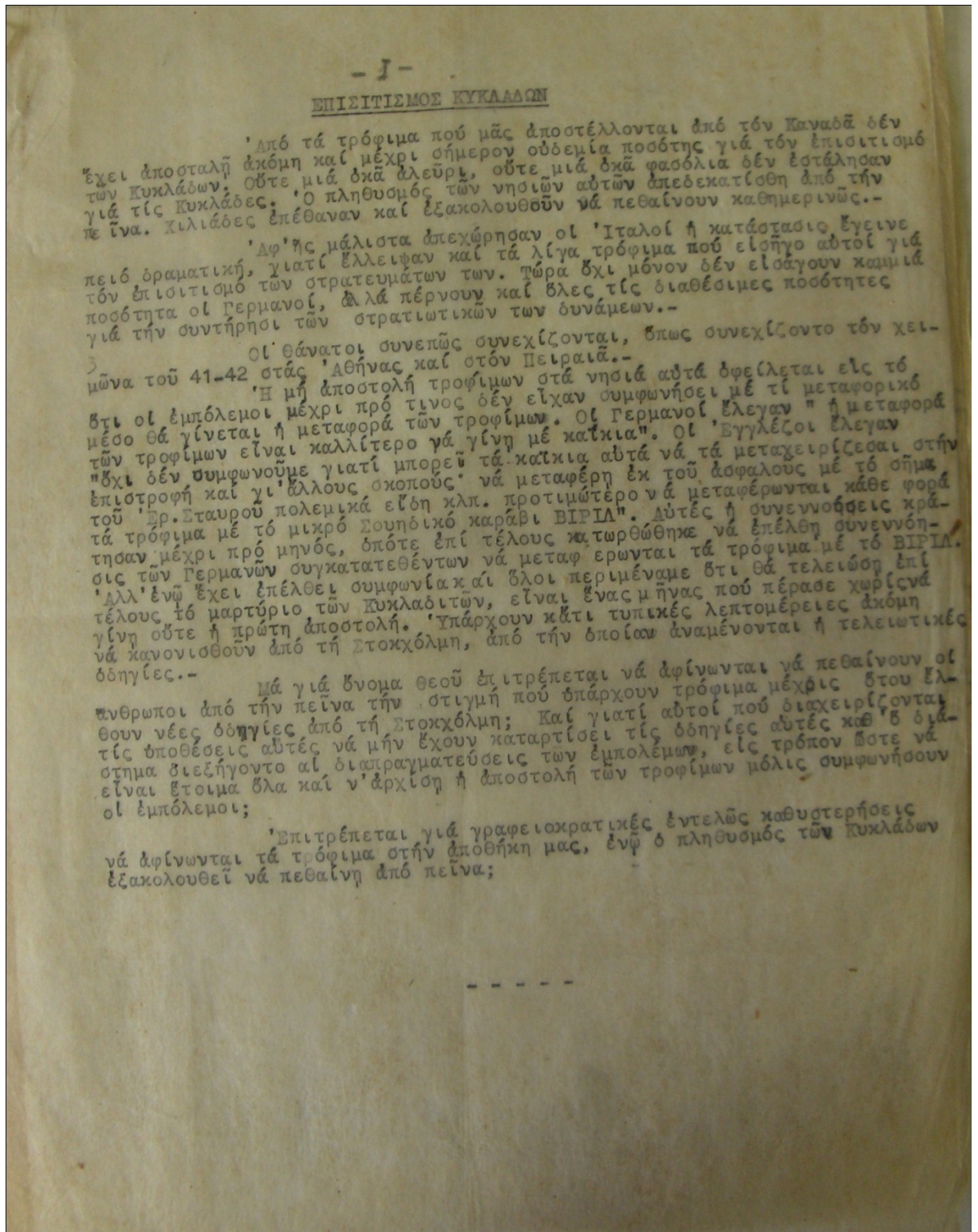
4. No foodstuffs imported as relief through the blockade, or originating in Greece, to be exported from Greece or used by Axis nationals, except with the consent of the Commission and of His Majesty's Government.

5. The distribution of all foodstuffs imported as relief through the blockade, or originating in Greece, to be carried out on equitable principles, no preferential treatment being accorded to persons working in the interests of the occupying Powers or their Allies.

6. The Commission to have the right and duty to verify by direct observation that these undertakings are fulfilled, to be sufficiently numerous and to maintain sufficient staff, and to enjoy (with its officers) such complete freedom of movement and facilities for inspection and enquiry as are necessary for this purpose.

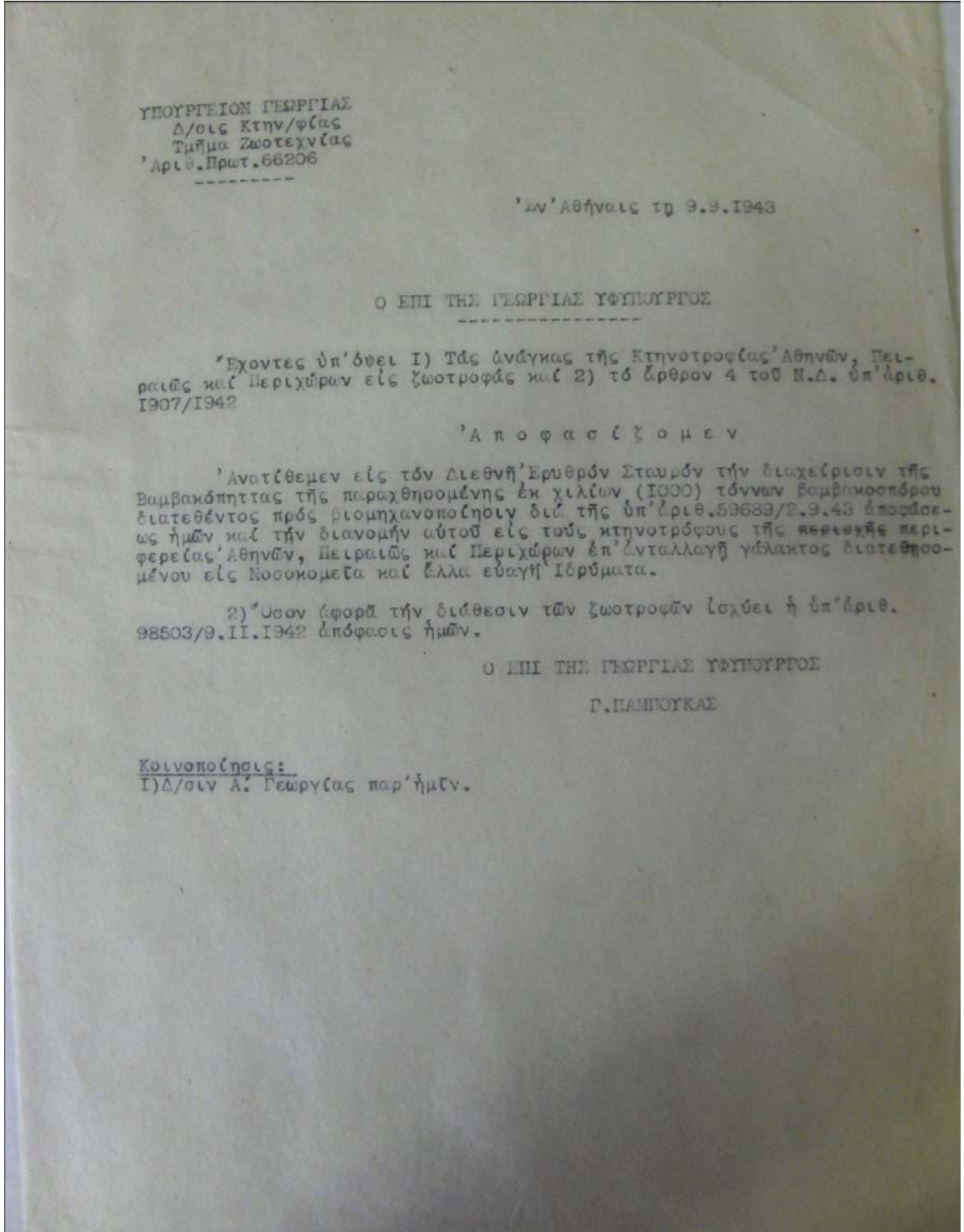
7. The Commission to report fully to His Majesty's Government all information which His Majesty's Government may require as to the fulfilment of these conditions.

Kiklat Adaları'na Gıda Yardımı Hakkındaki Yunan Belgesi. Bu belgede tarih, kişi veya kurum adı belirtilmemiştir. İtalyanların Kiklatlar'dan geri çekilmesine rağmen adalarda şiddetli bir şekilde açlık yaşandığı konusunda bilgi vermektedir.

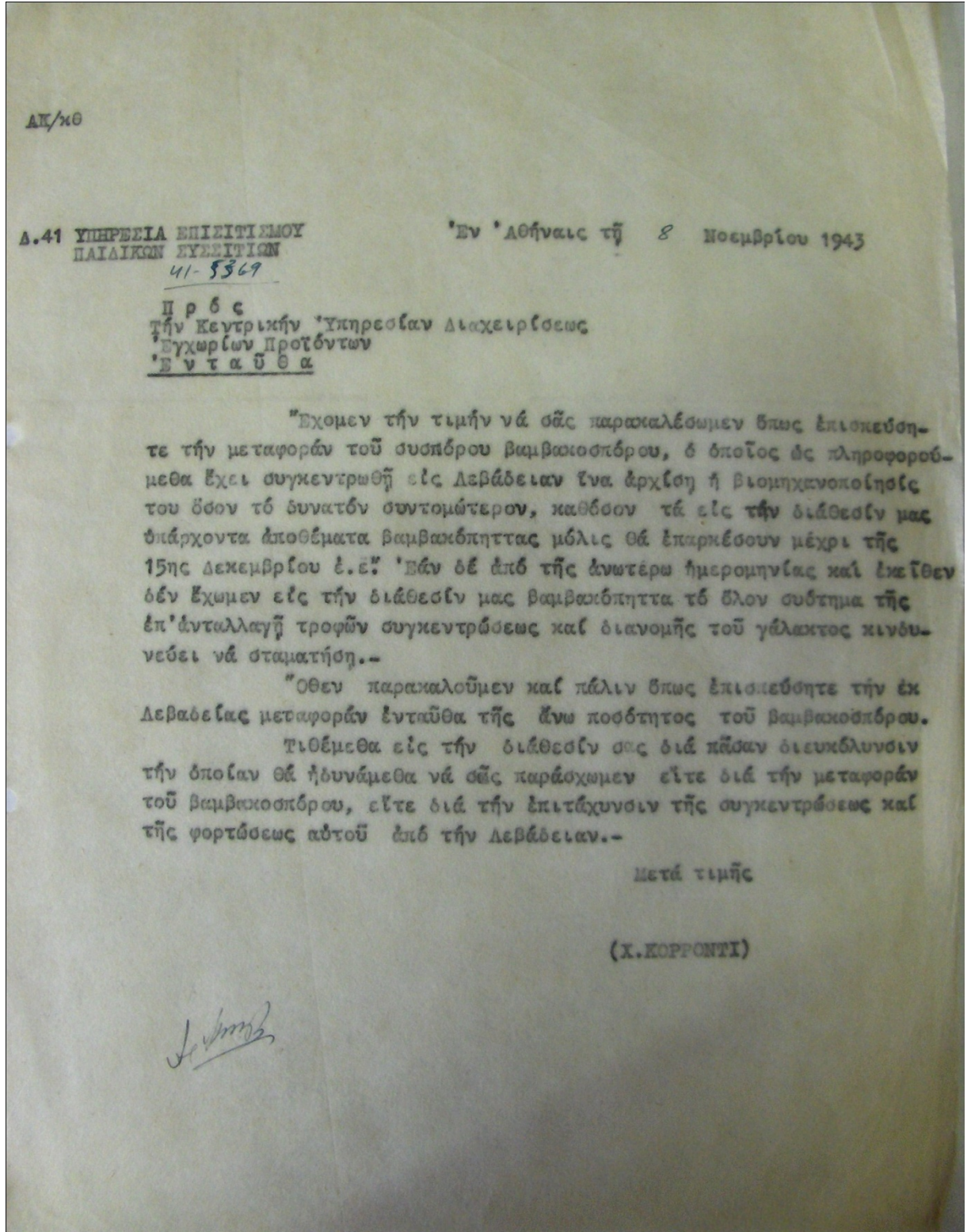
EK-8

Tarım Bakanlığı zooteknik Şubesi'ne ait 9 Eylül 1943 tarihli belgede, pamuk tohumundan üretilmekte olan hayvan yemi idaresinin Kızıllaç Örgütü'ne verildiği belirtilmektedir. Böylelikle hayvan yemleri karşılığında hastane ve hayır kurumlarına süt dağıtımının (takas) öngörüldüğü açıklanmaktadır.

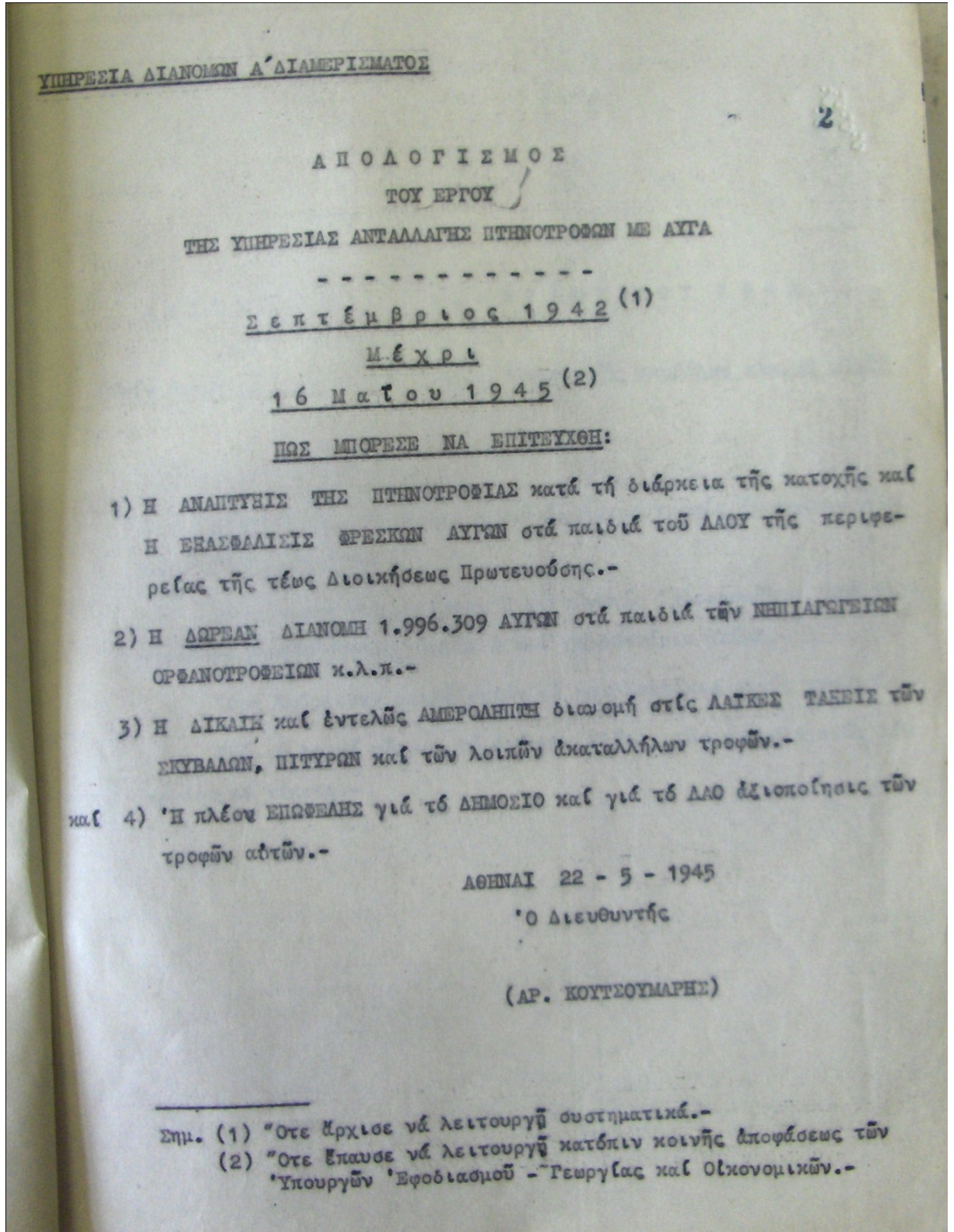
EK-9

Gıda Bakanlığı'ndan yazılan 8 Kasım 1943 tarihli bu belge, hayvan ürünleriyle takas edilmek üzere hazırlanan pamuk tohumunun sanayi işleminin hızlandırılması, stoklarda bulunan yemin Aralık ayına kadar yeterli olabileceği aksi taktirde uygulanmakta olan sistemin çökme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu belirtilmektedir.

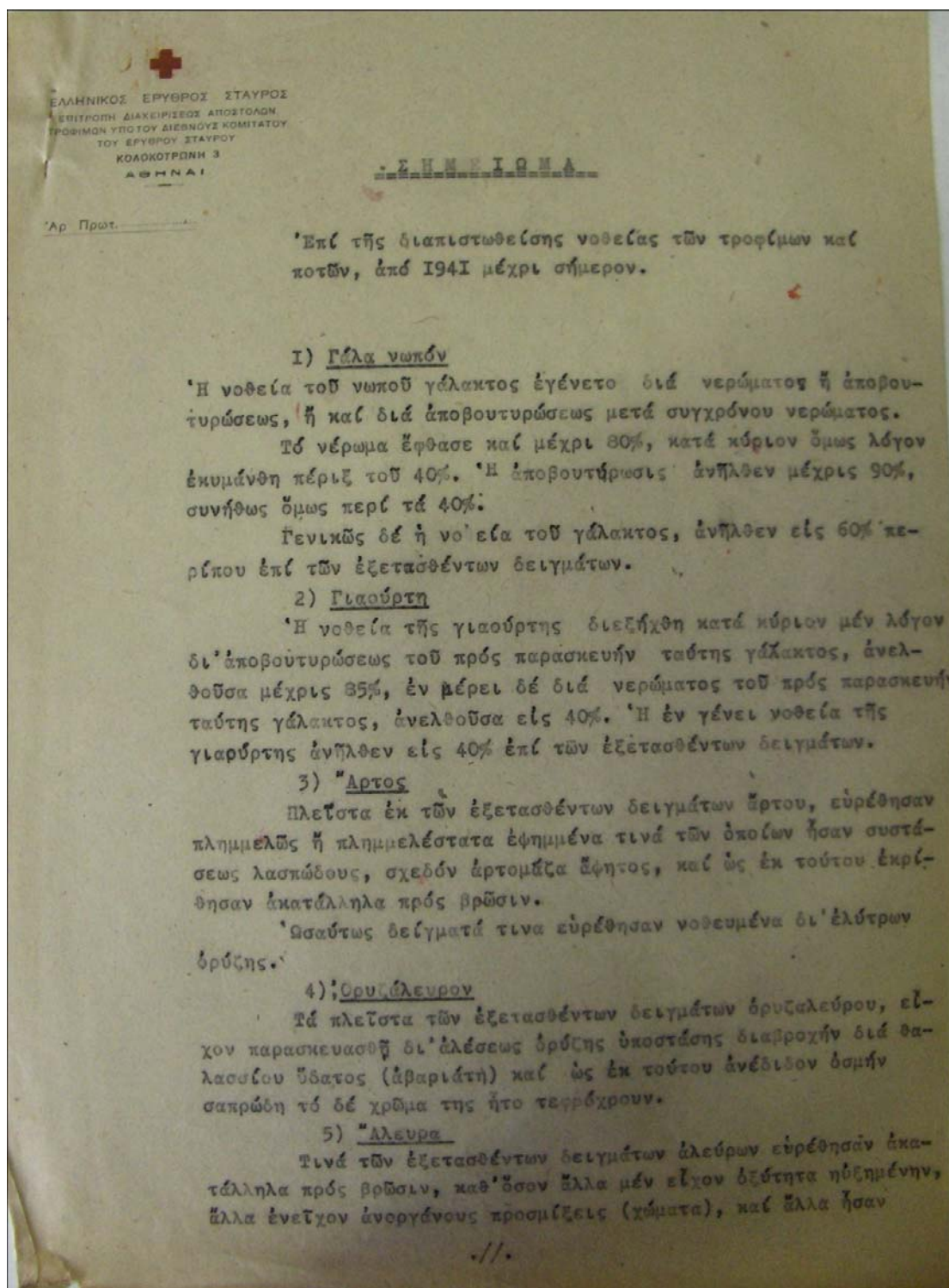
EK-10

1942-1945 yılları arasında, tavuk besiciliği ve yumurta takası ile ilgili bilgi veren "Rapor" başlıklı belge, anaokulu ve yetimhanelerde bulunan çocuklara 1.996.309 yumurtanın bedava dağıtıldığı belirtilmektedir.

EK-11

1941'den Şubat 1942'ye kadar gıda üretiminde yapılan usülsüzlüklerin detaylıca anlatıldığı bu belge Devlet Genel Kimya Laboratuvarları'nın yaptığı tespitleri ifade etmektedir. Bu bağlamda pek çok temel gıda maddesinde yapılan incelemeler doğrultusunda, hangi gıdalara ne gibi maddeler karıştırılarak halkın sağlığını tehdit ettiği belirtilmektedir. Bu belge açlık döneminde ortaya çıkan enfeksiyonel hastalıklara kaynaklık eden sebepleri belirtmesi açısından önemlidir.

νοθευμένα είτε δι' ἐλύτρων ὀρύξης, είτε διὰ πριονιδίων ξύλων.

6) Ἐλαιόλαδον

Πλεῖστα τῶν ἐξετασθέντων δειγμάτων ἐλαιολάδου εὐρέθησαν ἔχοντα ὀξύτητα ἀνωτέραν τοῦ ὡς ἀνωτάτου καθωριζομένου βαθμοῦ ὀξύτητος 25. Ἐσχάτως ἀφ' ἑνός, λόγῳ τῆς ἑλλείψεως ἐλαίου καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ μὴ λειτουργίας τῶν ἐργοστασίων καθαρισμοῦ ἐλαίου (Raffinerie) τὸ Ἀνώτατον Χημικόν Συμβούλιον ἐπέτρεψε δι' ἀποφάσεώς του, τὴν δημιουργίαν καὶ τετάρτης ποιότητος ἐλαιολάδων, τοῦ βαθμοῦ ὀξύτητος ταύτης κυμαινωμένου ἀπὸ 25 ἕως 35.

7) Γλυκίσματα

Ἐνεκεν τῆς ἑλλείψεως ἀλεύρου δημητριακῶν ἐν γένει, ζαχαρέως, αὐγῶν καὶ βουτύρου, ταῦτα παρασκευάζονται ἐκ διαφόρων ἄλλων ὑλῶν, ὡς π.χ. σησάμου, χαρουποσπόρου, σταφίδος κ.τ.τ. Πλεῖστα ἐκ τούτων ἀντὶ τῆς γνωστῆς ἐξ ὠλευνώματος ἢ ἀφρογάλακτος κρέμας (σαντιγύ), εἶχον ἐπ' αὐτῶν τοιαύτην, παρεσκευασμένην ἐκ μίγματος ζελατίνης καὶ ἐκχυλίσματος ρίζης Σαπωνωφύτου τοῦ φαρμακευτικοῦ (κ. τσουένι) ἐνέχοντος τὰς αἰμολυτικὰς Σαπωνίννας. Ἐπίσης εἶς τινα ἐκ τούτων εἶχον προστεθῆ, πρὸς νοθείαν, ἔλυτρα ὀρύξης, ἕτερα δὲ εἶχον παρεσκευασθῆ δι' ἀλεύρου κέχρου.

8) Ἀλλάντες

Τὰ πλεῖστα τῶν δειγμάτων ἀλλάντων, ἢ ἦσαν ἀκατάλληλα πρὸς βρωσιν, ὡς ἀποσυντεθειμένα, ἢ εἶχον παρεσκευασθῆ οὐχὶ ὡς εἶδη ἐκ μυϊκοῦ κρέατος καὶ λίπους, ἀλλὰ ἐξ ἐντέρων τεσσόντων καὶ γούρων.

9) Ζάχαρις

Τινὰ τῶν ἐξετασθέντων δειγμάτων ζαχαρέως ἦσαν νοθευμένα διὰ μαρμαροκόνεως, ἢ δι' ἄμμου.

10) Κανέλλα εἰς κόνιν

Τινὰ τῶν ἐξετασθέντων δειγμάτων κανέλλας εἰς κόνιν δέν ἦτο κανέλλα, ἀλλὰ κωνιοποιημένα ξυλωδεις οὐσίαι, ἐλαφρῶς πεφρυγμέναι καὶ ἀρωματισμέναι δι' αἰθερίου ἐλαίου κανέλλας.

11) Πέπερι εἰς κόνιν

Ὅμοίως δείγματα πεπέρεως εὐρέθησαν ἀποτελούμενα ἐκ ξένων ξυλωδῶν οὐσιῶν κωνιοποιημένων καὶ πεφρυγμένων ἐλαφρῶς, εἰς ἃ εἶχε προστεθῆ μικρά ποσότης κόνεως ἐρυθροῦ πεπέρεως (Πάπρικα), πρασίνῃ χρωστικῇ ἀνιλίνης καὶ εἶχον ἀρωματισθῆ δι' αἰθερίου ἐλαίου πεπέρεως.

12) Διάφορα σκευάσματα

Ἐξητάσθησαν διάφορα σκευάσματα πρὸς ὑποκατάστασιν διαφόρων φυσικῶν προϊόντων, ὡς ἄρτου, τυροῦ, καφέ, καὶ διαιτητικῆ

προϊόντα, έξ ὧν τινά εἶναι τά ακόλουθα:

Α. Σνεύασμα ἄρτου

Τοῦτο ἀπετελεῖτο έξ ἀποφλοιωμένου βαμβακοσπόρου προηγουμένως φρυχθέντος ἐλαφρῶς, πρὸς ἐξείδωσιν τῆς χολίνης καὶ βεταΐνης,

Β. Τυρός τύπου "Εμενταλ"

Ὁ τυρός οὗτος παρεσκευάσθη ἐκ τριμμάτων σκληροῦ τυροῦ (Γραβιέρας) διά θερμάνσεως καὶ φύξεως εἷτα τοῦ τήγματος.

Γ. Διαιτητικόν προϊόν

Τοῦτο ἦτο παρεσκευασμένον έξ ἀλεύρου Σόργου ὑποστάντος εἰδικήν κατεργασίαν καὶ προοριζομένου διά διατροφήν παιδίων.

Δ. Ζυμοτεχνικόν σνεύασμα καὶ λίπος

Τοῦτο παρεσκευάσθη διά ζυμοτεχνικῆς κατεργασίας καὶ ὑδρολύσεως σταφίδος μελάσσης ἢ χαρουπίων. Ἐκ τοῦ οὗτω δέ ἐπιτευχθέντος λευκωματούχου φυράματος παρεσκευάζον δι' ἀναμίξεως καὶ γαλακτοποίησησεως μετά φυτικῶν λιπῶν, τό ζυμοτεχνικόν λίπος.

Ε. Ὑποκατάστατα τοῦ καφέ

Τοιαῦτα σνεύασματα ἀπεστάλησαν τά ακόλουθα:

α) Ὑπό τό ὄνομα "Λούπινο γλυκόν". Τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐκ πεφρυγμένων καὶ ἄλεσμένων λουπίνων καὶ ἀμυλωδῶν οὐσιῶν ἅτινα ὅμως λούπινα δέν εἶχον ἐλευθερωθῆ τῶν ἄλικαλοειδῶν δι' ὅ καὶ ἀπηγορεύθη ἡ κατανάλωσις τοῦ σνευάσματος τούτου.

β) Ἐτερον ὑποκατάστατον τοῦ καφέ ἦτο τοιοῦτον συγκείμενον ἐκ πεφρυγμένων καὶ ἄλεσμένων κασάνων.

γ) Ἐτερον ἀνάλογον προϊόν ἀπετελεῖτο ἐκ πεφρυγμένων καὶ ἄλεσμένων φύτρων χαρουκοσπόρου.

δ) Προϊόν πρὸς ὑποκατάστασιν τοῦ καφέ ὅπερ ἀπετελεῖτο ἐκ πεφρυγμένων καὶ ἄλεσμένων κυάμων, σόγιας, καὶ ἐξωτερικῶν φλοιῶν κακάο.

ε) Ὑποκατάστατον τοῦ τείου καὶ συγκείμενον έξ ἐλαφρῶς πεφρυγμένων καὶ εἰς λεπτὰς ταινίας κεκομμένων μῆλων.

στ) Ὑποκατάστατον τοῦ καφέ συγκείμενον ἐκ πεφρυγμένου καὶ ἄλεσμένου βαμβακοσπόρου.

ζ) Ὑποκατάστατον τοῦ καφέ συγκείμενον ἐκ πεφρυγμένου καὶ ἄλεσμένου καπνοσπόρου.

η) Ὑποκατάστατον τοῦ καφέ συγκείμενον ἐκ μίγματος πεφρυγμένων καὶ ἄλεσμένων ἐρεβύνθων καὶ ἔλλοβοκέρπου.

Γενικῶς δέ παρατηρεῖται ἡ προσφορὰ εἰς τὴν κατανάλωσιν διαφόρων σκευασμάτων ὡς ὑποκαταστάτων φυσικῶν προϊόντων ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι ἀκατάλληλα πρὸς βρῶσιν καὶ ἐπιβλαβῆ, καθ' ὅσον ἄλλα μὲν συγκοινωνοῦν ἐξ ὑλῶν μὴ δυναμένων νὰ ὑποκαταστήσωσιν φυσικά προϊόντα ἕνεκα τῆς ἠλαττωμένης θρεπτικῆς αὐτῶν ἰκανότητος, ἄλλα δέ τυγχάνουσι καὶ ἐπιβλαβῆ.-

Φεβρουάριος 1942

(Ἐκ τοῦ Γενικοῦ Χημείου τοῦ Κράτους)

CAB 66/23/19

Presented 4.4.42 (P.M.)

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT.

78

*Printed for the War Cabinet. April 1942.*SECRET.

Copy No. 29

W.P. (42) 139.

February 25, 1942.

TO BE KEPT UNDER LOCK AND KEY.

It is requested that special care may be taken to ensure the secrecy of this document.

WAR CABINET.

REPORT BY THE RIGHT HON. OLIVER LYTTELTON, M.P., ON
HIS PERIOD OF OFFICE AS MINISTER OF STATE.

PRIME MINISTER.

THE position of the Minister of State in the Middle East is one of some difficulty, because he is continuously dealing with matters for which other Ministers have parliamentary responsibility, and he cannot carry out his functions without a great deal of forbearance and confidence being shown towards him by Ministers at home. I would like to say that I enjoyed both these advantages during my tenure of the Office.

I feel that if the duties of the Minister of State could be set down very shortly, they are these:

To arrange, by his personal influence, that one agreed recommendation from the three Services and the various Departments of State represented in the Middle East goes home to the Cabinet in London, which can either reject it or accept it on grounds of high policy. If he is unable to do this, each Department would make its own representations to London, and a decision would have to be reached by those who are necessarily remote from local conditions. It is not, of course, always easy to avoid an agreed recommendation being in the nature of a compromise, and this should be avoided. I must say, however, that His Majesty's Ambassador, the three Commanders-in-Chief, and other representatives of the Crown and the Departments of State, always dealt with the questions which arose on the broadest lines, and were willing to sink any individual differences for the benefit of a sharply defined and unequivocal recommendation. I must express my deepest gratitude to them for this attitude, and for the help they constantly gave me, without which it would have been impossible for me to have discharged any of my duties.

The following report deals chiefly with facts.

(Intld.) O. L.

I arrived in Cairo with a staff of three administrative officers on the 5th July. Further staff was sent out during July, and by the beginning of August my office was established as I had planned.

I have sought to carry out the functions assigned to me by establishing a small office, akin to the Cabinet Office in London, rather than an executive department. My office has not undertaken executive duties, except for the control which I was asked to exercise over our relations with the Free French in Syria. Executive action in other matters, which has to be taken under my direction, is taken by associated departments, looking to me for guidance on general policy.

This small and simple organisation has proved flexible and adequate to meet the strain which has on occasion been put upon it.

[23589]

R

facilitating closer economic co-operation and the removal of economic barriers between Syria, the Lebanon, Palestine and Transjordan, and to encouraging cultural contacts between the Arab States. The best way of carrying out these recommendations is now being investigated.

French Somaliland.

At the time of my arrival in the Middle East our policy was, by economic pressure and propaganda, to rally French Somaliland to the Free French. In August 1941, after consultation with General de Gaulle (then in Cairo), I approved instructions to the G.O.C., East Africa, in this sense.

It soon became apparent, however, that there was no prospect of Jibuti peaceably joining the Free French, and I obtained your approval to accept the French Governor's surrender if offered to ourselves, even if this meant the exclusion of the Free French from the area. Meanwhile, blockade measures were strengthened, in the hope of enforcing surrender.

In October there were indications that the Governor of Jibuti might be prepared, in return for our lifting the blockade, to concede the use of the port and railway and most of our other requirements provided the French flag were respected. I formed the opinion that our best course was to exploit this opportunity and seek a compromise settlement, provided that this would not prejudice our general policy towards Vichy France. It was subsequently decided, however, to continue the blockade for the time being and await developments. Meanwhile, I was asked to draft terms which would meet our requirements in the event of it being decided to open negotiations. These were prepared in consultation with the Service authorities and sent home at the end of November.

In January 1942, it was decided that, in present circumstances, it would be a sign of weakness to open negotiations. Meanwhile, however, developments in the Far East had made it impossible to continue the seaward blockade of Jibuti, and shortly before my return to London I again urged that we had no practicable alternative but to reach some *modus vivendi* with the existing régime in French Somaliland.

Near East Minorities.

I have kept myself generally informed of the problems presented by the activities of the various minorities in the Near East through the medium of the Mid-Asiatic Bureau, which was established at the end of July. Of the different populations concerned, the Kurds have been the most active, particularly those in Persian Kurdistan, where a successful revolt against the central Government still gives cause for anxiety. Generally speaking, it has been possible to do very little with these minorities by personal contact or propaganda, owing to the danger of adverse repercussions on the Turkish and Soviet Governments and, to a lesser extent, the Iraqi and Persian Governments.

Roman Catholic Church in the Middle East.

Italian clerics still occupy most of the key-posts in Palestine, Egypt, the Sudan and Ethiopia. In nearly all these territories the Roman Catholic Church has developed Fascist and pro-Axis tendencies, which dominate its spiritual functions. For many years it has been a medium of disseminating Fascist political propaganda, and since the war it has lent encouragement to espionage, sabotage and the escape of prisoners of war. After consulting the Middle Eastern War Council I recommended to the Foreign Office that our policy towards the Roman Catholic Church in the Middle East should be reviewed and that as a first step a number of leading Italian clerics should be removed and their places taken by non-enemy nationals. The Foreign Office have now instructed His Majesty's Minister to the Holy See to raise this matter with the Vatican.

Turkey.

Although Turkey is not included in the Minister of State's area, I have from the outset maintained close touch with His Majesty's Ambassador at Angora. Sir H. Knatchbull-Hugessen has kept me fully informed of political developments in Turkey, and the Embassy have also collaborated with my Office over numerous details arising out of the occupation of Syria. Towards the end of July I received from His Majesty's Ambassador a proposal by the Turkish General Staff for the holding of further secret staff conversations. This proposal was welcomed by the Commanders-in-Chief, but the conversations did not take

place, apparently owing to opposition on the part of the Turkish Ministry for Foreign Affairs. Subsequent contacts dealing with the furnishing of military assistance to Turkey in case of attack, the supply of war materials and the improvement of communications, ports and aerodromes, have been pursued through His Majesty's Ambassador and the Service Attachés, all of whom have paid visits to Cairo. All these matters have been the subject of discussion in the Defence Committee.

Greece.

During my visit to England in September, the King of the Hellenes asked me to enquire into the state of feelings of the Greek community in Egypt regarding which he expressed some anxiety. My enquiries revealed not only that there were serious dissensions among the Greeks here, but that suspicions of the intentions of the King and Government were growing in Greece itself. Reports showed that a real danger existed that, at the end of the war, a pro-British but Republican Government would, by universal consent, be established in Greece, and that we should be faced with the invidious alternatives of abandoning the King or imposing his return by force. I represented strongly and repeatedly to the Foreign Office the necessity of some political concession. The King and the Prime Minister were unwilling to accept the truth of these reports, and over a period of months only made half-hearted and totally inadequate efforts to conciliate Greek public opinion. The volume of evidence has grown steadily, however, and recently under pressure from the Foreign Office they have made several important concessions, notably the cancellation of the decrees establishing the dictatorial régime and the recognition of the validity of the 1911 Constitution. The forthcoming visit of the King and M. Tsouderos to the Middle East will also help, but the strengthening of the Greek Government and the reorganisation of the higher command of the army in the Middle East are still badly needed.

In view of the appalling food conditions in Greece, I felt constrained to send you a personal telegram on the 9th February urging some relaxation of the total blockade. As a result, some 8,000 tons of wheat should shortly reach Greece, and I have represented that this consignment should be followed by other supplies of foodstuffs over the next six months within a limit of 50,000 tons.

Arrangements are also being made to evacuate numbers of children from Greece to countries willing to receive them. The difficulties are formidable, but the present developments of the scheme indicate that the attempt should be successful.

Yugoslavia.

My intervention with the Foreign Office was recently sought by the Commander-in-Chief, Middle East, in regard to political dissensions among members of the Yugoslav Higher Command. There have for some time been rumblings of discontent in the Yugoslav forces in the Middle East. After the dismissal of the Yugoslav Chief of Staff and his replacement by a comparatively junior officer, this discontent now shows signs of boiling over.

4. *Colonies and Mandates.*

Palestine.

I have kept in continuous touch with political developments. The views I have formed are contained in a paper which I am circulating to the War Cabinet.

Transjordan.

I visited His Highness the Amir Abdullah at Amman in September 1941. He and his Prime Minister pressed on me Transjordan's claim to some constitutional advance to match the independence granted to Syria and the Lebanon. I have recently endorsed certain proposals submitted by the High Commissioner to meet this legitimate desire.

Cyprus.

In the summer of 1941 it seemed likely that Cyprus might be the next object of the enemy's attack. I visited the island late in August, in company with the Commander-in-Chief, Middle East Forces, to inspect the defences, and was very satisfied with the state of preparations. Subsequently I have been able to give the Cyprus Government advice and assistance on various defence questions.

CAB 68/9/15

80

(THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S
GOVERNMENT)

No. 64

SECRET

W.P. (R) (42) 15

13th March, 1942.

WAR CABINET

Economic Warfare.

I attach, for the information of my colleagues, a
brief report for the month of February, 1942.

S.

13th March, 1942

CAB 68/9/15

2.

SWEDEN

For political and other reasons, we decided, with the concurrence of the U.S. Government to grant navicerts for hides, wool and dynamite (glycerine already bought by the Swedes but which had been held up because of our supply difficulties. We also allowed the Swedes to import 400 tons of rubber which had been loaded on a Swedish ship on the understanding that it would be unloaded at a British port if we so demanded. The principle that even very scarce materials should be allowed to neutrals in order to gain important economic or political advantages, was thus established.

TURKEY

The U.S. Government have begun to take a welcome interest in preemption in Turkey. We have impressed on them the importance of avoiding confusion and competitive buying and have urged that any purchases should be made through the U.K.C.C.

RELIEF

During the month arrangements were practically completed for the shipment in the s.s. "Radmanso" from Haifa of 7,000 tons of the 8,000 tons of wheat which H.M.G. agreed in January to send to Greece. Progress was also made with plans for the Swedish s.s. "Hallaren" to sail from the Baltic to Greece. She will pick up at Lisbon 4,500 tons of wheat from Swiss stocks and 250 tons of Portuguese salted fish, and will later be put into service between Turkey and Greece.

Shipments from Turkey have been resumed, and it is hoped that they will continue at the rate of 4,000 tons a month at least until the end of April.

A plan for the institution of regular supplies of wheat to Greece has been approved by the British and U.S. Governments. It provides for shipment to be effected in Swedish ships now available in the Baltic and for measures of control to be applied in Greece by a Swedish Commission. This plan has been sympathetically received by the Swedish Government but has not yet been submitted to the enemy powers. It must be emphasized that shipments through the blockade are being allowed to Greece alone, and consist only of cereals or similar products which correspond to Greece's essential deficiency.

The plan for the evacuation of Greek children has suffered a set-back on account of premature and unauthorised publicity, and because the Italian Government raised objection to the reception of children in parts of the British Empire. No publicity has been given to these difficulties, which it is hoped will be overcome.

EK-14

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

TÜRKİYE
KIZILAY CEMİYETİ
UMUMİ MERKEZİ

438
535

TELGRAF ADRES.
KIZILAY - ANKARA

TELEFON: { 5924 REİSLİK
5926 UMUMİ KATIPLIK
" MÜFETTİŞLİK

Ankara, 13 Kasım 1940 194
Yenişehir

No. T/ 22804

Başvekâlet Yüksek Makamına

Genève de ki "Comité International de la Croix-Rouge" dan Umumi Merkezimize gönderilen 11 cari tarihli telgrafnamede telgrafla kendisine yapılacak para yardımından minnetdar kalacağını Yunan Kızılhaçı tarafından bildirildiği beyanile Komite'nin para nakli hususunda hizmete amade olduğu bildirilmektedir.

Mezkûr taleb hakkındaki emri Samilerinin Umumi Merkezimize tebliğini yüksek müsaadelerini derin saygılarımızla rica eyleriz.

Sh.

KIZILAY C. UMUMİ MERKEZİ
REİSİ

buğri

16-11-1940

S. H. Kemal

-1-

020	10			256	323	15
-----	----	--	--	-----	-----	----

BASBAKANLIK EVRANI
Tarih: 13.11.40
Nus. 1940

EK-15

2598/8

EK 15

TÜRKİYE
KIZILAY CEMİYETİ

Sıtma, Firengi ilaçları, Oyunkâğıtları monopolları ve Afyonkarahisar Madensuyu
DEPOSU DİREKTÖRLÜĞÜ
Yeni postane karşısında Mimarvedat Caddesi KIZILAY hanı

TELEGRAF ADRESİ:

DEPO-İSTANBUL

Telefon: { 22653 DİREKTÖR
23290 MUHASEBE

İstanbul, 26/11/940

№ 8580

Kızılay C. Umumi Merkezi Yüksek Reisliğine

A N K A R A

20/11/940 tarih ve 23149 numaralı emirnameleri karşılığıdır:

Etimesğüt Merkez Anbarından Yunan Salibiahmerine gönderilmek üzere Depomuza gelen iki sandık Serum anti-tetanic ve 2 sandık Serum Anti-Gangreno alınmış, Yunan Başkonsolosluğu ile vaki temasımızda mezkûr sandıkların Pityon Gümrük Müdüriyeti vasıtasile Selânik Salibiahmer Reisliği adına sevk edilmesi bildirilmiş olduğundan olveçhile hareket edilmiş ve 16-19/11/940 tarihinde 3/784 ve 4/785 numaralı seyriserilerle sevk edilmiştir.

Sevk masrafı tutarı bulunan 10 lira 21-22/11/940 tarih ve 1206,1522 numaralı tediyelerle ödenmiş ve meblağı mezbur Umumi Merkezleri carf hesabına borç kaydedilmiştir.

Keyfiyeti derin saygılarımızla arz ederiz.

Satış Bü. Direktörü

KIZILAY ÜMUMİ MERKEZ EVRAKI	
KAYDOLUNMUŞTUR	
Tarih	No.
29 Kasım 1940	31247

Ön kar. S.
2/12/40

EK-16

TÜRKİYE
KIZILAY CEMİYETİ
UMUMİ MERKEZİ

TELGRAF ADRES.
KIZILAY - ANKARA

TELEFON: { 5924 REİSLİK
5926 UMUMİ KATIPLIK
MÜFETTİŞLİK

Ankara, 23.9.1944 194
Yenişehir

No. 14590 Mt.
133

BAŞVEKÂLET YÜKSEK MAKAMINA

Cemiyetimiz tarafından Yunanistan'a teberru olunan (75) ton tuzun Yunanistan hududunda yunan memurları tarafından tesellüm edildiğine dair olarak memurumuzun iştirakile tanzim olunan tesellüm mazbatası ile tesellüm hey'etinin temsil mektubunun birer suretlerinin ilişik olarak takdim kılındığını yüksek saygılarımızla arz ederiz.

Leffi
2

KIZILAY C. UMUMİ MERKEZİ
REİSİ

Rana Gökmen

Hefy
23.9.1944

BAŞVEKÂLET
23941 1782 2

H.E.

A.

030 10 179 235 6

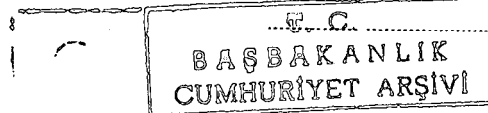

TÜRKİYE
KIZILAY CEMİYETİ
UMUMİ MERKEZİ

Ankara 138/194

Telgraf adresi : Kızılay. Ankara

ÖZÜ :

No.

SURET

Bir tarafta T. C. Kızılay Cemiyeti memuru :

Vâhid Tekin.

Diğer tarafta Garbi Trakya'da "Evros" yunan
kaymakamlığı mesul memurları :

Antonios Ilyapolos ve Yorgi Yuanidis .

Türkiye Kızılay Cemiyeti tarafından Garbi Trakya
halkına teberru edilen (750) çuval'da (75) ton
tuzu mütekabilen teslim ve tesellüm ettiğimizi
mübeyyin zabıtnamedir. 12-13/9/941

Türkiye hududu, Meriç kıyısı,
şimendüfer Demir köprü mevki'i .

İmza

İmza

Vahid Tekin

Tahliyede nezaret memuru

Mintika 35. 5b

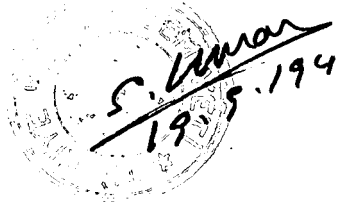
Tgım

14.9.941

İmza

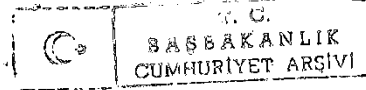
ASLI GİBİDİR.

19.9.1941

2

COPIE

Etat Hellenique
 District Hebros
 No: 8919

Demotica le 12 Septembre 1941

A l'honorable
 Monsieur le représentant de la
 HILLIALI AHMER
 Turque Hududou Demir kupru bachi
 Askeri Koulede

Monsieur,

Nous avons l'honneur de vous adresser la présente pour vous informer que Monsieur Antoine Hispiros Directeur et Monsieur George Yannides chef comptable de la direction des Monopoles sont désignés pour prendre possession de la quantité du sel que l'honorable direction HILLIALI AHMER a eu la bienveillance d'envoyer pour le peuple du district, et de vous faire connaître leurs signatures.

A l'occasion nous vous présentons, Monsieur l'expression de nos sentiments les plus distingués.

Le Prefet

Kantsanton

Mr. Hispiros signe
 signature

Cachet

G . Yannides
 signature

Pour copie conforme
 19.9.1941

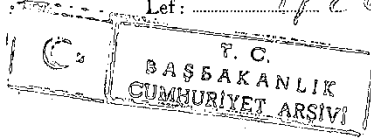

030	10			179	235	6
-----	----	--	--	-----	-----	---

T. C.
Hariciye Vekâleti
Birinci Daire Umum Müdürlüğü

Şube 1

U. No. 14716
H. No.
Lef: 1726

Yüksek Başvekâlete

Ankara 194
Hulâsa Adana vapuru ile gönderi-
lecek posta kolileri İkt.

Acele:

Yunanistan Büyük Elçisi Vekâletime müracaat ederek:
Türkiye'den Yunanistan'a 50 bin ton yiyecek maddesi götürecek
olan "Adana" vapuru ile, Kızılay Cemiyeti delâletile olmak üzere,
memleketimizdeki Yunan tebeasının, Yunanistan'daki akraba ve ta-
nidıklarına göndermek isteyecekleri gıda maddelerini muhtevi
posta kolilerini de yollamasına müsaade olunmasını iltimas
eylemiştir.

Bu günkü vaziyet dolayısıyla memleketimizle Yunanistan
arasında posta nakliyatı mevcut olmadığından Yunanistan Sefi-
rinin işbu talebinin isafı Vekâletimce muvafık görülmektedir.

Keyfiyeti yüksek tasviplerine iktiran eylediği takdirde,
bu hususda, Vekâletime ve Ticaret, Gümrük ve İnhisarlar Vekâlet-
leriyle Kızılay Cemiyeti Umumî Merkezi Reisliğine icap eden tali-
matın itasına müsaadelerini derin saygılarımla reca ederim.

NTI
M

Hariciye Vekili

S. Sancar

Kararlara
19.9.1941

030 10 179 235 30

fb.

19.9.1941 7646

1683

T. C.
Hariciye Vekâleti
Birinci Daire Umum Müdürlüğü
Şube 1

Ankara 28 Mart 1948

Hulâsa Kurtuluş vapuru kazas:

h.

U. No. 24311

H. No. 190

Lef:

Yüksek Başvekâlete

Kurtuluş vapurunun uğradığı müessif kaza-
nın Yunanistan'da uyandırdığı büyük teessüre müte-
dair Atina-Pire Baş konsolosluğumuzdan alınan
yazı suretile bu hususta Yunan Kabinesi Reisi
Çolakoğlu'nun Atina Gazetelerinde intişar eden
Türkiye'ye minnetdarlık ifade eyleyen beyanatının
türkçe tercemesinin Yüksek bilgileri için ilişik
olarak gönderildiğini derin saygılarımla arzede-
rim.

Hariciye Vekili

M. M.

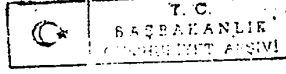
E. Sarıoğlu

arz edilmiştir; hüfz

30.3.

030	10			171	185	20
-----	----	--	--	-----	-----	----

26-8

26 İkincikârn

Kurtuluş'un uğradığı kaza
sebetiyle

I

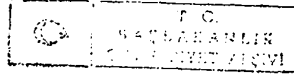
Hariciye Vekâletine

Kurtuluş vapurunun Yunanistana erzak getirirken uğradığı kaza, Yunanistanda ve bilhassa Atina ve civarında pek büyük teessiri ve derin kederi mücip olmuştur. Tahmin olunacağı vcc hile halk arasında bir çok yalan haberler de yazılmış, vapurun torpillendiği söylenmiştir. Kabine Reisi Çolakoğlunun gazetelerde intişar eden ve Türkiyeye mannetarlık ifade eyleyen bu husustaki beyanatının türkçesini ilişik olarak sunar ve saygılarımla yenilerim.

Başkonsolos

030 10 171 185 20

2

Kurtuluş Vapurunun uğradığı kaza hakkında
Başvekil General Çolakoğlumun beyanata

=====

Kurtuluş vapurunun akıbeti hakkında muhtelif şayialar devran etmektedir. Malûm olduğu üzere bu vapur, beynelmilel Kızılağ tarafından gönderilib Yunanistan fakirlerine muhsus umumî aşhaneler ile Yunanistandaki hayır müesseselerine meccanen dağıtılan hububat ve zahireyi Türkiyeden Yunanistana nakl edegelmektedir.

Vapur bu kerre Türkiyeden Yunanistana gelirken yolda hasara uğradığı şayi olmağla beraber battığı de söylenmektedir. Şayiaları teyid eden resmî malûmat mevcut deyildir. Bu vapurun akıbeti ne olursa olsun, ağır kısmı geçirmekte olan minnettar bir halka karşı derubde edilen insani vazifenin devam ve itnamina yardım etmek üzere dost komşu devletle salibahmer ve Kızılay idarelerinin kurtuluş vapuru yerine başka bir vapur koymağa şitab edeceklerine kaniz.

Başka bir vapuzgelinceye kadar halk aşhanelerinin faaliyetlerini idame ettirmek için sarfıgayret edilecektir. Lüzum görülürse ve ihtiyac hissedilecek olursa, hâlen İağ Nezaretinin depolarında bulup Atina ve Pire halkına, nüfus başına 75 şer dirhem olarak, dağıtılması mukarrer olan hububat de, mevcut halk aşhanelerinin ihtiyacatı için istihlak edilecektir.

Fakirlerin iaşeleri için, iktisadî durumlara düzgün olan bazı kimseleri bir miktar erzakdan mahrum ettirecek olan, bu tedbirimizi tenkid edecek bir kimsenin buluncağım tahmin

030700 171 185 20

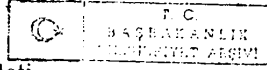
3

etmeyorum.Bu tedbirler,yekdiglerine muavenet ve yoksullara karşı şefkat ve merhamet duygularının cümlemizde mevcut olduğunu ispat edecektir.

Zaruret ve fakırlıktan muztarıb olup vakar ve kütümiyetle bu ıztırabatı altında inlemekte olan kimseleri düşünmeyen ve onların elim vaziyetlerinden asla müteessir olmayan ve egoistoesine yalnız kendilerini düşünen zenginlere bir ders vermek vazifesini hissediyorum.Bunlar,zenginlikleri sayesinde her şey yapabileceklerini zan ediyorlar. Bilmeyorlarki servetleri,vatanperverane ve hakcuyane düşünen halk tabakası, Hükümet ve devletcilik ruhu tarafından himaye edilmektedir. Zenginler,belki de farkına varmaksızın,vatan duygularının kendilerine minhasır olduğunu ihsas edecek yolda sahte tavırlar takınmaktadırlar.

030	10			171	185	20
-----	----	--	--	-----	-----	----

T. C.
Hariciye Vekâleti
Birinci Daire Umum Müdürlüğü

Ankara
İhtilâs

Şube 1.
U. No. 19948
H. No.
Lef: 7

Yüksek Başvekâlete

10 İkkânun 1941 tarin ve 18979/341 sayılı yazıya ektir:
Kızılay Keisliğinden alınan malûmata istinaden Kurtuluş
Vaporunun 5 inci esferini yapmak üzere Pire'ya hareketinin fına
hava kolayısile 3;4 veya 5 Sonkânun 1941 tarinine kaldığı ve Pire'
den dönüş tarini ise 10, 11 veya 12 Sonkânun 1942 olarak tespit
edildiği İngiltere, Almanya ve İtalya Safaretlerine tebliğ edilmiş-
tir.

Keyfiyeti yüksek bilgileri için derin saygularıyla arz-
ederim.

M. A.
M.

Hariciye Vekili

S. S.

H. A.
5.1.1942

030	10			121	185	20
-----	----	--	--	-----	-----	----

5

ORA

T. C.
MÜNAKALÂT VEKÂLETİ
Deniz Nakliyat Dairesi Reisliği

Şube :

Genel sayı Özel sayı

4334 3115

3673

A c c e l e d i r

Eki :

Yüksek Başvekâlete

1 - Yunanistana gıda maddeleri götürmek üzere,
(Dumlupınar) vapurunun 26.3.1942 günü saat 9.30 da Çanakkaleden Pireye hareket ettiğini saygılarımla arz ederim.

2 - Yüksek Başvekâlete, Millî Müdafaa ve Hariciye Vekâletleriyle Genelkurmay Başkanlığına arz edilmiştir.

R. Kılıç

Münakalât Vekili

F. Engin

3-4-3

030	10			163	176	13
-----	----	--	--	-----	-----	----

-1-

Hangi tarih ve sayılı yazıya karşılık olduğunu yazılması.

ATINA-FİRE BAŞKONSOLOSLUĞU

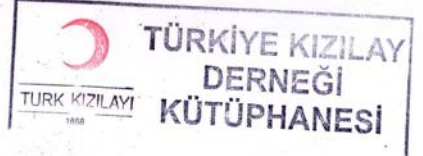
Atina, 4 Mayıs 42

337-94

2599/51.1

Lefi

Hariciye Vekâletine

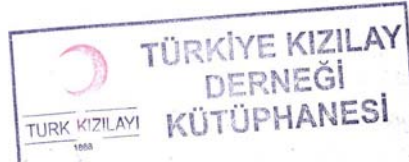
Son zamanlarda, bir taraftan İskenderiye ve Hayfadan sekiz bin ton buğday, diğer taraftan "Ella-Türk" şirketi vesetetiyle Yugoslavyadan dört bin ve Bulgaristandan beş bin ton hububat ve ayrıca Almanya ve bilhassa İtalyadan da muhtelif gıda maddeleri gelmiş olduğundan Yunanistanın işe vaziyetinde gayet mühim bir salah eseri görmekte bulunmaktadır. Bu neticenin alınmasında "Dumplupınar" vapuru ile Türkiyeden gelen erzakın da faydası olmuştur. Mayıs başlangıcından itibaren halka haftada dört gün adam başına seksen ve üç günde 50 dirhem ekmeke verilmektedir. Ayrıca memurlara, her türlü meslek sahiplerine, kooperatifleri marifetiyle et, piring, fasulye ve sair yiyecek maddeleri dağıtılmaktadır. Bundan başka fakirler için kurulmuş olan "Zhalı mutfakları" günde üç yüz bin kap yemek dağıtılmaktadır. Atina Belediyesi de anaları işe giden altı bin çocuğa gündüzleri, sıcak yemek vermektedir.

Diğer taraftan, gıda maddelerinin bir yerden diğer yere nakli tamamiyle serbest bırakılmış, bu tedbir de halkın maişeti üzerinde iyi bir tesir yapmıştır. Bu suretle bir yandan İngilizlerle Amerikalıların, diğer yandan İtalyanlarla Almanların, ve nihayet Türkiye ile İsviçre ve son günlerde İsveçin yardımıyla Yunanistanda açlık zail olmuştur. Bununla beraber sıkıntı bertaraf olmuş değildir. En ziyade orta tabaka darlık çekmektedir. Esnaf, tüocar, ayak satıcıları pek büyük kârlar temin etmek hususunda birbirleriyle yarığa çıkmış olduklarından her nevi eşya fiyatlarında büyük yükselişler vardır. İhtikâr her türlü hududu aşmıştır.

[Memlekette el'an mevcut bulunan emtia stokları, gizlenmiş, piyasaya yavaş yavaş arz edilerek mahiyet fiatlarının yirmi otuz misline satılmaları çaresi bulunmuştur.] Bir çok açık gözler, böylelikle büyük serbet toplamışlar, ellerine geçen milyonlarla drahmiyi altına, yahut gayrimenkullere veya ecnebi dövizlere tahvil etmişlerdir.

Bir işveç vapurunun getirdiği ilaç ve aşılar da hayli işe yarımış, halkın sıhhi durumu da düzelmiştir. Yalnız Yunanistanda huzursuzluğun, memnuniyetsizliğin devamını ve halkın mihvercilere karşı daima isyan halinde bulunmasını isteyen kuvvetler bu son vaziyetten endişeye düşerek bir taraftan, salâha yüz tutar gibi olan durumu yeniden bulandırmak için pek ziyade çalışmakta oldukları gibi öte yandan da yalan haberlerle dünya efkârını aldatmağa çabalamaktadırlar.

Yunanistanın bu günkü işe işleri hakkında gazetelerde görülen bilimlerin Türçeye çevrildiğini ilişik olarak takdim eder, saygılarımı sunarım.

Başkonsolos

EK-21

Dumlupınar vapurunun dördüncü Pire seferi

25 93/49-1

4775

Hariciye Vekâleti ve Devletler arasında takarrür eden 6 Haziran 1942 günü Dumlupınar vapuru müfredatı aşağıda yazılı hamule ile İstanbul'dan Pire'ye hareket etmiştir.

20.000	Çuval kuru Üzüm	500.-	ton
19.199	sandık İncir	233.-	"
3.385	Çuval "	350.-	"
1.626	" Fındık	120.-	"
2.665	Fıçı tuzlu balık (lakerda)	187.500	"
46	" " " (kefal)	9.500	"
100	sandık yumurta	10.-	"
995	" Ceviz	48.-	"
2.740	Küfe Zeytin	264.-	" (9 küfe eksik)
	Dökme halinde fasulye	449.-	"
129	Kap - gıda maddeleri	6.500	"
38	Sandık Kinin	0.893	kilo
23	" tuzlu yabani domuzeti	2.-	ton
		<u>2180.393</u>	

Seyahat; tayin edilmiş olan rota üzerinden engelsiz olmuş ve gemi 8 Haziran akşamı Pire'ye varmıştır.

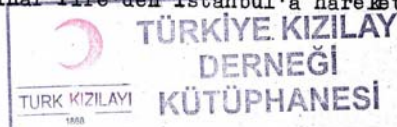
ZİYARETLER:

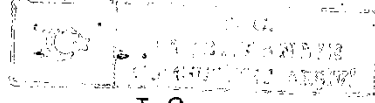
Atina'ya varışımızın ertesi günü Baş Konsolosluğumuza, Atina Belediye Reisine, Yunan Kızılhaçı Merkezine, beynelmilel Kızılhaç delegeliğine giderek resmi ziyaretlerde bulunduk.

Ayrıca Alman Büyük Elçisi ve fevkalâde Komiseri Von Altenburg ve İtalyan fevkalâde Komiseri kont Gizi'yi de resmen ziyaret ettik. Gerek Alman ve gerekse İtalyan fevkalâde Komiserliklerinde, Türkiye tarafından vakı yardımının tesirile işe vaziyetinin düzelmeye yüz tutmasından dolayı her iki Devletin minnetdarlık hislerinin Umumi Merkezimize bildirilmesi bilhassa rica edilmiştir.

BOŞALTIMA İŞİ:

Pire'ye Hayfa'dan Un getiren İsveç Kızılhaç gemisi Hallarem'de Limanda bulunduğundan boşaltma ve nakil vasıtaları mahdud olan Yunan Kızılhaçı gemiyi, avdet için tayin edilen 16 Haziran tarihine kadar boşaltmaya imkân olmadığını bildirdi. Geminin kendisine konsinye edilen beynelmilel Kızılhaç delegesi tarafından da bu hususda yazılı bir teklif aldığımızdan hareket günününün 19 Haziran olarak tesbiti için lâzımgelen teşebbüslerde bulunarak Konsolosluğumuz yolu ile sayın Riyasetinize telgrafla müracaat ettik. Cevabınızda tayin edilem 21 Haziran 1942 günü Dumlupınar Pire'den İstanbul'a hareket etti.

T. C.

TICARET VEKÂLETİ

Dış Ticaret Dairesi Reisliği

Genel Ş.İ. Özel Eki

Sayı : 5/13699

ANKARA,

oro Yunanistana dezenfeksiyon için bazı maddelerin ihracı hakkında.

Başvekâlet Yüksek Makamına

Kararlar Dairesi Müdürlüğü 15.6.1942
6/2323-2 tezkereye :

Yunanistanda baş gösteren salgın hastalıkların önüne geçilebilmesi için dezenfeksiyon işlerinde kullanılmak üzere memleketimizden Yunanistana 60 ton kömür, 20 ton mazot, 10 ton sabun, 2 ton süzölmüş petrol, 2 ton rafine edilmiş yağ ve uygun miktarda sarımsak gönderilmesine müsaade istendiğini bildiren tezkereleri tetkik edildi.

Kömür, mazot, sabun, süzölmüş petrol, rafine edilmiş yağ ve sarımsak, ithal veya en zarurî ihtiyaç maddelerimizden olduğundan ihraçlarına hiç bir veçhile müsaade edilmemektedir.

Ancak, keyfiyetin Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâletine de yazıldığı tezkerelerinde iş'ar buyurulduğuna göre bu maddelerin her birinden istenen miktarların salgın hastalıkların dezenfeksiyonunda kullanılmak bakımından fazla olmadığı mezkûr Vekâletce bildirildiği ve bu maddelerin ihracı Yüksek Makamlarınca tasvip buyrulduğu takdirde muktazi ihraç müsaadelerinin Vekilliğimce verileceğini derin saygılarımla arzeylerim.

M. A. ANAVANUZ

Ticaret Vekili

Dr. Behcet Uz

Dr. Behcet Uz

Kararlar mu

16.7.1942

(dosyaya ?)

Arz edildi; hıfzı

27.8.1942

S-O

030

10

163

140

10

Karşılıklarda şube adı ve sayılarımızın yazılması.

TICARET VEKÂLETİ
Mühür
Nispetiye

16.7.42 6332

2533

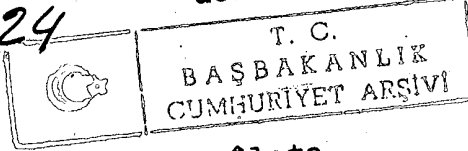
02.

T. C.
SAHAT ve İÇTİMÂİ
MUAVENET VEKÂLETİ
Hıfzıssıhha İşleri Dairesi Reisliği

Genel No. 184

özel No. 10 224

İlişigi :

Yüksek Başvekâlete

Ankara

194

1942

Öz: Yunanistana ihracı isteni-
len bazı dezenfeksiyon mad-
deleri H.

Karşılık: Kararlar Dairesi Müdürlüğü
sözü ile gelen 15/VI/1942 tarih ve 6/2323 sa-
yıllı yazılarına.

Yazılarına ilişik olarak alınan lis-
tede yazılı bazı dezenfeksiyon maddelerinin
Emrazı sariye mücadelesine yardım edeceği şüp-
hesiz olmakla beraber Yunanistan'da başgöste-
ren salgın hastalıkların önüne geçilmesi için
bu maddelerin Yunanistan'a ihracının mevcut
istoklara tabi bulunduğunu saygılarımla arze-
derim.

Sıhhat ve İçtimâî Muavenet
Vekili

Kemal Atatürk

Dr. H. Alpar

Kararlar
26.6.1942

23-6-1942-5599

2478

J.m.v.o.

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı :

Dosya işaretleri

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Evrakın	Numarası	25829 194
	Tarihi	27-9-942
	Yazan memur	K. Coşkun
	Yazı tarihi	12.6.942
	Muavin	M. Akın
	Beyaz eden	
	Beyaz tarihi	12/6
	Karşılaştıranlar	
	Sadira No.	6
	Merbutatı	2323
	Sevk tarihi	2
	Kaydeden	15-6-942

Sıhhat ve İktisat M. Vekilliğine
Ticaret Vekilliğine

Yunanistanda baş gösteren salgın hastalıkların önüne geçilebilmesi için Yunanistana bazı dezinfeksiyon maddeleri ihracı hakkındaki Kariciye Vekilliğinden alınan 27/4/942 tarihli ve 25829/194 sayılı tezkere ile ilgili olarak sunulmuştur. ^{ile ilgili listeleri} Jera Vekilleri Heyetinin 11.6.942 tarihli Tetkikiyle bu husustaki mütalecelerinin bildirilmesini rica ederim.

S.İ.M. ve Ticaret Vekilliklerine yazılmıştır.

Başvekil namına
Müsteğar

Düşünceler

Teplantisinde görüldüğü gibi Kaydetme

[Signature]

3

030 10 103 140 10

T. C.
Hariciye Vekâleti
Birinci Daire Umum Müdürlüğü

Ankara 27 Nisan 1942
Hulâsa Yunanistana ilâç
sevkiyatı h.

Şube 1
U. No. 25829
H. No. 1941
Lef:

Yüksek Başvekâlete

İngiliz Sefaretinden alınan bir notada, Yunanistanda sıcak havaların yaklaşması ile yayılma tehlikesi başgösteren salgın hastalıkların önüne geçilebilmesi için merbut listede cins ve miktarı arzedilen dezenfeksiyon maddelerine şiddetle ihtiyâç hissedilmekte olduğu Beynelmilel Kızılhaç Komitesinin Yunanistandaki mürâhhasının müracaatına atfen bildirilmekte ve Türk Hükümetinin Yunanistana yapılan yardıma şimdiye kadar gösterdiği müzaheretini Sefaretin şükranile karşılandığından bahsile bu insani hizmet eserine yeni bir yardım olmak üzere bahsa mevzu maddelerin memleketimizden ihracına müsaade itası rica edilmektedir.

Keyfiyeti arz ile bu husustaki emir ve kararlarının bildirilmesini derin saygılarımla rica ederim.

Hariciye Vekili

Hariciye Vekili

Tera V. H. S.
4.5.1942

E. S. S.

*Ticaret ve Sıkot Vekâletine
mütalaasını bildirmek üzere
14. VI. 42*

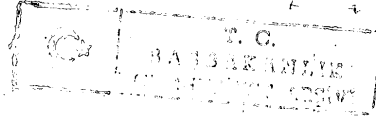
19

030 10 153 100 10

27.5.1942 3631 1

4

98
K.E.

60 Ton kömür
20 " mazot
10 " sabun (çamaşır için beyaz sabun)
2 " süzölmüş petrol
2 " parafine edilmiş yağ
Uygun miktarda sarmusak

5

030	10			160	140	10
-----	----	--	--	-----	-----	----

T. C.
MÜNAKALÂT VEKÂLETİ
Deniz Nakliyat Dairesi Reisliği

23 Temmuz 1942

Şube : Kabotaj İş.

Sayı : 6626/9097

7800

Yüksek Başvekâlete

1 - Kızılay namına Yunanistana gıda maddesi götürmek üzere Devlet Denizyolları İşletme Idaresinin Dumlupınar vapurunun, 19.7.942 tarihinde ve saat 15 de Pireye müteveccihen Çanakkaleden hareket ettiği Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğünün iş'arandan anlaşılmıştır.

Keyfiyeti saygı ile arz ederim.

2 - Yüksek Başvekâlete, Hariciye, Millî Müdafaa ve Ticaret Vekaletleriyle Genelkurmay Başkanlığına arz edilmiştir.

R. Q. İ. İ.

Münakalât Vekili

24.7.1942

030	10					
-----	----	--	--	--	--	--

Ni 2-

T. C.
MÜNAKALÂT VEKÂLETİ

Deniz Nakliyat Dairesi Reisliği

16 Mayıs 1942

14 / 5 / 1942

Şube : Kabotaj İş.

Sayı : 4895

6586

5918

Yüksek Başvekalet'e

1 - Kızılay adına Yunanistana sefer yapacak gemilerimizi, maruz kalmaları muhtemel herhangi bir tehlikeden korumak maksadile, alınması lazımgelen tedbirler hakkında İtalya Büyük Elçiliği tarafından Hariciye Vekâletine verilen 4/5/942 tarih ve 1186 sayılı şifahi tahririn bir sureti mezkur vekalet tarafından Vekâletimize de gönderilmiş ve bu hususda alakadarlara gereken tebligat yapılmış bulunduğunu saygı ile arz ederim.

2 - 11/5/942 - 1798/6-707 yazıya cevaben Yüksek Başvekalet'e arzedilmiş ve bilgi için Kızılay Umumi Merkezi Reisliğine yazılmıştır.

K. Güllüoğlu

Münakalât Vekili

F. Engin

hiçbir
19.5.1942

G.Ş.

18-5-1942 4290

2

Ankara 8/8/1942

2599 / 45

EK-24

Yüksek Reisliğe

Ulusal Müdürlüğe
takdim
İle.
S/MT

ÖZÜ:

Yunanistan'a yardım misyonu -Dumlupınar beşinci seferine aid rapor:

19.7.1942 günü saat 15,30 da İstanbul Limanından hareketle 21.7.1942 saat 21 de Pire limanına girmiş ve vakit geç olduğundan ancak 22.7.1942 de kontrol gelmiştir.

Vapur limana girdiği esnada büyük vinç altına yamaşmış ve sür'atle boşaltılmağa başlanmış ve 27.7.1942 de siloya yanaşarak dökme mallar boşaltılarak 28.7.1942 de boşaltma işi bitirilmiş ve 29.7.1942 saat 11 de dönüş için hareket edilmiştir.

Dumlupınar'ın 4 cü seferinde götürmüş olduğumuz yiyecekler 4 gün evvel bitmiş bulunuyor, halk vapurumuzu bekliyordu, boşaltma başlar başlamaz yiyecek dağıtılmağa başlandı.

Yunan Kızılhaç umumî kâtibi bütün ümitlerinin yeni mahsullerimizde olduğunu ve ayrıca Kanada'dan her ay 15000 kilo Un ve 10000 kilo Kuru Sebze için anlaşma yapılmakta olduğunu söyledi. Hayfa'dan gelmekte olan İsveç vapuru 4 haftadır gelmediğinden ekme miktarı günde 50 dirheme indirilmek şartile ancak 15 Ağustos 1942 ye kadar yetecek Unları vardır.

Gönderilen Koliler:

Dumlupınar'ın 4 cü seferinde kolilerin sahiplerine tamamen veya kısmen boş olarak verilmekte olduğunu öğrendim ve bunların nerede boşaltıldığı kat'i surette tesbit edilemediğinden alınan Liman kontrolünden açılmamasının imkânı olup olmadığı sorulmuş ve İstanbul Gümrük Baş Müdürlüğünden muayene edildiklerine ve içlerinde yiyecek maddesinden başka birşey olmadıklarına dair bir mektub getirildiği takdirde açılmasına lüzum olmadığı bildirilmesi üzerine bu seferinizde bir mektub Atina - Pire Başkonsolosluğumuzca terceme ve tasdik edilerek verilmiş ve Koliler vapurdan noksansız olarak teslim edilmiştir. Vapur mürettebatı arasında evvelce görülen disiplinciz ve yolsuz hareketler Süvari Zeki Aranos ve ikinci kaptan Burhanettin Aksungur'un takdire değer gayretleriyle önlenmiş ve mallar tamam olarak teslim edilmişti. Dönüş esnasında vapur temizlenirken ötedeberride kalan fasulye gelecek seferde götürülmek üzere toplanmıştır. Bunlar takriben 300 Kg. kadardır.

Yunan Kızılhaç umumî kâtibi, Dumlupınarın dördüncü seferinde yazılı olarak rica ettikleri Pamuk, Gazlı bez ve Ayakkabıların bedeli mukabinde önümüzdeki seferle gönderilmesini tekrar ve ehemmiyetle rica etti.

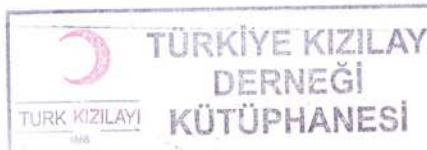
Vapura alınan yeni elektrikcinin nezaretinde, ışıklarda bir arıza olmamıştır.

Vapurun uzun zamandır temizlenmemesi yüzünden sür'ati gittikçe azalmış ve 6,5 mile kadar düşmüştür. Temizlendiği takdirde 9-10 mil yapabileceğini süvari söylemektedir.

Geçen seferimizde vapurun Andre boğazında top ateşine maruz kalması hadisesinin tekrerrür etmemesi için Pire'den hareketimizin bu mevkilere bildirilmesini rica etmişdim. Bunun iyi neticesi olarak vapurumuz geren Andre boğazından ve gerek Limni önünden geçerken fenerler yakılarak büyük kolaylıklar gösterilmiş ve bu hareket gemi süvarisine memnuniyet ve sevinçle karşılanmıştır.

Atina-Pire Başkonsolosluğumuz ve refikaları ve hizmetçisi Dumlupınar'la İstanbul'a gelmiş olup ayrıca Garbi Trakyalı iki malûl Türk ve bir kadınla iki çocuk Başkonsolos tarafından vapura bindirilmiştir. Başkonsolosumuzun delegelere gösterdiği yardım ve misafirperverliği şükranla anarım.

sergün a
plumun
11. VIII. 1942

2599/46

EK-25

Telegrams :
COMMINTELL, ~~XXXXXX~~
Telephone No. :
~~XXXXXX~~

siyeret midulupin
COMMERCIAL SECRETARIAT
BRITISH LEGATION
~~XXXXXX~~
BUDAPEST

5534/73/8
C.R.868/42

Ankara,
1st August 1942

Sir,

With reference to your letter
No.13472/423 of the 30th July regarding
the charter of the S.S.Dumlupinar, I
should be grateful if you would renew
the voyage charter for a sixth trip to
Greece.

Yours faithfully,

Kocall
Commercial Counsellor
Musall

*B. Salih Fahi'ye
bu esginalin
m. camemini i. komeci
kakiida.
bu def' ayaradun
gum i. jure
S. U. U.
2. VIII. 1942*

The Director,
Red Crescent,
Ankara

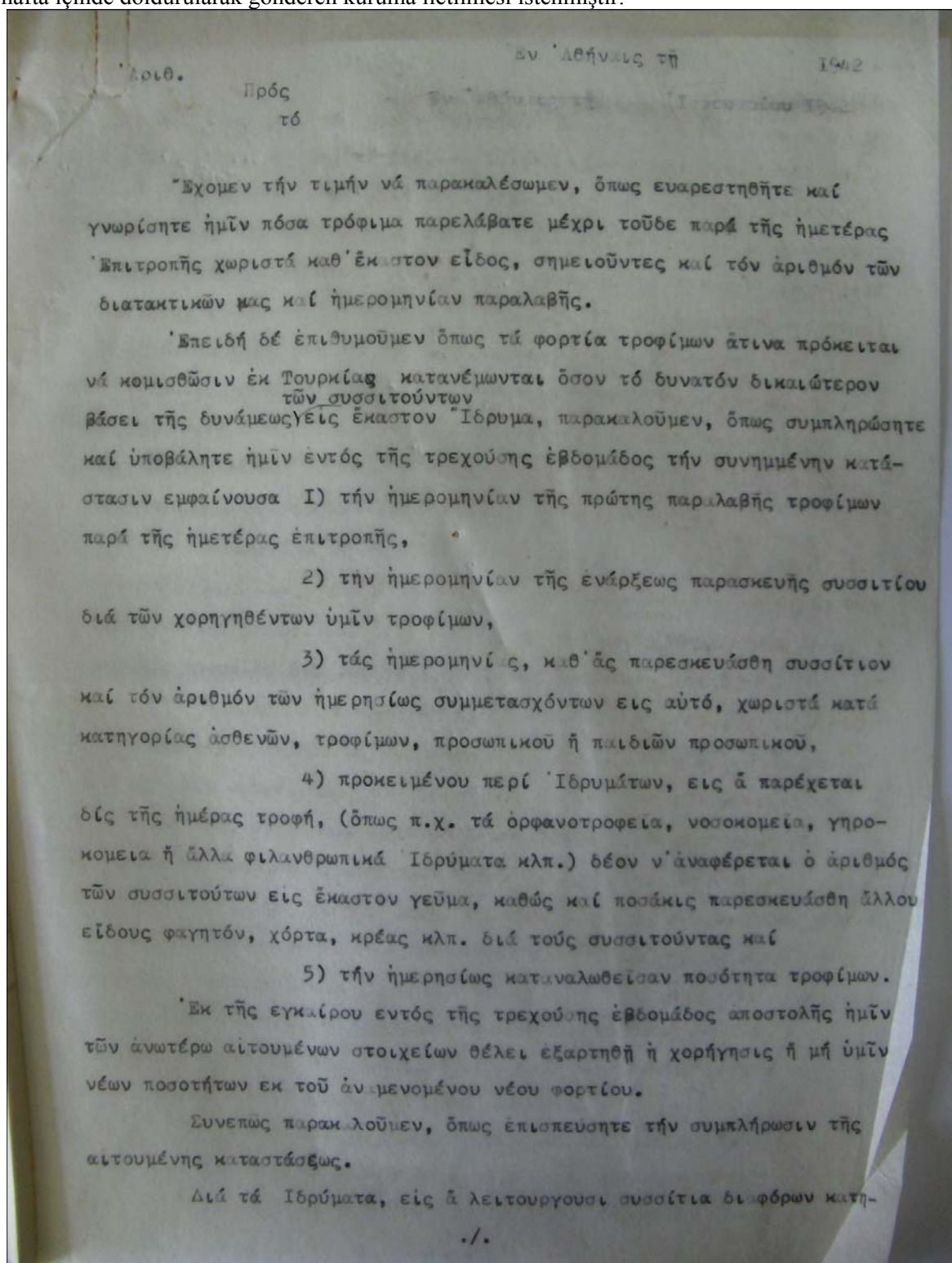

TÜRKİYE ULUSI MERKEZ EVRAKI	
KAYDOLUNMUŞTUR	
Tarih	No.
1/8/1942	15386

EK-26
169-177-2 NOLU BCA belgesi

EK-27

Belge 1942 tarihlidir. Ancak nerden kime ya da nereye gönderildiği bilinmemiştir. Muhtemelen kurumlara gönderilmiş olan bu belgede, Türkiye'den gelecek olan yardımların adil olarak dağıtılması için halkın izlemesi gereken yol detaylıca anlatılmış, ekte gönderilen listenin bir hafta içinde doldurularak gönderen kuruma iletilmesi istenmiştir.

γοριῶν, ὅπως π.χ. τό Ὀρφανοτροφεῖον Ἑλένην Ζανῆ ἐν Πειραιεῖ, τό Ἀσκληπειῖον Βούλας, τό Δρομοκαΐτειον Ψυχιατρεῖον κλπ. ἐντός τῶν ὁποίων παρακευθάζεται ἄλλο συσσίτιον διὰ τούς τροφίμους ἐκάστου Ἰδρύματος καί ἄλλο διὰ τά ἄπορα παιδιὰ τῆς περιοχῆς, ἐν ἣ κεῖται τό Ἰδρυμα, θά ὑποβληθῶσιν ἡμῖν κεχωρισμένοι καταστάσεις δι' ἐκάτερον τῶν συσσιτίων. Δηλαδή ἄλλαι καταστάσεις διὰ τήν παραλαβήν τροφίμων καί τόν ἀριθμόν τῶν συσσιτούντων ὀρφανῶν καί τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἰδρύματος καί ἄλλαι καταστάσεις διὰ παραλαβήν τροφίμων καί τόν ἀριθμόν τῶν καθ' ἐκάστην συμμετασχόντων εἰς τό συσσίτιον ἀπόρων παιδιῶν, δοθέντος ὅτι καί ἡ διαχείρισις τῶν τροφίμων δι' ἐκάστην κατηγορίαν συσσιτούντων πρέπει νά εἶναι κεχωρισμένη.

Παρομοίαν κατάστασιν τῶν συμμετεχόντων εἰς τό συσσίτιον παρακαλοῦμεν, ὅπως, ὑποβάλλητε ἡμῖν ἀνά 15θήμερον ἤτοι τήν 1ην καί 16ην ἐκάστου μηνός, ἵνα βάσει αὐτῆς κατανέμωμεν τάς ἀναγκαίουσας μερίδας τροφίμων διὰ τούς συσσιτούντας ἐκάστου Ἰδρύματος.

Ἐπειδή δέ οἱ ἐνταῦθα ἀντιπρόσωποι τοῦ Διεθνούς Κομιτάτου τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ὡς καί ἄλλοτε ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν, ἐπιθυμοῦν νά ὑπάρχη ἰδίᾳ διαχείρισις τῶν τροφίμων, ἅτινα χορηγοῦνται παρά τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς καί ἐκεῖνων ἅτινα τυχόν λαμβάνετε παρά τῆς Ὑπηρεσίας Κρατικῶν Προμηθειῶν ἢ τοῦ Ὑπουργείου Ἐπισιτισμοῦ κλπ. παρακαλοῦμεν, ὅπως τηρῆτε ἴδιον βιβλίον ἀποθήκης τῶν ὑφ' ἡμῶν χορηγούμενων τροφίμων κατὰ τό συνημμένον ὑπόδειγμα. Διὰ τῆς τηρήσεως τοῦ βιβλίου τούτου καί ὁ ἐλεγχος τῆς καλῆς ἢ μή διαθέσεως τῶν τροφίμων, τόν ὁποῖον ἐπιθυμεῖ νά ἐνεργῇ τό Διεθνές Κομιτάτον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ διευκολύνεται, καί ἡ σύνταξις τῆς ὡς ἀνωτέρω αἰτουμένης καταστάσεως ἀνά 15θήμερον θά εἶναι εὐχερῆς.

Ἐπί τῇ εὐκαιρίᾳ ἐπαναλαμβάνομεν καί πάλιν τήν παράκλησιν, ὅπως μετὰ τῶν ἀνωτέρω καταστάσεων γνωρίζητε ἡμῖν ἐκάστοτε

1) τό ὄνομα τοῦ ὑπαλλήλου ὑμῶν, ὅστις θέλει μεταβῆ πρός

παραλαβήν τῶν τροφίμων ἐκ τῶν ἀποθηκῶν μας καθὼς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου, εἰς ὃ θὰ δυνάμεθα νὰ παραδώσωμεν τὰς διατακτικὰς, αἵτινες θέλουσιν εκδοθῆ ἑπ' ὀνόματι τοῦ Ἰδρύματός σας, ὅστις πάντοτε δεόν νὰ προσέρχεται ἐφωδιασμένος μὲ εἰδικὴν ἐκάστοτε ἐξουσιοδότησιν πρὸς παραλαβήν των διότι ἄλλως αἱ διατακτικαὶ δέν θὰ παραδίδωνται. Θὰ εἶναι δέ λυπηρόν μὲ τὴν σημερινὴν ἔλλειψιν τῶν μέσων συγκοινωνίας νὰ προσέρχεται ὁ εκπρόσωπός σας πρὸς παραλαβήν τῶν διατακτικῶν καὶ νὰ ὑποχρεούμεθα νὰα τὸν ἀναγκάζωμεν νὰ ἐπανέρχεται τὴν ἐπομένην, διότι δέν ἦτο ἐφωδιασμένος μὲ τὴν εἰδικὴν ἐκάστοτε ἐξουσιοδότησιν πρὸς παραλαβήν τῶν διατακτικῶν, ἥτις δεόν νὰ εὐρίσκεται ὡς ἀπαραίτητον δικαιολογητικόν εἰς τὸν φάκελλον μας.

Μετὰ τιμῆς

T. C. BAŞVEKÂLET Yazı İşleri Dairesi Müdürlüğü Sayı:		T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ	Dosya işaretleri XXX
Evrakın kayıt No		4.3044	
Müsevvid		Hericiye Vekilliğine	
Tevvid tarihi		18.6.1943	
Tebyiz tarihi			
Sadıra No.	Umumi	Birinci D.U.Md:	
	Hususi	10.6.1943 tarihli ve 8882/199 sayılı yazı kar-	
Merbutatı		sılığdır:	
Sevk tarihi		Kızılay delâletiyle yapılan yardım işlerini ten-	
Mukayyidin imzası		zime memur olan Komisyon tarafından 2.6.1943 tari-	
		hinde ittihaz edilmiş olan kararların uygun görül-	
		düğünü arz ederim.	
		Basvekil Yerine	
		Müstesar	
		18 25 44, y	

Basvekil Devlet Matbaası — Ankara

030 10 179 236 3

T. C.

Hariciye Vekâleti

Birinci Daire Umum Müdürlüğü

Şube

1

U. No. 8882

H. No. 199

Lef: 1

Ankara, 194

Hulâsa

Yüksek Başvekâlete

12 İlkkânun 1942° tarih ve 38364-442 sayılı yazı ekidir:

Kızılây delâletile yapılan yardım işlerini tanzime memur olan Komisyon, 2 Haziran 1943 tarihinde Vekâletimde toplanarak ruznamesinde münderiç müracaat ve talepleri incelemiş ve sureti leffen sunulan mukarreratı ittihaz eylemiştir.

İşbu mukarreratı yüksek tensiplerine arz ve bu husustaki emirlerinin işarına müsaade buyrulmasını derin saygılarımla rica ederim.

ke 1.10.

Hariciye Vekili

Muhammed Ali

Yazı T. r. n.
18.6.1943

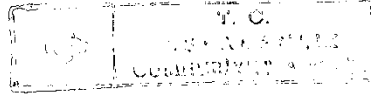
Muafik

030	10			179	236	3
-----	----	--	--	-----	-----	---

BASVURU	179	236	3
Tarih	18.6.43		
11-6-953	3944	1	

10/21/52

13926

Kızılay delâletile yapılacak yardım işlerini tanzimle tavzif edilmiş bulunan Komisyon, 2.Haziran 943 tarihinde Hariciye Vekâletinde toplanarak ruznamesinde yazılı olan müracaat ve talepleri tedkik eylemiştir.

1.- Polonya Sefaretinin talebi:

Polonya Sefareti, Polonya'daki fakir profesör, âlim ve sanatkarlara gönderilmek üzere, her ay Polonya'ya göndermekte olduğu kolilere zamimeten, ayda beşer kiloluk altıyüz koli irsaline müsaade edilmesini takrirle Hariciye Vekâletinden iltimas etmiştir.

Keyfiyeti tezekkür eden Komisyon, önümüzdeki 3 aylık devreye münhasır olmak üzere; fındık, kuru üzüm, kuru incir, tütün, domuz eti, ve fûme, kurutulmuş ve tuzlu balık (tahta kaplar içinde) maddelerini ihtiva edecek beşer kiloluk ayda 600 munzam kolinin ihracına, Komisyonun 4.12.942 tarihli ve 16-ıncı ictimainına ait proseverbalin 2-inci bendinde mürderiç karar esas itibarile mahfuz kalmak şartile, istisnai olarak müsaade edilmesini kabul etmiştir.

2.- Yunanistan Sefaretinin talebi:

Yunanistan Sefareti İtalya'da bulduklarını ahiren haber aldığı yunanlı esirlere gönderilmek üzere, sigara ve yiyecek maddeleri ihtiva edecek on kolinin ihraç ve sevkinde müsaade edilmesini takrirle Hariciye Vekâletinden talep etmiştir.

Talebi inceleyen Komisyon, fındık, kuru incir, kuru üzüm, tütün domuz eti ve fûme, kurutulmuş ve tuzlu balık (tahta kaplar içinde) ihtiva edecek beşer kiloluk on kolinin ihracına müsaade edilmesini muvafık görmüştür.

030	10			179	236	3
-----	----	--	--	-----	-----	---

3

3.- Fransa Sefaretinin talebi:

Fransa Sefareti, Almanya'daki Fransız esirlerine her ay göndermekte olduğu kolilere zamimeten, kuru incir, ve kuru üzümü ihtiva edecek ayda beşer kiloluk 5.000 kolinin mübayaasına ve mezkûr esirlere gönderilmesine müsaade istemiştir.

Talebi inceleyen Komisyon, önümüzdeki 3 aylık devreye münhasır olmak üzere, kuru incir ve kuru üzüm ihtiva edecek beşer kiloluk ayda 1.000 munzam kolinin ihracına, Komisyonun 4.12.1942 tarihli ve 16-ıncı ictimainına ait proseverbalin 2-inci bendinde münderiç karar esas itibarile mahfuz kalmak şartile, istisnai olarak müsaade edilmesini kabul etmiştir.

Hariciye V.
Müessili

Gümr. ve Inh.V.
Müessili

Ticaret V.
Müessili

Kızılay Cem.
Müessili

Faik
Zihni Akdur

Celâdet
Barbarosoğlu

Melih
Günel

Saim
Umar

030	10			179	236	3
-----	----	--	--	-----	-----	---

4

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3

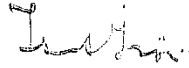
Kararname

1994

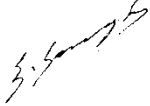
Yunanistanın bugün içinde bulunduğu iase vaziyetinin kısmen tahfifi için memleketimizden Türk parasıyla yiyecek maddeleri satın alınmasına Yunan Hükûmeti tarafından Ankara'daki Elçisi vasıtasıyla müsaade istenildiğine dair Hariciye Vekillığının 17/11/1944 tarihli ve 262/4273 sayılı tezkeresi İcra Vekilleri Heyetinin 7/12/1944 tarihli toplantısında tetkik edilerek:

23/11/1937 tarihli ve 2/7695 sayılı kararname ile yürürlüğe konulan Türk parası kıymetini koruma hakkındaki 12 numaralı kararname ile 26/5/1941 tarihli ve 2/15843 sayılı kararname hükümleri haricinde ve bir defaya mahsus olmak üzere Kızılay Cemiyeti tarafından azamî yarım milyon liralık yiyecek maddeleri satın alınarak Yunanistana gönderilmesi kabul olunmuştur.

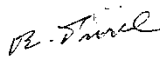
REİSİCUMHUR

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

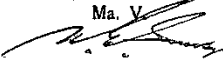
Da. V.

Ha. V.

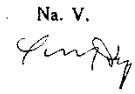
Ma. V.

Mf. V.

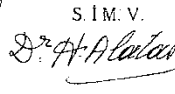
Na. V.

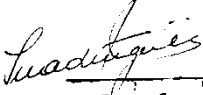
İk. V.

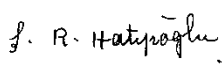
S. İ. M. V.

G. İ. V.

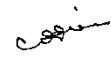
Zr. V.

Mü. V.

Tı. V.

08	18	01	02	407	90	8
----	----	----	----	-----	----	---

T. C.
Münakalât Vekâleti
DEVLET DEMİRYOLLARI VE LİMANLARI
İŞLETME UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

.....V.I.I. Dairesi

No.70755-17

10865

İlişkik

TELGRAF ADRESİ : TECEDDÜT

ANKARA, 17/10/45 194

Öz : Yunanlı demir-
yolculara yar-
dım maksadiyle
giyecek ve yiye-
cek gönderilme-
sine müsaade
olunması H.

Yüksek Başbakanlığa

İkinci cihan harbinde büyük felâketler geçiren komşu Yunanlılardan muhtaç demiryolculara yardım maksadiyle Devlet Demiryolları memur ve müstahdemleri maaşlarından muayyen bir mikdar teberru etmek suretiyle aralarında (32550) lira toplamışlardır. Bu para ile memleketten ihracına müsaade edilen gıda maddesi ve giyim eşyası alınarak Kızılay teşekkülümüz vasıtasıyla Yunanistan'a gönderilmesi ve muhtaç demiryolculara dağıtılması derpiş edilmiş ve keyfiyet Ticaret Bakanlığına yazılmıştı.

Mezkûr Bakanlıktan alınan 8 Ekim tarihli 5/17228 numaralı cevapta yüksek makamlarının 31/1/1945 tarih ve 77/135-6 sayılı yazılarına merbut protokoldaki esaslar dahilinde kurutulmuş, fûme ve tuzlu balık, kuruyemiş ve domuz eti mamûlâtı, sigara ve içki gönderilmesi kabil olabileceği ve protokola göre yardım maksadiyle olsa dahi giyecek eşyası ihracı mümkün olamayacağı bildirilmiş, ve gönderilmesi istenilen emtianın kıymetine ve bu mallar içinde giyim eşyası da bulunacağına nazaran yüksek makamlarından müsaade alınması icap edeceği ilâve olunmaktadır.

Yapılacak yardımın kıymetini arttırmak için bir kısım giyim eşyası ile hububat ve kömür gibi en hayatî ihtiyaç

Hangi dairenin hangi tarih ve numarasıyla yazıldığına cevaba dâiri mevruttur.

030 | 10 | 256 | 725 | 18

T. C. + + + + +

Münakalât Vekâleti

DEVLET DEMİRYOLLARI VE LİMANLARI
İŞLETME UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

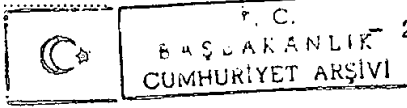
TELGRAF ADRESİ : TECEDDÜT

ANKARA, 194

Öz :

Dairesi

No.

İlîşk.

maddelerinin ihracına istisnâî olarak müsaade ve emir
buurulmasını üstün saygılarımla arz ve rica ederim.

A. F. C.

Ulaştırma Bakanı

A. F. C.

BAŞBAKANLIK EVRAKI		
Tarih	Numara	Lef
17-10-45	4/4646	

Hangi dairesinin hangi tarih ve numarasıyla yazıldığına cevaba dârci meroldur.

030	10			256	725	18
-----	----	--	--	-----	-----	----

2

YUNANİSTAN'DA AÇLIKLA İLGİLİ BAZI FOTOĞRAFLAR

Bu fotoğraflar "To İmerologio Tis Peinas" (Açlığın Günlüğü) adlı kitaptan alınmıştır.
(Annas Kindivi, To İmerologio Tis Peinas, Kedros, 1976)

